

Muharrem Balcı: 1952'de İstanbul'da doğdu. 1977'de İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Halen İstanbul'da serbest Avukatlık yapmaktadır. Yayınlanmış eserleri:

- Eğitim ve Öğretimde Haklar ve Yükümlülükler
- Üniversitelerde Disiplin Cezaları ve Hak Arama Yolları
- İhtilafların Çözüm Yolları ve TAHKİM

Dizgi : Yöneliş
Kapak : Yöneliş
Baskı-Cilt : Umut Kağıtçılık-Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
1. Baskı : Temmuz 1997, İstanbul
2. Baskı : Ocak 1998, İstanbul
3. Baskı : Kasım 2000, İstanbul

MUHARREM BALCI

M G K
ve
D E M O K R A S İ
HUKUK • ORDU • SİYASET

3. BASIM

Vatan Cad.
Şehit Pilot Mahmut Nedim Sk.
No: 15/3 Aksaray—İstanbul
Tel: (0 212) 524 07 76

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ	17
GİRİŞ	19
BİRİNCİ BÖLÜM	
MİLLÎ GÜVENLİK KAVRAMI	33
Mevzuata Göre Millî Güvenlik	37
Kaynaklara Göre Millî Güvenlik	41
İKİNCİ BÖLÜM	
MİLLÎ GÜVENLİK KURULU	49
TARİHİ GELİŞİMİ	49
Harp Encümeni	50
Yüksek Müdafaa Meclisi	52
Millî Savunma Yüksek Kurulu	53
MİLLÎ GÜVENLİK KURULU'NUN ANAYASALARDAKİ YERİ	55
1961 Anayasası'nda	57
1982 Anayasası'nda	59
MİLLÎ GÜVENLİK KURULU KURULUŞ AMACI	63
MİLLÎ GÜVENLİK SİYASETİNİN TAYİN VE TESPİTİ	69
9 KASIM 1983 TARİH VE 2945 SAYILI MGK VE MGK GENEL	
SEKRETERLİĞİ KANUNU	81
MİLLÎ GÜVENLİK KURULU GÖREVLERİ	85
MİLLÎ GÜVENLİK KURULU KARARLARI	93
Niteliği	93
Kararların Gizliliği	94
Müeyyide	95
28 Şubat Kararları	97
MİLLÎ GÜVENLİK KURULU GENEL SEKRETERLİĞİ	102
MGK GENEL SEKRETERLİĞİ İLE BAŞBAKANLIK	
TEŞKİLÂTININ GÖREV YÖNÜNDE KARŞILAŞTIRILMASI ..	105
MİLLÎ GÜVENLİK KURULU BİRİMLERİ	109
Hukuk Müşavirliği	109
Millî Güvenlik Akademisi	111
Toplumla İlişkiler Başkanlığı (TİB)	116

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

POLİTİKALARIN TANRISI(!) GENELKURMAY	133
MİLLÎ ASKERÎ STRATEJİ KONSEPTİ (MASK)	136
İSRAİL İLE YAPILAN ANLAŞMALAR (APOLETLİ DEMOKRASİ).....	152
AKREDİTE ÇEVRELER VE TCK M. 312	166
KOHABİTOSYON NEDİR?.....	169
MODERNİZM VE ORDU	172
MİLLETE KARŞI SORUMLULUK	175

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KRİZ KARARNAMELERİ	181
BAŞBAKANLIK KRİZ YÖNETİM MERKEZİ YÖNETMELİĞİ	184
BUHRAN DEĞERLENDİRME KURULU.....	185
KOMİTE	187
BAŞBAKANLIK KRİZ YÖNETİM MERKEZİ YÖNETMELİĞİ	190
HÜKÜMLERİ	193
SEKRETERYA VE ÇEKİRDEK KADRO	208
BAŞBAKANLIK KRİZ YÖNETİM MERKEZİ'NİN DİĞER KURUMLARLA İLİŞKİSİ.....	216
YASAL KURUMLARLA İLİŞKİ.....	217
EMNİYET TEŞKİLÂTI.....	217
MİLLÎ İSTİHBARAT TEŞKİLÂTI.....	219
İLLEGAL OLUŞUMLARLA İLİŞKİ	223
JİTEM	223
BATI ÇALIŞMA GRUBU.....	226
EŞGÜDÜM SAĞLAMA GEREKÇESİ	233

BEŞİNCİ BÖLÜM

MGK KARARLARI DOĞRULTUSUNDA İCRAATLAR VE DEĞERLENDİRMELER	237
1-Yemin Olayı: Kur'an Kurslarını Kapatma Operasyonu.....	238
2-Tiyatro Olayı: Sanatsal Faaliyetlerden Refah'ın Kapatılmasına Yol.....	240
3-Vahdet Vakfı, Vakıfların Denetimi ve Kapatılmasına Zemin Hazırlama	240
4-Okullara Gönderilen Genelgeler, Subayların Teftişi.....	242
5-Yargıya Baskı ve Yargı'nın İrtica'yı Yoğun Olarak Gündemine Alması	243
6-'İslâmcı Sermaye'ye Gözaltı	246
7-Batı Harekât Konsepti-Batı Çalışma Grubu.....	247
8-Refah Partisi'nin Kapatılması Davası.....	248

SONUCA DOĞRU	251
SONUÇ	255
EK—1	
YABANCI ŐLKELERDE	
MİLLÎ GŪVENLİK KURULUŐLARI	259
Amerika Birleşik Devletleri'nde	259
İngiltere'de.....	260
Fransa'da	260
Federal Almanya'da.....	260
İtalya'da	260
Belçika'da	261
Yunanistan'da	261
Norveç'te	261
Rusya Federasyonu'nda	262
Japonya'da	262
İran İslâm Cumhuriyeti'nde	263
GŪney Kore'de.....	263
Cezayir'de.....	263
EK—2	
SAYIN CUMHURBAŞKANINA	265
KAYNAKÇA	273
Kitaplar	273
Makaleler	275
Dergiler	277
Araştırma Raporları	278
TV Programları	278
DİZİN	279

KISALTMALAR

A.g.e.	: Adı geçen eser
A.g.m.	: Adı geçen makale
A.g.y.	: Adı geçen yazı
AİHK	: Avrupa İnsan Hakları Komisyonu
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
BÇG	: Batı alışma Grubu
BHK	: Batı Harekât Konsepti
BKMYY	: Başbakanlık Kriz Merkez Yönetimi Yönetmeliği
DPT	: Devlet Plânlama Teşkilâtı
JİTEM	: Jandarma İstihbarat Terörle Mücadele
MAS	: Millî Askerî Strateji
MASK	: Millî Askerî Strateji Konsepti
MGA	: Millî Güvenlik Akademisi
MGK	: Millî Güvenlik Kurulu
MGSB	: Millî Güvenlik Siyaset Belgesi
MİT	: Millî İstihbarat Teşkilâtı
MSYK	: Millî Savunma Yüksek Kurulu
MÜSİAD	: Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği
SBK	: Silâhlı Kuvvetler Birliği
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
THK	: Türk Hava Kurumu
TİB	: Toplumla İlişkiler Başkanlığı
TSK	: Türk Silâhlı Kuvvetleri
TÜSİAD	: Türkiye Sanayici ve İş Adamları Derneği

ÖNSÖZ

Elinizdeki kitap, bir doktora tezi veya yılların araştırması sonucu ortaya çıkmış bir eser değildir. Savunma görevini ifa eden bir hukukçunun, herkes gibi ülkeyi ve insanını en fazla etkileyen olaylar karşısındaki düşüncelerini ortaya koymaya çalıştığı bir incelemesidir. Seçilen konunun, bir hukukçu olarak bizi çok daha fazla etkilediği açıktır. Zira birçok siyasî ve düşünce suçu davalarına sanık müdafii olarak katılma durumunda olan Avukatın, savunmalarını etkileyen gelişmeler karşısında bu etkileri araştırmaması mümkün değildir. Hukukun uygulama alanının daraltıldığı bir ortamda, savunma gibi kutsal bir görevi ifa etmenin zorluğu, kendisini veya bir başkasını savunma durumunda kalanların takdir edebileceği bir durumdur.

Bu sözlerimiz, bir çaresizlik ifadesi olarak değil, mevcut hukuk düzenindeki aksaklıklardan yakınma olarak görülmelidir. Çünkü çaresizlik duygusu, insanı, elini kolunu bağlayarak atıl kıldığı halde; “Hukuk Düzeni”ndeki aksaklıklar, aksamalara çare üretebilecek olanların, düşüncelerini toplumla paylaşmasıyla aşılabilir. İşte bu yaklaşım bizi Millî Güvenlik ve Millî Güvenlik Kurulu ile ilgili çalışmaya sevketmiştir.

Son yıllarda gerek Türkiye gerekse birçok dünya ülkesi ve toplumlarını ilgilendiren konu, Millî Güvenlik ile Millî Güvenlik konusunda alınan veya alınacak tedbirler olmaktadır. Bizde 1961 Anayasası ile yürürlüğe giren, fakat

dünyada, Birinci Dünya Savaşı yıllarında ortaya çıkan ve bilhassa, savaş sonrasında gelişen “Millî Güvenlik” kavramının evrensel boyutu, günümüzde ülkeleri siyasi, sosyal, ekonomik ve askerî güçler arasında bir koordinasyona yöneltmiştir. Bu gelişmeler sonucunda birçok ülkede millî güvenlikle ilgili teşkilâtların kurulmasına ve kurumsallaştırılmasına geçilmiştir.

Türkiye’de de, insanların özgüvenlik ihtiyaçlarından kaynaklandığı ileri sürülen millî güvenlik ihtiyacı; ülkenin coğrafi ve jeopolitik konumu, sosyal yapısı, anayasal düzeni ve gelişmişlik durumu dikkate alınarak oluşturulduğu iddia edilen bir “Millî Güvenlik Kavramı” ve bu kavrama dayanan bir “Millî Güvenlik Siyaseti” ile, bu siyasetin kurumsallaşmasını ifade eden “Millî Güvenlik Kurulu” ve “bağlı birim”lerini üretmiştir.

Birçok dünya ülkesinde Millî Güvenlik ve ilgili kuruluşlar doğrudan ve sadece orduları ilgilendirmemektedir. Örneğin Amerika, Belçika, Norveç, Fransa ve Almanya gibi ülkelerde savunma ve millî güvenlik, Kabine’lerin işidir. Amerika’da Millî Güvenlik Kurulu, millî güvenlik konusunda Başkan’a tavsiyelerde bulunur. Karar yetkisi Başkan’a aittir. Almanya’da Federal Güvenlik Konseyi hükümete bağlı ve onun bir komitesi gibi çalışır. Bir başka deyişle bu ülkelerde Millî Güvenlik Kurulları varoluş gayelerine uygun bir şekilde “Yürütme’nin Yardımcı Unsurları” olarak görev ifa ederler.

Yunanistan’da ise Türkiye’ye benzer bir durum mevcuttur. Yunanistan’da “Millî Savunma Yüksek Kurulu” vardır. Savaşta ve seferberlikte bu kurul “Harp Meclisi” adını alır. Kurul Genelkurmay Başkanı’nı, Kuvvet Komutanlarını, Emniyet, Liman, İtfaiye gibi kuruluşların başkanlarını seçer. Kurul’un kararları kesindir. Bakanlar Kurulu, Millî Savunma Yüksek Kurulu kararlarını uygulamak zorundadır.

Türkiye’de de, Yunanistan’dakine benzer bir tutumla, Millî Güvenlik, doğrudan TSK ile ilgilidir. Türkiye’deki

Millî Güvenlik Kurulu ile ilgili geniş açıklamaları ilgili bölümde anlatacak olmakla birlikte, kuruluş, görev ve kararların bağlayıcılığı bakımından Yunanistan'dakine benzer bir kuruma sahip olduğumuzu ifade etmeliyiz.

Türkiye'deki Millî Güvenlik Kurulu yapılanmasının birçok ülkeden farklı olarak doğrudan TSK ile ilgili olmasında birçok neden vardır. Bu farklılığın izahı, Türk Silâhlı Kuvvetleri'ne milletin verdiği değer ile ona biçtiği konum ve Türk Silâhlı Kuvvetlerinin, kendisini dayandırdığı tarihî ve sosyal misyonunda aranabilir. Bu yüzdendir ki, 'Millî Güvenlik'le ilgili bir konu incelenirken, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin tarihî seyri ve bu süreç içerisindeki konumu önem arz etmekte ve üzerinde durulmaktadır.

Konumuz Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin tarihî veya siyasî ve sosyal işlevlerini incelemek olmasa da, Türkiye'de anayasa, devlet, idare, siyaset, kurumlar ve daha birçok konu Türk Silâhlı Kuvvetleri'nden bağımsız incelenemez kanaatindeyiz.

Bu nedenle, Millî Güvenlik kavramını incelemeye alırken, Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin geçmişi ile alakalı olarak kısa da olsa tarihî bir kesit vermek lüzumunu hissettik. Bunu da Millî Güvenlik konusunun girişinde yapmaya çalıştık.

İnceleme konumuz Millî Güvenlik kavramı, Millî Güvenlik Siyaseti, Millî Güvenlik Kurulu ve bağlı kuruluşlarıdır; itiraf etmeliyiz ki, bu konuda çok az kaynağa ulaşabildik. Ordu-siyaset ilişkileriyle alakalı daha zengin kaynaklar olmasına rağmen, Millî Güvenlik konusunda, kanımızca, oldukça ketum davranılması sonucu bilgi ve doküman darlığı mevcuttur.

Millî Eğitime bağlı liselerde okutulan "Millî Güvenlik Bilgisi" ders kitaplarında dahi, Millî Güvenliğin tarifinden millî güvenlikle ilgili kuruluşlara kadar hiçbir bilgiye rastlayamadık. Bilgi olarak sadece TSK'nın tarihî geçmişi ile devrimlerin gerçekleştirilmesinde oynadığı rolü

görebildik. Ders kitaplarında, ‘millî güvenliğin sağlanması’ konusu, TSK ile sivil savunma konularına hapsedilmiş olarak işlenmektedir.

Hukuk Fakültelerimizde okutulan ders kitaplarında dahi, kanun maddelerinden öteye geçebilecek bilgilere ve tartışmalara ulaşmak oldukça zordur. Konumuzla ilgili en mufassal eser Tayfun Akgüner’in *1961 Anayasası’na Göre Millî Güvenlik Kavramı ve Millî Güvenlik Kurulu* adlı eseridir.

Konu üzerinde hassasiyet gösteren bazı yazarlarımızın makaleleri ile Millî Güvenlik Kurulu'nun resmî ve gayri resmî açıklamaları da kanunî düzenlemelerin dışına çıkamamıştır. MGK adına yapılan resmî açıklamaların, kanunun belirlediği esaslar dışında bilgi vermemesi doğal görülmüş, konuyu işleyen bir kısım yazarlarımız, düzenlemelerin yasal ve anayasal konumları üzerinde pek fazla tartışma ortaya koyamamışlardır. Son günlerde çıkarılan kriz kararları konusunda ise kayda değer bir bilgilendirmeye rastlanmamaktadır.

Bu aşamada, kanaatimizce ülkenin jeopolitik, sosyal ve psikolojik yapısı ile inanç ve idealleri dikkate alınmadan hazırlanmış kurumlar ve düzenlemeler üzerinde kafa yormak zamanının geldiğini gören bir kısım aydınımız, geç de olsa ordu ve siyaset, TSK'nın modernizasyonu, anayasal ve yasal kurumların hukukîliği, insan hakları gibi konularda eserler vermeye başlamışlardır.

Bu sevindirici gelişmeye katkı sağlamak düşüncesinden hareketle, günümüzün en önemli düzenlemelerinden olan Millî Güvenlik Kurulu ve Devletin Millî Güvenlik Siyaseti ve buna dayanılarak çıkarılmış Kriz Kararları hakkında araştırma yapmak, tespit, eleştiri ve önerilerimizi ortaya koymak üzere bu çalışmayı hazırlamış bulunuyoruz.

Bir hukukçu olarak, tüm kanunî düzenleme ve uygulamalarıyla önemli hukukî ve sosyal sonuçlar doğuran böylesi bir konuda, güncel gelişmeler dışında kaynak

darlığına rağmen araştırma yapmak ve önerilerde bulunmak güçlüğüne takdirini elbette ki okuyucu yapacaktır.

Bu kitapta, teorik düzeyde de olsa, özerk olarak kabul edilip, tüzel kişilikleri bulunmadığı ileri sürülen bu kurumlardan Millî Güvenlik Kurulu ve bağlı kurumlarını, güncel gelişmelerden de örnekler vererek incelemeye çalıştık.

Çalışmamızın esasını teşkil etmese de, Ordu-Siyaset, Ordu-Basın ve Ordu-Yargı ilişkilerine değinmeden geçemedik. Kitabın hazırlanması sırasında Türkiye'nin gündemi, öncelikle hukukçuları çok yakından ilgilendirdiğinden, zaman zaman konu dışına çıktığımız da oldu. Konu dışına çıkışımızda en önemli etken, Millî Güvenlik kavramının hukukî bir yönü olması ve kavramın temel hak ve özgürlüklerin sınırlama nedeni olarak kullanılması olmuştur.

Millî Güvenliğin sağlanması amacı ile bir kısım hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması; Millî Güvenlik kavramının ve bu kavram temel alınarak oluşturulan kurum ve kuruluşlar ile bunların dayanağı olan yasal düzenlemelerin mutlaka araştırılması ve eleştirilmesini gerektirmektedir.

Bu düşünce ile yapılan çalışmamızda güncel olaylara da değinmeden geçemedik. Başta da belirttiğimiz gibi elimizdeki çalışma Millî Güvenlik üzerine hazırlanmış bir tez veya mufassal bir araştırma raporu değildir. Yaşadığımız günlerin anlam ve önemine binaen ifade edebileceklerimizin sadece bir bölümüdür.

Elinizdeki çalışmayı beş ana bölümde ele almaya çalıştık.

Birinci Bölüm'de, Millî Güvenlik Kavramı'nı,

İkinci Bölüm'de, Millî Güvenlik Kurulu'nu, tarihi gelişimi, anayasalardaki yeri, kuruluş amacı, MGK Genel Sekreterliği ve Genel Sekreterlik birimlerini,

Üçüncü Bölüm'de, biraz evvel değindiğimiz gibi, konuyu TSK'dan bağımsız düşünemeyeceğimizden hareketle, Türkiye'nin her türlü siyaset ve politikalarına

damgasını vuran TSK Genelkurmayı'nın bu politikalarındaki rolünü son örnekleriyle “Politikaların Tanrısı(!) Genelkurmay” başlığı altında ortaya koymaya çalıştık.

Dördüncü Bölüm’de, Millî Güvenlik Kuruluşlarının çalışmalarına ilişkin olarak hükümetler tarafından çıkarılan gizli ve açık kararnameleleri,

Beşinci Bölüm’de, Millî Güvenlik Kurulu kararları doğrultusunda şekillenen icraatları değerlendirmeye çalıştık.

Her bölümü işlerken konu ile ilgili tarihî vakialara ve değerlendirmelere, kurumlar arası ilişkilere ve güncel uygulamalara dikkat çekmeye çalıştık. Okuyucunun mukayeseler yaparak konu üzerinde araştırma yapmasına yarayacak geniş bir kaynakçayı da dipnotlarımızda göstermeye çalıştık.

Bu kitapta tüm mesaimizin amacını karşılamasa da, siyasal iktidarların kendi programları çerçevesinde oluşturacakları politikalarla Millî Güvenlik dahil her türlü siyaseti belirlemelerinin esas olduğunun, bu konuda halkın sağduyusuna güvenilmesi gerektiğinin altını çizmeye çalıştık. Bu görüşümüzden hareketle, sonuç bölümünde yıllardır herkesin dillendirdiği, fakat bir türlü neşter vurulamayan “Anayasa Sorunu”nun tartışılması gerektiğine dikkat çekmek istedik.

Anayasaların gökten zembille inemeyeceği gerçeğinden hareketle, her inanç veya ideolojik sistemin değişmez bazı kuralları olduğu, bu mevcut kuralların toplumun her kesimine adilce uygulanabilmesi için gerekli düzenlemelerin, halkın temsilcileri tarafından yapılması gerekliliğini esas almamız, bir kısım okuyucu tarafından farklı değerlendirilecek olsa da, “Anayasa Sorunu”na eğilmeyi gerekli gördük. Yapılacak seçimlerde halkın iradesinin yansıtılması görevine dikkat çekmeye çalıştık.

Elbette bu sorunlar sınırları belli bir çalışmanın boyutlarını aşmaktadır. Konu her defasında ne kadar farklı boyutlarından incelenirse, o nispette gerçeklere ulaşma imkânı doğacak ve çözüm yolları da çoğalacaktır.

ÖNSÖZ

Bu kitabın hazırlanmasında değerli görüş ve eleştirileri ile katkıda bulunan meslektaşlarım Sayın Av. Ferhat Akkaya ve Sayın Av. Ali Cahit Polat'a, eserin redakte işlemini üstlenerek dil konusunda uyarıları ve düzeltmeleri ile yardımcı olan Sayın Dr. Mehmet Sarı'ya, kitabın hazırlanmasında kıymetli mesailerini esirgemeyen Yöneliş Yayınları çalışanlarına bu vesile ile şükranlarımı arz ederim.

10 Temmuz 1997
Av. Muharrem BALCI

İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ

Millî Güvenlik ve Millî Güvenlik Kurulu'na ilişkin konularda yazılmış mufassal eserlerin sayıca azlığı ve ülkemizde düşünen, okuyan, yazan insanların ülkenin Millî Güvenliğini ilgilendiren konulara olan duyarlılığı, kitabın birinci baskısının iki ay gibi kısa bir zamanda tükenmesine neden oldu.

Kitabın birinci baskısı, gündemdeki konulara ilişkin hukukî düzenlemeleri insanımıza bir an önce ulaştırma ve tartışma imkânı sunabilme aceleciliğimizin bir ürünü idi. Buna rağmen, kitapta işlenen konuların cazibesi ve ülkede yaşanan 28 Şubat süreci, —tüm eksikliklerine rağmen— kitaba dikkate değer bir tevccüh oluşturdu.

Türkiye'de gündemi yakalamak ve gündemle ilgili hukukî düzenlemeleri okuyucuya sunabilmenin zorluğu herkesin malumudur. Bazen gündemin, günde birkaç defa değişmesiyle karşılaşmaktayız. Halihazırda yaşananların, kitapta işlediğimiz konularla yakın ilgisi nedeniyle, birinci baskıda çok çeşitli konuları ve alıntıları çalışma içerisine katma gayretimizi bu baskıda da sürdürdük. Ancak kitabın çok kısa süre içinde tükenmiş olması, ayrıca gündemi oluşturan konuların tümünün bir kitaba sığdırılabilmesinin mümkün olamaması gerçeği, bu baskıda sadece çok önemli gördüğümüz bazı ilaveleri zorunlu kılmıştır.

Kitabın hacminin okunabilecek boyutları aşmaması endişesi de, sadece, aktarılması zarurî bazı örnekleri işlemekle yetinmemize neden olmuştur.

Bu zaruretlerden yola çıkarak, okuyucunun ilgisini, Türkiye'nin çok önemli bir problemi ve Avrupa'dan soyutlanmasına önemli katkısı olan “İnsan Hakları ve Özgürlükleri”, “Yargı Bağımsızlığı” gibi, Giriş Bölümü'nde işlenen konulara çekmeye çalıştık ve bazı örnekleri alıntıladık.

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde periyodik olarak belirlenen, anayasalara ve kanunlara “kumpas” vazifesi gören Millî Güvenlik Siyaseti ve buna ilişkin belgenin bu defa “İkitelli Piyasası”na düşmesi ile çarşaf çarşaf yayınlanmasını da bu baskıda ele almaya değer bulduk. Akredite çevrelerce “Gizli Anayasa” olarak vasıflanan, geçmiş dönemlerin “Kırmızı Kitabı”, şimdilerin “Millî Güvenlik Siyaset Belgesi” hakkında Üçüncü Bölüm'de gerekli bilgileri vermeye çalıştık.

Yine bu dönemde herkesi rahatsız eden “fişleme” konularını basından takip edebildiğimiz kadarıyla aktarmaya ve ara dönem uygulamalarına dikkat çekmeye çalıştık.

Kitabın birinci baskısında, ele aldığımız sorunların çözümünde “anayasal sorun”un önemli olduğunu, bu sorunu çözmekle insanımızın ve ülkemizin önünün açılabileceğini vurgulamış idik. Bu arada Yargıtay 4. Ceza Dairesi Başkanı Sayın Sami Selçuk'un, Cumhurbaşkanı'na hitaben, anayasal sorunun çözümünde tenkit ve önerilerini içeren bir mektubu yayımlandı. Kendisinin de olurlarını alarak bu mektubu EK-2'de yayımlıyoruz.

Millî Güvenlik ve Millî Güvenlik Siyaseti'ne ilişkin sorunların tümünü ortaya koyma ve çözüm üretme konusundaki bu mütevazî çalışma için sözlü ve yazılı eleştirileriyle, uyarma ve düzeltme görevini yerine getiren duyarlı dost ve okurlara şükranlarımı sunuyorum.

31.12.1997
Muharrem BALCI

GİRİŞ

“Millî Güvenlik” kavramı, MGK ve Genel Sekreterliği ile bu kurumlar için çıkarılmış yasa ve kararnamelerin, devlet ve idare kavramları ile doğrudan ilgili olduğu açıktır. Devleti soyut bir kavram olmaktan çıkaran da, onun görüntüsü ve fonksiyonlarını yansıtan da ‘idare’dir. Bu nedenle konumuzun giriş bölümünde öncelikle devlet kavramı üzerinde durup, devletin fonksiyonları olan idare/yönetim ilkeleri ile bağlantılarını incelemeye çalışacağız. İnceleme konumuz olan Millî Güvenlik ile ilgili kurum ve düzenlemeler de, Anayasa’da “Yürütme” başlığı altında tasnif edilmektedir.

Ayrıca konumuz olan Millî Güvenlik Kurulu ve Genel Sekreterliği'nin, “idarenin bölünmezliği” ilkesi çerçevesinde anayasaya uygun bir şekilde oluşturulduğu şeklindeki teorik görüş, bizi bu kuruluşların idarî yapı içindeki konumunu incelemeye sevketmiştir. Kanaatimizce, Millî Güvenlik Kurulu gibi **yönetime yardımcı istişarî kuruluşların**, yasa veya kararnameler yoluyla, **yaptırım gücü ile donatılmış**(*) diğer yasal kuruluşlar statüsüne kavuşturulması “Sosyal Hukuk Devleti” ilkesi ile çelişmektedir.

Sözünü ettiğimiz çelişkiyi ve bu çelişki çerçevesinde siyasal hayatın belirlenmesini işleyebilmek için öncelikle bu çelişkinin bir tarafı olan Devlet ve İdare kavramlarını;

* Kitabın tümünde koyulaştırılmış vurgular bize aittir.

saniyen de, “Modern Devlet” anlayışına gösterilmesi gereken saygıdaki çelişkiyi ifade edebilmek için “Sosyal Hukuk Devleti”nin gereklerini irdelemek lüzumunu hissettik.

Devlet/İdare

Tanımlanması güç olgulardan biri devlet kavramıdır. Bu güne kadar üzerinde ittifak edilen bir tanıma ulaşılmamış olmasına rağmen, yapılan tanımlardan devletin unsurlarını tespit edip, devletin ne olup olmadığı üzerinde durulabilir.

Tanımlardan bazılarında ön plâna çıkan unsur “iktidar” olurken, bazılarında “toplum” ön plâna çıkmaktadır. Buna göre belli başlı iki tanımdan yola çıkarak devletin unsurlarını ve gelişimini incelemek mümkündür.

“Devlet, egemen kamu gücüne sahip, hukuksal bir kişiliktir.”

Burada ön plâna çıkan “iktidar” veya “egemenlik” unsurudur.

“Devlet, bir ulusun belli bir toprak parçası (ülke) üzerinde, siyasî örgütlenmesi sonucu ortaya çıkan kişiliktir.”

Bu tanımda da “toplum” ögesi ön plâna çıkmaktadır.

Bu iki tanımdan devletin varlık şartlarının üç esas üzerinde odaklaştığı görülebilir: Toplum, ülke ve egemenlik.

Bu üç esas devletin varlık şartı olmasına karşılık, biri olmadan diğerinin varlığı tek başına devletin oluşmasına imkân vermemektedir. Tartışma, devleti işletecek ve amacını gerçekleştirecek olan siyasal iktidar konusundadır. Toplumsuz, ülkesiz ve egemenliksiz bir devlet tahayyül edilemeyeceğinden, bu unsurlardan müteşekkil bir varlığın veya kişiliğin iktidarsız olması da düşünülemez. O halde devlet üzerindeki tartışmaların kaynağını **iktidar sorunu** oluşturmaktadır diyebiliriz.

Buraya kadar yapılan izahlardan tam bir tarifi olmasa da devleti,

“yerleşik bir topluluğun, hukuksal ve sosyal açıdan siyasal örgütlenmesi sonucu oluşan, tüzel kişiliğe sahip bir varlık”

olarak tanımlamak mümkündür.¹

Egemenlik unsuru, toplumun örgütlenmesiyle ortaya çıkan siyasal iktidar vasıtasıyla kullanılmaktadır. Toplumun idealindeki devletin amaçlarını gerçekleştirecek olan da siyasal iktidardır. Bu amaçlar, siyasal gücün toplumun ideallerine uygun kurallar koyması ve toplumun da bu kurallara uyması suretiyle gerçekleşebilmektedir. Bir başka deyişle, siyasal iktidar kendisine verilen yetkileri toplum yararına kullanmak, toplum da verdiği yetkiler çerçevesinde siyasal iktidarın belirlediği kurallara uymak zorundadır. Bu karşılıklı yetki ve görevler, devlet aygıtının işleyişini ve toplumun huzurunu gerçekleştirmede olmazsa olmaz prensipler olarak günümüze kadar olgunlaşmıştır.

İşte bu aşamada modern devlet kavramı ve işleyişi ile karşı karşıya bulunmaktayız. Karşılıklı hak ve ödevler, yetki ve görevler; uyulması gerekli kurallar olarak ortaya çıktığında, hukuk ve hukukîlik ile kanun ve kanunîlik prensipleri ışığında devlet ve iktidar, toplum ve devlet ilişkilerinin irdelenmesine geçilebilir.

Devlet Şekilleri

Modern Hukuk Biliminde devlet şekilleri üç başlıkta tasnif edilmektedir: Mülk Devleti, Polis Devleti ve Hukuk Devleti.

Mülk Devleti, kavramın kendisinden de anlaşılacağı üzere, iktidarı elinde tutanların devleti kendi mülkleri olarak görmeleri sonucu oluşmuş devlet yapısını ifade etmektedir. Mülk Devleti’nde toplum da fertler de iktidar sahibi veya sahiplerinin birer mülkü statüsündedir.

Polis Devletinde ise devlet, kayıtsız ve kontrolsüz bir şekilde idarî kudret anlamına gelmektedir. Burada iktidar yetkisi, iktidar adına değil, toplum adına kullanılmaktadır.

¹ A. Şeref Gözübüyük, *Anayasa Hukuku*, (Ankara: “S” Yayınları, 1989), s. 11.

Tabiidir ki, iktidar sahibi, bu yetkilerini, hiçbir kimseye veya hiçbir hukuk kaidesine bağlı olarak değil, sadece Allah'a ve vicdanına karşı sorumlu olarak kullandığı iddiasındadır.

Bu tür devlet şeklinde de, 'Mülk Devlet'te olduğu gibi, bugün anladığımız şekilde adaletin tevziine imkân veren bir hukuk yoktur. Belki kanun vardır. Ancak bu kanunî düzenlemeler, toplum ihtiyaçlarından değil, iktidarın ihtiyaçlarından doğmaktadır.

Hukuk Devleti sisteminde ise iktidar, hukuk kaidelerine tabi olmak durumundadır. Yani Hukuk Devleti, tüm faaliyetlerinde mer'i hukuka uygun davranan devlet yapısını korumak zorundadır. Hukuka bağlılıktan maksat, devletin, yönetilenlere güven verecek, haklarını teminat altına alacak şekilde davranması ve kaideler koymasıdır. Tabiidir ki, hukuka bağlılık, devleti oluşturan organların, diğer bir deyişle, egemenliğin kullanılmasında görev ve yetki alan unsurların hukuka bağlılığı anlamındadır.²

Hukuk Devleti'ni Mülk Devleti ve Polis Devletinden ayıracak en önemli husus, 'Kanun Devleti' saplantısına yönelmemesidir. Zira kanunilikle hukukiliğin, hukukun bütün dallarında ve yaşanan hayatta aynı anlama gelmediği ve de uygulamada da hukukiliğin bir **sosyal olma** olgusu taşıdığı izahtan varestedir.

1982 Anayasası'nın 2. maddesi Türkiye Cumhuriyeti Devletinin nitelikleri arasında, **Sosyal Hukuk Devleti** olma ilkesini de saymıştır. Bu kavram çok yönlü siyasal bir kavramdır. Bu kavramdan genel olarak, kişilerin sosyal durumlarını iyileştirmeyi, onlara insanca bir yaşayış düzeyi sağlamayı, onları sosyal güvenliğe kavuşturmayı kendisi için ödev bilen devlet anlaşılmaktadır.³

Anayasa Mahkemesinin 18 Şubat 1985 tarihli bir kararında da,

² Hamza Eroğlu, *İdare Hukuku*, (Ankara: Turan Kitabevi, 1985), s. 34.

³ A. Şeref Gözübüyük, *Yönetim Hukuku*, (Ankara: Turhan Kitabevi 1994), s. 32.

"Sosyal Hukuk devleti, insan hak ve hürriyetlerine saygı gösteren, ferdin huzur ve refahını gerçekleştiren ve teminat altına alan, kişi ile toplum arasında denge kuran, emek ve sermaye ilişkilerini dengeli olarak düzenleyen, özel teşebbüsün güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayan, çalışanların insanca yaşamasını ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için sosyal, iktisadî ve malî tedbirler olarak, çalışanları koruyan, işsizliği önleyici ve millî gelirin adalete uygun biçimde dağılmasını sağlayıcı tedbirleri alan, adaletli bir hukuk düzeni kuran ve bunu devam ettirmeye kendini yükümlü sayan, hukuka bağlı, kararlılık içinde ve gerçekçi bir özgürlük rejimini uygulayan devlettir"

denilerek, sosyal hukuk devletinin gerekleri açıklanmaktadır. Bu karar, her ne kadar içinde tekrarlar olan ve uygulama ile ilişkisi çok az kurulabilen bir açılım kazandırıyor da; **sistemin kendi koyduğu hukuk normlarına uymasının ölçütü** olarak görülebilecek bir karardır. İlerideki satırlarımızda, **bu ölçütü esas alarak**, hukukî veya gayri hukukî düzenleme ve uygulamaları değerlendirmeye çalışacağız.

Anayasa'nın 2. maddesindeki kuraldan ve Anayasa Mahkemesi'nin yukarıya alıntuladığımız kararından hareketle sosyal hukuk devletinin unsurları ve olmazsa olmaz prensipleri üzerinde de durmak gerekmektedir. Zira "hukuk güvenliğinin sağlanması", kanunlarda yer aldığı şekliyle pek bir şey ifade etmiyor. Hukuk güvenliğinin sağlanabilmesi için bazı şartlar gereklidir.⁴

Sosyal Hukuk Devletinin Gerekleri

Sosyal Hukuk Devletinin gereği olan ilkeler doktrinde, her bir bilim adamına göre farklı başlıklar altında ve farklı sayılarda işlenmiş olsa da bunlar, tamamına yakını kuşatacak şekilde şöylece sıralanabilir:

⁴ Mümtaz Soysal, *100 Soruda Anayasanın Anlamı*, 11. Baskı (İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1997), s. 164.

1- Temel Hak ve Hürriyetlerin Güvence Altına Alınması:

Temel haklardan murat, insanın kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez, insan kişiliğinin toplum içindeki varlığının gereği doğuştan getirilen haklardır. Genel anlamda temel hak ve hürriyetler, üç kategoride ele alınmaktadır.

Koruyucu/olumsuz haklar: Kişiyi topluma ve devlete karşı koruyan haklardır. Kişi dokunulmazlığı, özel hayatın korunması, seyahat ve yerleşme hürriyeti, konut dokunulmazlığı, düşünce ve inanç hürriyeti, mülkiyet hakkı ve savunma hakkı bu kategoride sayılabilirler. 1982 Anayasası'nın 17-40. maddelerinde düzenlenmiştir.

İsteme/olumlu haklar: Anayasada 41-65. maddelerde düzenlenen sosyal ve iktisadî haklar ve ödevler başlığı altında sıralanmış, sosyal adalet anlayışının gerçekleştirilmesine yönelik haklardır. Ailenin korunması, çalışma ve sözleşme hürriyeti, öğrenim hakları gibi...

Üçüncü grup haklar **Katılma/aktif statü haklarıdır:** Anayasada 66-74. maddelerde düzenlenmiş siyasî haklar ve ödevler başlığı altındadır. Vatandaşlık, seçme ve seçilme, vergi, dilekçe hakkı, siyasî hak ve ödevlerdir.

Yine 1982 Anayasası'na göre bütün temel hak ve hürriyetler, Türk devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî egemenliğinin, Cumhuriyetin, millî güvenliğin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlâkın ve sağlığın korunması amacıyla kanunla sınırlanabilir. Sınırlamalar Anayasanın sözüne ve ruhuna aykırı olamaz (m. 13/1).

1961 Anayasası'nda, temel haklar ve hürriyetlerin kısıtlanabilmesindeki kıstas “**özüne dokunmama**” iken, 1982 Anayasası'nda kıstas “**demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama ve öngördükleri amaç dışında kullanmama**” olmuştur (m. 13/2).

Bu nedenle 1982 Anayasası temel hak ve hürriyetlerin özüne dokunmuş, demokratik toplum düzeninin gereği olarak

kabul ettiği bazı ilkelere toplumsal iradeyi kurban edebilmiştir.

Yanlış anlaşılmaya meydan vermemek için hemen belirtmeliyiz ki; 1982 Anayasası'nın 1961 Anayasası'na göre hak ve özgürlükler bakımından, daha fazla kısıtlayıcı olduğuna dair tespitimiz her iki anayasanın da tüm devlet kurumlarını vesayet altına alan devletçi anlayışlarına bakışımızı değiştirmemektedir. Başka bir ifadeyle her iki anayasanın hazırlanışında var olan vesayetçi anlayışın bizce kabul edilebilmesi mümkün değildir. Bu bakışımızın nedeni, her iki anayasanın, hem temsili irade açısından, hem de devlet-birey ilişkisi açısından Tek Parti Zihniyeti'nin ürünü, totaliter anayasalar olmasındandır. Bu konuları dolayısıyla her iki anayasa da gayri meşru addedilmelidir. Her iki Anayasa'nın **gayrimeşru** oluşlarına Yüksek Yargı Organlarının başında bulunan hukukçular da işaret etmektedirler.*)

2- İdarenin Hukuka Bağlılığı:

Bu kural, yönetilenlerle yönetenlerin ilişkilerinde kanun hakimiyetini ifade etmektedir. Aynı zamanda devlet karşısında bireylerin temel haklarının teminat altına alınmasının bir sonucudur. Bu ilke, anayasa kurallarının ve kanunların, vatandaş olduğu kadar idareyi de bağlayacağını öngörmektedir.

İdarenin hukuka bağlı olması kuralı, aynı zamanda idarenin her türlü işlem ve eylemlerine karşı yargı yolunun açık olduğunu ifade etmektedir (m. 125/1).

İdarenin her türlü işlem ve eylemine karşı yargı yolunun açık olması sosyal Hukuk Devleti'nin gereği olmasına rağmen, anayasada bu kurala birçok istisna getirilmiştir. 1982 Anayasası'nın bütünü için ifade edilen “Ancaklar Anayasası” tabiri, temel hak ve hürriyetlerin, tanındığı madde altında hemen “**ancak**” ifadeleri ile sınırlanması ve idarenin eylem

* Bkz. Ek—2’de sunulu Cumhurbaşkanı’na mektup. Sami Selçuk, “Sayın Cumhurbaşkanı”, *Türkiye Günlüğü* dergisi, sayı: 46,

ve işlemlerine karşı yargı yolunun kapatılması gibi düzenlemeler nedeniyledir.

Konumuza giriş olarak aldığımız bu bölümde bu “ancakları” kitabın hacmini arttırmamak düşüncesiyle inceleme dışı bıraktık. İlerideki satırlarda birçok örneği yeri geldiğinde işlemeye çalışacağız. Şu kadarını ifade edelim ki, Cumhurbaşkanı’nın re’sen imzaladığı kararlar ve emirler ile tek başına yapacağı işlemler aleyhine (m. 105), Yüksek Askerî Şûra kararları aleyhine (m. 125), Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu kararlarına karşı (m. 159), 12 Eylül 1980’den sonra kurulan Millî Güvenlik Konseyi’nin ve Konsey Yönetimi dönemlerinde kurulmuş hükümetlerin ve de Danışma Meclisi’nin karar ve tasarrufları aleyhine (Geçici m. 15) yargı yoluna başvurulamaz. Yargı yolunun kapatıldığı bu tasarruflar Millî Güvenlik Konseyi’nce çıkarılan kanunlardır. Bu kanunların anayasanın yanı başında âdeta ikinci bir yasa ya da anayasal kurallar bloku oluşturduklarını kabul etmek gerekecektir.⁵

Ayrıca, Anayasa’nın 90. maddesinin son fıkrasına göre, “Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi’ne başvurulamaz.” Bu hüküm ile, Türkiye, altına imza koyup onayladığı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve benzeri anlaşmaların hükümlerini kayıtsız şartsız bağlayıcı üstün norm olarak kabul etmiştir. Uygulamada bu bağlayıcılık dikkate alınmamakla birlikte, Uluslararası Mahkemeler, bu normların uygulanmasına özen göstermeyen devletlere yaptırım uygulamaktadır. Türkiye de bu yaptırımlara en fazla muhatap olan ülkelerden biridir.

3- Yargı Bağımsızlığı ve Kanun Önünde Eşitlik:

Bu kural yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız mahkemeler tarafından kullanılabilmesini (m. 9), hiçbir organ, merci veya kişinin, yargı yetkisinin kullanılmasında

⁵ Bülent Tanör, *İki Anayasa*, 3. Baskı, (İstanbul: Beta Basım Dağıtım, 1994), s. 113.

mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremeyeceğini, genelge gönderemeyeceğini, tavsiye ve telkinde bulunamayacağını (m. 138)(*), Herkesin yargı önünde eşit olduğunu (m. 10), kanunî hakim güvencesini (m. 37), anayasanın herkes için, dolayısıyla devlet için de bağlayıcı ve üstün olduğunu amirdir (m. 11).

Her ne kadar 1982 Anayasası'nda bu hükümler sayılmışsa da uygulamada gerçekte böyle midir?⁶ Bırakalım uygulamayı Türk Anayasaları'nın tarihî gelişiminde bile bu hükümlerde de bir geriye gidiş yaşanmaktadır. Bunun en çarpıcı örneği 1961 Anayasası'nın "Tabîî Yargı Yolu" kenar başlığını taşıyan 32. maddesindeki "Hiç kimse, tabîî hakimden başka bir merci önüne çıkarılamaz" hükmü 20 Eylül 1971'de yapılan değişiklikle "tabîî" sözü yerine "kanunî" sözü konulmuştur. 1982 Anayasası'nda da aynı esas korunmuştur. "**Tabîî hakim**" ya da "**doğal hakim**" kavramı dar anlamda "suçun işlenmesinden önce yasa ile belli edilmiş yargıç" diye tanımlanır. Fakat bu temel tanımlamanın yanına, mahkemelere ilişkin yetki ve görev kurallarını, tarafsızlıkla ilgili güvenceleri ve olağanüstü mahkemelerin kurulması ilkesini de eklemek gerekir.⁷

Mümtaz Soysal bu şekildeki geçişin gerekçelerini açıkladıktan sonra, Sıkıyönetim ilân edilen bölgelerde Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin Sıkıyönetim Mahkemeleri'ne dönüştürülmesine kendine göre haklı gerekçeler sıralamaktadır:

"Nitekim 1982 Anayasası'nın eski anayasaya göre daha az tartışmalı bir biçimde yeniden kurduğu Devlet Güvenlik Mahkemeleri ile ilgili bir hüküm, sıkıyönetim

* MGK'nın Haziran ayında Yargı Kuruluşlarına, Hakim ve Savcılara "irtica" ve "irticacı kuruluşlar" ile ilgili brifing verdiği hatırlanmalıdır.

⁶ Anayasa Mahkemesi Başkanı Yekta Güngör Özden 27 Mart 1997 günü, Millî Produktivite Merkezi'nin 36. genel kurulunda yaptığı konuşmada "**Türkiye'nin bir hukuk devleti olduğunu söylersem sizleri kandırmaş olurum, çünkü bizde Yargı bağımsız değil**" demiştir. Mehmet Emin Kazıcı, *Selâm* gazetesi, 23.5.1997.

⁷ Mümtaz Soysal, a.g.e., s. 167.

durumlarında doğal yargı ilkesine pek ters düşmeyecek bir uygulama olanağı yaratmaktadır.”⁸

Bu ifadeler kanaatimizce tabii hakim ilkesi ile birlikte kanunî hakim ilkesine de aykırı olarak kurulan DGM’lerin, yargıda ikiliğe yol açan olağanüstü mahkemelerin kurulamayacağı prensibine de aykırı ifadelerdir. Bu nedenledir ki, DGM’lerde yargılanan sanıklar, tabii hakim ve kanunî hakim ilkelerine aykırı olarak, “**kamu düzeni**” ve “**kamu güvenliği**” gibi gerekçelerle farklı illerde kurulu DGM’lerde duruşmalara çıkarılmakta, çıkmak zorunda bırakılmaktadır.(*)

4- Kuvvetler Ayrılığı Kuralı:

Her ne kadar doğrudan Millet Adına hüküm vermeye yetkili olan Yargı erki, 1982 Anayasasında, erklerin sonucusu olarak sayılmışsa da, kuvvetler ayrılığı kuralı, yasamanın, yürütmeden ayrı bir organ olan parlâmento eliyle yapılması, yürütmenin de yasama karşısındaki teminatını ifade etmektedir (Anayasa başlangıç bölümü).

Günümüzde kuvvetler ayrılığı çok kesin hatlarla ayrılmamakla birlikte, dünyada gelişen, “**yürütmenin güçlendirilmesi**” anlayışı, yönetime yardımcı unsurları, yasamanın denetiminden kaçırma girişimi olarak beliren kanun hükmündeki kararname ve salt yürütmenin başı olan Cumhurbaşkanı’na tanınan tek başına tasarruf yetkileri, kitabımızın konusunu teşkil eden Millî Güvenlik Kurulu ve bağlı düzenleme ve birimlerinin kuruluş ve görevleri hakkında kanaat bahşetmesi açısından önem arz etmektedir.

⁸ A.g.e., s. 167.

* Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, 1993 yılında yapılan bireysel bir başvuruyu, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 6. ve 10. maddeleri kapsamına girdiği gerekçesiyle 14.4.1997 tarihli bir kararla DGM’lerin “adil yargı yeri olmadığına” oybirliği ile karar vermiş ve konuyu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne sevk etmiştir. Söz konusu dava Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nde 28 Şubat 1998’de ele alınıp karar verilecek. *Haftalık Beyan Gazetesi*, 14-20 Temmuz 1997.

5- Hürriyetçi Demokrasi:

Modern devlet anlayışının bir gereği de Sosyal Hukuk Devleti'nin, demokratik olmasıdır. Günümüzde Hukuk Devleti, demokrasinin hukukî ve siyasî bir rejim olarak kabulü ve geliştirilmesi ile mümkün görülmektedir. Tahsin Bekir Balta,

“Hukuk Devleti, toplumun bütününe ilişkin bir güven rejimidir. Demokratik olmayan bir idarenin böyle bir rejimi kurması idareyi elinde tutan şahsın veya zümrenin arzusuna ve niyetine bağlıdır... Siyasî hürriyete dayanan bir demokraside toplum hakimdir. Toplumun ise kendi üyelerine güven sağlayan hukuk devleti düzenine öz menfaata dayanan sıkı bir bağlılık göstermesi mantıktır.”⁹

derken, sosyal hukuk devletinde toplum ideallerinin önemini altını çizmektedir.

1982 Anayasası'nın 2. maddesi Türkiye Cumhuriyeti'nin niteliklerini sayarken “demokratik” devlet olduğunu da vurgulamıştır. Demokratik devlet niteliğinin anayasalara konması ile demokratik olunamayacağı izahat varestedir. Bazı temel şartların varlığı demokratik devlet yapısı için gereklidir.

Anayasanın 80. maddesinde:

“TBMM üyeleri, seçtikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün milleti temsil ederler”

hükmü tartışılır olmakla birlikte; Anayasa'nın **Kooptasyon Usulü**¹⁰ ile halkoyuna sunulması neticesinde kazanılan Cumhurbaşkanlığı sıfatı veya halka güvensizliğin bir belirtisi olarak TBMM üyelerinin oyları ile kazanılmış ve tek başına yapacağı işlemlerden sorumsuz bir Cumhurbaşkanlığı sıfatı, yönetime yardımcı unsurlar olarak düzenlenip de sonra

⁹ Hamza Eroğlu, *İdare Hukuku*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 1985), s. 38.

¹⁰ *Kooptasyon*: Kendi üyesini kendi seçme usulü, seçip alma usulü. (Büyük Sözlük, Fransızca-Türkçe, İst: Milliyet Yayınları, 1990). Ayrıca bkz.: (1) Taha Parla, “*Türkiye'nin Siyasal Rejimi*”, 3. Baskı, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1995), s.124. (2) Muharrem Balcı, “Pençedeki Demokrasi”, *Yeni Türkiye*, Sayı: 17, s. 269.

olağanüstü yetkilerle donatılmış kurumlar, **“Demokratik Devlet”** kuralı çerçevesinde değerlendirilmesi gereken konulardan sadece birkaçıdır.

6- İdarenin Bütünlüğü İlkesi:

“İdare, kuruluş ve görevleri ile bir bütündür ve kanunla düzenlenir” (m. 123). Bu ilke, çeşitli tüzel kişilerden oluşan kamu yönetimi alanındaki kuruluşların bir uyum içinde çalışmalarını gerekli kılar.¹¹ Türkiye’de kamu yönetiminin merkezindeki yardımcı kuruluşlar olarak anayasalarda tanımlanıp, kuruluş ve görevleri belirlenen bazı kuruluşların diğer bağlı oldukları kuruluşlarla işlevleri açısından uyum içinde olmaları esastır. Bu kuruluşlar, Yüksek Askerî Şûra, Devlet Plânlama Teşkilâtı, Millî Güvenlik Kurulu gibi kuruluşlardır.

Bu kuruluşların bağlı oldukları veya ilişkide oldukları diğer kuruluşlarla olan ilişkileri doktrinde bazı hukukçular tarafından **“İdarenin Bütünlüğü”** kapsamında değerlendirilmektedir. Anayasa tarafından düzenlendikleri için de anayasal kurum olarak kabul edilmektedirler. Bakanlıkların hiyerarşisine tabi olmadıklarından ve istişarî organ sayıldıklarından **“tüzel kişiliklerinin olmadığı”** ve hiçbir kurumun denetimine tâbi olmadıklarından da **“özerk”** oldukları kabul edilmektedir.¹²

Yukarıda zikredilen “Yönetime Yardımcı” kuruluşların “özerk” fakat **“tüzel kişiliksiz”**lik statüleri, bu kurumların yöneticileri ve bu kurumların işlevlerinden siyasî rant elde edenlerce gönülden benimsenmekte, elde edilen siyasî rant, totaliter yönetimin kaynağını ve gücünü oluşturmaktadır.

Tüzel kişiliği olmayan MGK’da yapılan toplantı ve sonuçlarının Hükümet tarafından açıklanması gerekirken; kuruluş kanununda anayasaya aykırı biçimde yapılan düzenleme ile tüzel kişiliği varmış gibi Hükümet ve TBMM

¹¹ A. Şeref Gözübüyük, *Yönetim Hukuku*, (Ankara: Turhan Kitabevi), 1994, s. 41.

¹² A. Şeref Gözübüyük, a.g.e., s. 78.

atlanarak MGK Genel Sekreterliği tarafından açıklama yapılmaktadır. Fakat kurul kararlarının uygulanmasında, MGK'nın tüzel kişiliğinin olmaması nedeni ile Hükümet sorumlu tutularak tüzel kişiliksizliğin arkasına sığınmaktadır.

Anayasaların, tüm dünyada kabul edildiği ve uygulanmaya çalışıldığı şekilde, milleti temsil kabiliyetini haiz ve bu şekilde yetkilerle donatılmış temsilciler tarafından yapılması kuralına rağmen, gerek 1961 Anayasası'nı, gerekse 1982 Anayasası'nı yapanların temsilci nitelikleri olmamasının da etkisiyle, her iki anayasada da devletin işlerliği ile idarenin bütünlüğü ilkeleri arasında, diğer birçok düzenlemelerde olduğu gibi çelişkilere düşülmüştür.

Esasen bu durumu çelişki ile açıklamak da mümkün değildir. Çelişki çoğu zaman farkında olmadan düşülen bir durumdur. Fakat 1961 ve 1982 gibi ihtilâl tasarrufu anayasalara, millî iradeyi hiçe sayacak ve onun yerine geçerek kararlar alıp uygulamaya koyacak kurumlar oluşturmak çelişki ile izah edilemez.

Bu kitapta, bu çelişkilere de değinerek, teorik düzeyde de olsa, özerk olup tüzel kişiliği olmayan kurumlardan Millî Güvenlik Kurulu'nu ve ilgili birimlerini, diğer yönetim birimleri ile ilişkileri çerçevesinde incelemeye çalıştık.

BİRİNCİ BÖLÜM

MİLLÎ GÜVENLİK KAVRAMI

Millî Güvenlik kavramı, günümüzde tüm insanların hayatında önemli bir unsur olarak kendini hissettirmiş ise, bunun bir nedeni de millî güvenliğin, ülkelerin askerî yapıları ve siyasî iktidarları ile ilgili olmasındandır. En azından Türkiye gibi az gelişmiş ülkeler açısından durum böyledir. İlerdeki bölümlerde az gelişmiş ülkelerin orduları üzerinde duracak ve bazı aktarımlarda da bulunacağız. Türkiye söz konusu olduğunda, ‘Millî Güvenlik’ konusunu, diğer birçok ülkede olduğunun aksine, ordunun tarihî ve sosyolojik yapısından ayrı mütalâa etmek imkânsız görünmektedir. Bu nedenle TSK üzerinde bir nebze de olsa durup, tarihî gelişimi içerisinde siyasal iktidarla münasebetleri üzerinde durmak gerekmektedir. Zira, biraz evvel söylediğimiz gibi, Türkiye için söz konusu olan öncelikle asker-sivil bürokrasi ve asker-siyasî iktidar ilişkileridir.

Türk Silâhlı Kuvvetlerini başka ülkelerin ordularından ayıran özellik, hem cihan devleti ordusunu devralmış ve bir kurtuluş savaşı vermiş olması, hem de savaş sonrası gerçekleştirilen devrimlerde önemli bir payının bulunmasıdır.

Türk Silâhlı Kuvvetleri öncelikle kendisini binlerce yıl öncesinin Türk Orduları’na dayandırmaktadır. Bu tarihî gelişim süreci içerisinde var olan askerî başarılar ona güç ve moral vermektedir. Diğer ülke ordularının aksine çok uzun

bir tarihî geçmişi olan TSK'nın, birçok açıdan tarihin oluşmasına önemli bir vesile olduğu da bir gerçektir.

İşte bu tarihî gelişimi ele alarak, yaşadığımız son yıllara ait olumsuz siyasî gelişmeler ve bu gelişmelere ışık tutması düşüncesiyle, günümüze tarihî bir perspektif çizmeye çalışalım.

II. Mahmut dönemine kadar Avrupa'yı dehşete düşüren, fakat 18. yüzyılda artık kendi hükümdarlarından ve sivil halktan başka kimseyi korkutamayan,¹ bu haliyle de iktidarların belirlenmesinde önemli bir faktör olan Yeniçerilerin, 17 Haziran 1826'da kışlarının topa tutularak 26.000'inin öldürülmesinin ardından "Asakir-i Mansure-i Muhammediye" adıyla kurulan yeni ordu, artık Batılı subay, mühendis ve öğretmenler tarafından eğitime başlanmıştır.² Bunda dönemin "Mülkiye Sınıfı"nın rolü büyüktür. Bu suretle, batılılaşmanın önünü açan Mülkiye Sınıfı, iktidarı büyük oranda eline geçirmiş ve belirleyici olmuştur. İttihat ve Terakki Cemiyeti kurulana kadar bu ağırlıkları devam etmiştir.³ İttihat Terakki, sivil-asker bürokratların oluşturduğu bir cemiyet olması nedeniyle, devleti ele geçirdiğinde sivil-asker işbirliği söz konusudur. Ancak, silâhlı güç ağırlıktadır ve sivil bürokrasi ile gücünü

¹ William Hale, *Türkiye'de Ordu ve Siyaset*, (İstanbul: Hil Yayınları, 1996), s. 19.

² Bkz.: İsmat Özel, "Türkiye Cephesinde Yeni Bir Şey Yok", *Yeni Şafak*, gazetesi 7.11.1997. "Bir gaza devleti olarak kurulan Osmanlı Devletini çöküşten güçlü ve modern bir ordunun kurtaracağı ümit ediliyordu. Devlet ricali toprak kaybını durdurmak hususunda umduğunu modern ordudan bulamadı. Yeniçerilik düşünce, inanç, hayat tarzı, devlet ve toplum içinde tuttuğu yer bakımından bir bütündü. Günün şartlarına göre Avrupa modelleri göz önüne alınarak yeni kurulan ordu ise kendinden beklenen görevin ne olduğunun bilinci kendisine verilme suretiyle teşkil edilmiş değildi. Ordu mensupları koruyacakları şeyin topraklar mı, devlet mi, kültür mü, inanç mı olduğu konusunda sarih fikirlerle donatılmadıkları için muhtaç oldukları en üstün değer emre itaat olduğu anlayışında karar kıldılar. Osmanlı düzeninin son aşamasında ittihatçı paşaların eline geçen devlet hızlı toprak kaybının acısını çekti. Toprak gitmiş ordu kalmıştı..."

³ Ümit Özdağ, *Ordu-Siyaset İlişkisi, Atatürk ve İnönü Dönemleri*, (Ankara: Gündoğan Yayınları, 1991), s. 40.

pekiştirmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın arifesine gelindiğinde Türk Ordusu siyasî bataklıkta çikamazcasına batmıştır.⁴

Nihayet Mustafa Kemal Kurtuluş Savaşı ve sonrasında orduya hakim olmuş, Ordu'da görevli Subay Milletvekillerinin TSK'dan ayrılması için düzenleme yapmıştır. İttihatçılardan muhalefette kalanlar da böylece tasfiye edilmişlerdir.

Mustafa Kemal 3 Mart 1924'de kabul edilen 249 sayılı Kanunla, **“Genelkurmaylı Hükümet Modeli”** içinde yer alan Erkan-ı Harbiye Umumî Vekaleti'ni kaldırıyor, yerine barışta Cumhurbaşkanı'nı temsil edecek olan ordular komutanı Erkan-ı Harbiye Umumî Reisliği'ni kuruyordu. Böylelikle, TBMM'nin denetimine tâbi Hükümet içinde bir bakanlık olan Genelkurmay, özerk hale getiriliyor ve Meclis denetiminden uzaklaştırılıyordu. Böylece, Mustafa Kemal'in emrinde olan ordu, siyaset dışına çekilmiş gibi görünüyorsa da, gerektiğinde Meclis'te çıkarılacak kanunlarda Meclis üzerinde hakimiyet kurmak için bir baskı aracı olarak kullanılabilirdi. Öyle ki, 1927'den itibaren TBMM'deki Millî Müdafaa Vekilleri ile Millî Müdafaa Encümeni üyeleri subay kökenli milletvekillerinden seçilerek, üniformalı askerler gibi Fevzi Çakmak'ın emrinde çalışmışlardır.⁵

Zaten 1925'de çıkarılan **“Takrir-i Sükûn Kanunu”** ile herhangi bir fiilî ya da potansiyel muhalefete karşı rejime olağanüstü yetkiler verilmişti. Artık **“Tek Parti”** rejimi kurulmuş, Ordu'nun aktif siyasette bulunmasına gerek kalmamıştı. Ordu, artık halkının çocuklarını **“modernleşme ve lâik ulusçuluk”** temelinde yetiştirme işlemleriyle uğraşacaktır.⁶ Bu dönemde Ordu 1935 tarihli İç Hizmet Kanunu'nun 34. maddesinde belirlenen “Silâhlı Kuvvetlerin görevi anayasada belirtilen Türkiye Cumhuriyeti'ni, Türk

⁴ William Hale, a.g.e., s. 50.

⁵ Ümit Özdağ, a.g.e., s. 96.

⁶ William Hale, a.g.e., s. 80.

Anayurdunu korumak ve kollamaktır” hükmü doğrultusunda Millî Savunma ile iştirak eder. Tâ ki, 1960’da **“koruma ve kollama”** görevini askerî müdahaleye hukukî dayanak yapana kadar. 1960’dan sonra Ordu, aktif siyaset batağından çıkamamıştır.

12 Ocak 1944’de Fevzi Çakmak’ın Hükümet tarafından emekliye sevk edilmesi, 7 Haziran 1944 tarih ve 4580 sayılı “Genelkurmay Başkanlığı’nın Vazife ve Selahiyetleri Hakkında Kanun”la Genelkurmay Başkanlığı’nın Başbakanlığa bağlanması sonucu, TSK’nın devlet içindeki bağımsız konumu geçici de olsa ortadan kaldırılmış, akabinde de TSK, tüm idarî mekanizmalar gibi **ABD Güvenlik Sistemi** içine girmeğe başlamıştır.

Bu gelişmelerden sonra 1944-1950 arasında TSK, Kemalizm’in bağımsızlık umdesinin uygulayıcılığı görevine ara vermek zorunda kalmıştır. Zira, bu dönemde Rusya’nın Birleşmiş Milletler Teşkilâtı ilkelerine rağmen Türkiye’ye baskı yapması ve Türkiye’nin de buna karşı koyacak donanımının bulunmaması gerekçeleriyle, 1947’de meşhur **Truman Doktrini** çerçevesinde TSK’nın modernizasyonuna ABD’nin katkı sağlaması gerçekleşmiştir. Böylece, TSK artık yeni bir döneme girmiş, **“Yurtta Sulh Cihanda Sulh”** ilkesi, yerini **“Uluslararası Konseptlere Uymaya”** bırakmıştır.

ABD’nin gerçekteki niyeti, Amerikan savaş doktrinini hayata geçirme, TSK’da eğitimi Amerikanlaştırma, silâh alımında tek kaynak olma, Orta Doğu’da kendi askerî ve ekonomik menfaatlerini koruma olduğu halde, bağımsız bir millî strateji ve savunma sanayiini oluşturamayan Türkiye ve TSK, bundan sonra Amerika’nın menfaatlerine paralel bir politika izleyecektir.

Silâh, eğitim ve ekonomik yönden bağımsızlık noktasında belli bir strateji geliştirme imkânı elinden alınan sivil-asker bürokrasi bundan sonra kâh birlikte kâh ayrı ayrı, devletin organizasyonunda zaaf oluşturacak fonksiyonlar icra etmeye başlayacaklardır.

TSK, 1950'li yıllarda hiyerarşik yapılanmasının verdiği avantajla, sivil bürokrasi ile arasındaki mesafeyi kapatarak **Silâhlı Kuvvetler Birliği** adıyla kendi birliğini oluşturacak, 1997'lere kadar zaman zaman ülke yönetimine ağırlığını koyarak, siyasal sistemde demokrasiye ara verebilecektir. Sivil bürokrasi ise, bütün arzularına rağmen, hiçbir zaman ülke yönetiminin gerçek sahibi olamayacaktır.

Sivil bürokrasinin kendi içindeki farklılıklara tahammülsüzlük şeklinde beliren İttihat Terakki zaafı, kendinden daha güçlü, hiyerarşik yapılı, ekonomik yapısı ve özerkliğini de genişletmiş TSK karşısında iyice açığa çıkmış, artık ülkenin millî güvenlik siyasetinden iç politikasına kadar her programın, TSK'ya devredilmesine sebep olmuştur. Bu çerçevede oluşturulan Millî Güvenlik ve Millî Güvenlik Siyaseti kavramları tamamen askerî bürokrasinin eseridir denebilir.

Tarihteki rolü itibariyle TSK'nın Türkiye'de, yukarıda kısa bir kesitini verdiğimiz şekilde bir baskı grubu hatta belirleyicilik fonksiyonu olan önemli bir kurum olduğu inkâr edilemez. TSK'nın bu konumu zarureten birçok oluşumun izahında önemli bir faktör olarak dikkate alınacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda ve devamında Silâhlı Kuvvetlerin önemli bir unsur olması, yukarıda değindiğimiz gibi bir baskı grubu niteliği taşımasının yanı sıra, 1940'lara kadar **“Topyekûn Savaş”** ve **“Topyekûn Savunma”** stratejilerinin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra **“Millî Güvenlik Doktrini”** adıyla evrim geçirerek gündeme gelmesi ve Millî Güvenliğin öncelikle askerî bir politika olarak belirlenmesini;

Anayasalarda ve kanunlarda yer alması, hukukî bir düzenleme olmasını;

Siyasî iktidar ile birlikte mütalâa edilmesi de siyasî bir yönünün olmasını, ifade etmektedir.

Mevzuata Göre Millî Güvenlik

Millî Güvenlik kavramı yaşanan sürece göre içerik kazanmış ve algılanmıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan önce sadece Millî Savunma şeklindeki algılama, bu savaştan sonra milletin ve ülkenin topyekûn kaynaklarının Millî Güvenliği ilgilendirdiği şeklinde olmuştur.⁷

1983 tarihinde çıkarılan MGK Genel Sekreterliği Yönetmeliği “**GİZLİ KARARNAME**” ile yürürlüğe girdiğinden bu yönetmelikte nasıl bir tanım yapıldığını öğrenememekteyiz.

1961 ve 1982 Anayasaları'nda da Millî Güvenlik Kurulu'nun düzenlenmesine rağmen Millî Güvenlik kavramı tanımı yapılmamaktadır.

Millî Güvenlik kavramını tanımlayan ilk mevzuat 17.4.1963 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla 6/1645 sayı ile yürürlüğe konan “Millî Güvenlik Kurulu Sekreterliği Yönetmeliği”dir. Bu yönetmelikte Millî Güvenlik, “**Topyekûn Millî Güvenlik**” olarak yer almış ve şöyle tanımlanmıştır:

“Dışarıdan ve içeriden yapılabilecek her çeşit tasarruflara, bozguncu teşebbüslere, tabii afetlere ve büyük yangınlara azimle karşı koyabilmek, devlet otoritesini muhafaza ve devam ettirmek ve bir savaştan galip çıkabilmek için, bütün millî kudret ve faaliyetlerin tam olarak kullanılmasıdır. Bu tanım bütün ulusal güç ve faaliyetlerin kullanılmasını yalnız olağanüstü hâllere indirgeyen bir tanım olmuştur.”⁸

O halde ‘Millî Güvenlik’ kavramını ilk defa kanunla yapılan düzenleme olan, **9 Kasım 1983 tarih ve 2945 sayılı Kanunda** yapılan tanımı ile aktarmak, bilahâre bu tanım üzerine yapılan farklı görüşlere ait tanımları ve spekülasyonları değerlendirmek gerekmektedir.

2945 sayılı Kanunda, Millî Güvenlik ve Devletin Millî Güvenlik Siyaseti başlıkları altında şu tarifler yapılmıştır:

⁷ Tayfun Akgüner, *1961 Anayasası'na Göre Millî Güvenlik Kavramı ve Millî Güvenlik Kurulu*, (İstanbul: İ.Ü.S.B.F. Yayınları, 1983), s. 10.

⁸ Tayfun Akgüner, a.g.e., s. 13.

Madde-1 Millî Güvenlik; ‘Devletin anayasal düzeninin, millî varlığının, bütünlüğünün, milletlerarası alanda siyasî, sosyal, kültürel ve ekonomik dahil bütün menfaatlerinin ve ahdi hukukunun her türlü dış ve iç tehditlere karşı korunması ve kollanması’nı,

Devletin Millî Güvenlik Siyaseti; ‘Millî güvenliğin sağlanması ve Millî Güvenlik Kurulu’nun belirlediği görüşler dahilinde, Bakanlar Kurulu tarafından tespit edilen iç, dış ve savunma hareket tarzlarına ait esasları kapsayan siyaseti’ ifade eder.

Kanunun tarifinden anlaşılacağı gibi devletin anayasal düzenini ilgilendiren her alan Millî Güvenlik kapsamında değerlendirilmektedir. Anayasa’nın 5. maddesinde “Devletin Temel Amaç ve Görevleri” başlığı altında “toplumun refah, huzur ve mutluluğunun sağlanması”, Anayasanın 118. maddesi ile Millî Güvenlik kapsamına alınmış bulunmaktadır. Bu düzenleme aynı zamanda tüm devlet organlarının, anayasada ifadesini bulan Millî Güvenlik kavramına göre dizayn edildiği gerçeğini de ortaya çıkarmaktadır.

Millî Güvenlik doktrini ve bu doktrine göre oluşturulmuş Millî Güvenlik kavramı ışığında düzenlenen organlar üzerinde ileride detaylı bir şekilde duracağız. Şimdilik şunu söyleyelim ki, kanun metninde ifadesini bulan **millî güvenlik** ve **devletin güvenlik siyaseti** tarifleri aynı zamanda, MGK’nın görevlerini belirlemekte ve yetkilerine de hayat vermektedir. Öyle bir hayat verme ki,

“...askerî ya da iç ve dış savunma ve güvenlik kavramlarını aşan bir kapsam kazanmıştır. Anayasanın temel hak ve özgürlükler rejimi, her kesimiyle bu kavramın tam bir denetimi altındadır... Toplumun huzuru ve güvenliği teriminin Türk siyaset ve kamu hukuku resmî literatüründe, olağanüstü rejim dönemleri başta olmak üzere, siyasal ve sosyal çelişki ve çatışmaların bastırılması anlamında kullanıldığı hatırlanmalıdır.”⁹

⁹ Bülent Tanör, *a.g.e.*, s. 122.

Mevzuatımızın önemli yerini tutan yargı kararlarında özellikle Anayasa Mahkemesi ve Danıştay kararlarında “**Millî Güvenlik**” ve “**Kamu Düzeni**” kavramları birbirine karıştırılmaktadır. Oysa ki bu kavramlar birbirinin aynı değildir. Biri diğèrinin içinde de mütalâa edilemez.¹⁰ Konuyu fazla dallandırmamak düşüncesiyle örneklerine girmeyeceğiz. Tayfun Akgüner’in kaynak gösterdiğimiz eserinde birçok örnek bulunduğunu ifade etmekle yetineceğiz. Fakat ilerleyen satırlarda uygulamalardan verdiğimiz örneklerin hukukî tahliline yardımcı olmak bakımından bu iki kavram üzerinde biraz duralım:

Kamu düzeni ile ilgili faaliyet öncelikle bir **kolluk/zabıta** faaliyetidir. Tüm ülkenin güvenliğini sağlayan üst düzey siyasî önlemlerin alınmasını ve gerekli şartların oluşturulmasını ifade eden Millî Güvenliğe nazaran kamu düzeni, halkın günlük yaşantısının güvenliği, sağlık ve sükûnu için alınan önlemleri ifade etmektedir.¹¹

Suçlu ve düşman kavramlarının muhataplarına karşı alınması düşünülen önlemler ve zabıta kuvvetinin kullanılmasında Millî Güvenlik ve Kamu Düzeni kavramları arasındaki ayrımın belirgin hale getirilmemesi veya birbirine karıştırılması, 1997 yılında yaşadığımız olayları izahta önemli bir faktör olmuştur.(*)

“Kamu düzeninin korunması ile kasdolunan, belli bir siyasî iktidar felsefesinin dokunulmazlık zırhına bürünmesi, değiştirilmemesi, tenkit veya tartışmalara konu olamaması değil, toplum hayatının karışıklığa, anarşiye boğulmasına yol açacak faaliyetlerin engellenmesidir. Kamu düzeni kavramının belli bir ideolojik muhtevası yoktur. Kamu düzenini korumak demek, belli bir

¹⁰ Tayfun Akgüner, a.g.e., s. 31.

¹¹ Tayfun Akgüner, a.g.e., s. 70.

* Bkz.: 3.Bölümde “Kim Dost, Kim Düşman?”.

ideolojiyi değil, belli bir sosyal ve hukukî düzenliliği korumak demektir.”¹²

2945 Sayılı Kanunun yukarıda alıntıladığımız “Millî Güvenlik” ve “Millî Güvenlik Siyaseti” tarifleri içerisinde değerlendirilen birçok kavram ve kurumu ileride geniş bir şekilde ele alacağız. Öncelikle Millî Güvenlik kavramı ile ilgili değişik tarifler ve yorumlar üzerinde durmak gerekiyor.

Kaynaklara Göre Millî Güvenlik

Tayfun Akgüner, konuyla ilgili eserinde, Türk Hukuk Doktrini’nde yapılan tanımları kısaca şöyle aktarıyor:¹³

Tarık Zafer Tunaya’ya göre, “toplum yaşamının en geniş kapsamı içinde... millî güvenlik ölçüleri vardır.”

Nermin Abadan’a göre, “... ama bu hiçbir zaman ideolojik olamaz. Bu doğrudan doğruya o ülkenin millî sınırlarının aktüel bir tehlike karşısında kalması, bir saldırıya karşı olması, toprak bütünlüğüne veya üzerinde yaşayan insanların hürriyet haklarına açık bir tecavüz olması halinde bahis mevzu olur.”

Çetin Özek’e göre, “Millî güvenlik, o memleket üzerinde hangi siyasi rejim olursa olsun siyasi iktidarın tutumu dışında memleketin genel menfaatini ve selâmetini, özgürlüğünü ifade eder... Meselâ, devletin ülke bütünlüğü aleyhine fiiller, her rejim için millî güvenliği ilgilendirir.”

Yıldızhan Yayla’ya göre, “Devlet ve ülkenin, savaşta ve barışta dış ülkelerden, yabancı ülkelerden gelen tehlikelere karşı devlet tüzel kişiliğinin, savunma ve güvenlik altına alınmasıdır.”

Ve nihayet Tayfun Akgüner’e göre Millî güvenlik, “Devlet bağımsızlığı ve ülke bütünlüğü ile millet egemenliğinin, millî veya milletlerarası alanda gerçek ve

¹² Bülent Tanör, *Siyasi Düşünce Hürriyeti ve 1961 Anayasası*, Öncü Kitabevi, (İst: 1969), s.140.

¹³ Tayfun Akgüner, A.g.e., s. 53.

yakın bir tehlikeye düştüğü zamanlarda, anayasanın gösterdiği yetkili organ veya organları tarafından, devlet tüzel kişiliğinin korunması ve güvenlik altına alınmasıdır.”¹⁴

1996 yılında TÜSİAD’a ülkenin millî güvenliği ile ilgili olarak, **“Demokratik Standartların Yükseltilmesi Paketi”** içerisinde yer alan, **“Türkiye’de Demokratikleşme Perspektifleri”** adlı Raporu hazırlayan Prof. Bülent Tanör’e göre millî güvenlik:

“Belli bir ideoloji ya da siyasî prensibin zıt görüşlerine karşı korunması değil, devletin ve ülkenin iç ve dış yıkıcı saldırılara karşı korunmasıdır.”¹⁵

Bu ifadeler, Millî Güvenlik kavramına ideolojik olarak bakmanın mümkün olamayacağını ifade etmektedir. Tanör, millî güvenliğin tarifinden yola çıkarak onun Batı’da nasıl algılandığını izah ederken:

“Millî güvenlik kavramının ne anlama geldiği ve ne anlama gelmediği konusundaki bu açıklamalar göstermektedir ki, Batılı bir demokratik anlayış ve uygulama içerisinde millî güvenlik kavramına ideolojik bir muhteva vermeye imkân yoktur. Millî güvenliğin, herhangi bir ideolojinin, belli bir siyaset felsefesinin korunup esirgenmesi gibi bir anlamı katıyen mevcut bulunmamaktadır. Millî güvenlikten anlaşılması gereken sadece, devletin iç ve dış saldırılara, yıkıcı eylemlere ve millî savunmaya zarar verecek davranışlara karşı korunmasıdır; yoksa belli birtakım ideolojik tenkit ya da tercihlerin açığa vurulmasıyla millî güvenliğin zarar göreceği yolunda bir iddiaya rastlanmamaktadır.”¹⁶

diyerek, Batı’dan ithal edilen millî güvenlik kavramına, Türkiye’de verilen ideolojik anlamı ve uygulamalarını eleştirmektedir.

Türkiye’de Türk demokrasisinin varlığını kabul etmekle birlikte, bazı eleştiriler getiren siyaset bilimcisi Dr.

¹⁴ Tayfun Akgüner, a.g.e., s. 96.

¹⁵ Bülent Tanör, a.g.e, s. 147.

¹⁶ Bülent Tanör, a.g.e., s.148.

Hikmet Özdemir, millî güvenlik kavramını değerlendirirken:

“Türkiye’deki uygulamada, millî güvenlikten yalnızca devletin iç ve dış güvenliğinin korunması anlaşılmayarak, belli bir siyasî ideolojinin resmîleştirilmesine ve dokunulmazlık kazandırılmasına gidildiğini, esasen rejimin temelinde ideoloji varken, ideolojik nitelikte fikir suçları yaratıldığını iddia etmek mümkündür. Belki de bu durum Türk demokrasisinin kendine özgü yanlarından biridir”¹⁷

diyerek, millî güvenlik kavramına ideolojik hüviyet biçilmesindeki geleneksel anlayışı sorgulamaktadır.

MGK Eski Genel Sekreter Yardımcısı ve Millî Güvenlik Siyaseti’nden sorumlu Başkanı Emekli Tümgeneral M. Suat Eren ise, Millî Güvenlik kavramı ve Millî Güvenlik Kurulu ile ilgili olarak:

"İnsanların varoluşlarındaki '**özgüvenlik ihtiyacı**', uzun bir tarihî seyir takip ederek, toplumların 'Devletleşme' sürecinde '**Millî Güvenlik İhtiyacı**'na dönüşmüştür. Beliren bu ihtiyacın karşılanması her devletin; coğrafyasına, jeopolitik konumuna, sosyal yapısına, anayasal düzenine ve gelişmişlik devresine bağlı olarak; o ülkenin politik, sosyal, ekonomik ve askerî güçleri arasında **denge sağlanacak** şekilde "Millî Güvenlik Kavramı" kurumsallaştırılmış ve Devlet teşkilâtında ve yönetiminde vazgeçilmez bir konuma sahip olmuştur. Dolayısıyla her ülkenin, adı ne olursa olsun "Millî Güvenlik"le alâkalı bir teşkilâtı vardır" demektedir.¹⁸

Eren, Millî Güvenlik ihtiyacını, ülkenin coğrafyasına, jeopolitik konumuna, sosyal yapısına, anayasal düzenine ve gelişmişlik devresine bağlı kılarken, saydığı unsurlar arasında bir **dengenin** varlığına da işaret etmektedir.

Politik, sosyal, ekonomik ve askerî güçler arasında bir dengenin zarurîliğini anlamanın zor olduğunu belirtmemiz

¹⁷ Hikmet Özdemir, *Rejim ve Asker*, (İstanbul: İz Yay., 1993), s. 101.

¹⁸ M. Suat Eren, bazı yazılı ve görsel basına gönderdiği "28 Şubat 1997'de yapılan MGK Toplantısı Üzerine Düşünceler" adlı bilgi yazısından.

gerekir. Yukarıdaki ifadeler; “Askerî veya inzibati güçler, diğer sayılan politik, sosyal ve ekonomik güçler arasında ayırım yapmadan millî güvenliğin sağlanmasına hizmet edecekleri yerde, bu güçler arasına kendisini de koyarak kendisi ile diğer güçler arasında denge oluşturmaya çalışmıştır” şeklinde anlaşılmaktadır.

Eren’in saydığı güçler birbirinin rakibi olmaması, birbirini tamamlaması, bir denge unsuru olmaktan ziyade içte ve dışta halkın iradesinin temsiline, hak ve menfaatlerine aykırı girişimlere engel olması gereken güçler olmak yerine, taraf olan güçler konumundadır. Eren’in ifadelerinden anladığımız, Millî Güvenlik Siyaseti’nin, güçler dengesi üzerine kurulduğudur. Durum böyle olunca, en ağır gücün silâhlı güç olduğu, dengenin de o tarafa kayacağı izahtan varestedir.

1994 yılının 9 Martında HBB adlı özel televizyon kanalında yapılan “**Millî Güvenlik Kurulu ve Demokrasi**” konulu açık oturumda tartışılan konulara açıklık getirmek üzere MGK’dan gönderilen açıklamada(*) Millî Güvenlik kavramı ve bu kavram çerçevesinde oluşturulmuş Millî Güvenlik Kurulu ve MGK Genel Sekreterliği ile ilgili olarak özetle:

“İtalya, Fransa, Almanya gibi ülkeler başta olmak üzere yabancı ülkelerin hemen hepsinin güvenlikleri ile ilgili anayasal kuruluşlara sahip olduğu, bazı ülkelerde ise, bu kuruluşların yasalarla kurulmuş olduğu, bu kuruluşların farklı isimlerde olmasına rağmen görev ve sorumluluk yönünden aynı işlevi gördükleri, **görevlerinin millî savunma ile sınırlı olmayıp, ülkelerin millî güvenliğini de kapsadığı**” belirtilmiştir.

Bu açıklamada ayrıca;

“Günümüzde, küreselleşme ve dengelerin hızla değişmesi gibi etkenlerle Millî Egemenlik, Bağımsızlık, Millî

* HBB Televizyonu’nda 9 Mart 1994 “Yüksek Tansiyon” adlı açık oturumda yapılan tartışma nedeniyle gönderilen MGK açıklamasından.

Bütünlük, Millî Hedefler bakımından Millî Güvenlik kavramının sınırlı bir anlamda sadece millî savunmayı ifade etmeyen bir kavram olarak algılanmaya başlandığı” tespiti yapıлып, **‘Millî Güvenlik Kurulu ve MGK Genel Sekreterliği’nin görevinin, sadece askerî konular ve millî savunma ile sınırlı sayılmaması gerektiği’**, bu görevlerin, anayasanın 118. maddesine dayanarak belirlenmiş ve 2945 sayılı yasa ile şekillenmiş olmak üzere ülkenin millî güvenliğine yönelik görevler olduğu” vurgulanmıştır.

Millî Güvenlik Kurulu’nun kaynağının saptanması anlamında da “II. Dünya Savaşı sonrasında ABD’nin dünyaya ihraç ettiği **“Millî Güvenlik Doktrini”** anlayışından herhangi bir etkilenme olmadığı”¹⁹ ifade edildikten sonra; “Atatürk’ün 24 Nisan 1933 yılında 14443 sayılı Kararname ile teşkil ettirdiği **“Yüksek Müdafaa Meclisi ve Umumî Katipliği”**nin, 1961 Anayasası’na konulan Millî Güvenlik Kurulu ve MGK Genel Sekreterliği’nin hayat bulmasına vesile olduğu” ifade edilmiştir.(*)

Genelkurmay’ın, Millî Güvenlik Kurulu’nun kaynağı olarak Yüksek Müdafaa Meclisi’ni göstermesi ve önemsemesi de manidardır.²⁰ Halbuki Yüksek Müdafaa Meclisi’ne nazaran biraz daha demokratik gibi görünen ve

¹⁹ Yabancı ülkelerdeki Millî Güvenlik Kuruluşları ile ilgili bilgiler kitabın ekinde sunulmuştur.

* Yüksek Müdafaa Meclisi, İcra Vekilleri Heyeti (Bakanlar Kurulu)ne Büyük Erkan-ı Harbiye Reisi’nin de katılması ile, başkanlığını Başvekil (Başbakan)’in yaptığı, dilediğinde Cumhurbaşkanı’nın da başkanlığını yapabileceği bir kurul olarak teşekkül ettirilmiştir. Yüksek Müdafaa Meclisi, Türkiye’nin içinde bulunduğu şartlar dolayısıyla kurulmuş bir nevi savaş kabinesidir. İsim ekinde de anlaşılabileceği gibi Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği anlamında bir Umumî Katip ve idaresinde bir büro mevcuttur.

²⁰ 31 Mayıs 1997 günü Millî Güvenlik Kurulu’nun 64. yıl dönümü kutlandı. Kutlamalar boyunca MGK’nın 64.yılı ısrarla vurgulandı. Toplantı salonunun girişinde ve toplantı salonunda da 64. yılı kutlamaları tabelası görüntülerde idi. 64 yıl öncesi, Yüksek Müdafaa Meclisi ve Umumi Katipliği’nin kurulduğu 1933 yılına tekabül etmektedir.

başkanlığını Başbakan'ın yaptığı 1949 tarih ve 5399 sayılı Kanunla kurulan **Millî Savunma Yüksek Kurulu** ve **Umumî Katipliği**'ne dayandırabilirdi.

Millî Savunma Yüksek Kurulu'nda görevli asker olarak tek Genelkurmay Başkanı bulunmaktaydı. Ancak Genelkurmay, Millî Güvenlik Kurulu'nu Tek Parti dönemi uygulaması olan Yüksek Müdafaa Meclisi'ne dayandırmaktadır. 1997 yılında TV programlarına çıkan emekli generallerin, 1940'lı yıllara dönme özlemlerini dile getirmeleri de aynı tür anlayışın yansımaları olarak algılanmaktadır.

Millî Güvenlik Kurulu Eski Genel Sekreteri Emekli Orgeneral Doğan Beyazıt da,²¹ Millî Güvenlik konusundaki zaafın sorumlularının, “kişiliğinde yüksek değerler bulunmayan, özverisiz, yeteneksiz siyasî liderler olduğunu” ifade etmekte, mevcut durumun hukukî boyutuna hiç değinmemektedir. Siyasî liderlerin kişiliklerinde yüksek değerler bulunma ölçüsünün takdiri ayrı bir husus olmakla birlikte, bu tarz yaklaşımla Millî Güvenlik Siyaseti'nin tayin ve tespitinin, ülkede ne tür tartışmaları geliştirdiği üzerinde önemle durulmalıdır.

Bir siyasetçimiz ise, farklı bir yaklaşımla, “çözümün meşruiyetten geçeceğini, Türkiye'de hiçbir köklü değişimin, toplumsal taleplerden doğmadığını, kendilerini imtiyazlı ve halktan daha akıllı gören yöneticilerin tepeden inmeciliğiyle gerçekleştirildiğini, dolayısıyla, millet ve sistemlerin birbirine eğreti kalmasında, seçkin bürokrasinin ve bu bürokrasi etrafında kümelenen grupların kusurlarının bulunduğunu” ifade etmektedir.²²

Anayasa hukukçusu Bülent Tanör, temellerini **Brezilya**'ya dayandırdığı Millî Güvenlik Doktrini kavramından yola çıkarak Millî Güvenlik kavramının

²¹ Doğan Beyazıt, “Siyasette Yozlaşma ve Millî Güvenlik”, *Yeni Türkiye*, Sayı: 13, (Ankara: Ocak-Şubat 1997), s. 472.

²² Muhsin Yazıcıoğlu, “Demokrasi ve Yozlaşma”, *Yeni Türkiye*, Sayı: 13, (Ankara, Ocak-Şubat 1997), s. 93.

benimsenmesini, “ABD desteği ile bölge çapında hegemonya kurulması, içte de yekpare bir iktidar yapısı oluşturulup muhalefetin etkisizleştirilmesi” olarak ifade eder. Sonuçta ortaya çıkan Millî Güvenlik Devleti modelinin ürünlerini de,

“Kültür ve ideolojilerin askerleştirilmesi, milliyetçiliğin yüceltilmesi, sosyal liberalizmden uzaklaşma, kitlelerin siyaset dışı tutulması, olağanüstü yönetim usullerinin olağanlaştırılması, yargı güvenceleri ve kamu özgürlükleri alanının daraltılması, polis yetkilerinin artırılarak toplumsal ve ideolojik denetim alanının genişletilmesi”²³

olarak sıralamaktadır.

²³ Bülent Tanör, *İki Anayasa*, s. 160.

İKİNCİ BÖLÜM

MİLLÎ GÜVENLİK KURULU

TARİHÎ GELİŞİMİ

Millî Güvenlik kavramı ve Millî Güvenlik Kurulu, her ne kadar 1961 Anayasası ile yasal düzenlemeye kavuşturulmuş ise de; bu kavram ve kurulun tarihi, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1923'deki kuruluşundan önceye uzanmaktadır. Tarihî süreç içerisinde MGK'nın gelişim seyrini izleyelim:

Millî Güvenlik Kurulu Eski Genel Sekreter Yardımcısı ve Mili Güvenlik Siyaseti Başkanı Emekli General M. Suat Eren, Millî Güvenlik Kurulu'nun tarihini Mustafa Kemal'e dayandırırken:

"I. Dünya Savaşı'nda elde edilenlere ilaveten Türk İstiklal Savaşı'nda kazanılan tecrübeler ve Avrupa'da meydana gelen siyasî gelişmeler; askerlik, topyekûn savunma ve seferberlik konularında yasal düzenlemelere ihtiyaç göstermesi karşısında; 12 Temmuz 1927'de "Askerlik Mükellefiyeti Kanunu", 11 Mart 1928'de "Seferberlik Kanunu" çıkartılmış, 1931 yılında yayınlanan "Millî Seferberlik Talimatnamesi" ile bakanlıklarda "Seferberlik Şubeleri" kurulmuştur. Özellikle seferberlik ve topyekûn savunma konularını devlet düzeyinde ele alan, takip ve kontrol eden ve ihtiyaçları belirleyen bir üst düzey kuruluşa ihtiyaç duyulması üzerine büyük önder Atatürk'ün emriyle 24 Nisan 1933 gün ve 14443 sayılı bir kararname ile "Yüksek Müdafaa Meclisi ve Umumî Katipliği" teşkil edilmiştir... Böyle bir ihtiyaç, I. Dünya

Savaşı'nın ortaya koyduğu "Topyekûn Savaş" ve "Topyekûn Savunma" konseptleriyle doğrudan ilgili idi..."¹

diyerek, Millî Güvenlik Kurulu'nun tarihî gelişimine, resmî olmasa da en yetkili ağızdan bir açıklama getirmiş oluyordu.

Tayfun Akgüner ise, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan bu tür kuruluşların büyük ölçüde ABD'de bulunan "Millî Güvenlik Konseyi (**National Security Council**)"nden esinlenerek kurulduğunu ifade etmektedir.² Doktrinde de genellikle bu görüş hakimdir.

Millî Güvenlik ve Millî Güvenlik Siyaseti kavramlarının askerlik hizmetleri ve millî savunma ile ilgisi kesin olmakla birlikte, bir kurum olarak Millî Güvenlik Kurulu'nun, yukarıda sayılan talimatnamelere ve seferberlik kanunlarına dayandırılmasını yeterli görmediğimizi belirtmeliyiz. Seferberlik ile ilgili olarak çıkarılan kanun ve talimatnameler, seferberliği gerektirecek olağanüstü bir durumu ve bu duruma karar vermeyi gerektiren bir Millî Güvenlik Siyasetini gerekli kılmaktadır. Millî Güvenlik Siyaseti'nin belirlenmesi ise, talimatnamelerle değil, bu talimatnameleri ve kanunları hazırlayacak birtakım kurullar gerektirmektedir.

Millî Güvenlik Siyaseti'ni belirlemek ve uygulamaları yönlendirmek üzere kurulmuş bulunan MGK'nın işlevleri yönünden baktığımızda, MGK'yı çağrıştıran ilk kurul 1922 yılında kurulan **Harp Encümeni** olarak görülmektedir. Harp Encümeni'ni takiben **Yüksek Müdafaa Meclisi** ile **Millî Savunma Yüksek Kurulu ve Umumî Katipliği** gelmektedir. Bu kurulları sırasıyla inceleyip, 1961 Anayasasında detaylı bir şekilde düzenlenen Millî Güvenlik Kurulu'na geçebiliriz.

Harp Encümeni

¹ M. Suat Eren, a.g.y.

² Tayfun Akgüner, a.g.e., s. 180.

Millî Güvenlik Kurulu'nun işlev ve esaslarını çağrıştıran ilk kurul 1922 yılında “Harp Encümeni” adıyla kurulmuştur. 1921 yılının sonlarında Meclis’e sunulan “Harp Encümeni Fevkaladesi Kanunu” (Olağanüstü Harp Komisyonu) tasarısıyla bir tür “savunma konseyi” kurulmak istenmiştir.

Bazı siyâsî tarihçiler Meclis’in Harp Encümeni kurma arzusu ile, Başkomutan Mustafa Kemal Paşa ile arkadaşları Fevzi ve İsmet Paşaların sınırsız güç kullanmalarını engelleyecek bir mekanizma oluşturmayı düşündüğünü ifade etmektedirler.³

Tasarıya göre kurul; Millet Meclisi’nde oluşturulmuş Müdafaa-i Milliye (Millî Savunma), Hariciye (Dışişleri), Dahiliye (İçişleri), Nafia (Bayındırlık), Sıhhiye (Sağlık), Muvazene-i Milliye ve İktisat (Maliye) encümenlerinde (Komisyonlarında) görevli Milletvekilleri arasından seçilecek on üyeden oluşması, kısa adıyla Harp Encümeni’nin Meclis-i Ali (BMM) adına hareket edebilen bir denetleme kurulu şeklinde çalışması öngörülmüştür.

Tasarı üzerindeki tartışmalar Meclis’te henüz tamamlanmamışken, Mustafa Kemal Paşa, kendisi bizzat Harp Encümeni’ni atama yoluna gitmiş ve Meclis’e 16.1.1922 tarihinde bir tezkere göndererek,

“Başkumandan başkanlığında, Meclis ikinci Başkanı ve Maliye ve Millî Savunma Bakanları ile, Genelkurmay Başkanı ve Muvazene-i Maliye encümenleri reislerinden oluşmak üzere bir Harp Encümeni teşekkül ettiğini ve ilk toplantısını Ocak ayının yirmi ikinci günü yapacağı”⁴ nı arz etmiştir.

Meclise sunulan Harp Encümeni hakkındaki tasarı ile Meclis içinden seçilecek ve Bakanlar Kurulu’nun dışında Meclis’in bir komisyonu gibi çalışacak bir kurul öngörülmüş iken, Mustafa Kemal Paşa’nın emrivaki

³ Hikmet Özdemir, *Rejim ve Asker*, (İstanbul: İz. Yay., 1993), s.104.

⁴ Hikmet Özdemir, a.g.e. s.104.

tezkeresi ile kurulan Harp Encümeni, Başkomutanın emrinde, Meclise değil, Başkomutana karşı sorumlu bir “**savaş kabinesi**” olmuştur. Hatta birçok Milletvekili haberi dahi olmadan, Harp Encümeni tarafından cephede görevlendirilmiştir.⁵

Harp Encümeni modeli, Türkiye’de millî savunma hizmetlerinin koordinasyonunu hükümet dışı organlara bırakma eğiliminin başlangıcıdır. İfa ettiği fonksiyonlar dikkate alındığında, Meclis tarafından seçilen kişilerden oluşmakla birlikte Meclis’e talimat gönderebilen bir “savaş kabinesi”dir.⁶

Genelkurmay’ın, MGK’yı Harp Encümeni’ne neden dayandırmadığı herhalde anlaşılmaktadır. Harp Encümeni, Başkomutanın iki dudağı arasından çıkan bir karar ve onun yazıya dökülmüş hali olan bir tezkere ile kurulmuş, Meclis’e değil, Başkomutan’a karşı sorumlu, günümüzde pek görülmesi de gereği inkâr edilemeyen demokratik anlayışın kabul edemeyeceği bir kuruldur.

Kitabın giriş kısmında da niteliklerini saydığımız Sosyal Hukuk Devleti’nde, emir ve talimatla oluşturulmuş kurulların, Meclis’e karşı sorumlu olmadan, milletin temsilcilerinin iradesi dışında hayata geçirilmesi dönemleri herhalde gerilerde kalmış olmalıdır.

Yüksek Müdafaa Meclisi

Yüksek Müdafaa Meclisi Bakanlar Kurulu’nun 24 Nisan 1933 tarih ve 14443 sayılı Kararnamesi ile kurulmuş bir kuruldur. Bakanlar Kuruluna Genelkurmay Başkanının da katılmasıyla Başbakanın başkanlığında toplanan bir nevi “**Genişletilmiş Bakanlar Kurulu**”dur. Cumhurbaşkanının da dilediğinde başkanlık yapacağı, “**hükümetten ayrı bir kabine**”dir.

Bu kabinede bir umumî katip (genel sekreter) ve bu katibin idaresinde bir büro görevlendirilmiştir. Büro, millî

⁵ Hikmet Özdemir, a.g.e., s. 105.

⁶ Hikmet Özdemir, a.g.e., s. 106.

seferberliğe ait işleri önceden hazırlar, ilgili dairelerden görüş ve önerileri alır. Yüksek Müdafaa Meclisi'nden çıkacak kararların gereğinin yapılması umumî katibin idaresindeki büronun (genel sekreterliğin) görevidir.

Zamanın Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal ve Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak'ın da üyesi olduğu böylesi bir kurulun, işlev bakımından günümüz Millî Güvenlik Kurulu ve Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin ilk örneği kabul edilmesi de tabii görülmelidir.⁷

Bu Genelkurmaylı hükümetin, var olan asıl hükümetten ayrı bir kurul olduğu, dilediğinde Cumhurbaşkanı'nın da başkanlık yapacağı (Cumhurbaşkanı da asker) düşünüldüğünde, Genelkurmaylı hükümet modelinden değil, Genelkurmayın vesayetinde bir hükümet modelinden söz edilebilir.

Günümüz Genelkurmay'ının Yüksek Müdafaa Meclisi'ni kendine dayanak olarak alması; Genelkurmay'ın, Genelkurmaylı bir hükümet modeli arzulasından ziyade, siyaset dışı fakat özerk bir Genelkurmay ve Genelkurmay'ın diğer siyasîlerden daha fazla ağırlıkta ve belirleyici olduğu bir siyasî kuruluş (MGK) ile siyasette daha fazla etkileyebilirlik ve belirleyicilik arzuladığını göstermektedir.

Yüksek Müdafaa Meclisi ile ilgili kararname, ilerideki yıllarda bu gibi kurulların oluşturulması için çıkarılmış kararnameler gibi, **Resmî Gazete'de yayınlanmamıştır**. Tıpkı Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği yönetmeliği ve ilerideki sayfalarda değineceğimiz bazı kurullar hakkındaki kararnameler gibi.

Millî Savunma Yüksek Kurulu

3 Haziran 1949 tarih ve 5399 sayılı kanunla yürürlüğe giren Millî Savunma Yüksek Kurulu, Bakanın

⁷ Hikmet Özdemir, Yüksek Müdafaa Meclisi'ni, 1920'deki Genelkurmaylı Hükümet modelinin bir devamı niteliğinde görmektedir. Hikmet Özdemir, a.g.e., s. 107.

başkanlığında, Millî Savunma Bakanı, Genelkurmay Başkanı ve Başbakanın teklifiyle Bakanlar Kurulunun seçeceği bakanlardan oluşmaktadır. Kurul üyelerinin sayısı kesin değildir. Sefer halinde Harp Kuvvetleri Genel Komutanı da kurula katılabilecektir. Cumhurbaşkanı da doğal başkandır. Kurul gerekirse Askerî Şûra üyelerini ve sair uzmanları danışmak için toplantıya çağırabilecektir.

5399 Sayılı Kanunun 1. maddesi Kurul'un kuruluş amacını, "Devlet işlerinin en başında gelen Millî Savunma görevlerini yerine getirmek" olarak belirlemiştir. Bu maddeden de anlaşılmaktadır ki, ABD'den esinlenerek kurulmaya çalışılan Millî Savunma Yüksek Kurulu'nun gerçek amacı henüz Millî Savunma'dan Millî Güvenliğe geçememiştir. Ayrıca Kurul, yapısı itibarıyla Batı'da kurulan benzerleri gibi, Hükümetin inisiyatifinde çalışan, kararları Başbakan tarafından ilgili yerlere ulaştırılan (m. 5) bir Kurul olmuştur.

Millî Savunma Yüksek Kurulu'nun, Başbakanın başkanlığında, tek bir asker üyenin orduyu temsilen katıldığı, **siyasî iradenin millî savunma politikalarını belirleyeceği bir kurul olması, onun günümüz Millî Güvenlik Kurulunun dayanağı olamamasının yegane sebebidir** denebilir.

Halbuki Millî Savunma Yüksek Kurulu'nun kanunla belirlenmiş görevleri, bu günkü Millî Güvenlik Kurulu'nun görevlerinden çok farklı değildir. Sadece bugünkü gibi tüm iradeleri temsil edebilecek fonksiyonlar yüklenmemiştir.

Kurul'un görevleri Kanun'un 3. maddesinde sayılmıştır:

a) Hükümetçe takip edilecek Millî Savunma politikalarının esaslarını hazırlamak,

b) Bütün devlet teşkilâtına, her türlü özel müessese ve teşekküllere ve vatandaşlara düşecek Millî Savunma ödev ve görevlerini tespit ile gereken kanunî ve idarî tedbirleri almak üzere yetkili makamlara sunmak,

c) b fıkrasında yazılı tedbirlerin uygulanmasını sağlamak,

d) Topyekûn Millî Seferberlik plânını barışta hazırlamak ve gereğinde tam olarak uygulanmasını sağlamak,

e) Yurt savunması ile ilgili işlerden Başbakan'ın lüzum gösterdiklerini inceleyerek mütalâasını bildirmek.⁸

Son fıkradan da anlaşılacağı gibi Milli Savunma Yüksek Kurulu tam anlamıyla Batı'daki örnekleri gibi Hükümete yardımcı kuruluş olarak düşünülmüştür.

Bu kurulun da bir sekreterliği vardır: Millî Savunma Yüksek Kurulu Sekreterliği. Ancak bugünkünden bir farkla, **“Başbakanın direktiflerine göre”** çalışmalarını hazırlar ve yazışmaları yürütür. Genel Sekreterliğin, kadro ve özlük hakları ile ilgili düzenlemeleri ise tamamen bugünküne benzemektedir.

Millî Savunma Yüksek Kurulu'nun 1960 ihtilâline kadar ne derece sağlıklı çalıştığı tartışma konusudur. Zamanın cumhurbaşkanlarının ve hükümetlerinin kurulu önemsememesi ve ilgilenmemesi, Genelkurmay'ın da böyle bir kurulda bulunmakta isteksizliği gibi nedenlerle⁹ Millî Savunma Yüksek Kurulu, görevlerini ifa edememiş, millî güvenliğin **ihtilâlcilere** veya **Millî Birlik Komitesi**'ne teslimine engel olunamamıştır.

MİLLÎ GÜVENLİK KURULU'NUN ANAYASALARDAKİ YERİ

1982 Anayasası, görevi danışma veya denetim olan kurumların devletin genel yönetim politikasını belirleyebilecekleri ve denetleyebilecekleri bir anlayışa zemin hazırlayacak tarzda oluşturulmuş bir anayasadır. Bu

⁸ Tayfun Akgüner, a.g.e., s. 187.

⁹ Millet Meclisi *Tutanak* dergisinden aktaran Hikmet Özdemir, a.g.e., s. 110.

kurumlar Devlet Denetleme Kurulu, Devlet Plânlama Teşkilâtı, Millî Güvenlik Kurulu, Danıştay ve Sayıştay ve benzeri kuruluşlardır. Anayasada bu kuruluşların işlevleri, kamu yönetiminin tümüyle ilişkilendirilmiştir. Bir bakıma bu kurumlar “İdarenin Bütünlüğü İlkesi” kapsamında değerlendirilmektedir.¹⁰

Bu kuruluşların, genel yönetim mekanizması içinde yer alan bakanlıkların hiyerarşik yapısına bağlı olmayan özerk kuruluşlar oldukları, denetleme ve danışma görevini yürüttükleri, tüzel kişiliklerinin olmadığı görüşü ağırlık kazanmıştır.¹¹

İdarenin bütünlüğü içinde değerlendirilen ve idareye yardımcı unsurlar olarak kurulan Millî Güvenlik Kurulu ve Devlet Plânlama Teşkilâtı’nın işlevlerinin **Plânlama ve Öngörme** olarak görülebileceği de doktrinde tartışılmaktadır.¹² Devlet Plânlama Teşkilâtı (DPT)’nin plânlama ve öngörme anlamında işlevini, siyasî mülahazalar ve bürokrasideki tembellik nedeniyle yerine getiremediği, dolayısıyla üretmek yerine, üretilenleri beklemek mevkiinde kaldığı ifade edilmekle birlikte,¹³ Millî Güvenlik Kurulu’nun da, siyasî otoritenin de zafiyetinden istifade ile, **tavsiye** makamı olmaktan öte, **bildirim** makamı olma işlevini de aşmış, günümüzde bir **yaptırım** makamı haline gelmesi, bu kurumların üzerinde bir kere daha düşünmeyi gerekli kılmaktadır. (*)

¹⁰ A. Şeref Gözübüyük, *Yönetim Hukuku*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 1994), s. 78.

¹¹ A. Şeref Gözübüyük, a.g.e., s. 78.

¹² Bu tartışmanın nedeni, Milli Güvenlik Kurul kararlarının **bildirim** olarak belirlenmesidir.

¹³ Güler Ömerustaoğlu, *Tarihsel Gelişim Süreci İçerisinde Devlet Planlama Teşkilâtı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (İstanbul, 1997).s. 142.

* MGK kararlarını “Anayasal yaptırım”a kavuşturulmuş olduğu şeklindeki resmî görüşe katılmamakla birlikte, dönemseller olarak kararlar bu özelliği kazanmaktadır. Bu konuda önceki bölümlerde yaptığımız değerlendirmelere bakılabilir.

Millî Güvenlik Kurulu'nun anayasalardaki yerini, önce, ilk düzenlediği 1961 Anayasası'na ve halen yürürlükte olan 1982 Anayasası'na göre inceleyeceğiz. Çünkü, 1921 ve 1924 Anayasaları'nda Millî Güvenlik Kurulu adlı bir yapı söz konusu değildir. 1921 ve 1924 Anayasaları dönemlerinde henüz hiçbir ülkede Millî Güvenlik Kurulu olmadığından, askerlik, seferberlik ve savaş hali gibi Millî Savunma konularında görev yapacak; önce talimat veya kararnamele kurulmuş yapılar, sonra da kanunla kurulmuş Millî Savunma Yüksek Kurulu, Millî Savunma'nın tayin, tespit ve uygulanması ile görevlendirilmişlerdir.

Millî Güvenlik Kurulu adıyla kurulan teşkilâtın, adı ve yapısı belirlenirken, II. Dünya Savaşı sonrasında oluşturulmuş “Millî Güvenlik kavramı”, “Topyekûn Savaş” ve “Topyekûn Savunma” konseptlerinden etkilenildiği anlaşılmaktadır. Zira diğer ülkeler anayasalarına veya kanunlarına baktığımızda, bu ülkelerde de Millî Güvenlik Kurullarının 1940 ve 1950'li yıllarda hayata geçirildiğini görmekteyiz.

Türkiye gibi Üçüncü Dünya Ülkeleri'nde Millî Güvenlik Kurulları'nın hayata geçirilişini; **ABD'nin, az gelişmiş ülkeler için öngördüğü Millî Güvenlik Doktrini**'nden ve bu doktrinin az gelişmiş ülkelerde uluslararası konseptlerin hayata geçirilmesini sağlamak için **orduların hayatın her alanında ve devlet aygıtı içindeki yerinin ve özerkliğinin genişletilmesi plânından** bağımsız düşünmek mümkün değildir.

Bu değerlendirmelerimiz ışığında ilk defa 1961 Anayasası'nda Batı'daki örneklerine uygun olarak düzenlenen Millî Güvenlik Kurulu'nu inceleyelim.

1961 Anayasası'nda

MGK'yı **Türk siyasî hayatına** hediye eden 1961 İhtilâl Anayasası,¹⁴ Bakanlar Kurulu üyelerinin katılımını yüksek tutarak, en azından sivil otoritenin üstünlüğüne görünüşte de olsa önem vermiş, askerinin tabîî görevlerinin dışına taşmamasına özen **gösterir gibi** olmuştur.

Millî Güvenlik Kurulu'nun ilk defa yer aldığı 1961 anayasasının 129. maddesinde çok farklı ve siviller lehine bir düzenleme mevcuttur. Şöyle ki: Millî Güvenlik Kurulu üyeleri olarak Cumhurbaşkanı, Genelkurmay Başkanı, Kuvvet Temsilcileri (1971'de Kuvvet Komutanları olarak değiştirildi) Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcıları, Millî Savunma, İçişleri, Dışişleri, Maliye, Ulaştırma ve Çalışma Bakanları ile gündemle ilgili olarak Başbakanın davet edeceği diğer bakanlar kurula katılırlar.

Hatta 1961 Anayasası'nın hazırlıkları sırasında Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu Yasama ve Yürütme Organları Alt Komisyonu'nun teklifinde, Kurul'a (ki bu kurulun ismi Millî Savunma Şûrası olarak düşünülmüştür) Başbakan, Genelkurmay Başkanı ve yasada gösterilecek bakanların katılabilecekleri, oy kullanabilecekleri, kurula sadece bir askerinin — Genelkurmay Başkanı— üye olabileceği hükmü yer almakta iken, Kuvvet Temsilcilerinin ilave edilmesi yönünde, komisyonun asker üyelerinin getirdiği öneriyi Temsilciler Meclisi dikkate almamış, Kuvvet Temsilcilerinin ilave edilmesi yönündeki bu öneri dönemin cuntası Millî Birlik Komitesi tarafından uygun bulunmuş ve yasallaşmıştır.

¹⁴ 1961 Anayasası'nın hediye ettiği bir başka ve en önemli kurum da Anayasa Mahkemesi'dir. Meclis'in yanında halkın egemenliğini paylaşacak yeni iki kurum: Anayasa Mahkemesi ve Milli Güvenlik Kurulu. Benzer yorum için bkz.: Davut Dursun, "Türkiye'de Ordu Demokrasinin Vazgeçilmez Bir Unsuru", *Umrans* dergisi, (Mayıs-Haziran 1996).

Aynı şekilde bir başka yorum da 1960 ihtilâlinin hesabını soran siyasilerden, Liberal Parti Genel Başkanı Besim Tibuk'a ait: "**Anayasa Mahkemesi nedir biliyor musunuz? Basit bir kararnameyle Yassıada Mahkemesinin Anayasa Mahkemesine dönüşmesidir.**" "Askerlerin Rolünü Abartmamalı", *Umrans* dergisi, (İstanbul, Mayıs-Haziran 1996).

Temsilciler Meclisi'nde asker kökenli üyelerin, Kuvvet Temsilcilerinin de kurula üye olmalarına gerekçe olarak, oylamalarda Genelkurmay Başkanı'nın tek başına kalacağını göstermesi de ilginçtir. Hikmet Özdemir *Rejim ve Asker* adlı kitabında; şu soruyu sormaktadır. **“Acaba Genelkurmay Başkanı ve kuvvet komutanları hep aynı eğilimde mi olacaklardır?”**

Bu tarz bir yaklaşım, Genelkurmay'ın kendi teşkilâtını bir parti gibi görüp siyasî iktidarı belirleme görevi ile donatması anlamına gelebilir ki, bu tehlikeli bir yaklaşımdır. Ancak bu durumu çağrıştıracak örnekler de yok değildir:

“Hele siyasî partilerdeki gibi Türk Ordusu içinde bir dönem için merkez yürütme organları veya biraz geliştirilmiş kurullar da oluşturulmuşsa... Türk örneğinde 1970'lerin başında, anayasada bulunmamakla birlikte açığa çıkan iki askerî organ bulunmaktadır. Birincisi, bir tür yürütme komitesi görevi yapan ‘Yüksek Komuta Konseyi’, ikincisi, general ve amirallerin katılımıyla oluşturulmuş ‘Genişletilmiş Komuta Konseyi’.”¹⁵

Bu kurullara Kasım 1960'da kurulan **“Silâhlı Kuvvetler Birliği”**ni de eklemek gerekir. SKB, 15 Ekim 1961'de yapılan seçimlerin sonucunu beğenmeyince, “iktidarı milletin hakikî ve ehliyetli mümessillerine tevdi etmeyi” kararlaştırmış, 21 Ekim adı verilen protokol ile, seçimler sonucunda kurulacak parlâmentonun, ilk toplantısından önce dağıtılmasını ve siyasal partilerin kapatılmasını da öngörmüştür.”¹⁶

1982 Anayasası'nda

1982 Anayasası'nın 118. maddesi, “Millî Savunma” ana başlığı altında birinci olarak “Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı”nı zikrettikten sonra, ikinci alt

¹⁵ Hikmet Özdemir, *Ordunun Olağan Dışı Rolü*, (İstanbul: İz Yay., 1994), s. 298.

¹⁶ O. Metin Öztürk, *Ordu ve Politika*, (Ankara: Gündoğan Yayınları, 1993), s. 75.

başlıkta “Millî Güvenlik Kurulu”nun kuruluş ve işleyişini düzenlemektedir. Bu düzenlemede kurula o derece önem atfetmektedir ki, kurum ve **kuruluşlar ile ilgili temel esasları vazedmesi gereken anayasa**; kurulun, yasa ile düzenlenmesi gereken işleyiş ve çalışma esaslarına dair bazı hükümler de içermektedir. Kurul’un kaç kişi ile toplanacağı, gündemin belirlenmesi, başkanının tayini gibi...(*)

Millî Güvenlik Kurulunun görev, yetki ve çalışma esaslarını düzenleyen 2945 sayılı yasa ise, kurulun amaç, kuruluş, görev ve yetkileri ile teşkilâtlanmasını, çalışma esaslarını düzenlemekle birlikte, esasen anayasada yer alması gereken **Millî Güvenlik ve Devletin Güvenlik Siyaseti gibi tanımlamaları** da içermektedir. Bu durum dahi, siyasîleri yasalarla oynamakla suçlayanların, bizzat yasalarla nasıl oynayabildiklerini göstermektedir. Bu durumu sadece yasa yapma tekniğindeki bir zaaf olarak değerlendirmek yanlış olur.

Kanaatimizce, bir an evvel millî iradeye el koyan silâhlı gücün isteğine uygun esaslar vaaz eden bir anayasa yapma aceleciliği bu garipliğe neden olmuştur. Ayrıca, anayasa değişikliği oldukça zor bir işlem olmasına karşılık; kanunlarda değişiklik yapmak daha kolaydır. Ara dönem olarak adlandırılan vesayet dönemlerinde ise daha da kolay olabilmektedir.

Ara dönemlerde veya zayıf hükümetler döneminde, siyasetin vesayet altına alınmasını sağlayacak düzenlemeler için 1961 Anayasası’nda Hükümete Kanun Hükümünde Kararname çıkarma yetkisi verilmesi de bu çerçevede değerlendirilmelidir.

* 1982 Anayasası da 1961 Anayasası gibi örneğine az rastlanacak uzunca bir metne sahiptir. Çok uzun bir metne sahip olmasının yanı sıra, diğer ülkeler anayasalarında benzerine rastlanmayan teferruat hükümlerle doludur. Bu uzunluğuna rağmen Millî Güvenlik ve Millî Güvenlik Siyaseti gibi, neredeyse her konunun belirlenmesinde bir ölçüt olarak kullanılan kavramlara yer verilmemesi çok önemli bir eksiklik sayılmalıdır.

Madde 118. Millî Güvenlik Kurulu, Cumhurbaşkanının başkanlığında, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Millî Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanından kurulur. Gündemin özelliğine göre Kurul toplantılarına ilgili bakan ve kişiler çağrılıp görüşleri alınabilir.

Görüldüğü gibi Millî Güvenlik Kurulu, beş asker ve dört sivilден oluşmaktadır. Ayrıca kararlar 2945 sayılı 9 Kasım 1983 tarihli yasanın 7. maddesi gereğince çoğunlukla alınır. Eşitlik halinde Kurul Başkanının bulunduğu taraf çoğunluğu sağlamış sayılır.

Cumhurbaşkanı'nın tarafsızlığı ilkesi esas alınmak kaydı ile bakıldığında, bu hüküm kendi içinde çok açık bir şekilde Cumhurbaşkanı'nın tarafsızlığı ilkesini ihlâl etmektedir. Asker ile sivil üyeler arasında, millî güvenlik ve devletin millî güvenlik siyasetinde görüş ayrılığı ortaya çıkması halinde Cumhurbaşkanı taraf olmaktadır. Hem de Cumhurbaşkanının tarafsızlığını ortadan kaldıracabilecek bir ifade ile **“Kurul Başkanının bulunduğu taraf çoğunluğu sağlamış bulunacaktır”** denilebilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde, asker kökenli olmayan ve askeri iç siyasetten uzak tutma çabasında olan ilk ve tek(*) cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın dışındaki cumhurbaşkanlarının başkanı olduğu Millî Güvenlik Kurullarında eşitliğin nasıl sağlandığı daha iyi görülebilecektir.

Denebilir ki, Cumhurbaşkanının katılmadığı hâllerde Kurul'a Başbakanın yani sivil başkanın başkanlık ettiği hâllerde durum siviller lehine değişebilir. Bu halde dahi beş asker ile dört sivilin katıldığı bir kurulda ağırlık askerlerde olacaktır. Asker sayısının dört olduğu durumlarda eşitlik halinde Başbakanın oyunun çoğunluğu belirlemesi Türk demokrasisi(!)nde ne derece mümkündür. Son günlerde

* Celâl Bayar, kökeni ile olmasa da Cumhuriyeti kuran askerî çevreye mensuptur.

bunun böyle olamayacağı çok açık bir şekilde görülmüştür. Kaldı ki, tarihî süreç incelendiğinde de bu kanaatimiz doğrulanmaktadır.

MİLLÎ GÜVENLİK KURULU KURULUŞ AMACI

1961 Anayasası'nın ilk metnine göre “Millî Güvenlikle ilgili kararların alınmasında ve koordinasyonunun sağlanmasında yardımcılık etmek üzere, gerekli temel görüşleri Bakanlar Kurulu'na **bildirme** görevi ile Millî Güvenlik Kurulu kurulmuştur.”¹⁷

Millî Güvenlik Kurulu'nun kuruluş amacı 1982 Anayasası'nda belirgin değildir. 118/c maddedeki ifadeden MGK'nın kuruluş amacı çıkartılabilir: “Devletin Millî Güvenlik Siyaseti'nin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili kararların alınması ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kurulu'na bildirmek.”

Millî Güvenlik Kurulu'nun 1961 Anayasası'nda düzenlenmesinin gerekçeleri kısaca: “**Siyasî partilerin, 1960 ihtilâli ile kurulmuş 2. Cumhuriyeti** (bu ifade Millî Birlik Komitesi üyelerine aittir) **tekrar dejenere etmelerini önlemek, Cumhurbaşkanı'nı ve kurulun asker üyelerini, ülkenin millî güvenliğini ilgilendiren konularda görüşlerini bildirmekle görevli ve sorumlu kılmak**”¹⁸ olarak ileri sürülse de; arka plândaki gerçek amaç; Millî Birlik Komitesi'nin önemli bir üyesinin ifadesiyle:

“...Memleketin millî güvenliği ile ilgili bütün bakanlar, memleketin millî güvenlik hakkındaki karar yetkisini elinde tutan bütün generaller buna dahildir.”¹⁹

¹⁷ Mümtaz Soysal, a.g.e., s. 235.

¹⁸ Tabii Senatör, Haydar Tunçkanat'ın makalesinden aktaran: Hikmet Özdemir, *Rejim ve Asker*, (İstanbul: İz Yayınları, 1993), s. 121.

¹⁹ Kurtuluş Kayalı, doktora tezinde; Bu durumu, askeri hareketin bağımsız niteliğinin bir başka göstergesi olarak değerlendirip, askeri hareketin demokrasiyi korumayı amaçlamadığının kanıtı olarak yorumlamaktadır. Kurtuluş Kayalı, *Ordu ve Siyaset 27 Mayıs-12 Mart*, (İstanbul: İletişim Yay., 1994), s. 63.

Şu hâlde siyasî iktidar tek başına değildir”²⁰ şeklinde ortaya konmuştur.

Cumhuriyetin kurulmasından bu yana asker-sivil bürokrasi arasında oluşturulan ayrılık ve asker bürokrasinin üstünlüğüne dayanan düzenlemeler “İdarenin Bütünlüğü” ilkesinin varlığında hukukçuları ve siyasileri kuşkuya düşürmektedir. Oluşturulan bu ayrılık Silâhlı Kuvvetleri devlet içinde parlamenter meşruiyet karşısında ‘başı başına’ bir varlık haline getirmiştir.²¹

Yine kanun tasarısının İsmet İnönü imzalı gerekçesinde **“devletin maddî ve manevî bütün varlıklarının her türlü tecavüzlere karşı korunması ve yüceltilmesi amacıyla takibedilecek politika, prensip ve plânların tespiti işleri ile bu konudaki hazırlık ve çalışmaları tanzim edecek esasları derlemiş bulunmaktadır”** denilerek, Millî Güvenlik Kurulu’nun toplum yaşamının her alanı ile ilgili ve “devletin yüceltilmesi” türünden siyaset teorisinde artık eskimiş, çeşitli tehlikeleri içinde barındıran bir anlayış sergilenmiştir.²²

Politikacıların, üstelik asker kökenli olanlarının bu anlayışını yadırgamamak gerekir. Zira, ülke yönetimine hakim olmada her zaman silâh gücüne ihtiyaç duyanların, her türlü politikaların belirlenmesinin TSK’ya devredilmesini istemelerinden daha tabii bir şey olamaz.²³

²⁰ Mehmet Özgüneş’in Cumhuriyet Senatosu’nda yaptığı konuşmadan aktaran: Hikmet Özdemir, a.g.e., s. 122.

²¹ Suat Parlar, *Silâhlı Bürokrasinin Ekonomi Politikası*, (İstanbul: Bibliotek Yayınları, 1997), s. 24.

²² Hikmet Özdemir, a.g.e. s. 123.

²³ Ümit Özdağ temel görüşünü “Ordunun sürekli siyasetin içinde ve siyasî bir güç olduğu ve hükümetin ve sivil bürokrasinin TSK üzerinde denetim kurması kabul edilmediği” tesbitine dayandırdığı Doktora Tezinde, Afif Büyüktuğrul’dan yaptığı aktarımda “İsmet İnönü’nün 1960’lı yıllarda başbakanlığı sırasında Millî Savunma Bakanı olan İlhami Sancar’dan isteği, 1920’lerin ikinci yarısında şekillenmiş Hükümet-TSK ilişkilerinin sürekliliğini göstermesi açısından ilginçtir. “Ben bakan olduğum zaman sayın İnönü bana: ‘Askerlerin işine ne sen karışacaksın ne de hükümet ve

Oysa birçok ülkenin anayasasında Millî Güvenlik Kurulu veya başka bir adla Millî Güvenlik Kuruluşları bulunmakla birlikte, her türlü politikaların belirlenmesi o ülkelerin ordularına değil hükümetlerine bırakılmıştır. Türkiye gibi, henüz kendi politikalarını oluşturamamış ülkeler ise bu işi orduları eliyle düzenlemektedir. Örneğin Millî Güvenlik Kurullarına sahip Yunanistan, Güney Kore, Cezayir bu kategoride değerlendirilebilir. İran’da ise “Yüksek Savunma Konseyi” vardır. Konsey başkanı İran İslâm Devrimi Rehberi’ne sadece görüşlerini teklif etmektedir. ABD’de de karar yetkisi Başkan’a aittir.

Refah Partisi’nin

Anayasa Değişikliği Uzlaşma Teklifi

Burada, 1996 yılında Refah Partisi’nce hazırlanıp Meclis’e sunulan MGK’nın yapısı ve kararları ile ilgili olarak Anayasa’nın 118. maddesinde değişiklik yapılmasını öngören teklifi aktarmak yararlı olacaktır.

Eski Adalet Bakanı Şevket Kazan başkanlığında Refah Partisi’nin hukukçu milletvekillerinden oluşan bir kurulca hazırlanan ve Meclis’e “**Anayasa Değişikliği Uzlaşma Teklifi**” başlığı ile sunulan bu teklif metninin gerekçesinde:

“1982 anayasası, azınlığın çoğunluğa tahakkümünün yürütülmesine müsait şekilde düzenlenmiştir. TRT ve özel radyo ve TV yayınlarında, Meclis faaliyetlerinde ve heyetlerinde temsil, Meclis kürsüsünden konuşabilme imkânı, komisyonlarda ve Meclis Genel Kurulunda herhangi bir kanunu gündeme aldırma imkânı, Anayasa Mahkemesine müracaat edebilme imkânı, MGK’ya katılma imkânı gibi çoğulcu demokrasi gereği millî iradenin temsil edilmesi gereken en önemli konularda bile muhalefet partilerine hiçbir hak tanımamakta, böylece azınlığın çoğunluğa tahakkümü gerçekleştirilmektedir.”

denmektedir.

meclisleri karıştırıcaksın. Askerler kendi işlerini kendileri görecekler’ dedi.” Ümit Özdağ, *a.g.e.*, s. 91.

Bu gerekçe en iyimser ifadesiyle; muhalefette olan bir partinin(*) de Millî Güvenlik Kurulu'na katılması ve kararlara iştirak etmesi, belki de devlet bürokrasisinden uzun zamandır uzakta kalmış bir ekibin, devletle daha yakından tanışmasını sağlayacak bir düzenlemeyi amaçlamaktadır. Millet iradesinin geniş bir katılımı ile temsil edilmesi arzusunun belirtmesi bakımından önemli ve olumlu bir teklif olarak görülebilir.

Anayasanın 118. maddesinin değiştirilmesini içeren bu teklifte yer alan önemli değişiklikler ise:

“MGK, Cumhurbaşkanının başkanlığında, TBMM Başkanı, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, TBMM’de grubu bulunan siyasî partilerin genel başkanları, Millî Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanından kurulur. Gündemin özelliğine göre kurul toplantılarına ilgili bakan ve kişiler çağırılıp görüşleri alınabilir. MGK, devletin Millî Güvenlik Siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kurulu’na bildirir. Kurulun, devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını gerekli gördüğü tedbirlere ait tavsiye kararları, Bakanlar Kurulu’nca öncelikle dikkate alınır. MGK’nın gündemi, TBMM Başkanı, Başbakan ve Genelkurmay Başkanı, TBMM de grubu bulunan siyasî parti genel başkanlarının önerileri dikkate alınarak Cumhurbaşkanı’nca düzenlenir. Cumhurbaşkanı katılmadığı zamanlar MGK, TBMM Başkanının başkanlığında toplanır.”

Bu öneride dikkate şayan birkaç husus vardır. Şöyle ki: Öncelikle; öneri, MGK’nın anayasal ve yasal bir organ olduğundan hareketle hazırlanmıştır. Mer’i kanunlara göre yasal ve anayasal kabul edilen MGK’nın işlevlerine ilişkin hiçbir değişikliğin yer almadığı bu teklif, hukuk mantığına

* Teklif, Refah Partisi’nin muhalefette olduğu dönemde verilmiştir.

olduğu kadar, demokratik hukuk devleti ilkelerine de aykırı bir anlayışın ürünüdür.

İhtilâl tasarrufu olarak hukuk literatürüne ve yasalara²⁴ geçmiş bir düzenlemeyi esas alarak yapılan bu değişiklik teklifi, siyasî partilerin henüz demokrasiyi kurallarına göre algılayamadıkları gerçeğini ortaya koymaktadır.²⁵

İkincisi: MGK'nın anayasal kurum olduğu ve işlevlerinin doğal karşılanması gerektiği anlayışından yola çıkarak hazırlanan bu teklif, MGK'yı TBMM ile ve onun temsil ettiği halk ile karşı karşıya getiren bir tekliftir. Siyasî iradenin aciziyetini²⁶ ifade eden, dolayısıyla "Kuvvetler Ayrılığı Rejimi"ne ve "İdarenin Bölünmezliği İlkesi"ne aykırı anlayışla hazırlanmış, pragmatist bir tekliftir.

Son yıllarda Millî Güvenlik Kurulu ve beraberinde oluşturulan kurumlar nedeniyle insanımızın "**Bizi MGK idare edecekse onca masraf yapıp 550 milletvekili beslememize ne gerek var**" demek noktasına getirildiğine dikkat çekerken, bu teklif ve benzeri çabalarla Türkiye'de sivilleşmenin ne kadar gerilere götürülmek istendiğini görmek zor olmamaktadır.

Bu satırların yazıldığı günler, bugüne kadar siyasal olma yanında, sosyal ve kültürel gelişmeyi ve tepkiselliği de temsil eden partilerin; siyasî iradenin temsilciliğine soyunduğu, yani merkeze oturmaya başladığı anda, resmî politikalarla çatışması yüzünden merkezin dışına süpürülmek istendiği günlerdir.²⁷

²⁴ "MGK'nın anayasal bir kuruluş olması, kurulun ve çalışmalarının daha ciddiye alınması içindir. Yalnız yasaya dayalı bir kurul olması halinde, siyasi iktidarın tercihleri ile ya çalışamaz duruma veya antidemokratik bir yapıya dönüşebilir." M. Suat Eren. a.g.y.

²⁵ İlginç bir tespit için bkz.: "Seçmenler, icazetli siyasal kuruluşların daha çok icazetlilerini, seçeneği varsa dışlamışlardır" Taha Parla, *Türkiye'nin Siyasal Rejimi*, 3. Baskı, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1995), s. 142.

²⁶ Siyasî iradenin aciziyeti konusunda bkz., Kâmrân İnan, *Hayır Diyebilen Türkiye*, 3. Baskı, (İstanbul: Timaş Yayınları, 1996), s. 5.

²⁷ Benzer yorumlar için bkz.: (1) Ahmet Faruk Yanardağ, *Türkiye'yi Düşünmek*, (İstanbul: Birleşik Dağıtım Yaşayan Kasetler Kitaplar Serisi,

Millî güvenlik yaşantımıza ve siyasal literatüre girmiş bir kurum olarak Millî Güvenlik Kurulu'nu Millî Güvenlik konularında uzman bir kuruluş olarak kabul etmek mümkündür. Fakat bu Kurul'u, yardımcı unsur ve bir danışma organının ötesinde özel amaçlar ve yetkilerle donatmak, siyasî iktidarın üzerinde bir “vesayet makamı” olarak görmek, anayasanın öngördüğü sosyal hukuk devletinin tüm ilkelerine aykırı düşen bir tasarruf olacaktır.

1991), s. 30. (2) Davut Dursun, “Merkezin Partisi Olmaya Direnince”, *Yeni Şafak* gazetesi, 24. 5. 1997.

MİLLÎ GÜVENLİK SİYASETİNİN TAYİN VE TESPİTİ

Bir ülkenin Millî Güvenlik Siyaseti öncelikle; Millî Güvenliği tehlikeye düşürecek gelişmeleri de dikkate alarak, ülkenin geleceğinde rol oynayacak millî çıkarlarına dayanmalıdır.

Ülkenin Millî Güvenliğini tehlikeye düşürecek gelişmeler, devletin bağımsızlığına ve milletin egemenliğine, vatandaşlarının halihazır ve gelecekteki güvenliklerine karşı girişilecek saldırılar olarak sayılabilir.

Millî çıkarları ise; savunma nedeniyle dikkate alabileceği düzenlemeler, millî savunma gerekçesiyle iç yapısında ve uluslararası anlaşmalarda gözetileceği çıkarlar, halkının ekonomik çıkarları, halkının tarihten bu yana getirdiği idealleri ve inançları olarak sayılabilir.

İşte Millî Güvenlik kapsamı içerisinde değerlendirilebilecek bütün bu unsurlar devlet tarafından, hukuk ve kanun çerçevesinde kurulmuş yetkili kurumlar vasıtasıyla, sürekli yap-boz işlemine tabi tutulmadan, konjoktüre göre değişmeyen bir Millî Güvenlik Siyasetini gerekli kılar.

Bu görüşümüzden hareketle 1961 ve 1982 Anayasaları'nda belirlenen Millî Güvenlik Siyaseti'nin tayin ve tespiti ve tezahür ediş şeklini incelemeye çalışacağız.

1982 Anayasası'nda Millî Güvenlik Siyasetinin tayin ve tespiti konusunda açıklık olmamakla birlikte, 118. maddesinin (c) fıkrasından Millî Güvenlik Siyaseti'nin; “devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması” olduğu anlaşılmaktadır. Daha önce de söylediğimiz gibi bir “**hukuk ayırımı**” sonucu “Millî Güvenlik” ve “Millî Güvenlik Siyaseti” kavramlarının tanımı Anayasa'da değil, 2945 sayılı “Millî Güvenlik Kurulu ve MGK Genel Sekreterliği Kanunu”nda yapılmıştır.

Biz burada Millî Güvenliğin tayin ve tespitinde MGK ile Yürütme arasındaki ilişkiler üzerine anayasanın belirlediği çerçevede duracağız.*

Madde 118/c. Millî Güvenlik Kurulu; Devletin Millî Güvenlik Siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili kararların alınması ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kurulu'na **bildirir**. Kurul'un, Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar Bakanlar Kurulu'na öncelikle dikkate alınır.

1961 Anayasası'nın 111/3. maddesi, Yürütme organına yardımcı bir organ olarak MGK'nın görüşlerini Bakanlar Kurulu'na **bildirir** hükmünü havi iken, 1971'de yapılan değişiklikle bu **tavsiye eder** şekline dönüştürülmüş, ancak 1982 Anayasası ile tekrar 1961 Anayasası'ndaki şekle dönülerek **bildirir** hükmü getirilmiştir. İlâveten MGK kararlarının Hükümetçe öncelikle dikkate alınacağı emredilmiştir.

Millî Güvenlik Kurulu kararlarının Hükümet'e bildirilmesi ve hükümetçe öncelikle dikkate alınması şeklindeki 1982 Anayasası'na yapılan ilâvenin gerekçesi, Millî Güvenlik Kurulu'nca şu şekilde izaha kavuşturulmaktadır:

"1980 öncesi koalisyon hükümetlerinde bulunan partilerden bazılarının; o günlerde ülkenin içinde bulunduğu anarşi ve terör olayları karşısında, MGK'nca alınması öngörülen tedbir ve önerilerin; ya taraf olması veya örtülü destek vermeleri nedeni ile bu tedbir ve önerilerin görüşülmesinin engellenmesi yoluyla bunların Bakanlar Kurulu'nda ele alınmasına mani olunması; 1982 Anayasası'na böyle bir ilave yapılmasını gerekli kılmıştır...

* Millî Güvenlik Siyaseti ile ilgili olarak, kitabın 2. baskısının hazırlandığı günlerde açıklanan "Millî Güvenlik Siyaset Belgesi" hakkında geniş izahatı, "*Kim Dost, Kim Düşman?*" başlıklı bölümde bulabilirsiniz.

Esasen 118.maddenin ikinci kısmındaki ifade dikkatle incelendiğinde, içeriğinin o günlerde ülkenin karşılaştığı tehdidi tarif ettiği anlaşılır. Ülkenin gelecekte yine böyle tehditlerle karşılaşması halinde MGK'nca alınacak karar ve önerilere ‘...öncelikle Bakanlar Kurulu’nda dikkate alınır’ eklemesi yapılmak suretiyle bir **anayasal yaptırım** sağlanmış olmaktadır.”²⁸

1980 öncesinde ülkenin birçok ilinde sıkıyönetim ilân edildiği, terör ve anarşiyi önlemek konusunda tüm yetkilerin Sıkıyönetim Komutanlıkları’nda olduğu hatırlanacak olursa, yukarıdaki gerekçelerin pek fazla dikkate alınamayacağı görülmelidir. 1971’de yapılan değişiklikte, ülkede aynı şartlar mevcut iken, dönemin TSK yöneticileri Anayasa’ya, **tavsiye eder** hükmünü koyabilmişlerdir.

Hukukçuların tümünün bildirmek ile tavsiye etmek arasında hukukî anlamda nitelik farkı bulunduğunu ileri sürmelerine ilaveten; kavramlarla bilinçli bir şekilde oynandığını ve kullanılışlarının totaliter amaçlı olduğunu düşünüyoruz.

Hukukçular ve dil bilimcileri, bildirmek ile tavsiye etmek arasında nitelik farkı bulunduğunu ifade etmektedirler.

Bildirim veya bildirme lügat anlamı itibariyle:

Ferit Devellioğlu-Neval Kılıçkını’na göre “beyan-name”²⁹,

D. Mehmet Doğan’a göre, “beyanı tebliğ”³⁰,

Temel Türkçe Sözlük’e göre, “yazılı açıklama”³¹,

Türk Dil Kurumu’na göre, “yazılı olarak yapılan açıklama, tebliğ”³² anlamındadır.

Hukukçulara göre ise, bildirim:

²⁸ M. Suat Eren, a.g.y.

²⁹ Ferit Devellioğlu-Neval Kılıçkını, *En Yeni Büyük Türkçe Sözlük*, (İstanbul: Rafet Zaimler Kitabevi, 1975).

³⁰ D. Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, (İstanbul: İz Yay., 1996).

³¹ *Temel Türkçe Sözlük*, (Sadelerştirilmiş ve Genişletilmiş Kamus-i Türkî) (İstanbul: Tercüman Yayınları, 1985).

³² TDK, *Türkçe Sözlük*, (Ankara: 1988).

Lütfi Duran'a göre, bildirim "Alışılmış ve yerleşmiş anlamıyla, bağlayıcı gücü olmayan "istişare" ya da "danışma"da bulunmaktan ibarettir ve genellikle yetkili organ veya makamın isteği üzerine vuku bulur."³³

Tüm bu izahlardan "bildirir" ifadesinin istişarî anlamda görüş bildirme olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

"Tavsiye"nin lügat anlamı da:

Devellioğlu-Kılıçkını'na göre, "Öğütleme, salık verme"³⁴

D. Mehmet Doğan'a göre, "Kanaat belirtme"³⁵

Mustafa Nihat Özön'a göre, "Vasiyet bırakma, ısmarlama, sipariş etme"³⁶

TDK'ya göre, "Bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını öğütleme, salık verme"³⁷ olarak ifade edilmektedir.

Hukukçulara göre ise:

Lütfi Duran'a göre, "En azından eşitlerin birbirine verdiği direktif anlamını içerir ve muhatabın serbestliğini az çok kısıtlar"³⁸

Mümtaz Soysal'a göre, "Tavsiye ifadesi, MGK kararlarına daha fazla ağırlık verilmesi yönünde atılmış bir adımdır"³⁹

Tayfun Akgüner'e göre, "Tavsiye kelimesinin MGK'nın uzmanlık yönünün, çalışmalarında siyasî yönüne ağır basması gerektiğini vurgulayıcı bir anlamı vardır."⁴⁰

1982'de tekrar "bildirir" ifadesinin kullanılması ve bildirim Bakanlar Kurulunca öncelikle dikkate alınacağı hükmü ile güçlendirilmesi, kanaatimizce "bildirim" kelimesine "tavsiye" kelimesinden daha etkili bir anlam

³³ Lütfi Duran, *İdare Hukuku*, (İstanbul: 1982), s. 130.

³⁴ Devellioğlu-Kılıçkını, a.g.e.

³⁵ D. Mehmet Doğan, a.g.e.

³⁶ Mustafa Nihat Özön, *Osmanlıca-Türkçe Sözlük*, (İstanbul: 1989).

³⁷ TDK a.g.e.

³⁸ Lütfi Duran, a.g.e., s. 130.

³⁹ Mümtaz Soysal, a.g.e., s. 235.

⁴⁰ Tayfun Akgüner, a.g.e., s. 220.

yüklendiğini göstermektedir. Bu kanaatimizi güçlendiren, yukarıda alıntılandığımız “**anayasal yaptırım**”ın öngörüldüğü ifadelerdir.

Bildirme ve tavsiye kavramlarının gerek lügat ve ıstılahî anlamları, gerekse totaliter rejim yanlılarında çağrıştırdığı anlamları; yasayı hazırlayanların niyetlerini açıkça ortaya koymaktadır. Zira bugüne kadarki uygulamalarda biraz ileride de inceleyeceğimiz gibi; MGK kararları bildirimden de öte, hükümete emir niteliğinde gerçekleşmiş ve uygulama kolaylığı açısından medyanın da desteğiyle kamuoyu baskısı oluşturmaya çalışılmıştır. Hem de yasanın “**görüşme tutanakları ve kararların açıklanamayacağı**” amir hükmüne rağmen.(*)

Esasen Millî Güvenlik Kurulu’na rengini veren ve yasada gizlenen siyasal iktidara hükmetme işlevini icra etmeyi görev addeden asker üyelerin, tavsiye veya bildirim sözcüklerine yüklediği anlam farklı değildir. Bu üyeler için, siyasetin silâh gölgesinde kaldığı dönemlerde, bildirim ile tavsiye aynı mahiyettedir. Zira gerektiğinde her ikisine de gerek görmeden doğrudan yaptırım uyguladıkları defalarca görülmüştür.

Fakat Millî Güvenlik Kurulu’nun Yürütme karşısındaki statüsünün hukukîliği tartışılmalı, yasal düzenlemelerde kullanılan kavramların hukuk literatürüne, yasal kurumlar arası ilişkilere ve toplumda algılanış biçimine dikkat edilmelidir. Kavramlar kaypaklıktan kurtarılarak yerli yerine oturtulmalı, herkesin farklı anlayacağı kavramları kalkan olarak kullanarak ve millî iradeye baskı yaparak hukukun zedelenmesine imkân tanınmamalıdır.

Bildirmek ile tavsiye etmek arasındaki fark, siyasî ve hukukî sistemin kabullendiği kuvvetler ayrılığı rejimi yönünden siyasîleri ve hukukçuları daha fazla ilgilendirmektedir. İstişarî bir organ olan Millî Güvenlik Kurulu’nun kararlarının (görüşlerinin demek hukuka daha

* “MGK Kararlarının Niteliği ve Gizliliği” başlıklı bölüme bakınız.

uygundur) istişarî nitelikte olması esastır. Nasıl ki **“bağlayıcı olmayan emredici hüküm”** diye bir şey olmazsa, **“uyulması gereken tavsiye veya bildirim”** de olamaz.

Tavsiye etmenin anlamı, hukuk literatüründe, görüş bildirmeden öteye geçmemektedir. Prof. Rona Aybay, 1961 metninde ve 1971 değişikliğindeki ifadelerden yola çıkarak,

“Bu kurula emredici nitelikte kararlar alma yetkisini tanımak, anayasanın kurmayı amaçladığı demokratik hukuk devleti ve TBMM önündeki siyasî sorumluluk ilkesine ters düşer”⁴¹

yorumunu yapmaktadır.

Yürütme organı dışındakileri atama ile gelmiş kişilerden oluşan bir kurul, seçilmişlerden oluşan Bakanlar Kurulu’na bağlayıcı kararlar dikte ederse; böyle bir tasarruf, parti hükümeti, yasamanın üstünlüğü, kuvvetler ayrılığı, idarenin bölünmezliği ilkesi, halk iradesi gibi kavram ve ilkelerin içini boşaltmış olmaz mı?⁴²

Bir de asker cephesinden bakalım:

“Anayasamızda tanımlandığı gibi MGK, millî güvenlik siyasetini tayin eder ki, bu bütün politikaların tanrısıdır, anayasasıdır. Buna aykırı davranılması

⁴¹ Rona Aybay, “Millî Güvenlik Kavramı ve Millî Güvenlik Kurulu”, (Ankara: A.Ü.S.B.F. Dergisi, Mart-Haziran 1978) Sayı: 1-2.

⁴² MGK’dan aksi görüş: "Zaman zaman malum kişi ve çevrelerce MGK’nın, Hükümetin ve TBMM’nin de üzerinde olduğu ve MGK kararlarından hemen hiçbirinin, Hükümetçe ve TBMM’nce reddedilmediği söylenerek kanıtlanmak istenmekte veya MGK’nın militarist bir yapısı olduğu, dolayısıyla Kurul’da alınan kararların askerinin dayatması olduğu ileri sürülmektedir. Bu son iddianın aslında Kurul’a katılan siyasi iktidar mensuplarını (Başbakan ve Bakanlar) ve hatta Cumhurbaşkanı’nı rencide etmek için maksatlı olarak ortaya atıldığını söylemek gerekir. Kurul’un hükümet kanadını teşkil eden Başbakan ve Bakanların kişiliklerini ve devlet adamlığını bir yerde tartışma konusu yapmak maksatlı değilse, fevkalade yanlıştır. Kurul’da her konu çok geniş bir inceleme ve araştırma sonucu ele alınır; tartışılır ve ülke yararına sonuçlandırılır. Esasen Kurul kararlarının Hükümetçe ve TBMM’nce benimsenmesi de bunun kanıtıdır." M. Suat Eren, a.g.y.

düşünülemez. Bu nedenle 1982 anayasası ‘MGK hükümete tavsiye eder’ ifadesi yerine ‘bildirir’ ifadesini kullanmıştır. Anayasal durum bu olduğuna göre MGK kararlarının tavsiye mahiyetinde değerlendirilmesi yanlıştır.”⁴³

Yukarıdaki cümleler, bir dönem MGK’da Genelkurmay Başkanı sıfatıyla da görev yapmış Kilis Milletvekili Doğan Güreş’e aittir.⁴⁴ Ayrıca işin vahim yanı bu zata, bu sözleri söylediği zaman TBMM’de milletvekili olmasıdır.

Emekli bir Genelkurmay Başkanı’nın ifadeleri resmî açıklamalarla gayri resmî açıklamalar arasındaki uyum veya uyumsuzluğu göstermesi açısından önemlidir. Bu sözler Millî Güvenlik Kurulu’nu veya TSK’yı bağlamaz denilebilir. Bu yüzden öncelikle Millî Güvenlik Kurulu tarafından yapılan açıklamalara göz atmakta yarar vardır.

Yine HBB Televizyonu’nda yapılan **MGK ve Demokrasi** adlı açık oturum dolayısıyla MGK’nın gönderdiği açıklamada:

“MGK’nın uzman bir kuruluş olarak Bakanlar Kuruluna yardımcı anayasal bir organ olduğu,

Anayasanın 117.maddesine göre ‘Millî güvenliğin sağlanmasından ve TSK’nın yurt savunmasına hazırlanmasından TBMM’ye karşı Bakanlar Kurulunun sorumlu olduğu,

MGK’da kararların oylanmadan alındığı, daha açık bir ifade ile mutabakat sağlanmayan hususların Kurul kararı haline getirilemeyeceği, bütün kararlarda mutabakat (oybirliği)m esas olduğu,

⁴³ “Gördünüz mü paşanın iman umdesini? ‘Tanrı’ kader tayin eder değil mi? Haydin tayin edin bakalım... İşte toplum, işte ülke... İradeleri alın, yoğurun, dilediğiniz kalıba dökün, bakalım ‘ben yaptım oldu’ diyebileceğiniz bir nesne ortaya çıkacak mı? Zor efendim zor.” Ahmet Taşgetiren, *Yeni Şafak* gazetesi, 7 Mart 1997.

⁴⁴ Doğan Güreş’le yapılan röportajdan, *Milliyet* gazetesi, 4 Mart 1997.

Başbakanın ve diğer üyelerin mutabakatı ile alınan kararların Bakanlar Kurul'una bildirildiği,

Bakanlar Kurulunun bu kararlara uyup uymamakta serbest olduğu,

Bakanlar Kurulunun kendisine intikal eden MGK kararlarını 'Kararname' veya 'Genelge' ile yürürlüğe koyduğu,

Başbakanın MGK kararlarını yürürlüğe koymak istemiyorsa görüşünü MGK'da belirtebileceği, dolayısıyla o konuda MGK kararı oluşamayacağı,

Hükümet kanadının kendisinde neşet eden güvenlikle ilgili yeni bir tedbiri MGK toplantısına getirme zorunluğu olmadığından karara gerek duyulmayacağı,⁴⁵ ifade edilmiştir.

Bu ifadeler gayet kitabîdir ve anayasal bir kuruluş olarak MGK'nın kuruluş kanununa uygun düşmektedir. Bu gün dahi MGK, kurulun işleyişi hakkında açıklama yapmak durumunda olsa aynı bilgileri aktaracaktır. Ancak MGK adına olmayıp da kişisel olarak yapılan açıklamalar resmî açıklamalarla çelişmektedir. Zira yukarıda alıntılıdığımız eski Millî Güvenlik Kurulu Genel sekreter Yardımcısı'nın açıklamalarında yer alan **“anayasal yaptırım”** ifadesi, uygulamalar ve sonuçları hakkında bizi endişeye sevk etmektedir. Endişelerimiz, kanun metnine dayalı teorik bilgilere rağmen, uygulamanın gerçekte böyle olmadığı içindir.*

Her iki açıklama arasındaki çelişkiler de dikkate alınarak, uygulamalara bakılırsa; her iki açıklamaya da uygun örnekler bulunmakla birlikte, olumsuz, yani daha

⁴⁵ HBB Televizyonu'nda, 9 Mart 1994 tarihinde yapılan “Millî Güvenlik Kurulu ve Demokrasi” adlı açık oturumun ardından yapılan açıklama.

* 1997 Kasım ayının başında toplanan MGK, Millî Güvenlik Siyasetini yeniden belirlemiş ve buna ilişkin Millî Güvenlik Siyaset Belgesi'ni Hükümete bildirmiş, Hükümet de onaylamıştır. Millî Güvenlik Siyasete Belgesi ile ilgili açıklamalar için bkz.: “Millî Askerî Strateji Konsepti” başlıklı bölüm.

açık ifadesi ile hukukî olmayan, antidemokratik örneklerin çokluğu sergilenebilir.

Bilhassa 1997 yılının başından, bu yazıların yazıldığı Mayıs-Haziran aylarına kadar bu örnekleri bütün Türkiye yaşamıştır. Bundan sonra da yaşanmayacağı hususunda teminat verilemez.

Sadece iki örnek vererek konuya açıklık getirelim:

Kurul Kararlarının Niteliğine İki Farklı Yaklaşım

28 Şubat 1997’de yapılan ve sonrasında muhtıra olarak değerlendirilen tarihî MGK toplantısı sonrasında gündemi belirleyen 18 maddelik kararlar karşısında Başbakan Necmettin Erbakan basın mensuplarına, **“MGK sadece tavsiye makamıdır. Biz orada gündemdeki konuların takibi konusundaki usûl üzerinde mutabakat sağladık”** derken, dört yıldızlı bir generalin **“18 madde uygulanmazsa hükümet biter”** şeklindeki cevabî sözleri basında yayınlanıyor ve tekzip edilmiyordu.

Tüm bunlara rağmen; yasa koyucunun, “Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararların Bakanlar Kurulu’na öncelikle dikkate alınması” emredici kuralını koyması; MGK kararlarının hukukî anlamda bir tavsiye kararından öte, Bakanlar Kurulu kararı haline gelmesini gerektirmiyorsa da, diğer bir deyişle, MGK kararları, ancak Bakanlar Kurulu kararı haline gelince hukukî değer taşır da, ordunun tek silâhlî güç olması ve çıkar çevrelerinin hışmına uğramış hükümetler döneminde öngörülen tedbirlerin zorla uygulanması arzulanan neticenin siyasî iradeye rağmen elde edilmiş olduğunu göstermektedir.⁴⁶

⁴⁶ Bakanlar Kurulunda öncelikle dikkate alınır hükmünü, Milli Güvenlik Kurulu kararlarının, Bakanlar Kurulu için bağlayıcı olduğu biçimde anlamamak gerekeceğine ilişkin bkz.: Metin Günday, *İdare Hukuk Dersleri*, (Ankara: 1991), s. 72.

Kesintisiz Sekiz Yıl Eğitim

28 Şubat MGK toplantısında Başbakan'ın da imzalamak zorunda bırakıldığı **“Kesintisiz Sekiz Yıl Eğitim”** kararının, diğer bazı kararlar gibi, anayasanın 118. maddesinde belirtilen **“Bakanlar Kurulunca öncelikle görüşülecek kararlardan”** olup olmadığını tartışmak konumuzla doğrudan ilgili değilse de MGK'nın Anayasa'ya rağmen, giderek nasıl bir rol yüklendiğinin de iyi bir örneğidir. Anayasanın 118. maddesi, Millî Güvenlik Kurulu'nun, “devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararları” alabileceğini ve bu kararların Bakanlar Kurulu'nca öncelikle dikkate alınacağını amirdir.

Eğitimin kesintisiz sekiz yıla çıkarılmasının, olabilirliğinin tartışılması bir yana, devletin varlığı ve bütünlüğü ile, ülkenin bölünmezliği ile, toplumun huzur ve güvenliği ve korunması ile, kısacası Millî Güvenlikle ilgisini kurmak zordur.

Eğitimin zorunluluğu, kesintili veya kesintisiz olması hususunda elbette ki bir karar verilmesi gereklidir. Ancak konu, eğitim konusunun Millî Güvenlik Kurulu'nun görevleri arasına girip giremeyeceği tartışmasıdır. Anayasada belirtilen Millî Güvenlik Siyaseti'nin tayin ve tespiti görevi içine; kanunun metnine ve ruhuna aykırı bir şekilde zoraki yorumlarla, eğitimin kesintisizliği gibi konuları dahil etmek hukuken mümkün değildir.

Daha da önemlisi, kanunun metni ve ruhuna aykırı olarak, Silâhlı Kuvvetlerin ve MGK'nın devletin güvenlik siyaseti ile ilgili toplantılar yapıp eğitim süresinin uzatılıp kısaltılması konusunda tavsiye kararları alabileceğini kabul etmek, evveleminde MGK ve TSK'nın, yasama ve yürütme organlarının yerine kendini koyarak tasarrufta bulunmasını da kabul etmek demektir.

Rejim Sorunu ve Basın

Türkiye’de 1960 sonrasında gelişen birtakım olaylar karşısında alıntıladığımız şekli ile MGK’nın hukuk çerçevesinde yaptığı, önceki bölümlerde alıntıladığımız kimi açıklamalar ya tamamen kağıt üzerinde kalmış ya da iyi temenniler şeklinde hafızalarda yer etmiştir. Fakat MGK’nın görevine dahil olmayan işlere ilişkin aldığı kararlar ve dayatmalar basın tarafından alkışlanmış, kararlara uyulmaması veya geciktirilmesi, bir **rejim sorunu** haline getirilmiştir.⁴⁷

Türkiye’de basının, darbelerin hazırlanmasına yardımcı olmak ve onu meşrulaştırmak noktasında gayretleri bilinen bir gerçektir. İhsan Sabri Çağlayangil’in *Güneş* gazetesine verdiği bir demeçte⁴⁸ **“Osmanlı’dan günümüze kadar 110 askerî darbe girişimi olduğunu”** söylemesi, yani neredeyse her yıla bir darbe teşebbüsünün denk geldiğinin en eski ve tecrübeli bir politikacı tarafından ifade edilmesi; bir zamanlar *Milliyet* gazetesi yöneticisi Ali Naci Karacan’ın **“Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde güç ne hükümette ne de ordudadır. Güç yalnızca basındadır. Çünkü insanlar gazetede okuduklarına inanırlar”** sözleri ile *Hürriyet* gazetesi eski sahibi ve yazarının **“Ordudan da güçlü. Orduyu darbeye hazırlayan basındır”** sözleri⁴⁹, Genelkurmay Başkanı Karadayı’nın **“Basın ne beşinci kuvvettir, ne dördüncü, basın birinci kuvvettir”** beyanati, gelinen noktada ordu-basın ilişkilerinin en iyi tespiti ve yorumudur denilebilir. Türkiye’de Ordu’nun

⁴⁷ “Askeri Hep Biz Kışkırttık” başlıklı yazısında Mehmet Ali Birand, “Çifte standart ve durmadan iniş çıkışları gösteren taraf ise bizleriz... hep kendi istediğimiz yönde bir müdahale bekledik.. Demokrat Parti’yi dahi durdurabilmek için askeri kışkırttık... PKK terörü sırasında da aynı durumla karşı karşıya kalmadık mı? .. Şimdi Refah’ın radikalleri sahneye geldi. Yeni düşmanlarımız onlar oldu.. Bir de baktık ki, demokrasi adına eskiden askeri eleştirenler bu defa askeri müdahaleye zorluyorlar..” sözleriyle kendisinin de içinde bulunduğu çevrenin gerçeklerini dile getirmektedir. Mehmet Ali Birand, *Sabah* gazetesi, 31. 3. 1997.

⁴⁸ 16 Haziran 1987.

⁴⁹ A. Faruk Yanardağ, a.g.e., s.72.

siyasî hayattaki rolünü, çalışmanın başında yansıtmaya çalıştık. Tarihî süreç incelendiğinde birinci kuvvet ordudur. Basına atfedilen birinci kuvvet nitelemesi bir şükranın ifadesi olarak düşünülebilir. Önemli olan hangisinin birinci kuvvet olduğu değil, birbirini tamamlayan kuvvet olduklarıdır.

Tüm bu ilişkiler ve gelişmeler, Türkiye’de bir rejim sorunu var diyerek, mevcut rejimin **“ayakları altından kaydığı”**nı hissedenlerin, müstakbel rejimden kaygı duyanların koordinasyonunda gerçekleşmektedir. Şu tespite de kulak vermek elzemdir: **“Türkiye’de bir rejim sorunu varsa o da, müstakbel rejim sorunudur”**⁵⁰

⁵⁰ Cengiz Çandar, “Rejim Sorunu”, *Sabah* gazetesi, 27. 4. 1997.

9 KASIM 1983 TARİH VE 2945 SAYILI MGK VE MGK GENEL SEKRETERLİĞİ KANUNU

Millî Güvenlik Kurulu ile ilgili yasal düzenleme, anayasanın 118. maddesine göre düzenlenmiş 9 Kasım 1983 tarihli 2945 sayılı yasadır. Bu yasaya göre Millî Güvenlik Kurulu'nun kuruluş ve görevleri 3. ve 4. maddede tatad edilmiştir.

Kuruluş:

Madde 3. Millî Güvenlik Kurulu, Cumhurbaşkanının başkanlığında, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Millî Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanından oluşur.

Kurul toplantılarına gündemin özelliğine göre ilgili bakan ve kişiler de çağrılarak bilgi ve görüş alınabilir.

Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri toplantılara katılır, fakat oylamaya katılamaz.

İstışare ve Demokrasi

Kurul'un ne derece demokratik bir kuruluş olduğu, ihtisas konularına ne derece önem verdiği yukarıdaki 2. fıkrada görölmektedir. MGK'da tartışılan konunun uzmanı olması gereken ve uzmanlardan oluşan bir kadroya sahip bakanlığın başında bulunan kişi, bakanlığını ilgilendiren konularda görüşlerini aktaracak, bilgi verecek, fakat tartışamayacak ve karar sürecinde hiçbir payı olmayacak. Konu ile ilgili bilgisi olmayan, olması da pek gerekli olmayan asker üyeler ise karar sürecinde rol alacak.

Bu şekildeki bir istışare anlayışı, elbette ki eşitler arasında daha eşit konumların doğmasına yol açacaktır. Güçlünün belirleyiciliğine yol açan bu tarz bir istışare ve istışarî kurullar, takdir edilir ki yeni değildir. Tarih içerisinde sürekli gördüğümüz zaaf, sivil bürokrasiye bile o

kadar işlemiştir ki, parti içi disiplinine en kıymetli insanlar dahi feda edilebilmektedir.

Bir asra yakın zamandır kurtulamadığımız bu zaafa **İttihatçılık** deniyor. Dün de böyle adlandırılıyordu, bu gün de. Bu tavra en çarpıcı örnekler, Atatürk'ün, padişahlığın kaldırılmasını öngören tasarının meclis komisyonunda görüşülmesi sırasında sarfettiği sözleri ile, bir dönemin Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt'un Medenî Kanunun gerekçesi olan, *Esbab-ı Mucibe'nin Layihası*'nda sarfettiği sözler gösterilebilir.⁵¹

Atatürk, *Nutku*'nda, istişârî bir organ olan Meclis Komisyonunda bir konuyu ortaya koyarken **“Burada toplananlar, Meclis ve herkes sorunu doğal bulursa, sanırım ki uygun olur. Yoksa, yine gerçek, yöntemine göre saptanacaktır; ama belki birtakım kafalar kesilecektir”** diyerek ilginç bir istişâre örneği vermiştir.⁵²

Mahmut Esat Bozkurt da, Türk Milletinin Medenî Kanun'a duyduğu özlemi dile getirirken **“...hakikatler karşısında âbâ ve ecdadından mevrus itikatlara behemehâl bağlı kalmak akıl ve zekâ icabatından değildir. Esasen ihtilâller bu hususta en müessir bir vasıta olarak istimal edilmişlerdir”**⁵³ sözleriyle kanunîlikle hukukîlik arasındaki ayırımın yanı sıra darbelerin rolü konusunda da ilginç düşünce örneği sergilemektedir.⁵⁴

⁵¹ Mahmut Esat Bozkurt'un Medeni Kanun kitapları'nın giriş kısmına konulan ve kanunun gerekçesini oluşturan **“Esbab-ı Mucibenin Layihası”** mutlaka ibretle okunmalıdır. Orada Türkiye Cumhuriyeti tarihinin başlangıcını bulmak mümkündür. Bkz.: Aytekin M. Ataay- İsmet Sungurbey, *Açıklamalı Medeni Kanun ile Borçlar Kanunu*, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 1968), s. 8-11.

⁵² Kurtuluş Kayalı, a.g.e., s. 41.

⁵³ Mahmud Esat Bozkurt, *Esbab-ı Mucibe Layihası*, Aytekin M. Ataay- İsmet Sungurbey, a.g.e., s. 8-11.

⁵⁴ Mahmut Esat Bozkurt'un Kemalizm ve demokrasi ile ilgili sözleri de şayanı dikkattir: **“Zamanımızın bir Alman Tarihçisi, gerek nasyonel sosyalizmin ve gerek faşizmin Mustafa Kemal rejiminin az çok değiştirilmiş birer şeklinden başka birşey olmadıklarını söylüyor. Çok**

Biraz daha yenilere gelirsek: Eski YÖK Başkanı ve Hacettepe ile Bilkent Üniversitelerinin kurucusu İhsan Doğramacı, 82. yaş gününde doğum günü pastasını keserken sarfettiği (elindeki kılıcı sallayarak), **“İlericiliğe mani olanların, gericiliğe ışık tutanların kafasını bununla uçuracağız”** sözlerinin altında bir şakadan ziyade bir ukde saklamıyor olsa gerektir.

İttihatçılık, toplumun aydınları arasında öteden beri görülen bir hastalıktır. Şimdilerde aydınlarımız kendi içlerinde otokritik yaparak bu hastalığa neşter vurmaya başlamışlardır. Gelişmeler umut verici olmakla birlikte, bu gelişmelerin her kesime yayıldığını henüz müşahede edememekteyiz.

Millî Güvenlik Kurulundaki istişare ile ilgili önemli bir tespit de şudur:

1961 Anayasası’nda Millî Güvenlik Kurulu kurulması ile ilgili hazırlıklar sırasında yapılan tartışmalarda, Kurul’un istişarî yapısı ile ilgili olarak ileri sürülen gerekçeler de ilginçtir. Temsilciler Meclisi’nde asker kökenli üyelerin, MGK’ya Genelkurmay Başkanı ile birlikte Kuvvet Komutanlarının dahil edilmelerini önermelerine gerekçe olarak;

“Alınan kararlarda, yalnız bir asker olması dolayısıyla rey hususunda daima azınlıkta kalması sonucu çıkar... Kuvvet Komutanları kurula girerse Genelkurmay Başkanı yalnız kalmayacaktır”

şeklindeki görüşlerini; daha o tarihlerde Silâhlı Kuvvetler Birliği adı altında bir parti konumuna kendini adapte etmeye çalışan Silâhlı Kuvvetlerin, geleceğe yönelik iktidar arzularını gösterdiğini belirten Hikmet Özdemir bu durumu, “Kurul’un, askerlerle sivillerin karşı karşıya maç yapacağı

doğrudur. Çok doğru bir görüştür. Kemalizm otoriter bir demokrasidir ki, kökleri halktadır. Türk Milleti bir pramite benzer, tabanı halk, tepesi yine halktan gelen halktır ki, bizde buna şef denir. Şef otoritesini halktan alır. Demokrasi de bundan başka bir şey değildir.” Mahmut Esat Bozkurt, *Atatürk İhtilâli*, (1967), s. 136.

bir alan olarak düşünülmesi yanılığısıyla ve bu yanılığının Millî Birlik Komitesine ait olmasıyla” açıklamaktadır.⁵⁵

Millî Güvenlik Kurulu’nun meşruiyetini tartışan birçok hukukçunun ortak görüşü, kurulun asker-sivil yapısının MGK’nın antidemokratik karar ve uygulamalara ve de bugün yaşadığımız krizlere sebep olduğu şeklindedir.

28 Şubat tarihli MGK toplantısından sonra ortaya atılan spekülasyonlarda Ordu-Hükümet gerginliği üzerine karşılıklı salvo atışlarında önemli ipuçları görülmektedir.

Asker üyelerin her konuda birlikte davrandıkları varsayımı üzerinde evvelce durmuştuk. Bu varsayımdan hareketle medyada çıkan haber ve yorumlarla ilgili olarak Başbakan Necmettin Erbakan “**MGK, asker-hükümet karma komisyonu değildir. Üyeler kendilerini temsil ederler**” derken, asker, bilineni tekrarlar, “**Orduda emir-komuta zinciri var, farklı düşünmeyiz**”⁵⁶ diyerek Hikmet Özdemir’i ve konu üzerinde düşünenleri haklı çıkarmaktadır.

⁵⁵ Hikmet Özdemir, *Rejim ve Asker*, (İstanbul: İz Yay., 1993), s. 117.

⁵⁶ 28 Şubat 1997 tarihli MGK toplantısının ardından basında çıkan demeçler.

MİLLÎ GÜVENLİK KURULU GÖREVLERİ

Millî Güvenlik Kurulu'nun 1961 ve 1982 Anayasaları'nda belirlenen görevlerinin: Anayasa'da gösterilen amaca uygun olarak “Devletin Millî Güvenlik Siyaseti'nin tayini, tespiti ve uygulanmasıyla ilgili kararların alınması ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kurulu'na bildirmek olduğunu evvelce belirtmiştik. İşte 2945 sayılı Millî Güvenlik Kurulu ve MGK Genel Sekreterliği Kanunu'nun 4. maddesi bu belirlemeyi esas alarak MGK'nın görevlerini tayin etmektedir. 4. maddenin esaslarına geçmeden önce “koordinasyonun sağlanması” konusunda ilginç bir tespiti aktarmalıyız:

“...Koordinasyon kelimesi ise, anayasanın başka hiçbir yerinde kullanılmayıp 111. maddede (1961 Anayasası'na göre) belirtilmekte ve böylece MGK'nın görevlerinin teknik bir içerik taşıdığını göstermektedir. Bir başka deyişle ülkenin belli bir yerinde ulaştırma şebekesinin kurulmasında ve savunma stratejisinin saptanmasında MGK'daki Bakanlar askerlerle biraraya gelerek konunun ekonomikle, savunmayla, siyasetle ilgili ortak yönlerini tartışacaklardır.”⁵⁷

Bu aktarımı, ileride Kriz Kararnameleri bölümünde işlediğimiz “Başbakanlık Kriz Merkez Yönetimi” Yönetmeliğince oluşturulmuş Kriz Merkezleri'ndeki “koordinasyonun” nasıl işlediğine dair bir ön bilgi olması için uygun gördük.

Madde 4.

Millî Güvenlik kurulu;

⁵⁷ Mümtaz Soysal'ın *Milliyet* gazetesinde 22. 3. 1974 tarihinde yayınlanan “Millî Güvenlik” adlı makalesinden aktaran; Tayfun Akgüner, a.g.e., s. 216.

a) Devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili kararların alınması ve gerekli koordinasyonun sağlanması konularında görüş tespit eder.

b) Devletin millî güvenlik siyaseti doğrultusunda tespit edilen millî hedeflerin ve hazırlanan millî plân ve programların gerçekleştirilmesine ilişkin tedbirleri belirler,

c) Devletin millî güvenlik siyasetini etkileyecek millî güç unsurlarını ve ülkenin siyasi, sosyal, iktisadi, kültürel ve teknolojik durum ve gelişmelerini sürekli takip ederek değerlendirir, millî hedefler yönünde gerçekleşmesini sağlayacak temel esasları tespit eder.

d) Devletin varlığı, bağımsızlığı, ülkenin bölünmez bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda zorunlu gördüğü tedbirleri tespit eder.

e) Anayasal düzeni koruyucu, millî birlik ve bütünlüğü sağlayıcı, Türk Milletini Atatürkçü düşünce, Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda ve millî ülkü ve değerler etrafında birleştirerek millî hedeflere yönlendirici gerekli tedbirleri belirler. Sayılan bu hususlara yönelmiş yurt içi ve yurt dışı tehdide karşı koymak, bu tehdidi etkisiz kılmak için gereken strateji ve temel esaslar ile birlikte plânlama ve uygulama hizmetleri konularında görüşleri, ihtiyaçları ve alınmasını lüzumlu gördüğü tedbirleri tespit eder.

f) Olağanüstü hâllerle, sıkıyönetim, seferberlik veya savaş hâli ilânı için görüş tespit eder.

g) Olağan hâl ile savaş, savaşı gerektiren ve savaş sonrası hâllerde, kamu ve özel kurum ve kuruluşlar ve vatandaşlara düşecek topyekûn savunma, millî seferberlik ve diğer konularda hizmet ve yükümlülükler ile bu hususlarda yapılacak plânlara temel teşkil edecek esasları tespit eder.

h) Devletin millî güvenlik siyasetinin öngördüğü hususlar ve topluma yönelik hizmetler ile topyekûn savunma hizmetlerinin gerektirdiği malî, ekonomik, sosyal, kültürel ve diğer konulara ilişkin tedbir ve ödeneklerin kalkınma

plân, program ve yıllık bütçelerde yer almasını sağlamak üzere gerekli esasları tespit eder.

i) Millî Güvenlik kapsamına giren konularda yapılan ve yapılacak milletlerarası anlaşmalar hakkında görüş tespit eder.

Millî Güvenlik Kurulu, tespit ettiği bu görüş, tedbir ve esasları kurul kararı halinde Bakanlar Kuruluna bildirir ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirir.

Yukarıdaki maddeler halinde sıralanan görevlerle, MGK'nın bir istişarî organ olmaktan çıkarılıp, bir karar organı haline getirildiği görülmektedir. Üstelik, Türkiye Cumhuriyetinin hiçbir anayasal organında bulunmayan yetkilerle donatılmış bir Millî Güvenlik Kurulu yaratılmıştır. Daha doğru bir ifadeyle devletin tüm organlarının yetkileri MGK'na tevdi edilmiştir. MGK bu yetkilerle, ülkenin en önemli stratejilerinin hazırlanmasından, en ücra köşesinde vuku bulacak bir önemsiz olaya müdahaleye kadar her türlü karar ve işlemi deruhte etmeye müsait bir donanımına kavuşturulmuş durumdadır. MGK yetkilileri ve onlar gibi düşünenlerin böyle bir yasal düzenleme karşısında, bugün gördüklerimizden daha farklı bir tavır içinde olmaları beklenemez.

Bu nedenledir ki, TSK, devletin iç ve dış güvenliğinin sağlanmasına yönelik Millî Güvenlik Siyaseti'nin tayin ve tespiti görevi ile, iç politikayı tayin ve tespitini sürekli karıştırmaktadır. Koalisyon hükümetleri gibi zayıf idareler döneminde ise büsbütün müdahaleci olmakta, etkinliğinin doruğuna varmaktadır.

Ordu-politika ilişkileri konusunda uzmanlık tezi hazırlayan O. Metin Öztürk, tezinde:

“Millî Güvenlik Kurulu'nun, diğer bazı ülkelerdeki benzeri kurullar gibi askerlere, savunma ve güvenlik konularındaki görüşlerini açıklamaları ve bu konulardaki hükümet politikasının belirlenmesine katılmaları imkânı sağlamaya yönelik olarak kurulmuş olması gerekli iken;

devletin anayasal düzeninin, ulusal varlığının, maddî ve manevî bütün çıkarlarının her türlü iç ve dış tehditlere karşı korunması ve kollanması konusunda Bakanlar Kuruluna yardımcı olmak üzere kurulmuş anayasal organ olarak, MGK'nın ulusal sistem içinde yerine getirdiği resmî ve resmî olmayan işlevler bakımından, diğer ülkelerdeki benzer kurumlardan ayrıldığı ileri sürülmüştür. Askerî ve siyasal elitten oluşan; başka bir ifade ile, devlet memuru durumundaki generallerle, seçimle işbaşına gelmiş hükümet üyelerinden oluşan MGK'nın istişarî nitelikte olması gereken yetkileri, zaman içinde giderek arttırılmıştır ve MGK neredeyse bir karar organı haline getirilmiştir. Bu yöndeki gelişim üzerinde askerî müdahalelerin büyük rolü olmuştur” demektedir.⁵⁸

Yazar, yukarıdaki ifadelerine ilave olarak TSK'nın, MGK aracılığı ile üst düzeyde ülke yönetimine katıldığını, doğal olarak da **sınırlı bir etkinlik** kazandığını, eserin yayımlandığı 1993 şartlarında ifade ediyor. İleride Başbakanlık Kriz Merkezi Yönetmeliği ile ilgili aktaracaklarımızla, sınırlılık hakkında bilgi vereceğiz.⁵⁹

Sınırlı/Sınırsız Etkinlik

4. maddenin (e) fıkrası; Millî Güvenlik Kurulu'nun,

“Anayasal düzeni koruyucu, millî birlik ve bütünlüğü sağlayıcı, Türk Milletini Atatürkçü düşünce, Atatürk ilke

⁵⁸ O. Metin Öztürk, *Ordu ve Politika*, (Ankara: Gündoğan Yay., 1993), s. 141-142.

⁵⁹ 1997 yılının askeri siyaset sahnesinin yanlışlığını vurgulayan Yalçın Özer, asıl yapılacak olanın, meclisin mantalitesini değiştirmek değil, Millî Güvenlik Kurulunu tartışmak olduğunu ifade ettiği *Türkiye* gazetesindeki bir yazısında:

“Bir kurul düşününüz ki, güvenlik konusunu okul programlarına kadar uzatıyor... Siyasî konularda, bırakınız karar üretmeyi, tavır ortaya koymak bile, demokrasi oyununun kurallarını altüst eder... MGK'nın varlığı, devlet yönetimini sivil ve asker diye ikiye ayırıyor ve demokrasiyi şekli hale dönüştürüyor. Bu görüntü kusura yanında MGK., kendi alanıyla (güvenlik) sınırlı kalmayıp, dolaylı yollarla siyaseti düzenlemeye yöneliyorsa, burada düzeltilmesi gereken bir şeyler var demektir.” diyerek, Millî Güvenlik Kurulu'nu ve işlevini tartışmaya açmaktadır. *Türkiye* gazetesini, 3 Mayıs 1997.

ve inkılâpları doğrultusunda ve millî ülkü ve değerler etrafında birleştirerek millî hedeflere yönlendirici gerekli tedbirleri belirleme, sayılan bu hususlara yönelmiş yurt içi ve yurt dışı tehdide karşı koyma, bu tehdidi etkisiz kılmak için gereken strateji ve temel esaslar ile birlikte plânlama ve uygulama hizmetleri konularında görüşleri, ihtiyaçları ve alınmasını lüzumlu gördüğü tedbirleri tespit etmekle” görevli olduğunu amirdir.⁶⁰

Millî Güvenlik Kurulu’nun yukarıda sayılan görevlerini bugüne kadar yerine getirdiği muhakkaktır. Fakat dönemsel olarak, yukarıda sayılan görevlerinin karar haline gelmesi ve uygulanmasında aşırı baskı uyguladığı da görülmektedir. Bilhassa katı ihtilâl denilen, bizzat idareye el koyma hallerinde ve 1990’lı yıllarda müşahede ettiğimiz uzun vadeli programlarını uygulamaya koyduğu yumuşak darbe dönemlerinde bu açıkça hissedilmektedir. Hatta o kadar hissedilmektedir ki, 1940’lardaki tek tip insan yetiştirme arzusunu had safhaya getirerek, sokaklarda sarıklı, cübbeli, şalvarlı insan avı başlatılması,⁶¹ Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda insan kalıpları⁶² oluşturmaya

⁶⁰ “Ülkemizin geçirdiği askerî darbeler, İnkılâp kanunları olarak ifade edilen bazı yasaların değiştirilmesinin bile teklif edilemeyeceği ve anayasalara aykırılığının iddia olunamayacağı hususunun anayasalara girmesi, tek parti yönetimi döneminden bu güne intikal eden ve bugün artık anlamını kaybeden totaliter düzenlemelere karşı çıkılmasının hâlâ Cumhuriyet karşıtı bir eylem ve talep olarak değerlendirilmesi, esasında İttihat ve Terakki’den bu yana siyasal sistemimizin ayrılmaz bir parçası olan totaliter ve jakobenist düzenleme geleneğinin demokrasiye rağmen korunmak istenmesinden başka bir şey değildir.” Davut Dursun, *Devlet Siyaset ve Toplum*, (İstanbul: Emre Yayınları, 1996), s. 81.

⁶¹ İsmet İnönü’nün damadı Metin Tokar dahi, “**Ne Saçma Bir Av: Sarıklı Avı**” başlıklı yazısında yapılan av ile alay etmektedir. Fakat, reçetesi pek de demokrat. “**Türkiye’nin sokaklarını böyle görüntü çokluğundan ‘kollamak ve korumak’ istiyorsanız şu Refahyol’a hele bir kapıyı gösteriniz, bakınız o yobaz bozuntuları ve kara kara kadınlar anında, nasıl, piyasadan çekiliverceklerdir. Ama bugün, hiçbir av ‘sarıklı avı kadar sevimsiz ve ‘kıyafet kanununa zararlı değil’** diyebilmektedir. *Milliyet* gazetesi, 16. 5. 1997.

⁶² “**Tek tip insan oluşturma**” konusunda ilginç bir yazıyı aktarmadan geçemeyeceğim: “O zamanlar devlet dairelerinde herkesin sakallı olduğu, Şinasi’nin ise, bürokrasimizin ilk matruş elemanı olarak tepkiyle

çalışması ve “MASK” doğrultusunda tüm Müslümanları ve Müslüman Türk Milletini ezeli ve ebedî düşmanı bellemiş İsrail ile askerî ve savunma işbirliği anlaşmaları yapması, millî ülkü ve değerleri göz ardı ettiği şeklinde değerlendirilmektedir.

Toplumun da bu plânlara karşı gerekli aydın desteğinden yoksun olması nedeniyle, şimdilik pasif tavır takındığı görüntüsü aldatıcı olabilir. Yönetime katılmasına izin verilmeyen toplumlarda, zulmün patlama noktasına varılmasına kadar tepkisizliğin hakim olduğu sosyolojik bir vakıdır.⁶³

Toplumlar tepkilerini genelde seçim ve referandum gibi tercih belirten işlemlerle, özeldede sisteme radikal tavır takınarak göstermektedirler. Bu nedenledir ki, yönetimlerin, halkla karşı karşıya gelmesi yerine, halkın ideallerine hizmet eden yapısı tercih edilir. Sosyal hukuk devleti ilkeleri de bunu gerektirir.

Esasen kanunun 4. maddesinin (e) fıkrası, anayasanın 118. maddesine de aykırıdır. Daha doğru bir ifade ile (e) fıkrasında zikredilen hedefler ve tedbirler, anayasada öngörülmediği bir şekilde kanun metnine sıkıştırılarak, siyasî iradeye ait bu görevler, anayasaya aykırı bir şekilde, 118/c maddesi aşılarak, yasal düzenleme haline getirilmiştir.

Kanunun bu düzenlemesi, anayasadaki hükmü yorumlamak ve genişletmek anlamındadır. Kanunların

karşılandığı anlaşılmaktadır. Yöneticiler-hamisi Reşit Paşanın ölümünden sonra olmalı- ya sakal, ya memuriyet diye diretince, Şinasi'nin bir cilt hastalığından ötürü tıraş olmak mecburiyeti bulunduğu dair doktor raporu aldığı söylenir. O zaman sakal diye direten Batıcıların bugün, tıraş diye direktmeleri ilgi çekici değil mi? Ama her iki direktmede de, kişiye müdahale, şekil verme unsuru değişmiyor.” D. Mehmet Doğan, *Halka Karşı Demokrasi*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 1988), s. 32.

⁶³ İlginç bir tespit olarak bkz.: **“Yönetime katılmayan, yönetimin dışında ‘bana ne hastalığına yakalanmış, sürekli kurtarılmayı bekleyen, eşkiyalarını kahramanlaştırıp, kurtarıcılarına tapan toplumlar, ne demokrasi, ne insan hakları, ne gelişme, ne de kalkınma sağlayabilir.”** Recep Yazıcıoğlu, “Türkiye Nereye Gidiyor? İdari ve Siyasî Yozlaşma”, *Yeni Türkiye*, Sayı: 13, (Ankara: Ocak-Şubat 1997), s. 254.

anayasalara uygun olmak zorunluluğu vardır. Anayasayı genişçe yorumlamak veya daraltmak kanun tekniğine aykırı olduğu kadar, uygulamada da haksızlıklar oluşturmaktadır.

Kendi anayasasını, TCK'nın 146. maddesine aykırı olarak ihlâl edip, anayasal nizamı cebren ve silâh zoru ile tebdil ve tağyir edebilenler için, anayasaya aykırı olmanın veya anayasanın öngörmediği bir düzenlemeyi yapmanın olağan dışı bir yönü mü var? Darbelerde bu hep yapılır, anayasalarla bu şekilde düzenlemeler yapmak için anayasal gerekçeler bulunabilir.

Bu şekildeki tasarruflarda geçmişten taşınan izler ve gerekçeler bulmak da mümkün. Örneğin, Millî Güvenlik Kurulu kanun tasarısı Mecliste görüşülürken, dönemin ihtilâl hükümetinin Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Prof. Turhan Feyzioğlu Millî Güvenlik Kurulu'nun görüşüp karara bağlayacağı konuları sıralıyor:

“Bugün (1962 yılı) millî güvenlik politikası dendiği zaman, yalnız bizde değil, bütün memleketlerde, askerî politikadan, dış politikadan ibaret meseleler gelmeyecek, sağlık, ticaret politikası ile ilgili meseleler, sanayi, ziraat, ulaştırma, bayındırlık politikası ile ilgili meseleler bu kurulda görüşülecektir.”⁶⁴

1961'den, hatta Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana yukarıda sayılan işlerle alâkalı olarak asker ve sivil bürokrasinin başarısızlıkları bir yana, siyasî iradeye, hür teşebbüse, uzman kadrolara ve dahi Millete bu derece yabancılık ve güvensizlik örneği gösteren devletçi anlayıştan, bugün dahi bir nebze olsun uzaklaşmak mümkün olamamıştır.⁶⁵

⁶⁴ Hikmet Özdemir, *Rejim ve Asker*, (İstanbul: İz Yay., 1993), s. 123.

⁶⁵ İsmet İnönü “Hatıratında” Bursa'dan geriye göçen ve içinde subay ailelerinin bulunduğu kafileye söylediği sözler ilginçtir: —“Kafileyi durdurdum. Subayları bir kenara topladım: İçinde bulunduğumuz vaziyeti bilesiniz. Bundan başka subay olarak da yerinizi bilmelisiniz. Padişah düşmanınızdır. Yedi düvel düşmanınızdır.

Bu yönde Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin iç düzenlemeleri ve TSK'ya duyulan her konudaki aşırı hassasiyet, millî güvenlik kavramını asıl anlamından ve bu kavram doğrultusunda ortaya konabilecek işlevlerinden uzaklaştırmış, her alana müdahale eden bürokratik zihniyete dönüşmüştür.⁶⁶

Tüm kanunî düzenlemelerde olduğu gibi Millî Güvenlik Kurulu Kanunu'nun, bağımsızlık, bütünlük ve egemenlik olgularına dayanması, Millî Güvenlik Siyaseti'nin millî çıkarları gözetecek, fakat temel hak ve özgürlükler arasında tercih yapılması anlamına gelmeyecek, onları ortadan kaldırmayacak, millî güvenlik politikasında gereksiz ve radikal değişiklikler yapmayacak şekilde oluşturulması ve bu yönde katkı sağlanması⁶⁷ tercihe şayan olacaktır.

—Bana bakın, dedim. Kimse işitmesin, Millet Düşmanınızdır.” 17 Mayıs 1968 tarihli *Ulus* gazetesinden aktaran: İdris Küçükömer, *Düzenin Yabancılaşması*, (İstanbul: Bağlam Yay., 1994), s. 199.

⁶⁶ “Cumhuriyetle birlikte, siyasî ve sosyal bir program —belli bir hayat tarzını referans alan ve cebri modernleşmeye dayanan bir program— içeriği eklenmiş ve böylece tam anlamıyla bir “resmi ideoloji” oluşturulmuştur. Artık, üstün ve tartışılmaz olan sadece bir kurum olarak “Devlet” değil; fakat belli bir toplum tasarımı, bir hayat tarzını topluma siyaseten kabul ettirmeye adanmış bir devlettir. Bu nedenle, bugün Türkiye’de devlet kendisini idame ettirmek için gerekenleri yapmakla yetinmemekte; ayrıca toplumu da tanzim etmeye, vatandaşlara neye inanmaları, nasıl düşünceleri ve nasıl yaşamaları gerektiğini buyurmaya kalkışmaktadır. Hatta resmi olarak ayrıcalıklı hale getirdiği hayat tarzını tercih etmeyenlerin okuma, kamu görevlisi olma ve -daha da vahimi- serbest mesleğini icra etme haklarını elinden almakta, böylece vatandaşların rızına bile tasallutla bulunma yetkisini kendinde görmektedir.” Mustafa Erdoğan, “Siyasal Yozlaşma ve Türkiye Örneği”, *Yeni Türkiye*, Sayı: 13, (Ankara: Ocak-Şubat 1997), s. 164.

⁶⁷ Tayfun Akgüner, a.g.e., s. 235.

MİLLÎ GÜVENLİK KURULU KARARLARI

Niteliği

Millî Güvenlik Siyaseti'nin tayin ve tespiti bölümünde yaptığımız izahata ilaveten MGK kararlarının (bizce görüşlerinin) niteliği üzerinde durmak gerekmektedir. Burada tartışılması gereken husus bu kararların tavsiye veya bildirim anlamında olmalarından ziyade, bu kararların doğurabileceği hukukî sonuçlar olacaktır.

MGK kararlarının hiçbir hukukî değeri olmadığı söylenemez. Teorik olarak Bakanlar Kurulu'nda görüşülmesi anayasal bir zorunluluk olsa da, bu kararların hukukî sonuç doğurabilmesi için Bakanlar Kurulunca da karar haline getirilip uygulamaya konulması, bir kısmının da Bakanlar Kurulu'nun teklifi ile TBMM'nce kanunlaştırılması gerekecektir.

Nitekim MGK'nın daha önce aktardığımız açıklamasında da “Bakanlar Kurulu'nun bu kararlara uyup uymamakta serbest olduğu” belirtilmiştir.

Bu şekildeki belirlemeden MGK kararlarının hukukî değeri olmadığı anlaşılmalıdır. Zira bu kararların topluma yansıtılmasıyla birlikte siyasî ve moral etkilerinin görüldüğü bir vakıadır.⁶⁸ Bu yansımanın da mutlaka hukukî bir değeri olacaktır.

Bu tespitlerimizden, MGK kararlarının “Anayasal yaptırım”la donatılmış olduğu çıkarılmamalıdır. MGK kararlarının “Bakanlar Kurulu'nda öncelikle dikkate alınacağı” hükmünü bir anayasal yaptırım değil, Millî Güvenlik Siyaseti ve uygulamaları konusundaki tayin ve tespitlerin önemini vurgulama olarak kabul edebiliriz.⁶⁹

“Zaman zaman siyasal yaşamın bunalımlı dönemlerinde yapılan MGK toplantılarının Bakanlar Kurulu'na bildirilecek görüşlerin olduğu bir yer olmaktan

⁶⁸ Bkz.: Tayfun Akgüner, a.g.e., s. 221.

⁶⁹ Aksi görüş için bkz.: İkinci Bölüm'de “Millî Güvenlik Siyaseti'nin Tayin ve Tespiti” başlıklı kısımda M. Suat Eren'in yazısı.

çıkıp gerçekte Bakanlar Kurulu kararlarının yüksek rütbeli komutanlarla birlikte alındığı bir “üst kabine” niteliği kazansa da”,⁷⁰ bu gibi tasarrufları hukuk dışı istisnalar olarak görmek gerekecektir. Aksi düşünce tarzını Hukukun Üstünlüğü, Parti Hükümeti, İdarenin Bölünmezliği ve Millî İrade ilkelerine aykırı bulmaktayız.

Kararların Gizliliği

2945 sayılı kanununun 10. maddesine göre:

Millî Güvenlik Kurulu toplantılarında yapılan görüşmeler, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği görevlileri tarafından usulüne uygun şekilde tutanakla tespit edilir.

Kararların asılları ve görüşme tutanakları Genel Sekreterlikte saklanır. Tutanaklar ve görüşmeler açıklanamaz ve yayınlanamaz. Kararlar Millî Güvenlik Kurulunun vereceği karara göre açıklanabilir veya yayınlanabilir.

Millî Güvenlik Kurulu'nun kararlarının açıklanması konusu iki yönden incelemeye tabi tutulmalıdır.

Birincisi: Kararların bizzat Millî Güvenlik Kurulu tarafından, Kurul'da alınan karar uyarınca Genel Sekreterlikçe açıklanması,

İkincisi: Kararların üçüncü şahıslar tarafından açıklanması.

Kararların Genel Sekreterlik tarafından açıklanması öncelikle anayasaya aykırıdır. Millî Güvenlik Kurulu ve benzeri yardımcı organlar istişarî organlar olduklarından kamuoyu ile doğrudan ilişki kuramazlar. Konunun başında söylediğimiz gibi, denetleme ve danışma görevini yürütürler. Tüzel kişilikleri yoktur. Bu nedenledir ki, sorumlulukları yoktur. Sorumluluk Bakanlar Kurulu'na aittir.

Millî Güvenlik Kurulunun işlevi, yapılan görüşmeler sonucu çıkan kararlar doğrultusunda, Bakanlar Kuruluna

⁷⁰ Mümtaz Soysal, a.g.e., s. 235.

tavsiyede bulunmak veya kararları bildirmektir. Bunun aksine uygulamalar sakıncalıdır. Siyasî irade üzerinde baskıyı çağırıştırır. Kamuoyunu bilgilendirmeyi de aşarak, yönlendirme ve siyasî otoriteyi kamuoyu karşısında mahkum etme sonucuna matuf bir tasarruf olur.⁷¹

Ayrıca, kararların Genel Sekreterlikçe açıklanması, Millî Güvenlik Kurulunun, Bakanlar Kurulu üzerinde bir organ olduğu anlamına gelir ki, bu da kuvvetler ayrılığı açısından ve demokratik teamüller açısından sakıncalıdır. MGK kararları hükümet tarafından benimsenip de uygulamaya geçilmiş ise veya geçilecek ise zaten açıklamaya gerek yoktur. İcraatlarını hükümet bizzat açıklamaya ehildir. MGK kararlarının tamamı veya bir kısmı hükümet tarafından görüşülüp de karar haline getirilmemiş ise yine problem yoktur, çünkü siyasî irade o konuda herhangi bir karara ve uygulamaya gerek görmemiştir. Şayet, MGK'nın tavsiyesi veya bildirimi haline gelen kararlar ülke için hayatî öneme haiz ise, siyasî irade kararnameler yoluyla veya parlâmento yoluyla konuyu yasallaştırır. Demokrasilerde parlamentolar bunun için vardır.

Müeyyide

Bakanlar Kurulu tarafından açıklanmayan MGK kararlarını kamuoyuna duyuran görevliler açıkça suç işlemektedir. Bunun örnekleri 1961 den bu yana sürekli görülmüştür. En son 1997 yılında yaşanan örnekler bu konuda bir kabahatten de öte, anayasal suç işlemek anlamına gelmektedir.

MGK kararlarının gayrı resmî yollardan açıklanması, sızdırılması ve çeşitli vasıtalarla kamuoyuna duyurulması ise, müeyyidesi Türk Ceza Kanunu'nda belirlenmiş bir suç işlemek demektir.

⁷¹ Farklı bir görüş için bkz.: Tayfun Akgüner, a.g.e., s. 215-216.

Yukarıda MGK kararlarının açıklanamayacağı hükmü açık iken ve de müeyyidesi Türk Ceza Kanunu'nun 132. ve 137. maddelerinde belirlenmiş iken, bu kararları basına sızdıranlar ve neşredenler hakkında hiçbir takibat icra edilmemektedir.

TCK. 132. maddesi:

Selahiyetli makamların neşir ve ifşasını menettiği malumatı istihsal eden kimseler için iki seneden sekiz seneye kadar ağır hapis cezası,

TCK. 137. maddesi:

Selahiyetli makamların neşir ve ifşasını menettikleri malumatı ifşa eden kimseler için üç seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası, öngörülmektedir.

Bu maddelere göre MGK tutanaklarını ve kararlarını elde eden ve yayınlayanlar (ki bunlar MGK'nın organlarında görevli şahıslar ve bu şahıslardan bu tutanak ve kararları elde edip yayınlayanlardır), hakkında icraî takibat yapılmadığı gibi, açıklanan tutanak ve kararların doğruluğu veya yanlışlığı hakkında da MGK'nca herhangi bir açıklama da yayınlanmamıştır.

Bu durum, iki hususa delalet etmektedir. Ya “neşredilen tutanak ve kararlar doğrudur, basına sızdırılarak hükümet üzerinde kamuoyu baskısı oluşturulmak” isteniyor; ya da “bunlar kısmen doğru kısmen yanlış veya tamamen hayal mahsulü olmakla birlikte, mademki basında bu şekilde yer almıştır hükümet üzerinde yine kamuoyu baskısı oluşturulmaya yarar” diye düşünülmektedir.

Her iki halde de, vatandaşlar üzerinde estirilen terör misali uygulamalar, yayınlanan kararlardan istifade edildiğini göstermektedir. Dolayısıyla burada bir hususun altını kalınca çizmek gerekiyor: MGK/Genelkurmay hükümeti zor durumda bırakmak için basını kullanıyor ve basın tarihî görevini yaparak, hükümetin istifa etmesine yardımcı oluyor.

İşin en hazin yanı da, birçok hukukçu ve insan hakları savunucularının, **“bu ülkede hukuk yoktur, hukuk devletinden eser yoktur”** hükümleri ve yüksek hukuk kurumlarının başında bulunan kişilerin **“yargının bağımsız olmadığı”** yolundaki tespitlerinin doğru çıkmasıdır.⁷²

Millî Güvenlik Kurulu'nun, kararların gizliliği ve açıklanması ile ilgili görüşü de şu şekildedir:

“...Karar ve ekleri ile toplantı tutanakları 'GİZLİ' gizlilik derecesini haizdir. Kurulca aksi yönde bir karar alınmadığı sürece toplantı tutanak ve kararları ve ekleri açıklanamaz ve yayınlanamaz... Millî Güvenlik Kurulu üyelerinin görüş ve imzasına sunulan karar ve varsa ekleri ile ilgili işlemler tamamlandıktan sonra, bu karar metnine göre basın ve kamuoyunu bilgilendirmek üzere, müzakere edilen konular ve sonuçlarının Bakanlar Kurulu'na bildirilmesine karar verildiği şeklinde hazırlanan 'Basın Bildirisi' metni MGK Genel Sekreterliği'nce okunur ve kurulun mutabakatı alındıktan sonra basına ve kamuoyuna açıklanmak üzere medya kuruluşlarına gönderilir.”⁷³

İşte altını çizmeye çalıştığımız yanlışlık burada yatmaktadır. Hükümet üzerinde vesayeti çağrıştıracak bu tür açıklamalar zaman zaman hükümetin hukukî ve manevî şahsiyetine hakaretleri de kapsamaktadır. Bu tarz açıklamalar da TCK'nın 159. maddesine aykırılık teşkil eder.

TCK madde 159: “Türklüğü, Cumhuriyeti, Büyük Millet Meclisi'ni, Hükümetin manevî şahsiyetini, Bakanlıkları... alenen tahkir ve tezyif edenler bir seneden altı seneye kadar...”

28 Şubat Kararları

28 Şubat kararlarının yayınlanmasında “deve kuşu misali cinliğe” de dikkat çekmek gerekirse: Sabah gazetesi 19.3.1997 tarihli nüshasında **“İrticaya önlem paketinin**

⁷² Bkz.: Giriş Bölümü 6 nolu dipnot.

⁷³ M. Suat Eren, a.g.y.

tam metni” başlığıyla yayınladığı 18 maddelik MGK kararlarını, “Bakanlar Kurulu’nda bu kararların aynen kabul edildiği” imajıyla vermiştir. Yani, yayınladıkları kararlara, “MGK kararları değil, Cumhuriyet Savcıları’nın takibinden korunmak maksadıyla —ki korunmuşlardır— Bakanlar Kurulu kararları” havası verilmiştir.

Bir iktidar partisinin kapatılması için olağan dışı yöntemlere başvuranlar, MGK kararları adıyla yayınlanan bir kısım kararların gerçek olup olmadığını, bu kararların yetkili mercilerce açıklanmadan yayınlanması ile suç işlenip işlenmediğini araştırma zahmetine dahi katlanmamışlardır.

Öyle ki, Yargıtay Başsavcısı Vural Savaş, Refah Partisi’nin kapatılmasını isteyen iddianamesinde, basında çıkan, **“Deniz Kuvvetleri Komutanı Güven Erkaya’nın, Millî Güvenlik Kurulu toplantısında Başbakan’a sorduğu bazı sorulara cevap vermeyip sustuğu”** haberini dahi suç delili olarak kullanabilmiştir. Bu, akla ziyan bir hukukçuluk örneği olmasının yanı sıra, gerek basının, gerekse bürokrasinin aynı mahfillerden harekete geçirildiğini göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Kararların gizli kalamayacağı, kalsa da benzer karar örnekleri ile kamuoyunun aldatılabileceği veya manipüle edilebileceği düşüncesini mahfuz tutarak, basında MGK kararları olarak yayınlanan kararları irdeleyelim, güncel örneklerle işleyelim, var ise bu kararların kaynaklarını belirtelim:

Sabah gazetesinde⁷⁴ yayınlanan kararlar, özetle:

- 1- Anayasada teminat altına alınan “Lâiklik” ilkesi titizlikle korunmalı, yasalar ayırım gözetmeksizin uygulanmalı, yetersiz yasalar yerine yeni düzenlemeler yapılmalı,
- 2- Tarikat bağlantılı özel yurt, vakıf ve okullar, devletin denetimi altına alınıp, Tevhid-i Tedrisat Kanunu gereği Millî Eğitim Bakanlığına devredilmeli,

⁷⁴ *Sabah* gazetesi, 19. 3. 1997.

3- Genç nesillerin Cumhuriyet, Atatürk, vatan ve millet sevgisi doğrultusunda bilinçlendirilmesi, Türk milletinin çağdaş uygarlık seviyesine çıkarılması amacı doğrultusunda

a) 8 yıllık eğitim, tüm yurttan uygulamaya konulmalı,

b) Temel eğitimi almış çocukların, ailelerinin isteğine bağlı olarak devam edebileceği Kur'an Kurslarının Millî Eğitim Bakanlığı sorumluluğu ve kontrolünde faaliyet göstermeleri için idarî ve yasal düzenlemeler yapılmalı,

4- Cumhuriyet rejimine ve Atatürk ilke ve inkılaplarına sadık, aydın din adamları yetiştirmekle yükümlü, millî eğitim kuruluşları, 'Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun özüne uygun ihtiyaç düzeyinde tutulmalı,

5- Dinî tesisler, belli çevrelere mesaj vermek amacıyla gündemde tutularak siyasî istismar konusu yapılmamalı, ihtiyaç varsa, bunlar Diyanet İşleri Başkanlığı'nda incelenerek mahallî yönetimler ve ilgili makamlar arasında koordine edilerek gerçekleştirilmeli,

6- 677 sayılı yasa ile kaldırılmış tarikatların faaliyetlerine son verilmeli, toplumun demokratik, siyasî ve sosyal hukuk düzeninin zedelenmesi önlenmeli,

7- İrticai faaliyetler nedeniyle TSK'dan ilişkileri kesilen personel konusu istismar edilmemeli, TSK'yı dine karşı gibi göstermeye çalışan bir kısım medyanın TSK ve mensupları aleyhine yayınları kontrol altına alınmalı,

8- Yedinci maddede sözü edilen personelin, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında istihdamı ile teşvik unsuruna imkân verilmemeli,

9- TSK'ya aşırı dinci kesimden sızmaları önlemek için mevcut mevzuat çerçevesinde alınan tedbirler; diğer kamu kurum ve kuruluşları, özellikle üniversite ve diğer eğitim kurumları ile bürokrasinin her kademesinde ve yargı kuruluşlarında da uygulanmalı,

10- Bu maddenin tam metni Türkiye'nin uluslararası ilişkilerini ilgilendirdiği için yayınlanamamıştır.

11- Aşırı dinci kesimin Türkiye'de mezhep ayrılıklarını körüklemek suretiyle toplumda kutuplaşmalara neden olacak ve dolayısıyla milletimizin düşmanca kamplara ayrılmasına yol açacak tehlikeli faaliyetler yasal ve idarî yollarla mutlaka önlenmeli,

12- Anayasa, Siyasî Partiler Yasası, Türk Ceza Yasası ve bilhassa Belediyeler Yasası'na aykırı olarak sergilenen olayların sorumluları hakkında gerekli yasal ve idarî işlemler kısa zamanda sonuçlandırılmalı ve tekrarlanmaması için kesin önlemler alınmalı,

13- Kıyafet kanununa aykırı ve Türkiye'yi çağdışı bir görünüme yöneltmek uygulamalara mani olunmalı, bu konudaki kanun ve anayasa kararları taviz verilmeden öncelikle ve özellikle kamu kurum ve kuruluşlarında uygulanmalı,

14- Ruhsatlı uzun namlulu silâhlara ait ruhsat işlemleri polis ve jandarma bölgeleri esas alınarak yeniden düzenlenmeli, bu konuda kısıtlamalar getirilmeli, özellikle pompalı tüfeklere olan talep dikkatle değerlendirilmeli,

15- Kurban derilerinin, denetimden uzak rejim aleyhtarî örgüt ve kuruluşlar tarafından toplanmasına mani olunmalı, kanunla verilmiş yetki dışında kurban derisi toplattırılmamalı,

16- Özel üniforma giydirilmiş korumalar ve buna neden olan sorumlular hakkında yasal işlemler ivedilikle sonuçlandırılmalı, yasa ile öngörülmemiş bütün özel korumalar kaldırılmalı,

17- Ülke sorunlarının çözümünü millet kavramı yerine ümmet kavramı bazında ele alarak sonuçlandırmayı amaçlayan ve bölücü terör örgütüne de aynı bazda yaklaşarak onları cesaretlendiren girişimler yasal ve idarî yollardan önlenmeli,

18- Büyük kurtarıcı Atatürk'e karşı yapılan saygısızlıklar ve Atatürk aleyhine işlenen suçlar hakkında 5816 sayılı kanunun istismar edilmesine fırsat verilmemelidir.

Bu maddelerin birçoğunun Millî Güvenlik Kurulu'nda bu şekilde kararlaştırıldığını sanmıyoruz. Türk Silâhlı Kuvvetleri'nde en üst kademelerde görev yapmış, birçok uzman kuruluştan ve uzmanlardan gerek hukuk, gerekse sosyal ve siyasî konularda bilgi ve belge toplayarak bunları hamule eden MGK'da görevli orgeneral rütbesindeki subayların, Cumhurbaşkanı'nın, Başbakan'ın, kurula katılan Bakanlar'ın bu kadar acemice yazılmış, birçoğu yasaların tekrarı, tamamına yakını aynı konuları işleyen, bir kısmı

basit muhabir ağzından çıkmış intibai veren ve Millî Güvenlik Siyaseti'nin tayin ve tespitinden ziyade, kolluk kuvvetlerinin görevine giren konularla ilgili bu ifadelerin altına imza atmalarına ihtimal veremiyoruz. Muhtemeldir ki bu hususlarda hükümetin dikkati çekilmiş, **bazı maddeler** ise gerçekten de karar haline gelmiş olabilir.

Biz ise, Türkiye'nin, gerek dünyada gerekse bölgedeki önemi ile ilgili daha hayati kararların alındığı noktasında bir düşünceye sahibiz. Zira İsrail'le ilişkiler, **D-8** diye adlandırılan Müslüman ülkelerin meydana getirdiği birlik, Balkanlar ve Arnavutluk gibi konular mutlaka gündemi işgal etmeli ve etmiştir diye düşünüyoruz.

Bir de gündemin önemli maddeleri olması gereken, **faiili meçhuller**, yargısız infazlar, çeteler, susurluk, gladyo tartışmaları, kökü dışarıda beynelmilel örgütler gibi konuların mutlaka görüşüldüğünü ve bu konularda da kararlar alınmış olabileceğini düşünüyoruz.

MGK'yı, anayasa ve yasalardan neşet eden görevleri çerçevesinde, bir hukukçu olarak böyle görmek zorunda olduğumuzu hissediyoruz. Yukarıda 18 maddede sayılı kararlar bir ülkenin Millî Güvenlik Kurulu gibi, devletin Millî Güvenlik Siyasetinin belirlendiği bir kurulda alınacak kararlar değildir. Uzmanlık isteyen konularda ve yasaların tatbiki hususunda devletin bürokratları ve kolluk kuvvetleri görevleri icabı, bazen de konjonktüre göre yapılan yönlendirmelerle 18 maddede yer alan konular üzerinde zaten çalışmaktadırlar.

MİLLÎ GÜVENLİK KURULU GENEL SEKRETERLİĞİ

1982 Anayasası'nın 118. maddesinde Millî Güvenlik Genel Sekreterliği'nin kanunla düzenleneceği belirtilmiştir. Buna göre de 2945 Sayılı Kanun'la Başbakanlığa bağlı Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği kurulmuştur.

Kuruluş ve Teşkilât

2945 sayılı Kanunun 11. maddesinde, Genel Sekreterlik teşkilâtının kurulduğu belirtildikten sonra, 12. maddesinde de teşkilâtın birimleri sayılmaktadır.

2945 sayılı Kanunun 12. maddesine göre Sekreterliğin birimleri:

- “ a- Hukuk Müşavirliği
- b- Ana Hizmet Birimleri Başkanlığı
- c- Personel ve İdari İşler Dairesi Başkanlığı” olarak sayılmıştır.

Kanuna göre “Ana Hizmet Birimleri başkanlıkları MGK Genel Sekreteri'nin teklifi ve Başbakan'ın onayı ile kurulur.

Bu birimlerin dışında gerekli görüldüğünde Genel Sekreterin teklifi ve Başbakan'ın onayı ile geçici hizmet birimleri, özel ihtisas ve araştırma komisyonları, Genel Sekreterlik Teşkilâtı içinde veya dışında özel eğitim, plânlama ve uygulama birimleri kurulabilir.(*). Bunların hizmet ve çalışma sürelerinin uzatılması da mümkün ve aynı usule tabidir.

* MGK ve işleyişi ile ilgilenen uzmanların verdiği bilgilere göre, Ana Hizmet Birimleri'ne ek olarak “Eğitim ve Doktrin Dairesi” kurulmuş bulunuyor. Yönetmeliği gizli olduğundan kuruluş ve işleyişi hakkında bilgi elde etme imkanı olmamakla birlikte, MGK uygulamalarından, bu dairenin önemli programları hayata geçirmeye çalıştığını anlıyoruz. İmam Hatip Liselerinin, Kur'an Kurslarının, Özel Vakıf ve bunlara bağlı yurtların denetlenmesi ve kapatılması çalışmaları gibi.

Birimlerin kuruluş, görev ve yetkileri ile diğer hususlar yönetmelikle belirlenir.”

Genel Sekreterliğin Görevleri

Genel Sekreterliğin görevleri kanun metninde mükerreren yazılmış olmakla birlikte, biz burada özet halinde birkaç başlık altında işleyeceğiz 13. maddede sayılan görevleri:

a) MGK Çalışmaları ile ilgili görevleri:

MGK'nın 4. maddede sayılan görevleriyle ilgili olarak; gerekli her türlü çalışma, araştırma, inceleme ve değerlendirmeleri yapar, bunların sonuçlarını teklifleri ile birlikte Cumhurbaşkanı, Başbakan ve MGK'ya sunar; MGK kararlarının hazırlanmasında ve bu kararlara ilişkin Bakanlar Kurulu kararlarının uygulanmasında, bakanlar ve ilgili kurum ve kuruluşlarla müşterek çalışmalar yapar, uygulamaları takip ve kontrol eder, düzenleyici, yönlendirici ve koordine edici işbirliğinde bulunur;

b) Bakanlar Kurulu Kararlarının Uygulanması ile ilgili görevleri:

Bakanlar Kurulu'nun millî güvenliğin sağlanması sorumluluğuna ilişkin olarak; Devletin savunma siyaseti dışında millî güvenlik siyasetini tayin, tespit, uygulama ve gerektiğinde düzeltme ve değiştirme görevlerini doğrudan veya bakanlık, kurum ve kuruluşlarla da yapılacak müşterek çalışmalarla araştırır, inceler, plânlar, hazırlar ve bu konudaki uygulamaları takip ve koordine eder, yönlendirir, sonuçlarını değerlendirir;

c) Millî Savunma ve Savaş ile ilgili görevleri:

Silâhlı Kuvvetlerin görev alanı dışında kalan topyekûn savunma hizmetlerini koordine eder ve bu konudaki düzenlemeleri takip eder, yürütür. Milletlerarası anlaşmalar gereğince konu ile ilgili hizmetleri yerine getirir. Olağan hâl ve savaş, savaşı gerektiren hâl ile savaş sonrası hâllerde topyekûn savunma sivil hizmetleri yönünden kamu ve özel kuruluşların görev ve yükümlülüklerini tespit eder;

d) Olağanüstü Hâllerde görevleri:

Olağanüstü hâllerde alınacak tedbirleri tespit eder, uygulama işbirliği ile ilgili tekliflerini Başbakana sunar;

e) Millî Güvenlik Siyaseti ile ilgili görevleri:

Millî güvenlik siyasetinin öngördüğü tedbirlerin alınması ve hizmetlerin yürütülmesi ile topluma yönelik hizmetler ve topyekûn savunma sivil hizmetlerinin gerektirdiği malî, ekonomik, sosyal ve diğer tedbirlerin kalkınma plân ve programlarında yer alması, yıllık bütçelerde ödenek ayrılması konularında, DPT Müsteşarlığı ile işbirliğinde bulunur.

Genel Sekreterliğin Yetkileri

Madde 14. Yukarıda yazılı görevlerin yerine getirilmesinde, yönlendirilmesinde, koordine edilmesinde ve denetlenmesinde verilen direktifler çerçevesinde Cumhurbaşkanı, Başbakan ve MGK'na karşı sorumludur.

Bütçesi

Madde 20. Genel Sekreterlik genel bütçeye dahildir. Gizli hizmet giderleri için bütçeye ayrıca ödenek konulur. Bu ödeneğin sarfindan Genel Sekreter Başbakan'a karşı sorumludur.(*)

Yönetmelik

Madde 21. Bu kanunun uygulanmasına ilişkin esas ve usuller ile kanunda belirtilen konular MGK Genel Sekreterliği tarafından hazırlanarak, MGK'da görüşülen ve Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilen "GİZLİ" gizlilik dereceli bir yönetmelikle düzenlenir.

* Adı geçen ödenek "örtülü ödenek"tir. Örtülü ödenek konusunda 1996 yılında ortaya çıkan örnekler hatırlanmalıdır.

MGK GENEL SEKRETERLİĞİ İLE BAŞBAKANLIK TEŞKİLÂTI'NIN GÖREV YÖNÜNDEN KARŞILAŞTIRILMASI

Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, 1961'de yapılan anayasal düzenlemeye kadar; idarî yapı içerisinde yer almamış veya alması gerekip de henüz teşkilâtı kurulamamış bir idarî yapının görevlerini yerine getirmek üzere kurulmuş bir teşkilâtlanma örneği sergilemektedir. Türkiye Cumhuriyeti, altı yüz yıllık bir Cihan Devleti mirası üzerine kurulmuş bir yapıdır. Altı yüz yıl boyunca yüzlerce ırk ve dine mensup insan kitlelerini idare etmiş muazzam bir yapı olan Osmanlı'nın devamı bir devlettir. O halde bu devletin en azından MGK ve Genel Sekreterliğinin kuruluşuna kadar, yukarıda sayılan görevleri yerine getiren, koordinasyonu sağlayan birimlerinin olmadığı düşünülemez.

Nitekim, idarî sistemin en üst teşkilâtlanışı olan Başbakanlık Teşkilâtı, Bakanları ve bağlı genel müdürlükleri ve sair kurumları ile bu görevi yerine getirmektedir. Vesayet altına alınmadığı dönemlerde, MGK'nın kuruluşundan önce olduğu gibi, sonra da işlevini yerine getirmiştir.

Anayasal bir kurum da olsa, hukukîliği tartışılan Millî Güvenlik Kurulu ve Genel Sekreterliği de, Millî Güvenliği ilgilendiren konularda, idarî yapı içerisinde ve hükümetin yardımcı bir unsuru olarak, onunla birlikte kanunun tanıyacağı alanda işlevini yerine getirirdi.

Ancak yürürlükte olan vesayetli ve icazetli demokrasi, kurumların kendi işlevlerini yerine getirmesine fırsat vermemiş, onları etkisiz ve yetkisiz bir hale getirmiştir.

10 Ekim 1984 tarih ve 3056 sayılı, "Başbakanlık Teşkilâtı Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanuna" göre Başbakanlığın Görev ve Yetkileri Kanununun 2. maddesinde belirlenmiş, özetle;

“Bakanlıklar arasında işbirliğini sağlamak, hükümetin genel siyasetinin yürütülmesini gözetmek, Anayasa ve kanunlarla verilen hizmetleri yerine getirmek maksadıyla gerekli tedbirleri almak, hükümet programı ve kalkınma plânları ile yıllık programların uygulanmasını takip etmek, Devlet teşkilâtındaki teftiş ve denetim sistemini geliştirmek, uygulanmasını takip etmek, gerektiğinde teftiş ve denetim yapmak” olarak sayılmıştır.

Başbakanlık teşkilâtında bu görevleri yapmak üzere kurulmuş birimler arasında dikkati çeken iki kurum vardır. Bunlar, Başbakanlık Teftiş Kurulu ve Başbakanlık Güvenlik İşleri Başkanlığı’dır.

10 Ekim 1984 gün ve 3056 sayılı kanunla kurulan Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanlığı, kanuna göre Başbakanlık Merkez Teşkilâtı’nın Danışma ve Denetim birimi olarak düzenlenmiştir.

Güvenlik İşleri Başkanlığı da, Başbakanlık Ana Hizmet Birimleri arasında sayılmıştır. Bu iki kuruluş, inceleme konumuz olan Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği’nin kanunla düzenlenmiş tüm yetkilerine haiz kuruluşlardır.

Başbakanlık Güvenlik İşleri Başkanlığı Görev ve Yetkileri

3056 sayılı Kanunun 12. maddesinde düzenlenmiş görevleri, özetlersek;

İç ve Dış güvenlik işleri ile ilgili kurumlarla temas etmek ve bunlar arasında koordinasyonu sağlamak, iç ve dış güvenliği ilgilendiren konularda inceleme ve araştırmalar yapmak ve yaptırmak, bunları değerlendirmek, teklifler hazırlamak, koordinasyon kurullarına sekreteryaya hizmeti yapmak, sıkıyönetim ve olağanüstü hâl ilân edilen bölgelerde sıkıyönetim veya olağanüstü hâl ilânına esas olan konularda bilgileri derlemek, değerlendirmek ve koordinasyonu sağlamaktır.

Başbakanlık Teftiş Kurulu Görev ve Yetkileri

3056 sayılı kanunun 20. maddesinde, Teftiş Kurulu'nun görevleri sıralanmıştır, özetle:

Bütün kamu kurum ve kuruluşlarıyla, kamu iktisadi teşebbüslerinde yapılacak teftişin genel prensiplerini tespit etmek ve teftiş sistemini geliştirmek, yukarıda sayılan kurumlarda teftiş veya denetim maksadıyla kurulmuş birimlerin görev ve sorumluluklarını haiz olarak her türlü inceleme, araştırma, soruşturma ve teftiş yapmak veya yaptırmak; vakıflarda derneklerde, işçi ve işveren kuruluşlarında aynı yetkilerle inceleme, araştırma, soruşturma yapmak ve yaptırmak, gerektiğinde özel kuruluşları da denetlemek ve teftiş etmek.

Ayrıca, 18.8.1993 tarih ve 1993/25 Başbakanlık genelgesiyle, tüm kamu kurumlarındaki müfettişlerin, yolsuzluklarla ilgili, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının kendi denetim elemanlarıyla yapacakları çalışmalarda, inceleme ve soruşturmalara ilişkin bilgileri koordinasyon görevi çerçevesinde Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanlığına intikal ettirecekleri belirtilmiştir.⁷⁶

İlerideki bölümlerde inceleyeceğimiz 9 Ocak 1997 tarihli “Başbakanlık Kriz Merkez Yönetimi Yönetmeliği” ile bu yönetmeliğe bağlı olarak çıkarılmış “31 Ocak 1997 tarihli gizli bir kararnameyle açık bir şekilde yetki gaspı yaratılmış ve tüm Başbakanlık yetkileri ile Bakanlık denetleme ve teftiş görevleri MGK Genel Sekreterliği kadrolarına bırakılmıştır.

Tüm dünyada Yürütme Organı'nın güçlendirilmesi düşüncesi, hatta Başkanlık Sistemi'nin dahi yaygınlık kazandığı göz önüne alındığında, idarenin vesayet altına alınması sonucunu doğuracak bu tarz düzenlemeler, Türkiye'yi yönetim açısından dünya devletlerinin çok gerisine götürebilecektir.

Bu konuyu, bir Anayasa Mahkemesi kararını da içeren görüşleriyle Doç. Dr. Burhan Kuzu ile bitirelim:

⁷⁶ Osman Nuri Oduncu, “Başbakanlık Teftiş Kurulu'nun Teşkilât, Görev ve Yetkileri”, *Yeni Türkiye*, Sayı: 14, (Ankara: Mart-Nisan 1997), s. 931.

“Türkiye’de istikrarsızlığın temelinde yatan asıl faktör Yürütme organına gerekli olan dozda güç ve kuvvetin verilmemiş olmasıdır. Nitekim Anayasa Mahkemesi de bir kararında Yürütme organının dar kalıpları içine sokulmaması gerektiğine işaret etmekte ve şu sonuca varmaktadır: (E. 1973/12, K. 1973/24, 7.6.1973 tarihli karar) “Bunun hilafını kabul etmek Yürütme faaliyetini çok dar ve işleme gücü bir çerçeve içerisine sokmak ve özellikle kamu güvenliği, kamu düzeni veya genel sağlığı yakından ilgilendiren çok acil olayların ortaya çıkmasında bir iş yapamaz, tedbir alamaz hale getirmek demek olur ki, bunun da ne ülke yararına, ne de anayasanın ruhuna uygun düşmeyeceği ve idare fonksiyonunun gerekleriyle bağdaşmayacağı ortadadır.”⁷⁷

Şunu da hemen ilave edelim ki, Anayasa Mahkemesi’nin Yürütme faaliyetini dar çerçeveden çıkararak yorumunu; Yürütme’nin aslî fonksiyonunu, kendisine yardımcı unsur olarak danışma göreviyle belirlenen birtakım kurul ve kuruluşlara devretmesine dayanak yapmanın mantığı yoktur.

⁷⁷ Burhan Kuzu, “Türkiye İçin Başkanlık Hükümeti”, *Yeni Türkiye*, Sayı 13, (Ankara: Ocak-Şubat 1997), s. 265.

MİLLÎ GÜVENLİK KURULU BİRİMLERİ

Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği birimlerinin kuruluş ve yetkilerinin yönetmelikle belirlendiğini 2945 Sayılı Kanun'un 12. maddesini işlerken söylemiştik. Kanunun uygulanmasına ilişkin esas ve usuller ile ana birimlerin çalışma ve usulleri ile ilgili düzenlemelerin de 21. maddeye göre "GİZLİ" gizlilik dereceli yönetmelikle düzenleneceğini belirtmiştik. Dolayısıyla Millî Güvenlik Kurulu ile bağlı birimlerinin yönetmeliklerinin gizliliği esastır. Bu konuda fazlaca bilgiye vakıf olamamaktayız.

Tüm bu gizliliğe rağmen; Millî Güvenlik Kurulu adına Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği tarafından yapılan faaliyetler ve düzenlemeler üzerinde, kamuoyuna yansıyan bilgiler düzeyinde durulabilir.

HUKUK MÜŞAVİRLİĞİ

Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Hukuk Müşavirliği, adından da anlaşılacağı üzere, MGK'nın ve Genel Sekreterliğin kuruluş kanunundaki görevlerini yerine getirmede, yapılacak faaliyet ve düzenlemelere ilişkin hukukî araştırmaları yapmakla görevlidir.

Millî Güvenlik Kurulu'nda alınan kararlar uyarınca yapılacak düzenlemelerle ilgili faaliyetler arasında; MGK'da alınan kararlara ilişkin tedbirlerin alınmasında hukukî araştırmaların yapılması, çıkarılması düşünülen kanunlar hakkında taslaklar hazırlanması ve hükümete bildirilmesi, tüm kamu kurum ve kuruluşlarını ilgilendiren konularda kanun, tüzük ve yönetmelikler hazırlanması, uygulamaların kontrol edilmesinde karşılaşılabilecek kanunî engellerin aşılması cümlesinden faaliyetler sayılabilir.

Millî Güvenlik Kurulu kararlarında yer alan; Vakıfların, özel okulların, yurtların, tarikat ve cemaatlerin,

tekkelerin, İmam Hatip Okullarının, Kur'an Kurslarının kapatılmasına ilişkin kararların tümünün Hukuk müşavirliğinin araştırma ve incelemeleri sonucu olduğu kanaatine varmak herhalde yanlış olmaz.

Hukuk Müşavirliği ve diğer Ana Hizmet Birimleri içinde yer alan birimlerin, bu düzenlemeleri araştırır ve uygularken tüm kamu kurum ve kuruluşlarında görevli bürokratlardan bilgi ve belge aldığını, kanunen buna yetkisi olduğunu kanunun metninden anlamak da mümkün.

Tabii ki, söz konusu birimin en önemli yardımcıları, bürokratik kademelerde yükselebilmek için her türlü talebi karşılamaya hazır, demokrasi gibi bir derdi olmayan, istikbalini sürekli GÜÇ'ten yana tavırlar alarak garantileyen sivil bürokratlar olduğu da çok açıktır.

Örneğin; şimdilerde Refah Partisi'nin kapatılması sürecinde, gerek süreci hazırlamak, gerekse hızlandırmak; arkasından da yapılacak erken seçimler için, Refah Partisi ve benzeri partilerin seçimlere girmelerine engel olacak veya seçimlerde başarısız olmalarına zemin hazırlayacak **Seçim Kanununu** hazırlamak için adalet ve siyaset mekanizmalarının devreye sokulduğu ve gerekli icraatların yapıldığı da bilinen bir gerçektir. Hatta bu konularda yapılan eleştiri ve suçlamaları, bürokratların bir kısmı tekzip etme ihtiyacı duyarken, asker kanattan hiçbir tekzip ve tepki gelmemesi de tuhaftır.⁷⁸

CHP, Refah Partisi'nin kapatılması ile ilgili dosyanın hazırlanmasında rolü olduğuna ilişkin iddiaları tekzip etse

⁷⁸ 23 Mayıs günlü *Yeni Şafak* gazetesinin manşetinde “Davada Korkunç İddia” başlığıyla, “Refah Partisi’ni kapatma dosyasının Yargıtay dışında hazırlandığı, hazırlığın da Anayasa Mahkemesi Başkanı Yekta Güngör Özden, Genelkurmay Hukuk İşleri Bürosu ve CHP’nin hukukçu milletvekillerinden oluşan bir kurul tarafından yapıldığı, iddianameye son şeklini Yekta Güngör Özden’in verdiği, asker üyelerin de, Siyasi Partiler Kanunu’nda yapılacak değişiklik yasa tasarısının MGK tavsiye kararları arasına girmesini sağlayacağı” iddia ediliyordu.

de, bu konuda sicilinin bozuk olduğu tarihen sabittir.⁷⁹ Ayrıca Silâhlı Kuvvetleri sivil toplum kuruluşları yerine koyma alışkanlığı da söz konusu olunca, yaptığı tezkibi de yine kendisi tezkiz etmektedir.⁸⁰

MİLLÎ GÜVENLİK AKADEMİSİ

Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Birimleri'nin yaratılan kriz durumlarında yapacağı çalışmalarda, biri yardımcı, diğeri de destekleyici iki unsurdan bahsedilebilir. Yardımcı unsur, askerî gücün ve propagandasının etkisiyle Millî Güvenlik Siyaseti'nin ve ülkenin genel siyasetinin askerî bürokrasi tarafından belirleneceğine inanmış bürokratlardır. Bu bürokratların birçoğu Millî Güvenlik Akademisi mezunlardır.

Destekleyici unsur ise, yönünü Batı'ya çevirmiş bürokratlardır. Bu bürokratların bir kısmı da; genelde dünyada, özelde de Türkiye'de arzu ettikleri siyasî, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamın gerçekleşmesi için başta Amerika ve İsrail olmak üzere dünya emperyalizmi ile aynı safta faaliyet gösteren Masonluk ve Masonlardan etkilenen bürokrat kesim olarak görülebilir.

Millî Güvenlik Akademisi mezunlarını masonlarla aynı kefeye koymak elbette ki mümkün değildir. Bir kısmının

⁷⁹ “1946 da ilk kurulan partiler arasında yer alan Sosyal Demokrat Parti, 20 gün içinde CHP hükümeti tarafından kapatılmıştı. Gerekece olarak, **milletlerarası kuruluşlarla ilişki kurmaları** gösterilmişti. 1946'larda Sosyal Demokrat Parti'yi kapatan CHP, 1970'lerde, çeşitli dış mihraklarla ilişki kurmanın '**gereğini**' ileri sürmekten çekinmedi. Devletlerarası ilişkiler değil, çeşitli ülkelerde partiler arası ilişkileri savundu ve **Sosyalist Enternasyonal**'e girdi. D. Mehmet Doğan, *Türkiye'de Darbeler ve Müdahaleler ve Siyasi Sistem*, (İstanbul: Rehber Yayınları, 1990), s.103.

⁸⁰ Türkiye Cumhuriyeti'nin 54. Hükümeti olan Refahyol Hükümeti'nin istifası ile ilgili olarak CHP Genel Başkanı Deniz Baykal, "**Refahyol Hükümetinin kurulmasının ardından TSK, kamuoyu baskısı yaratan bir kurum gibi çalışarak bu oluşuma katkı yapmıştır**" diyebilmektedir.

mason olması ihtimali olsa da büyük bir kısmı için bu söz konusu bile edilemez.

3563 sayılı Harp Akademileri Kanunu'nun 3. Maddesiyle Harp Akademileri Komutanlığı'na bağlı olarak Millî Güvenlik Akademisi kurulmuştur. Önceleri İstanbul-Ayazağa'da bulunan Akademi, şimdi Ankara'da öğretim yapmaktadır.

Kanuna göre, Millî Güvenlik Akademisi; **Silâhlı Kuvvetlerde, kamu kurum ve kuruluşlarında ve özel kesimde**, üst kademedeki görevli veya görev almaya aday yöneticilere, millî güvenlik konularında bilgi ve yetenek kazandırmak için kurulmuştur. Eğitim-öğretim süresi 5 aydır. Bu süre, teknik ve bilimsel gelişmeler, strateji ve taktikteki yenilikler, Uluslararası askerî politik şartlar gibi sebeplerle Genelkurmay Başkanlığı'nca uzatılabilir veya kısaltılabilir.

Kanunî düzenlemesinden de anlaşılacağı gibi, Millî Güvenlik Akademisi, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'nin bir birimi değil, Genelkurmay'a Bağlı Akademiler statüsünde kurulmuş bir kurumdur.

Cumhuriyetin tüm kurum ve kuruluşlarına, sosyal ve kültürel hayatına damgasını vuran Genelkurmay Başkanlığı, ülkenin Millî Güvenlik Siyasetini belirleme işini de üzerine aldıktan sonra, tayin ve tespit edeceği Millî Güvenlik siyasetine uygun veya uydurulabilecek vasıftaki üst düzey bürokrat ve özel kurum yöneticilerini, askerî-politik stratejilerin hayata geçirilmesi için eğitmektedir.

Kamu Diplomasisi Kursu/Hızlandırılmış Eğitim

Nihayet Millî Güvenlik Kurulu Ekim 1997'de yaptığı toplantı neticesi oluşturduğu Millî Güvenlik Siyaseti'ni uygulamaya koyarken, koordinasyonu sağlamak, uygulamayı kolaylaştırmak ve neticeyi çabuklaştırmak için bir nevi "hızlandırılmış eğitim" programları düzenlemiştir.

Millî Güvenlik Kurulu'nun "Kamu Diplomasisi Kursu" adıyla düzenlediği kursa, kamu kurum yöneticilerinin

katılacağı ve kursun beş hafta süreceği, Başbakanlığın bürokratlara gönderdiği yazıdan da anlaşılmaktadır.

Başbakanlığın, bürokratlara gönderdiği yazı metninde:

“MGK Genel Sekreterliğince 19 Ocak - 20 Şubat 1998 tarihleri arasında (saat 09.30-12.30 arası) 5 hafta süreyle kamu diplomasisi kursunun açılacağı, kamu kurum ve kuruluşlarında görev alan üst düzey planlayıcı ve yönlendiricilerini, millî güvenliğimizi yakından ilgilendiren tehditler konusunda aydınlatmak ve bu konularda sorumluluk ve görev alabilecek personele yürütülen veya yürütülebilecek faaliyetler hakkında temel bilgilerin verileceği ilgi yazı ile bildirilmektedir”⁸¹

denilmektedir.

Eğitilen elemanlar, görev yaptıkları mevkilerde, Millî Güvenlik Kurulunun istekleri doğrultusunda çalışmalar yapmak ve Millî Güvenlik Kurulu'na bağlı Hukuk müşavirliği ve Ana Hizmet Birimleri gibi kuruluşlara bilgi ve belge vermek, politikalarını desteklemek, kendi uzmanlık alanlarına giren konularda yardımcı olmakla görevlidirler. Akademide verilen eğitim ve gerçekleştirilen yakınlık, bu görevin yerine getirilmesinde en büyük etkidir. Bu kanaate varmak için son dönemlerde yaşanan gelişmelere bakmak kafidir. İki farklı örnekle konuya açıklık getirebiliriz:

Vakıflara Geçit Yok

Yukarıda bahsettiğimiz yakınlığın bir yansıması olarak vakıf kuruluşları hakkında yaşanan son gelişmelere bakmak kafidir. Kanunlarımıza göre vakıf kuruluşu için prosedür: Hazırlanan vakıf tüzüğü ile mahallin Asliye Hukuk Mahkemesi'ne müracaat edilmesi, Mahkemenin de tüzük maddelerinin yasalara ve vakfin amaçlarına uygun olup olmadığı araştırdıktan sonra karar vermesi ve vakıf tüzüğünü tescil etmesidir. Mahkemeler, bu araştırmayı Vakıflar Genel Müdürlüğüne danışarak (dosyayı incelenmek

⁸¹ *Sabah* gazetesi, 7.11.1997.

üzere göndererek) yapmaktadırlar. Bu lâzime kanun gereği olmamakla birlikte, Vakıf konusunda en yetkili ve uzman kuruluş olması nedeniyle Vakıflar Genel Müdürlüğü böylece devreye girmektedir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün buradaki fonksiyonunun, kurulacak vakfın tüzüğü'nün şekil şartlarının ve tüzük maddelerinin vakıf düzenlemelerine uygunluğunun ön denetimi şekline dönüştürülmesi yanlış bir uygulamadır. Ancak ileride inceleyeceğimiz “Başbakanlık Kriz Merkez Yönetimi Yönetmeliği”nin kabulü ile birlikte prosedürün de değiştiğini görmekteyiz.

28 Şubatta toplanan MGK'da alınan kararlar uygulamaya konulmuş, kanunda ve kanuna dayanarak yıllardır sürdürülen uygulamada hiçbir yeri yok iken, vakıf tescili müracaatları üzerine, Mahkemenin Vakıflar Genel Müdürlüğüne gönderdiği dosyalar, Millî Güvenlik Kurulu ilgili birimlerine gönderilmeye başlanmıştır.

Merkezi İstanbul'da kurulmak üzere tüzüğü'nün tescili için Beyoğlu 1. Asliye Hukuk Mahkemesi'ne yapılan “Mezopotamya Kültür Vakfı Tescil Müracaatı” üzerine, tescil talebi Mahkemece Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne iletilmiş, Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğüne gönderilen dosya, oradan Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'ne gönderilmiştir. Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği de 28 Şubat 1997 gün ve 3500-19-19 BFPB (35) sayısı ile gönderdiği cevabi yazısında, **“tescili istenen vakfın Türk Medenî Kanununun 74. maddesi 2. fıkrası kapsamında değerlendirildiğini, tescilinin mümkün olmadığını”** bildirmiştir.

İstanbul Barosu'na bağlı bir Avukat meslektaşımızın da iki vakıf müracaatı üzerine⁸² aynı sorunla karşılaştığını, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden, dosyaların Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'ne gönderildiğini ve cevap

⁸² (1) İstanbul 10. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 1997/103 sayılı dosyası.

(2) İstanbul 5. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 1977/132 sayılı dosyası.

beklendiğini de öğrenmiş bulunuyoruz. Demek ki tüm başvurular aynı mercilere gönderilmektedir.

Tescil için yapılan müracaatın Medenî Kanununun 74/2 maddesine uygun olup olmadığını tartışmak bir yana, tescil talebinin Medenî Kanundaki Vakıfla ilgili maddelere uygun olup olmadığının tespiti ve denetlenmesi Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği görevleri arasında değildir. Görev Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü'nündür. İnceleme ve denetim için de, görevlilerin, hukukçu olması, kanunun bu iş için görevlendirdiği kurum olan Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde yetkili ve görevli bürokrat olması yeterlidir.

Ancak Millî Güvenlik Kurulu'nun bu tip müdahaleleri, Millî Güvenlik Akademisi'nde eğitilen bürokratlar tarafından kolaylaştırılmaktadır. Kanunu uygulaması yeterli ve gerekli olan bürokratların bu tür tasarrufları, antidemokratik uygulamaların yaygınlaşmasına, gelenek haline gelmesine vesile olmaktadır.

Son bir gelişme olarak: Başbakanlığa bağlı Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 21 Eylül 1997 tarihli *Resmî Gazete*'de yayınlanan tebliği, yukarıdaki tespit ve değerlendirmelerimizi doğrular niteliktedir. Vakıflar ile ilgili tek kanun olan Medenî Kanun ve Vakıflar hakkındaki Tüzük Hükümlerine aykırı olarak yayınlanmış, hukuk dışı bu tebliğ ile artık insanların vakıf kurmaları zorlaştırıldığı gibi, "Vakıf Adam" nitelemelerinin de unutturulmak istendiği anlaşılmaktadır.⁸³

Vali ve Vali Vekili

Bu noktada farklı örneklerden biri, İçişleri Bakanı Meral Akşener'in, 28 Şubat 1997 tarihli MGK kararları doğrultusunda yayınladığı "**Lâiklik Genelgesi**"nin de görüşüldüğü 14. 4. 1997 tarihli bir toplantıda vuku

⁸³ Söz konusu Tebliğ hakkında, Vakıflar konusunda uzman Av. Gönül Arslan tarafından hazırlanmış "İnceleme Raporu" için Bkz.: *Hukuk Dünyası Dergisi*, (İst:1997), Sayı.1.

bulmuştur. Bir Vali ve bir Vali Vekili, İçişleri Bakanlığının yayınladığı lâiklik genelgesinin uygulanamayacağını, uyguladıkları takdirde halka hizmet etmiş olamayacaklarını, aksine halkla karşı karşıya gelmiş olacaklarını, uygulanması halinde Müslüman halkın bundan olumsuz etkileeneceğini ifade etmişlerdir.

Bilhassa Vali Şinasi Kuş, “**MGK kararlarını uygularsam beni açığa alın. O genelgeyi İstanbul, Ankara uygulayabilir. Ama ben uygularsam sıkıntı çekerim**” demiştir.⁸⁴

MGK gibi, TSK’nın **siyasî örgütlenme platformlarının** yanı sıra, bu örgütlenmenin Millî Güvenlik Akademisi vasıtasıyla bürokratik ve özel kuruluş üst düzey kademelerinde de tamamlanması, Başbakanlık Kriz Merkez Yönetimi Yönetmeliği gibi düzenlemelerle de, “**Siyasî örgütlenme formlarıyla**” donatılması, bu gün yaşadığımız siyasal ve sosyal krizlerin ana kaynağını teşkil etmektedir.

TOPLUMLA İLİŞKİLER BAŞKANLIĞI (TİB)

2945 sayılı MGK ve MGK Genel Sekreterliği Kanunu’nun 12. maddesinde MGK Genel Sekreterliği’nin Hukuk Müşavirliği, Ana Hizmet Birimleri ve Personel ve İdari İşler Başkanlıkları’ndan oluştuğunu belirtmiştik.

Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği’ne bağlı Ana Hizmet Birimleri’nin kuruluş ve işleyişleri de yukarıda belirttiğimiz gibi “**GİZLİ**” kararnamelerle düzenlendiğinden, mahiyetleri hakkında fazlaca bilgi sahibi değiliz. Ancak yaşadığımız siyasî olaylarda ve düzenlemelerde, hatta kamuoyunun bazı konularda yönlendirilmesi işinde, bu birimlerin oldukça etkin görevler yaptıkları anlaşılmaktadır. Bu yüzden yorumlarımız, ister

⁸⁴ *Selâm* gazetesi, 16. 4. 1997.

istememez bu yaşananlara ve tekzip edilmeyen bilgilere dayanmak zorunda kalacaktır.

Ana Hizmet Birimlerinden biri de Toplumla İlişkiler Başkanlığı (kısa adı TİB)'dir. Toplumla İlişkiler Başkanlığı'nın, ülkenin siyasî, sosyal, ekonomik vb. konularda plânlanan hedefler doğrultusunda, bu hedeflere ulaşılması için kamuoyu oluşturulması faaliyetlerini yürüttüğü hususunda bilgi ve kanaat mevcuttur.

Toplumla İlişkiler Başkanlığı'nın bu faaliyetlerini bu isimle yani TİB olarak yapması da mümkün değildir. Zira gizli kararnamele kurulan kurumların gerçek adlarıyla faaliyet göstermeleri, kamuoyu oluşturmaları, hukuken de fiilen de mümkün değildir. Gizlilik esastır. Hiçbir şeyin gizli kalamayacağı kuralından hareketle, doğruluğu noktasında kesin bir kanaat olmamakla birlikte, kamuoyuna yansımış bazı bilgiler ve kanaatleri de zikretmeliyiz.

TÜRKSAM Raporu

İstanbul'da münteşir aylık bir dergiden bahsedeceğiz. **BELGELERLE TÜRK TARİHİ DERGİSİ DÜN-/BUGÜN/YARIN** dergisinden bahsedeceğiz. Jeneriğinden anlaşıldığı kadarıyla bu dergi, “Tarihi Araştırmalar ve Dokümantasyon Merkezleri Kurma ve Geliştirme Vakfı”nın yayın organıdır.(*)

Derginin Şubat 1997 tarihli 1. sayısında “**Stratejik Değerlendirme**” konu başlığı altında, “**Türkiye Stratejik Araştırma ve Eğitim Merkezi (TÜRKSAM)**”nin

* Kurucusu ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Ertuğrul Zekai Ökte (Emekli General ve aynı zamanda Prof. olarak tanınmaktadır). Ondört Yayın danışmanından altısı emekli general, biri emekli kurmay albaydır. Yayın danışmanlarından biri de (Dr. Mehmet Atay) aynı zamanda Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in danışmanlarındandır. Dergi “İstanbul Araştırma Merkezi” tarafından hazırlanmakta, “Tarihi Araştırmalar Vakfı İşletmesince” yayınlanmaktadır.

Dergi piyasada ağıktan satılmadığı gibi; hazırlayıcısı, yayıncısı olan vakıflar gibi, ancak belli kişiler tarafından tanınan, takip edilen, abone sistemiyle dağıtılan bir dergidir.

hazırladığı **“1997’nin Başında Dünya ve Türkiye”** adlı bir **“Yıllık Rapor”** yayınlanmıştır.

Raporun konusu, kısaca **“dünya ülkelerinin içinde bulunduğu siyasî durumları ve Türkiye’nin bu ülkelerle ilişkilerindeki boyutlar”** olarak özetlenebilir. Rapor 15 sayfadan oluşmuş, son 5 sayfası Türkiye’ye ayrılmış, Türkiye’nin Avrupa Birliği, Yunanistan, Suriye, İsrail, İran, Irak, Amerika Birleşik Devletleri ve PKK ile ilişkileri incelenmiştir.

Raporda ileri sürülen görüşlerden bazıları oldukça çarpıcıdır. Bu görüşlerden bazı örnekleri, **“oluşturulan Millî Askerî Strateji Konsepti ve İsrail ile yapılan anlaşmalar hatırlanarak değerlendirilmesi yararlı olur”** kanaatinde olduğumuz için, kısaca aktarmak istedik.

Raporda Suriye ile ilişkiler değerlendirilirken, **“Türkiye’nin Suriye ile bir ‘Hatay Sorunu’ olmadığı, Suriye yöneticilerinin Hatay’ı kendi sınırları içinde görmek gibi bir seraplarının ve bu serapta dışa vuran saldırgan emellerinin bulunduğu, Bu durumun Türkiye’nin İsrail ile işbirliği ve güç birliği yapmakta ne kadar haklı olduğunu gösterdiği, Suriye’nin ise Hatay konusunu 1997 yılında hasır altı edeceği”** vurgulanmaktadır.

Raporda, İsrail ile ilişkiler konusunda beklediğimizden pek farklı bir görüş yer almaktadır:

“İsrail ile yapılan anlaşmalar Netanyahu ve Erbakan hükümetlerinden çok önce hazırlanmıştı, ancak imzalanması bu hükümetler döneminde gerçekleşti. **Bunun iki taraf için de rizikolar taşıdığı ortadadır.** Türkiye İsrail ile işbirliğini geliştirmek arzusundadır ama bunu Filistinlilerin meşru haklarının çiğnenmesi pahasına yapması söz konusu olamaz. Oysa Netanyahu hükümeti bu açıdan Ankara’yı rahatsız edecek yaklaşımlar içindedir. (*) Erbakan Hükümeti, Askerî İşbirliği Anlaşmasına gönülsüzce de olsa imza atmakla birlikte İsrail ile işbirliğini pek fazla sürdürmek yanlısı değildir. 1997

* Bu görüşe ilişkin hiçbir emareye rastladığımız söylenemez.

yılında her iki ülkede bu hükümetler işbaşında olduğu sürece Türkiye-İsrail ilişkilerinin hiç değilse hükümetler düzeyinde ve olağan koşullarda gelişme şansının pek olmadığı söylenebilir.⁸⁵ Özel sektör düzeyinde ekonomik ilişkiler ve Silâhlı Kuvvetler arasındaki işbirliği ise pırlıtsını yitirmiş bir halde de olsa sürebilir.⁸⁶

Raporda PKK terörü ile ilgili **iki önemli konunun** altı çizilmektedir.

“1- ...Türk Silâhlı Kuvvetleri PKK'ya karşı yürüttüğü mücadele sürecinde olağan koşullarda hiçbir manevranın, hiçbir tatbikatın kazandırmasının mümkün olmadığı bir **askerî bilgi ve deneyim** kazanmıştır. Hem muvazzaf subaylar düzeyinde, hem de celpile silâh altına alınan yedek subay ve erat düzeyinde. Öyle ki yakın gelecekte bir seferberlik ilân edilecek olsa Türk ordusunun subay ve erat olarak kadroları daha baştan her türlü savaşı yürütebilecek⁸⁷ bilgi ve deneyime sahip olarak düşmanla cenk edecek durumdadırlar.”

2- Yine aynı çevreler⁸⁸ kuşkulınmaya, kara kara düşünmeye başladılar ki bu savaş Türkiye'ye ağır bir ekonomik maliyet bindirmiş gibi gözükmesine rağmen,

⁸⁵ İsrail'de yayınlanan 2 Mayıs 1997 tarihli *Ha'aretz* gazetesinde İsrail'in uluslararası şöhretli askeri uzman yazarı Ze'ev Schiff bir yazısında, “...anlaşmalar iktidardaki partiden ziyade Türk ordusuyla yapılmıştır. İsrail ve İsrail'le imzalanan anlaşmalar, Türkiye'deki siyasi tartışma konuları arasındadır. Şu sırada, bu iç tartışmalarda, ordunun konumu iktidar partisinden daha güçlüdür; bununla birlikte, hiç kimse uzun vadeli trendlerin nasıl olacağından emin olamaz” (Cengiz Çandar'ın, *Sabah* gazetesinde, *Turkish Daily News* gazetesinden aktarımları, 3 Mayıs 1997). Bu ifadeler, MGK kararlarını uygulamadaki aşırı hassasiyetin, İktidardaki bir partinin kapatılması gayretlerinin, dış ve iç düşman belirleme stratejilerinin arka alanındakileri gösteriyor olabilir mi?

⁸⁶ Demek ki kamuoyu gayet iyi hazırlanmış veya sindirilmiş ki, ilişkiler raportörlerin düşüdüüklerinden de daha ileri düzeylere varmış durumdadır.

⁸⁷ PKK terörünü Türkiye insanı kadar yakından göremeyen dış dünyanın bu satırlardan anladığı; ‘Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin, canlı hedefleri olmayan ve gerçek mermilerin kullanılmadığı tatbikatlarda elde edilemeyen deneyimleri kazanmak için bu savaşı devam ettirdiği’ olabilir.

⁸⁸ Raporda bu çevreler “barış çağrısı” kampanyaları yürüten, “barış yapalım”, “çocuklarımız ölmesin”, “analar üzülmesin” gibi sloganları dillendiren çevreler olarak adlandırılıyor.

gerçekte, pek de öyle olmuyor. Ve özellikle son yıllarda Türkiye’de, **PKK yürüttüğü mücadeleyi hangi yollardan finanse etmişse, onunla mücadeleyi benzer yollardan finanse ediyor. En azından bir taraftan giden dövizler bir başka taraftan geri geliyor.**⁸⁹ Yani PKK’nın Türkiye’deki işbirlikçilerinin yaydığı yüksek rakamlı faturalar aslında büyük ölçüde **Türkiye’nin düşmanlarının cebinden çıkıyor!**⁹⁰ Şimdi bu kuşku beyinlerine düşmüştür! Yıllarca PKK’nın uyuşturucu kaçakçılığına göz yuman, kara para aklanmasına ses çıkartmayan, hatta şu veya bu yollardan destek veren çeşitli Batılı başkentlerde son sıralarda ansızın Türkiye’ye yönelik ‘kara para aklama’ suçlamaları boşuna değildir!

Bu konuda Türkiye adına eksi hanesine kaydedilecek ve mutlaka en kısa zamanda düzeltilmesi gereken tek şey: hiç kuşkusuz, **düşmana düşmanın silâhıyla karşılık verirken bunu ‘çeteler’ aracılığıyla değil, devletin ilgili özel kurumları aracılığıyla yapmak** ve kişisel çıkarlar ile ulusal çıkarları birbirine karıştıran, PKK ile mücadele paravanası ardında kendi kendilerine hizmet eden kişi ve çevrelere meydan vermemektir.⁹¹ 1996’da kamuoyunda bu bilinç yer etmiştir. Bu bilincin siyaset erbabına da yayılıp yayılmayacağı ve devletin, içinde yuvalanma fırsatı bulabilmiş çetelerden arınıp arınmayacağı 1997 yılında görülecektir.⁹²

Konu ile ilgili görüşleri alınan **TÜRKSAM** Koordinatörü Nazım Güvenç:

“Raporda Türkiye’nin uyuşturucu kaçakçılığı yaptığı izlenimi ediniliyor. Ancak bu eksik. Uyuşturucu

⁸⁹ 1996’nın sonlarında Avrupa, özellikle Alman mahkemelerinden Türkiye’nin yöneticileri hakkında, uyuşturucu kaçakçılığına devletin başında olan kişi olarak göz yumulduğu şeklinde kararlar çıkması hatırlanmalıdır.

⁹⁰ Günlük harcamanın bir trilyonun üzerinde olduğu şeklindeki resmi beyanlar hâlâ hafızalardadır. Rapor bugüne kadar yapılan resmî açıklamalar ve yayınlanan rakamları yalanlıyor.

⁹¹ Özel Tim’in kaldırılması fakat koruculuk sisteminin yaygınlaştırılması çalışmalarını anımsatıyor.

⁹² Allah’a şükür ki bahsi geçen bilincin kişilerde ve kurumlarda yayıldığına dair bir müşahede henüz söz konusu değildir.

kaçakçılığını dünyada bütün istihbarat örgütleri yapıyor. CIA yapmıyor mu, İngiliz İstihbaratı yapmıyor mu? Hatta Alman İstihbarat Teşkilâtı'nın nükleer madde kaçakçılığı yaptığına dair bulgular var. **Biz ayrıca sadece uyuşturucu kaçakçılığını değil, çeşitli eylemleri de devletin ilgili kurumlarının yapması gerektiğine inanıyoruz.**⁹³

demekten çekinmemiştir.

Bir kısım çevreler ise, dergi çevresinin kendilerini Genelkurmay'a yakın göstermeye çalıştığını söylemiştir.⁹⁴

Yukarıdaki satırlar, büyük puntolar halinde İstanbul'da yayınlanan *Selâm* gazetesi ve *Radikal* gazetesinde yayınlanmıştır. Her iki gazete de, yayınlarında, konunun Toplumla İlişkiler Başkanlığı ile ilişkisini kurmuş ve açıkça toplumda bu konularda bir kanaat oluşturma işleminden bahsetmiştir. Buna rağmen hiçbir tepki ve tezkip de almamıştır.

Ancak, akla takılan bir soru şudur: Bu yayın sadece *Selâm* gazetesinin bir günlük nüshasında yer almış, fakat daha sonra işlenmemiş, basının farklı kesimlerinde ise sadece *Radikal* gazetesinde yer almıştır. Bunun nedenlerini izah etmekte güçlük çekildiği de ortadadır.

Güneydoğu'da PKK ile mücadelede; **“dine dayalı ve halkı şeriat hükümlerine çağıran”** mücadele yönteminin Toplumla İlişkiler Başkanlığı tarafından uygulamaya konulduğu da çok yaygın bir kanaattir.⁹⁵ Üstelik, Toplumla İlişkiler Başkanlığı ve benzer teşkilâtlarda (MİT ve Askerî İstihbarat) görev yapan elemanların mesleğe başlarken yaptıkları yeminde **“Lâiklik İlkesinin savunulması”** da vardır.⁹⁶

MASON Talimatları

⁹³ *Radikal* gazetesi, 19. 4. 1997.

⁹⁴ *Radikal* gazetesi, 19. 4. 1997.

⁹⁵ Tuncay Özkan, *Bir Gizli Servisin Tarihi, MİT*, (İstanbul: Milliyet Yayınları, 1996), s. 28.

⁹⁶ Tuncay Özkan, a.g.e., s. 57.

Türkiye’de Masonluğun tarihî oldukça eskilere uzanmaktadır. Tanzimat dönemi aydınları içinde, Batıcılığı benimsemiş olanların neredeyse tamamına yakınının mason olduğu da bilinmektedir. Konumuz Masonluk ve Masonlar olmamakla birlikte, çalışmamızın birçok yerinde yaptığımız atıflar ve MGK kararlarının uygulanmasında önemli bir destekleyici unsur olması bakımından, bir nebze değinmek durumundayız.

İttihat Terakki kadrolarının sivil kanadının önemli bir kesiminin de, (üçlü çetenin ikinci adamı Talat Paşa da dahil olmak üzere) mason olduğu bilinmektedir. Türkiye-İsrail ilişkilerinin temelinde de Talat Paşa ve yetiştirdiği Masonların etkisi de bilinen bir gerçektir. İttihat Terakki’nin sivil kanadına hakim olan Masonluk, yine İttihatçılar vasıtasıyla Türkiye’de oldukça geniş ve rahat bir ortam bulmuştur.

Türkiye’nin ticarî, sınaî, siyasî ve haberleşme hayatına damgasını vuran Masonluk ve Masonlar insanlık adına ne kadar kutsal değer varsa hepsine düşman olmuşlar, dünyada olduğu gibi Türkiye’de de büyük bir ahlâkî çöküntüye sebep olmuşlardır.

Osmanlı’nın son dönemlerinde sadrazamından bakanına hatta şeyhülislamına kadar mason olan kadroları, Türkiye Cumhuriyeti’ne yine cumhurbaşkanından bakanına, bürokratına kadar tevarüs etmiştir. Öyle ki, bu kadrolar arasındaki masonik ilişkiler ağı bugün sermaye iktidarının doğal uzantısı olarak devletle bütünleşmiştir.⁹⁷

Bugün toplumumuzun yaşadığı sıkıntılarda en büyük pay masonluğa aittir demek abartma sayılmamalıdır. Halkın inanç ve ideallerine yapılan her türlü saldırının ya arkasındadırlar ya da yanında yer almışlardır. Türkiye’deki siyasal yaşantıya “değişmez unsurlar” yerleştirirken aslı,

⁹⁷ Suat Parlar, *Osmanlı’dan Günümüze Gizli Devlet*, (İstanbul: Spartaküs Yayınları, 1996), s. 64.

derin devlet uygulamalarına yardımcı olurken de tali derecede görev ifa etmektedirler.

Millî Güvenlik Kurulu'nun askerî bürokrasinin kararlılığını yansıtan kararlarının en büyük destekçisi yine Masonluk ve Masonlar olmuştur. Refah Partisi'nin kapatılması sürecinin başlamasından, Fadime-Kalkancı edebiyatına kadar tüm rezilliklerin işlenmesi ve takibi gerek basın yoluyla, gerekse sivil bürokrasi eliyle masonlar tarafından desteklenmiş veya bilfiil yapılmıştır.

Geçmişte olduğu gibi, siyasî, sosyal, ekonomik ve her türlü zeminin ayakları altından kaydığını hisseden Masonluk, parlayıp sönecek kadar zayıf bir ümit ışığı hisseden halkın karşısına, “karanlıkların efendisi” olarak çıkmış, “siyasî iktidar değişimi”nden, “sermayeye gözaltına” kadar birçok gelişmenin önünü açmaya çalışmıştır. Üstelik bunu millî bir politika olarak da değil, beynelmilel emperyalizmin çıkarlarıyla örtüşen kendi çıkarları için yapmıştır.

İşte 28 Şubat Kararları'ndan sonra Masonluğun, bu kararların takibinde ihanete varan çalışmalarından rahatsız olan üyeleri; Masonluğun gizli ayinlerini ve tüm kirli ilişkilerini ortaya çıkarınca Türkiye, Masonluğu daha yakından tanıma fırsatı bulmuştur.

Bu safhada Masonluk, yurt dışındaki üstadlarının başlattığı soruşturma ile daha bir hırçınlaşmış, üzerlerindeki baskıyı kırmak ve bağlı oldukları mihraklarına karşı günah çıkarmak için bir anlamda düğmeye basmış, bir ihtilâl havasının yaratılmasına yardımcı olarak, MGK Kararları'nın uygulanması bahanesiyle halkın kutsallarına savaş açmıştır. Açılan kampanya neticesinde 54. Hükümet'in yıkılış süreci tamamlanmıştır. Bu arada Masonluk karşıtı basında,⁹⁸ masonların Türkiye'deki üstadlarına, beynelmilel üstadlarından yazıldığı ifade edilen bir mektup yayınlamıştır. Bu mektup metni net bir şekilde

⁹⁸ *Akit* gazetesi, 17. 3. 1997.

tekzip edilmediği ve içindeki talimatların siyasi arenada ve Masonluk karşıtı görsel ve yazılı basında netice verdiğini gördüğümüzden alıntı yapmak lüzumunu hissettik:

Fransız Yüce Konseyi...

Aziz Birader Necip Arıduru...

5. 2. 1997

Büyük Üstadı bulunduğunuz Türkiye Büyük Mason Locası'nda meydana gelen skandallar, başka bir locada asla karşılaşılmamış, endişe verici ve talihsiz olaylardır.

Büyük Locanızda irşad edilmiş bazı mütenevvir masonlar, masonluğun vakarına ve yeminlerine ihanet etmişlerdir. Bu kişiler, en gizli toplantılara kadar bütün faaliyetlerimizi mikro-kameralar aracılığıyla kaydetmiş bulunmaktadır.

Sorumluluğu üzerinize düşen bu affedilmez dikkatsizlik, çok ciddi neticeler doğurmuştur. Mason olmayan milyonlarca kişi, Eski ve Kabul Edilmiş İskoç Riti'nin törenlerine ve sırlarına şahit olmuş durumdadır.

Ayrıca, tapınaklarınızda başıboş dolaşan bu dönem masonlar, 33.derecedeki bütün kutsal ayin törenlerini kaydetmişlerdir. Bu filmlerin gerici ve İslâmcı bir televizyon kanalı aracılığıyla yayınlanması sonucunda, milyonlarca Türk seyircisi aşağı derecelerdeki biraderlerimiz tarafından bile bilinmemesi gereken Kutsal Ayin'i izlemişlerdir.

Çok saygıdeğer Büyük Üstad...

İsrael Yüce Konseyi, bu skandalla ilgili tahkikata başlamıştır ve 27 Ocak 1997 tarihli bir mektupla durumu bize bildirmiştir. Tebliğ tezkeresi, İsrail Yüce Konseyi üyesi üç kişilik bir heyet tarafından bizzat bana teslim edildi. Nizamnamemiz mucibince konu hakkında tahkikat yapmaya yetkili tek otorite olan İsrail Yüce Konseyi, olayın müsebbiblerini açıklama, gerekli önlemleri alma ve 27 Mart 1997'ye kadar mufassal bir tutanak fezkesi hazırlama görevini bize tevdi etmiştir.

Tebliğ tezkeresinde, Refah Partisi yönetimindeki Hükümet'in, Cemiyetimize karşı bir tavır koyduğu

belirtiliyor. Biz, Fransa Yüce Konseyi olarak, aynı düşünceyi paylaşıyoruz.

Türk Hükümeti, başlangıçtan itibaren dincilerin zorlamalarına boyun eğmiştir. Bilhassa, Refah Partisi ve yöneticileri, kendilerine ait “Kanal 7” isimli TV şebekesinde masonluk ve masonluk ilkelerine aykırı yayınlara hoşgörü göstermişlerdir.

Hükümet, localarımıza baskı uygulayarak adli tahkikat açarak ve polisi arşivlerimizi aramaya görevlendirerek düşmanca tavrını belli etmiştir.

Masonluk çalışmalarımızın hayrı için, bu baskıyı derhâl ortadan kaldırmak kaçınılmaz görünmektedir. Refah Partisi'nin tutumu kafi derecede açık olduğundan, Fransa Yüce Konseyi, ılımlı bir hükümetin teşkil edilmesinin elzem olduğuna hükmetmektedir.

Buna binaen, Fransa Yüce Konseyi, kardeşçe şunları tavsiye eder:

- 1- Türk basınındaki ve ilgili kuruluşlardaki biraderleri örgütleyiniz ve Refah Partisi'ni iktidarı bırakmaya mecbur etmek için gerekli diğer bütün tedbirleri alınız.⁹⁹
- 2- RP'nin itibarının tamamen yok olması ve seçmenlerinin umidini kaybetmesi ile neticelenecek siyasi bir konjonktür oluşturunuz.
- 3- Her çeşit belgeyi, tutanağı, sirküleri ve riskli mektupları Büyük Sekreterlik'ten uzaklaştırınız.
- 4- Büyük Loca'nın ve Obediyansınıza dahil locaların toplantılarını alışılmış merkezlerde gerçekleştirmekten kaçınınız.
- 5- Size ikinci bir talimat ulaştırılıncaya kadar adayların teklifini ve irşadınızı durdurunuz. Geçerli dosyaları ayrıntılı ve ihtimamlı bir surette inceleyiniz.

⁹⁹ Paul Henze, Türkiye'de yapılan “Demokrasi ve Terörizm” adlı seminerde şunları söyler: “**Türk basınının aşırı dinci akımlara karşı yürüttüğü mücadele Washington'da takdirle karşılanıyor ve teşvik ediliyor.**” Ufuk Güldemir, *Çevik Kuvvetin Gölgesinde, Türkiye 1980-1984*, (İstanbul: Tekin Yay., 1986), s. 84.

6- Mason olmayanların ve mason cemiyetinden çıkarılmış eski masonların Tapınak'lara girişine kesin bir şekilde mani olunuz.

7- Masonluğa ihanet etme suçunu işlemiş masonlara karşı, yasalarımızın ve nizamnamelerimizin çok titiz çerçevesi dahilinde inceleme ve tahkikatlara başvurunuz. Dönekleri, İskoç Riti'nin prensiplerine, adetlerine ve geleneklerine uygun bir şekilde cezalandırınız.

8- Masonluk aleyhindeki radyo, gazete, televizyon, kitap, dergi gibi yayınları izleyip, bunlara mani olunuz. Refah Partisi'ne mensup İslâmcı basını ekonomik, siyasî ve adlî baskı yoluyla görevini yerine getirmekten mahrum ediniz.

9- Bağımsız büyük komitemizi, bu skandala yol açan ihtiyatsızlıkla ilgili ayrıntılı bir tutanak fezlekesi hazırlamakla görevlendiriniz ve katedilen ilerlemelerle elde edilen neticeleri Fransa Yüce Konseyi'ne bildiriniz.

Pek saygıdeğer Büyük Üstad...

En samimi selâmlarımı ve kardeşçe saygılarımı kabul etmenizi rica ederim.

Bağımsız Büyük Kommendur.

Paul VEYSSET

Büyük Üstad Necip Arıdurdu'ya 14.2.1997 günü elden teslim edildiği ifade edilen¹⁰⁰ bu talimatlardan sonra, gelişmeleri değerlendirmek üzere masonların Conrad Otelde 26 Nisan 1997 de gizli bir toplantı yaptıkları da basına yansıyan haberlerden. Bundan sonra, adlî ve idarî teşkilâtlar, MGK kararlarını uygulama bahanesiyle Mason Locaları'nın talimatlarını, masonlar eliyle devreye sokmaya başlamışlardır. Her geçen gün takibi mümkün olmayan gündemlerle insanlar, hayatlarından bıkkın duruma getirilip, **“Her an her şey olabilir (HHO formülü ile basında dillendirilmiştir)”** tekerlemesine karşı, **“Ne olacaksa olsun (NOO)”** demek durumuna getirilmeye çalışılmıştır.

¹⁰⁰ Akit gazetesi, 17. 3. 1997.

Yasal Masonluk

Yıllardır, kökü dışarıda olmakla suçlanan masonluğun kanunlar karşısındaki konumu, TBMM’de Refah Partisi Tokat Milletvekili A. Fevzi İnceöz’ün soru önermesine karşılık, İçişleri Bakanı Meral Akşener’in cevabı ile açığa çıkmış oldu. Meğer Masonların uluslararası bağlantıları devlet tarafından onaylanmış bulunuyor. Yıllardır Müslümanlar için “**kökü dışarıda**” yaftaları çerçevesinde takibatlar yapılırken, masonlar devlet tarafından himaye görmüşlerdir.¹⁰¹ Bürokrasiye hakim masonlar, köklerinin dışarıda olabilmemesinin hukukî prosedürünü 6.8.1992 tarih ve 92/3388 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile perçinlemiş bulunuyorlar. Bakanlar Kurulu’nun bu kararı ile Büyük Mason Mahfili Derneği’nin “**Merkezi Brüksel’de bulunan Strosbourg Çağrısına İmza Koyan Masonik Güçlerin Bilgi ve İrtibat Merkezi**” ile işbirliğine girmelerine izin verilmiştir. Masonluğun uluslararası bir kuruluş olduğu siyasî iktidarlar tarafından başından beri bilinmesine rağmen çalışmalarına izin verilmesini yorumlamaya gerek var mıdır? 1992’de verilen iznin masonlar haricinde hiçbir dernek veya kuruluşa verilmesi mümkün müdür? Bir başka örneği var mıdır?

Peki, Mustafa Kemal tarafından kapatıldığı kısa bir süre hariç (o da kesin değil), Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan beri uluslararası faaliyet gösteren masonluğun illegal çalışmalarına göz yumanlar kimlerdir?

Tekrar MGK kararları olarak yayınlanan kararlara ve uygulamalarına geçelim ve bu kararlar ile yasal bir kuruluş olarak dernek şeklinde faaliyet gösteren Masonların talimatları arasındaki benzerliklere dikkat çekelim:

¹⁰¹ İstisnai bir durum için bkz.: “1960 ihtilâlden sonra Mason bir bakan MİT’te ve emniyette ne tür bilgilerin olduğunu öğrenmek ister. Ama kendisine o bilgilerin ancak gerektiği kadarı aktarılır” Tuncay Özkan’ın eski bir MİT üst düzey görevlisi ile yaptığı mülakattan. Tuncay Özkan, a.g.e., s. 170.

Birinci maddede, anayasada teminat altına alınan “Lâiklik” ilkesinin titizlikle korunması, yasaların ayırım gözetmeksizin uygulanması, yetersiz yasalar yerine yeni düzenlemeler yapılması kararının yeni bir karar olmadığı, 1937 den bu yana en katı şekliyle uygulandığı bilinen ve görünen bir gerçek iken, bu şekilde vurgularla perçin yapmanın anlamı ne ola ki?

Tarikat bağlantılı özel yurt, vakıf ve okullar, devletin denetimi altına alınıp, Tevhid-i Tedrisat Kanunu gereği Millî Eğitim Bakanlığına devredilmeli şeklindeki karar; milletin dışından tırnağından arttırarak, devletin veremediği dinî eğitimi, her türlü masrafını kendi karşılayarak gerçekleştirdiği İmam Hatip Liseleri ve Özel Okulların, devletin yedirip içiremediği vatandaşlarının bakım ve gözetimini üzerine alarak, yüzlerce yıllık bir geleneğin ve inancının ürünü vakıf haline dönüştürüp oluşturduğu hayır kurumu vakıfların, yurtların, Kur’an kurslarının Millî Eğitim Bakanlığına devredilmesini uygulama bedbahtlığını kim göze alabilecektir? Denebilir ki, buna ilişkin yasal düzenlemeler yapılırsa bu gerçekleşebilir. Fakat, insanların tüm dinî ve hayır duygularını bu derece marjinal tutumlarla rencide edecek siyasetleri ve bürokratları Millet affedebilecek mi?

Ülkedeki güçleri sadece belli örgütlenmiş kurumlara hasredenlerin yanılığarı, düşünce yapılarındaki totaliter marjinalikten kaynaklanıyor olsa gerek. Tüm örgütlü güçler neticede, halkın içinde ve halkın bir kısmının oluşturduğu güçler olması gerekirken, bazıları ülkedeki etkili güçleri nasıl belirliyor?

“Garnizonlar ayaktaydı...(*)

* Millî Güvenlik Kurulu'nun 64. yıldönümü(?) münasebetiyle yapılan törende, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, irtica konusunda, Mayıs ayının ortalarından bu yana sergilediği U dönüşü tavrına ilaveten, “**Herkes rahat uyusun, her şey yolunda**” şeklindeki açıklamaları komutanlar tarafından eleştirildi. Bkz.: 1 Haziran 1997 tarihli gazeteler.

Ordu, hükümete güvenmiyordu...
Büyük sermaye güvenmiyordu...
Büyük basın güvenmiyordu...
İşçi sendikaları güvenmiyordu...
Büyük yargı da güvenmiyordu...
Üniversite profesörleri de...¹⁰²

Bu sayılan güçler arasında HALK'ı görmek mümkün değil.¹⁰³ Ayrıca masonlar da sayılmamış. Yoksa masonlar yukarıda sayılı güçler içerisinde mi mütalâa edilmiştir?

1961 Anayasası hazırlık çalışmalarında bazı “paşa gönüllü” hukukçu ve aydınların (İsmet Giritli ve Alp Kuran gibi), anayasada, TSK'nın “görevi ile ilgili düzenleme yapılırken, orduya teminat verilmesi istekleri gibi”¹⁰⁴, bu örgütlenmiş güçlere teminat mı verilecek?

Yukarıda alıntılanan yazıda geçen organize güçlere baktığımızda, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde mevcut baskı gruplarını görebiliyoruz. Masonları da bu organize güçlerin içinde yuvalanmış bir unsur olarak sayabiliriz. Fakat dikkat

¹⁰² Necati Doğru, *Sabah* gazetesi, 21. 5. 1997. Aynı yazar, 26.12.1997 tarihli yazısında da aynı güçlere atıf yapıyor: “Refah, Türkiye’yi yönetmeye adaysan, Türkiye’deki egemen güçlerin gücünü de küçümsemeyeceksin, yok saymayacaksın, gereğini anlayamadı. Asker itirmesiyle düştü.

1997 yılı ‘Meclis isterse Şeriat’a geri döner, Hilâfet’i getirebilir, Meclis her şeye kadirdir!’ cümlesinin Türkiye’de fazla bir geçerliliği olmadığını bir kez daha ortaya koydu.

1997 yılı... çok gerçekçi bir yıl oldu.

1998 yılı... beş doz daha gerçekçi olacak.

Dikkatinizi bileyim...” diyebilmiştir. *Sabah* gazetesi, 26.12.1997.

¹⁰³ Halkı hesaba katmayan benzer bir aktarım: “Cumhuriyet döneminin önde gelen aydınlarından, liberal (ama demokrat olamayan) Ahmet Ağaoğlu, 1926’da Gazi Mustafa Kemal’e verdiği raporda; ‘**Arzetmek isterim ki, acizleri demokrat değilim, alelumum demogojiye karşı büyük bir nefret perverde ederim. Bendeniz bin bir başlı kütlelerin herhangi bir işi başa çıkaracak kabiliyette olduğuna hiçbir zaman kail olmadım**’ diyor.” Hasan Rıza Soyak’ın *Atatürk’ten Hatıralar* kitabından aktaran, Fikret Başkaya, *Paradigmanın İflası*, (İstanbul: Doz Yayınları, 1991), s. 20.

¹⁰⁴ Hikmet Özdemir, *Rejim ve Asker*, (İstanbul: İz Yay., 1993), s. 237.

çeken nokta bu organize güçler halkın içinde değillerdir. Bir başka deyişle “Sivil Organizasyon” anlamında “Sivil Toplum Örgütü” değillerdir. İşçi sendikalarının bir hak arama örgütlenmesinden çıkarıldığı gerçeğini de hesaba katarsak, sivil toplum örgütleri bile yazarın ifadesiyle ‘ayağa’ kalkmamış.

Demokrasilerde asıl unsurun halk gücü olduğu, halkın da hissiyatını “Sivil Toplum Örgütleri” donanımıyla ortaya koyabileceğini düşündüğümüzde, asıl yapılacak olanın halkın sesine kulak vermek olduğu açıktır.

İşte hukuk devleti dediğimiz kurum, öncelikle birtakım baskı gruplarına değil, hukuk devletinin gereği tarafsızlığa önem vermeli, Masonluk gibi kökü dışarıda fesat yuvalarının kışkırtmalarıyla ayağa kalkan gerçekte bütünüyle halktan kopmuş unsurlara karşı mesafeli durmalıdır.

“Eğer bundan sapar; bir dinî, inancı ya da görüşü resmen benimserse, barışçı işlevini, saygınlığını yitirir. Çünkü karşıt görüşleri, bireylerin ‘devlet gibi düşünme özgürlüklerini’ hiçe sayarak inançları peşin peşin mahkum etmiştir. Artık orada tartışma rejimin içinde değil, rejimin üstündedir. Yanlı devlet militanlaşır, yasakçıdır. Meşruluğun dışına ittiği güçlerin boşalma kanallarını kapattığı için, orada rejimin güvenlik sigortaları yoktur. Patlamalar, kutuplaşmalar olarak; rejim, barış kurmada yetersiz kalacaktır.”¹⁰⁵

Masonik güçlerin etkisiyle bir asırdan fazla bir zaman halkın dışında, halka düşman politikalarla,¹⁰⁶ üstelik anayasalara koydukları “Sosyal Hukuk Devleti”nin tüm ilkelerine aykırı bir biçimde kurumlar oluşturarak

¹⁰⁵ Sami Selçuk, Yargıtay Dördüncü Ceza Dairesi Başkanı, 10 Mart 1995 günü İstanbul Barosu’nun düzenlediği “Hukuk Devleti Günü”nde yaptığı “Hukuk Devleti” başlıklı konuşmadan aktaran Ömer Servet, *Pazar Postası* gazetesi, 29 Nisan 1995, Sayı: 71.

¹⁰⁶ “Halk Partililer memleketin, bu milletin yarısını yanına alıp, yarısını karşısına almakla idare edilemez olduğunu düşünememekteydiler” M. Emin Aytekin, *İhtilal Çıkmazı*, (İstanbul: Dünya Matbaası, 1967), s. 50.

bölücülüğe pirim veren anlayış ve düzenlemelerin uzağında kalmayı da değişmez ilke kabul etmek gerekmez mi?

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

POLİTİKALARIN TANRISI(!) GENELKURMAY

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın "Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı" başlığı altında 117. maddesinin 2. fıkrası:

"Millî güvenliğin sağlanmasından ve Silâhlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından, Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı, Bakanlar Kurulu sorumludur."

hükmünü amirdir.

Bu fıkradan da anlaşılacağı gibi, Millî güvenliğin sağlanması, yurt savunması ve savunmaya hazırlanma gibi görevler Hükümetin sorumluluğundadır. Bu işle ilgili tüm kurum ve kuruluşlar da hükümete bağlıdır. Genelkurmay Başkanının da Hükümete bağlı olduğu gibi.

Nitekim 4. Fıkroda:

"Genelkurmay Başkanı, Bakanlar Kurulu'nun teklifi üzerine, Cumhurbaşkanı'nca atanır; görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. Genelkurmay Başkanı, bu görev ve yetkilerinden dolayı Başbakan'a karşı sorumludur." hükmünü amirdir.

Bu maddeden de anlaşılacağı gibi Genelkurmay Başkanlığı'nın kurum olarak hangi makama bağlı olduğu belirlenmemiştir. Bir başka ifadeyle Silahlı Kuvvetlerin, Başbakan'ın veya Bakanlar Kurulu'nun emri altında

olduğuna dair bir hüküm yoktur. Bunun sehven belirlenmediği ihtimal dışı olsa gerektir.¹

Fakat anayasanın 118/c maddesi, devletin Millî Güvenlik Siyaseti'nin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili kararların alınması ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusunda Millî Güvenlik Kurulu'na da aynı yetkileri vermiş, hatta Millî Güvenlik konusundaki görüşlerini Bakanlar Kurulu'na bildireceğine, Bakanlar Kurulu'nun da bu kararları öncelikle dikkate alacağına hükmetmiştir.

Teoride Anayasa, Hükümeti Millî Güvenliğin sağlanmasından ve TSK'nın yurt savunmasına hazırlanmasından TBMM'ye karşı sorumlu kılmasına rağmen, 118/c maddesinde MGK'ya Hükümetin yetkilerinden daha fazla yetki bahşederek, kanunların anası sayılan Anayasa'ya güveni ortadan kaldırmıştır.

Hukuk devleti kuralları arasında sayılan “kurumlar arası güven ve uyum kuralı, bizzat T.C. Anayasası'nda çığnendiğinden, siyasal kurumlar arasındaki uyum sarsılmıştır. Bunun canlı bir örneği, Genelkurmay ile 54. Hükümet arasında gerçekteşen diyalogdur. Hükümet ile Genelkurmay arasındaki uyum, son günlerde alay konusu olabilecek kadar trajikomik bir hale gelmiştir. Başbakan Necmettin Erbakan, **“Askerle uyum içindeyiz. Kahraman ve gözbebeğimiz ordumuz...”** diyerek ne kadar askere yaklaşmaya çalışsa, ne kadar orduya müdahane etse de nafi; Genelkurmay Genel Sekreterliği'nden yapılan resmî açıklamada: **“Atatürk ilkeleri ve lâikliğe saygılı olmayanlarla uyum içinde olmamız düşünülemez”** denilerek, aradaki mesafenin fersah fersah uzak olduğu ifade edilmeye çalışılmaktadır.

148 emekli askerin kamuoyuna yayınladığı bildiri de, daha evvel yayınlanmış aynı mahiyetteki bildirimler gibi,

¹ Ali Akın, “*Hukuk Devletinde Millî Güvenlik Kurulumun Yeri*” İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 32

iktidara karşı örtülü tehditler içermekte, ordu-siyaset ilişkilerindeki gerginliği ortaya koymaktadır.

Türkiye'deki bu durum dışarıda da pek dikkat çekmektedir. Avrupa Parlamentosu'ndan Paulin Green, Genelkurmay ikinci başkanı Orgeneral Çevik Bir'e **“MGK'nın demokrasi içindeki yerini”** sorma lüzumunu hissetmiştir. Almanya Dışişleri Bakanı Kinkel'in da aynı mahiyette bir soruyu Genelkurmay Başkanı'na sorduğu basında yer almıştır.

Ancak Türkiye'de yaşanan son gelişmeler anayasal çelişkidenden de istifade ile, iyice çığırından çıkmış, siyasî bunalım içinden çıkılmaz hale gelmiştir. Genelkurmay Başkanlığı, **yasalara göre** ülkenin millî güvenliğinin ve devletin güvenlik siyasetinin tespiti ile görevli Millî Güvenlik Kurulunu, kanunen bağlı olduğu siyasî iradeyi/hükümeti de atlayarak devletin savunma siyasetinde değişiklik yapmış ve bunu hükümete ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne rağmen dosta düşmana duyurabilmiştir. Hem de NATO'nun Sovyetler'in çöküşünden sonraki konjonktürel değişimlere göre belirlediği konsepte uyarlayarak, yeni dostlar ve düşmanlar ilân etmiştir.

Siyasî iradeyi temsil eden iktidarın, ara dönemin yaşandığı günlerdeki geleneksel tavrı da tekerrür etmiş, asker bürokrasinin plân ve programları imzalanmıştır. Bunun bir zaruret olduğuna inanan sivil bürokrasi, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde sürekli yaşanan bir olguyu demoklesin kılıcı gibi tepesinde hissetmeye devam etmektedir. Çağlayangil'in “Osmanlı'dan günümüze kadar 110 darbe girişimi olduğu” tespiti, Genelkurmay'ın, politikaların en iyisini oluşturabileceği şeklinde bir inanca dönüşmüştür.

Şimdi bir kısım çevrelerce politikaların tanrısı olarak değerlendirilen politikalarından örnekler vermeliyiz:

MİLLÎ ASKERÎ STRATEJİ KONSEPTİ (MASK)

Bilindiği gibi 1997 yılının Nisan sonlarında Genelkurmay Başkanlığı yurt içi ve yurt dışı basın, iş adamlarının, bürokratların bir kısmına (**akredite olanlarına**) ayrı ayrı brifingler vermiştir. Bu brifinglerde, tayin ve tespit edilen **Millî Askerî Strateji Konsepti** hakkında davetlilere bilgi verilmiştir.

Genelkurmayın, toplumun değişik kesimlerinden kendisine akredite olanlarına verdiği brifinglerde, TSK'nın önceliklerinin değiştiği vurgulanırken, değişiklik olarak Türkiye'de iç tehdidin ön sıraya çıkarıldığı, iç tehdit olarak da irtica'nın terörle birlikte değerlendirildiği, hatta terörün önüne geçtiğini ifade ettiği anlaşılmıştır.

1995 yılının Şubat ayında NATO Genel Sekreteri Willy Cleas tarafından dile getirilen stratejinin, bu gün Türk Genelkurmay'ı tarafından benzer şekilde strateji olarak benimsenip uygulamaya konulması, Millî Askerî Strateji Konsepti'nin patentinin NATO'ya ait olduğunu göstermektedir.² Bu hükmü, ta başında vermenin peşin hükümlü sayılmak anlamına gelebileceği düşünülebilir. Ancak 1980'lerin gelişmelerini izlediğimizde, hüküm vermekte aceleci olmanın mazur görüleceği de aşîkârdır.³

NATO Genel Sekreterliği'nde kısa bir süre bulunmuş ve NATO bünyesinde helikopter alımları ile ilgili yolsuzluğa karıştığı için görevinden ayrılmak zorunda

² “Savunma bakımından artık NATO'ya güvenmek yanlış olur.” Kâmran İnan, a.g.e., s. 26.

³ 1980 sonrasına ilişkin Başkan Carter döneminin çizdiği yeni stratejiyi, Amerikalı Askerî Stratejist Barry Rubin şöyle aktarıyor: (Komünizm tehlikesi kalmadığına göre stratejiyi, bugün için Orta Doğu'da yükselen İslâm'ın gücüne karşı Türkiye-İsrail-Amerika İttifakı şeklinde değerlendirmek mümkündür.) “Orta Doğu'da bloklararası bir çatışma vardır, Amerikan askerî zihniyeti bölgeye asker sevkedilmesi fikrine kendini alıştırmalıdır, İslâm'ın yükselen sesinin bölgede komünizme karşı yürütülecek strateji içinde kullanılmasının yolları araştırılmalıdır.” Ufuk Güldemir, a.g.e., s. 20.

birakılmış Willy Cleas; “Sovyet tehdidi bitti. Şimdi NATO’nun misyonu İslâm ülkelerinde gelişen köktendinci hareket olmalı. Özellikle Kuzey Afrika’nın kökten dinci İslâm’dan korunması için gerekirse askerî müdahale bile öngörülmesi” dediğinde, Batı kamuoyu bu sözleri “kızıl tehlike bitti, şimdi yeşil tehlikeyi bitirme zamanı” olarak anlamıştı.⁴

Nitekim, Savunma Bakanı Turhan Tayan İsrail ziyareti dönüşünde verdiği demeçte bu görüşü doğrulamakta, “Türkiye NATO ülkesidir. NATO’nun tehdit değerlendirmeleri çerçevesinde Türk Genelkurmayı da tehdit değerlendirmelerini gözden geçirmektedir. İç ve dış tehditler bu çerçevede değerlendirmeye tabidir. Her türlü radikalizm bu değerlendirmenin içindedir” demektedir.

Konsept ve Strateji Üzerine

Genelkurmay’ın, uluslararası literatüre ayak uydurma endişesinden kaynaklandığını sandığımız; strateji belirlerken Millî ve Askerî kavramlarının kuyruğuna taktığı **Konsept** kavramı üzerinde de durmak gereklidir.

Konsept, Türkçe karşılığı mefhum veya kavram olan Fransızca bir kelime, daha doğrusu, bir felsefî kavram olan “konseptüalizm”den geçmiş bir kelimedir.⁵ Konsept kavramı Osmanlı’nın son dönemlerinde Fransız hayranlığı ile yerleşen bir kavram olmasına rağmen, eskiler daha çok mefhum veya kavram kelimelerini kullanırlardı. Programın orijinali yabancı kaynaklı (NATO vs.) olunca, herhalde isminde de yabancı kelimeler olması gerekiyor.

O halde Millî Askerî Strateji Konsepti yerine, Millî Askerî Strateji kavramı, fikri, düşüncesi, anlayışı, algılaması kullanılabilirdi.

⁴ Ahmet Taşgetiren, *Yeni Şafak* gazetesi, 1. 5. 1997.

⁵ *Meydan Larousse*, (İstanbul: Meydan Yayınevi, 1990).

Kafası karışık olmayan asker ve sivil tüm düşünür ve uygulayıcılara göre tek bir hedef program vardır: Siyasî iktidarların tayin ettiği, ülkenin her türlü menfaatlerinin korunmasına, dünya siyasetinde kendine en iyi yeri bulmasına yarayacak politikalardan oluşan program. Elbette ki siyasî iktidarlar bu programları sivil-asker organizasyonu ile belirler ve hayata geçirirler.

Stratejinin en genel tarifini, “askerî kuvvet kullanma sanatı” olarak ifade ettiğimizde, Genelkurmay Başkanlığı’nın strateji tayin ve tespitindeki rolü ortaya çıkmaktadır. Ancak bu rolü Anayasa’nın 117/b maddesindeki, “Millî Güvenliğin sağlanmasından ve Silâhlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından, TBMM’ye karşı, Bakanlar Kurulu sorumludur” amir hükmünden bağımsız düşünmek mümkün değildir. O halde her türlü stratejinin tayin ve tespitinin hükümetten bağımsız düşünülemezliği açıktır.

Gerek bugün gerekse geçmişte anayasal kural değişmemekle birlikte, uygulamanın farklı olduğu görülmektedir. En son örneğinde olduğu gibi Genelkurmay Millî Askerî Strateji’yi tek başına belirleyip, bunun kavramsal (konsept) ve pratik izahı ile birlikte, neleri kapsadığını, hükümetten bağımsız bir şekilde, kamuoyuna, kamuoyunu yönlendirme görevi ile donatılmış akredite personeli aracılığıyla duyurmuştur.

Yukarıda değindiğimiz gibi Türkiye’de her türlü millî veya askerî stratejilerin belirlenmesinde askerî bürokrasi önde olmuştur. Belirlenen stratejiler siyasî kadrolara ve sivil bürokrasiye buyurulmuştur. Bu şekilde belirlenen strateji ve buyrukları, İttihat Terakki kökenli bürokratların kabullenmeleri doğal karşılanabilirdi. Fizik kanunu gereği güçlü olan, güçsüzü dışlayabilir, siyasî arenadan soyutlayabilir. Tıpkı, İsmet İnönü’nün, daha 1920’lerde işgalcilerin ülkeyi terk ettiğinde “**Gerçek düşman içimizde**” veciz sözünü söylediğinde sessiz kalanlar gibi. Ancak, brifinge katılan **akredite ileri gelenler** hâlâ bu işin

kühüne vakıf olamadılar. Veya, vakıf oldukları halde, olayı, **“askerin siyasî bir taraf haline gelmesi ve kendi ideolojilerini paylaşması gerçeği olarak görmekteler.”**⁶

Gözden kaçmaması gereken bir husus da şudur: Millî Askerî Strateji Konsepti dedikleri program yeni tespit edilmiş ve sunulmuş da test ediliyor değil. 1997 yılının başından itibaren oluşturulan gerginlik, MGK toplantılarından beklentiler ve alınan kararlar ile bu kararlar üzerine yapılan spekülasyonlar, MAS'nin brifinglerden 5-6 ay önce değiştirildiği, iki ay önce de Genelkurmay'ın yapılmasını bu doğrultuda değiştirdiği bilinmektedir.

Genelkurmay, elbette ki hükümetten habersiz bu programları yapmamış veya en azından hükümete değilse de Başbakan'a bilgi vermiştir. Her ne kadar hükümetin ağırlıklı görüşüne muhalif olsa da Başbakan tarafından bu programların onaylandığı biliniyor. 11.5.1997 günü Cumhurbaşkanı ile yaptığı görüşmeden çıkan Başbakan Necmettin Erbakan'a sorulan bir soru üzerine; **“Genelkurmay Başkanlığımız her atmış olduğu adım hakkında başbakanlığa bilgi verir. Türkiye bir hukuk devletidir ve Ordu, Başbakanlığa bağlıdır. Dolayısıyla bütün kanunlara dikkat eden Genelkurmay her seyahat, her teması hakkında bilgi vermektedir”** şeklinde cevap vermiştir.

Genelkurmay'da yapılan düzenleme ve operasyonlardan hükümete bilgi verilip verilmediği öteden beri sürekli tartışılmaktadır. Hatta bu konu, hükümet karşıtı ve sivil ve asker bürokratlar tarafından sürekli suiistimal edilmektedir. Mayıs ayı ortalarında Kuzey Irak'a yapılan sınır ötesi harekât ile ilgili hükümete bilgi verilmediği hususunda Emekli Büyükelçi Şükrü Elekdağ,⁷ ismini mahfuz tuttuğu bir yüksek rütbeli generalin **“Refahiyol hükümetini harekât hakkında aydınlattık dersek doğru**

⁶ Etyen Mahçupyan, *Radikal* gazetesi, 8. 5. 1997.

⁷ *Milliyet* gazetesi, 19 Mayıs 1997.

olmaz. Vereceğimiz bilgilerin karşı tarafa sızmasından endişe ettik” sözlerini aktarmaktadır.

Bu sözler Genelkurmay’ın siyasî otoriteye bakışını ifade etmekle birlikte, 50 bin askerin bir aydan fazla bir zaman içinde Irak sınırına yığınak yaptığını tüm dünyanın gördüğü de bir gerçek. Muhalefet görevini yapan parti mensuplarının, hayalî bir generalin sözlerini hüccet kabul edip Meclisi karıştırmaları da asker-sivil bürokrasi paralelliğini göstermesi bakımından ilginçtir.⁸

Tekrar brifinge dönersek. Brifinge davetli yazarlardan Mehmet Ali Birand, *Sabah* gazetesindeki sütununda: “Genelkurmay temsilcileri ısrarla bir noktanın üstünde durdular” diye başladığı tespitine yetkililerin özenle “Aman yanlış anlama olmasın, biz bu brifingi kendimizi hükümetin yerine koymak veya ön plâna geçmek için yapmıyoruz. Tek amacımız, olaylara bakışımızı anlatmak ve bazı gerçekleri gösterebilmektir” dediklerini aktarmaktadır.

Fakat öyle olmasını istediklerinden mi, yoksa gerçeği çok yakından gördüklerinden midir bilinmez, bazı yazarların brifingle ilgili kanaatleri, yukarıdaki aktarımın ne derece samimi olduğunu, siyasî iktidarın da ne derece muktedir olduğunu ifadeye yetmektedir:

”Dün dinlediklerimden sonra, şunu hemen eklemek isterim; sakın Türkiye’yi sivillerin idare ettiğini sanmayın.. Dün duyduklarımızdan sonra, gerek açık gerek satır aralarından anladığımız kadarı ile, Türkiye’yi sivillerin idare etmediğini bir kere daha ve üstelik son derece açık ve net biçimde anladık.. Daha ne yapınlar? Bir tek çıkıp, Başbakanlığa oturmadıkları kalmış durumda”⁹

Bu arada siyasî ve manevî sorumsuzluğa dikkat çekenler de var.

⁸ Şükrü Elekdağ’ın hayalî dört yıldızlı generalinin sözleri TBMM’de döneminde ana muhalefet partisi lideri Mesut Yılmaz tarafından aktarıldığında Meclis karışmıştır.

⁹ Sedat Sertoğlu, *Sabah*.gazetesi, 30. 4. 1997.

“... ‘Olguları ve gerçekleri tespit ederek görevimi yapıyorum’ tavrıyla **basının büyük bir çoğunluğunun**, TSK’nın elindeki silâhlı gücü, hiçbir siyasi ve manevi sorumluluğa sahip olmadan, ülke içine çevirmek gibi akıl almaz bir işe gözlerini nasıl kapadığını ve alkış tuttuğunu gösteriyor”¹⁰

İrtica ve Askeri Anlamaya Çalışmak

Millî Askerî Strateji Konsepti’nin tanıtıldığı brifingde üzerinde en çok durulan konunun “irtica” olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. Her ara dönemde tekraren dizayn edilen irtica kavramının tarifi yapıldı mı bilemiyoruz. Brifinglere katılanlara herhangi bir broşür verilmediğinden, dolayısıyla bilgiler de bölük pörçük olduğundan, sadece her ülkede ve toplumda görülebilecek uç örneklerden yola çıkılarak tarif yerine birtakım manzaralar aktarıldığını anlıyoruz.

Bu sözlerden şunu anlamak mümkündür: Silâhlı irtica var, fakat tabanı yok. Henüz PKK boyutunda değil, düzenli veya düzensiz ordulara sahip değil. Kitle tabanı da oluşmamış. Üniforması da yok. Polise, askere kurşun sıkıyor. Kardeş kanı akıtmıyor. Türkiye’de Devlet Güvenlik Mahkemeleri’ndeki davaları takip edenler de pekâlâ bilirler ki, münferit birkaç eylem dışında mahkemelerce kesinleşmiş kararlar pek azdır. Kaldı ki bu tür eylemlerin de toplumda taraftar bulması bir yana, gelişme şansı dahi yoktur.

Bu kanaat sadece bize has değildir. Türkiye toplumunun kanaati de bu yöndedir. O halde yapılmak istenen nedir? İlerdeki satırlarda da ifade edeceğimiz gibi, “uzun vadeli bir programla”, inanan kesimin dışlanmasına yönelik birtakım ambargolara dayanak olması bakımından, bir “silâhlı irtica” lafıdır kullanılıyor.

¹⁰ Ali Bayramoğlu, *Yeni Yüzyıl* gazetesi, 1. 5. 1997.

Brifing’de İrtica’ya karşı “**İrtica ile mücadele yasası**” ve “**İrticaya karşı Özel Birimler**”den, Lâikliğin korunması için “**her şeyin yapılacağı**”dan söz edilmiş.

Önümüzdeki yıllarda bu bahsi geçen birimlerden ve yasalardan hiçbiri hayata geçmeyecektir. Zira tehlike geçmiş, hükümet istifa etmiş, irtica gündemden düşmüştür. Fakat uygulayıcıların teorisyenlerden aldıkları hızla bir müddet daha kanun ve yönetmelikleri şedid bir şekilde uygulamaya devam edecekleri de, geçmiş “ara dönem” sonrası icraatlarından anlaşılabilir.

Ayrıca, irticayı düşman belleyen ve belleten, devlet dairelerinde talimat yağdırıp, denetimler yapan askerî anlayışa olur verenler ve bu günlerde kullandıkları argümanlar içerisinde “askerleri anlamaya çalışmayı” dile getirenler de mevcut. Zaten bu söylem eskiden beri muhafazakâr kesimleri belirleyen anlayışların ürünü olarak bilinmektedir.

12 Mart, 12 Eylül ve benzerleri gibi 1997 Mayıs-Haziran ara dönemini anlamaya çalışırsak, bir başka deyişle bu dönemlere damgasını vuran askerî anlayışa olur verildiğinde, ülkenin kaostan kurtulacağına dair kanaatlerin bazı kesimlerde mevcut olduğu görülmektedir. Oysa gelinen noktada yaşanan kaosa sadece, günün siyasal iktidarlarının neden olduğunu söylemek mümkün değildir. Çalışmanın girişinde tarihî kesit içerisinde çizdiğimiz kısa biyografi de göstermektedir ki, militarizme yatkınlık, İttihat Terakki’den tevarüs eden anlayışlar ve rahatsızlıklar yüzünden hukuk devleti olamamanın sancuları yaşanmaktadır.

Kim Dost, Kim Düşman?

Genelkurmay MASK’da yaptığı değişikliği açıklamak için düzenlediği brifingde, “irtica” tehlikesinin büyümesine dikkat çekmiş ve iç tehdidin, dış tehdidin önüne geçtiği tezini savunmuştur.

Brifingde irtica tehlikesine dikkat çekilmekle birlikte “düşman” tabiri kullanılmadığı açık. Ancak brifinge davetli

basının açıklama ve yorumlarından MASK'ın bu defa irticayı, dağlardan söküp atılan fakat şehirlerde yuvalanan PKK'nın önüne geçirdiği, dolayısıyla PKK'dan sonra bir yeni düşman belirlediği şeklinde idi:

“Askerler ilk defa ellerinde silâh bulunduğunu ve gerektiğinde bunu dışta olduğu gibi içte de kullanabileceklerini söylüyorlar.”¹¹

“Zamanla PKK terörü ön plâna çıktı. Ancak şimdi öyle anlaşılıyor ki, artık Genelkurmay'ın tehdit değerlendirmelerinde irtica bir numaralı düşman koltuğuna oturmuş durumda.”¹²

“Devleti, kendi halkına savaş açmış pozisyona düşürerek ne elde edeceğinizi umuyorsunuz”¹³

“Düşünün bir, yıllardır her gün ‘karafatma’ diye aşağılanan, ‘mürteci’ diye damgalanan başörtülü kadın; sabah, gazetesini açıp, da irticanın ‘baş düşmanı’ ilân edildiğini okuduğunda, kendi ülkesinde düşman sayılmasının korkunç acısını yaşamayacak mı?... Alt tarafı iki kelime deyip geçmeyin. Sanıyorum demokrasimizi on yıllardır darboğazlara sokan şey, bu iki kelime arasındaki farktan kaynaklanıyor. Düşman ve suçlu. **Düşmanla savaşılr, suçlu yakalanır. Düşman yok edilir, suçlu cezalandırılır. Düşman yenilir, suçlu ıslah edilir. Düşman çoğuldur, suçlu tekil. Düşman dıştadır, suçlu içte. Düşmanla savaş orduların işidir. Suçla mücadele ise asayiş kuvvetlerinin**”¹⁴

Bu sözlerin yazıldığı gün aynı gazetede Ali Bayramoğlu:

¹¹ Ertuğrul Özkök, *Hürriyet* gazetesi, 30. 4. 1997

¹² Hasan Cemal, *Sabah* gazetesi, 30. 4. 1997

¹³ Ahmet Kekeç, *Akit* gazetesi, 1. 5. 1997. Ahmet Kekeç Prof. Mustafa Erdoğan'ın *Öncü* gazetesinde “**İttihat Terakki'nin muhaliflerini sindirmek için irtica yaftasını icat ettiğini**” de aktarmaktadır.

¹⁴ Gülay Göktürk, *Yeni Yüzyıl* gazetesi, 1. 5. 1997

“Kim ne derse desin, ülkenin üçte birini vatan haini ilân eden bir zihniyet, karanlık ve çağdışı bir zihniyettir” diyordu.¹⁵

Yine Murat Belge:

“Düşman zaman zaman değişebiliyor, düşman ihtiyacı değişmiyor (...) Bu nasıl bir ortam ki bunca düşman, zararlı ideoloji, tehlikeli akımlar üretiyor?” demektedir.¹⁶

Hukuk Devleti ilkelerini çalışmamızın başında sıraladığımızdan burada tekrar etmeyeceğiz, ancak suçlu ile düşman arasındaki ayırımın ortadan kaldırıldığı günleri yaşadığımızın da altını çizmek gerekiyordu. Son birkaç yıldır DGM’lerde her türlü siyasî fikir hareketleriyle münferit eylemlerin “Devletin bölünmez bütünlüğü aleyhine bir kalkışma” olarak değerlendirildiğine ve TCK’nın 146. maddesine göre yargılama yapıldığına şahit olmuştuk. İradesini halktan değil de, atanmışlardan veya TCK 146. maddesine uyan fiilleriyle devlete el koyanlardan alan anayasal süreç ve bu sürecin oluşturduğu yasallaştırma ve cezalandırma faaliyeti neticesinde gelinen nokta; insanları TCK 312. maddesine uyan “din, dil, ırk gibi ayırımlara tabi tutmak” olabiliyordu. Neticede bu da gerçekleşti. İnsanlarımız artık gerici-ilerici, İslâmcı-lâikçi, İslâmî sermaye-lâik sermaye ayırımına tabi tutularak fişlenmekte ve hedef gösterilmektedir. İşin en acı yanı da, bu hedef göstermenin Genelkurmay tarafından gerçekleştirilmesidir. Toplumun her kesiminden insanın görev yaptığı bir ocakta, böylesi

¹⁵ Ali Bayramoğlu, *Yeni Yüzyıl* gazetesi, 1.5. 1997. Benzer bir yaklaşım için bkz: “Vatanseverlik kimsenin tekelinde olan bir duygu ve düşünce değildir. Aksi ispat edilmedikçe, aksine bir davranış ve düşünce ortaya konmadıkça, bu ülkenin bütün insanları vatanseverdir. Vatanseverliği dar kalıplar içine sokarak, öylece takdim etmeye kimsenin hakkı ve selahiyeti yoktur. Vatanseverlik öyle makama göre, rütbeye göre, şöhrete göre, keseye göre taksim edilen ve dağıtılan bir nesne değildir. Dağdaki çobanın veya sokaktaki bir işçinin, en üst makamdaki bir kişiden daha az vatansever olduğunu kimse iddia ve ispat edemez.” Seyyit Mehmet Şen, *Devletin Tanrılaştırılması*, (İstanbul: Timaş Yayınları, 1996), s. 28.

¹⁶ *Radikal* gazetesi, 2. 5. 1997.

strateji ve taktiklerin tehlikesine dikkat çekmek dahi gereksiz görülebilir.

Yine basından Genelkurmay'ın hazırlattığı **“Siyasal İslâm'ın Yayılması”** adlı yirmi sayfalık rapora muttali olduk.¹⁷ Adı geçen raporda **“din eğitiminin 2005 yılında toplam oyların %66,94 ünün İslâm eksenli bir siyasal partiye yöneleceği, bunun da anayasayı değiştirecek bir çoğunluğu elde etmek anlamına geleceği”** tespiti yer almaktadır.

Oldukça abartılı ve öncelikle raporu hazırlayanların kendilerini kandırmasına yarayacak bilgiler içeren bu rapor, kanaatimizce uygulamaya konulan MASK'ın dayanağını oluşturmakta ve iç-dış düşman ayırımına zemin hazırlamaktadır.

Tüm bunlar, kendilerini ülkenin tek sahibi görme alışkanlığındaki bir kesiminin ayağının altından iktidar zeminin kayması ile başlayan paniği işaretliyor gibi.¹⁸ Bunun yerine bir arada yaşamayı, karşılıklı saygı ve sevgiyi, bunların da ötesinde karşı taraf olarak gördükleri kesimleri anlamayı yeğleselerdi, daha kazançlı çıkabilirdi.

Bu konuda farklı yorumlar da söz konusu. Brifinge katılan bazı iş adamlarının brifingin maksadını ekonomik gerekçelere dayandırdığı bilinmektedir.

Millî Askerî Strateji Konsept'ini değerlendirirken, bir ülkenin temel strateji konseptini iç tehdide yöneltmesini **“abnormalite”**¹⁹ olarak tanımlayan Doç. Dr. Ahmet Davudoğlu;

“Dünyada stratejik açılım ve atılım yapmak isteyen hiçbir ülke temel stratejik konseptini tehdit tanımlamaları üzerine yapmaz. Hele hele kendi iç çelişkilerini stratejinin temel odağı haline getiren bir strateji yapımcısının herşeyden önce strateji kavramını anlamadığı ortaya çıkmış olur”

¹⁷ Ahmet Taşgetiren, *Yeni Şafak* gazetesi, 1. 5. 1997.

¹⁸ **“Şu ya da bu kamptan... Herkes, uçurumun kenarında yürüdüğümüzü görebilmelidir.”** Güneri Cıvaoğlu, *Milliyet* gazetesi, 15. 5. 1997.

¹⁹ Anormallik.

der ve stratejinin nasıl oluşturulacağı hakkında siyaset bilimcisine yakışır bir ders verir.²⁰

Bir başka yazarın tespitine daha bakalım:

“İç ve dış düşman tehdidi Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca sürekli kullanılmıştır...Mücadelenin bir ucunda devleti savunanlar, diğer ucunda düşmanlarının (dış destekli iç düşmanlar tercih edilir) bulunduğudır. İç ve dış düşmanın devleti tehdit ettiği teması hem sivil iktidarlarca, hem de silâhlı kuvvetler tarafından kullanıldı... Silâhlı Kuvvetler İç Hizmet Kanunu'nun 35.maddesinde ‘Silâhlı Kuvvetlerin vazifesi: Türk yurdunu ve anayasa ile tayin edilmiş olan Türkiye Cumhuriyeti’ni kollamak ve korumaktır’ denilirken, 85. maddesinde: ‘**Vazifesi, Türk yurdu ve Cumhuriyetini içe ve dışa karşı , lüzumunda silâhla korumak olan, Silâhlı Kuvvetlerde her asker kendine düşeni öğrenmeye ve öğretmeğe ve icabında son kuvvetini sarf ederek yapmaya mecburdur**’ denilmektedir. Ordu bu yasa maddelerinden aldığı güçle politik alanda sürekli var oldu. Silâhlı Kuvvetler kendini siyasal iktidarın denetiminde bir kurum olmaktan daha çok devletle olan ilişkisi içinde tanımladı.”²¹

Bu önemli tespiti yapan Serdar Şen, bu görüşlerinin yanı sıra: Silâhlı Kuvvetlerin modernizme yaptığı hizmet ve faaliyetlerinin; devlet ve rejimin meşruluğunu olduğu kadar kendi faaliyetlerinin de meşruluğunu gerçekleştirdiğini ve de en önemlisi, yaratılan yeni modernist kültüre Silâhlı Kuvvetlerin **hiyerarşi ve otorite** gibi özelliklerini de taşıdığını vurgulamaktadır.²²

Bir de şu çelişkiye dikkat çekerek konuyu bitirelim: Basında çıkan haberlere göre, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Karadayı, Yunan Genelkurmay’ına bir mektup göndermiş ve mektubunda: “**Devletler komşularını değiştirme iradesinde olmadıklarına göre, bir uzlaşma**

²⁰ *Yeni Şafak* gazetesi, 4. 5. 1997.

²¹ Serdar Şen, *Cumhuriyet Kültürünün Oluşum Sürecinde Bir İdeolojik Aygıt Olarak Silâhlı Kuvvetler ve Modernizm*, (İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1996), s. 51.

²² Serdar Şen, a.g.e., s. 52.

arayışında olmak zorunda değiller midir?” diye sormuştur.

Devletin, komşularını değiştiremeyeceği doğrudur. Ancak bir ülkenin Ordusu'nun halkını da değiştiremeyeceğini görmek gereklidir.²³ Yüz yılı aşkın zamandır yapılan çalışmalar başarısızlıkla sonuçlanmıştır. O halde başta da belirttiğimiz gibi hukuk devleti ilkelerine dönmek gereklidir.

Anayasa'nın benimsediği ilkeleri bir hukukçu olarak hatırlatmak da görevimizdir. Bu ilkeleri, polemik kabul etmemekle birlikte “ancak”larla sınırlandırılmış bir anayasaya dahi herkesin uyması gerektiğini ifade edenler için alıntılalım:

Anayasa Başlangıç Bölümü:

“Topluca Türk vatandaşlarının milli gurur ve iftiharlarda, milli sevinç ve kederlerde, milli varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğu, birbirinin hak ve hürriyetlerine kesin saygı, karşılıklı içten sevgi ve kardeşlik duygularıyla ve “Yurtta Sulh Cihanda Sulh” arzu ve inancı içinde, huzurlu bir hayat talebine hakları bulunduğu...”

Anayasa Madde 5. Devletin Amaç ve Görevleri:

“Devletin temel amaç ve görevleri: Türk Milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyet ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî

²³ “Onlar memleketin siyasi vaziyetini istedikleri gibi değiştirmekle, içtimai durumunu da değiştirmeye muvaffak olabileceklerini zannettiler. Sadece birtakım kanun ve nizamların, bir milletin içtimai yapısını istenildiği gibi değiştirebileceği, bütün toplumun hükümetin heves ve hislerine tabi bulunduğu gibi, safdilce fikirlere kapılmak hatasına düşüler” Said Halim Paşa, *Buhranlarımız*, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul: Kervan Kitapçılık, s. 61.

ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.

Son (Şok) Bir Gelişme

Bu tespitlerimizi doğrulayan önemli bir gelişme Eylül 1997’de yaşandı. Millî Güvenlik Kurulu evvelce de olduğu gibi Millî Güvenlik Siyaseti’ni belirledi ve MGS Belgesi hazırlayarak Bakanlara ve üst düzey yöneticilere ilettiler. Tabii ki bu defa M.G.S. Belgesinde bazı değişiklikler de yapıldı.

Akredite basın çok yeni bir şey imiş gibi sunduğu ve **“Gizli Anayasa”** olarak takdim ettiği belgenin daha önce de 4-5 yıllık periyotlar halinde kararlaştırılıp Cumhurbaşkanı ve Başbakan’a **“Kırmızı Kitap”** olarak sunulduğunu konuya ilgi duyanlar hatırlamaktadır.

Yine konuya ilgi duyanlar bilirler ki, Millî Güvenlik Siyaset Belgesi, Millî Askerî Strateji’den farklıdır. Farklı konulara tekabül eder. MASK, askerî ihtiyaçlara yöneliktir. MGSB ise, Hükümetin iç ve dış politikalarına yöneliktir.²⁴

Bugüne kadar kamuoyunun bilgisi dışında belirlenip uygulamaya konulan MGSB, bu defa Millî Güvenlik Kurulu tarafından açık edilmiş ve basına sızdırılmıştır.

Basına sızdırılan kadarıyla (28 Şubat 1997 kararları gibi) Millî Güvenlik Siyaset Belgesi’nde dış tehdit unsuru olarak birinci öncelik Yunanistan ve Suriye’ye verilmiş, aynı zamanda **“Siyasal İslâm”** unsuruna da dikkat çekilmiştir. İki kitapçık ve 10 ekten oluştuğu ifade edilen MGSB’nin, Hükümetçe Kararname haline getirilmesinden sonra **“gizli bir anayasa”** halini alacağı, **“Bundan böyle hiçbir yasa, genelge yönetmeliğin buna aykırı olamayacağı”** akredite basın tarafından kamuoyuna duyurulmuş bulunmaktadır.²⁵

²⁴ “Şimdiye kadar MGSB’de 11 defa değişikliğe gidildi. Bunlardan onuncusu 17 Eylül 1992 tarih ve 92/3514 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yapıldı.”
Bkz.: *Yeni Şafak* gazetesi, 5.11.1997.

²⁵ *Hürriyet* gazetesi, 4.11.1997.

Refahiyol Hükümeti döneminde Bakanlara yöneltilen “Tehdit önceliklerinizi bildirin” talimatına verilen cevaplar ve Askerî İstihbaratın oluşturduğu bilgiler ışığında belirlendiği ifade edilen son Millî Güvenlik Siyaset Belgesi’nin içeriği, basında yayınlandığı kadarıyla şöyledir:

—Bölücü ve irticaî faaliyetler, eşit ve birinci derecede önceliklidir.

—Siyasal İslâm, Türkiye için tehdit unsuru olmaya devam etmektedir.

—Türk milliyetçiliği bazı kesimlerce ırkçılığa dönüştürülmek istenmektedir. Ülkücü mafya bundan yararlanmak istemektedir. Bu da bir tehdit unsuru oluşturmaktadır.

—Aşırı sol yine tehdit unsuru olmaya devam etmektedir. Ancak bir yumuşama içinde olduğu görülmektedir.

—Türk Cumhuriyetleriyle ilişkiler daha da güçlendirilmeli ve bu ülkelerin yönetimlerinin gücünün korunmasına destek olunmalıdır.

—Yunanistan’la ilişkilerde tehdit algılanmasına dikkat edilmelidir. Türkiye’nin bir tercihi olmamasına karşın, Yunanistan ile bir çatışmanın çıkabileceği gözden kaçırılmamalıdır.

—Yunanistan ile çıkabilecek bir çatışma halinde Suriye de Türkiye ile çatışmaya girebilir.

—Türkiye’nin komşusu olan ülkelerle ilgili önceki değerlendirmeler aynen korunmalıdır.

—Kamusal alana kaymamak koşuluyla mahallî ve kültürel özelliklerin geliştirilmesine yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.

—Adalet ve devletin yönetim sistemindeki eksiklik ve aksaklıklar acilen giderilmelidir.

—Türkiye’nin Batı’ya dönük yüzünde hiçbir değişikliğe gidilmemelidir.

—Türkiye'nin AB'ye tam üyelik konusundaki hedefi korunmalıdır. Ancak bazı Avrupa ülkelerinin bu konudaki olumsuz tutumları göz ardı edilmemelidir.

—Türkiye'nin dünya ile bütünleşmesine yönelik özelleştirme de dahil ekonomik çabalar arttırılmalıdır.²⁶

Burada asıl tartışılan ve tartışılması gereken konu, belgede yer alan “tehdit öncelikleri” mi, yoksa bu belgenin bir “gizli anayasa” mı olduğudur. Tehdit önceliklerinin Şubat 1997'de belirlenen Millî Askerî Strateji'de yer aldığını müşahede etmiş idik. Gizli anayasa olduğunu da geçmiş hükümetler dönemindeki uygulamalardan, uygulanmadığında nasıl cezalandırıldıklarından takip etmiş idik. O halde asıl tartışılması gereken bunlar değil, başta basın olmak üzere birtakım “akredite çevrelerin” tehdit önceliklerini öncelerken, Millî Güvenlik siyaset Belgesi'nin “gizli bir anayasa” olduğunu ısrarla vurgulamasıdır.

Siyasilerin ise, farklı bir tavır sergileyemeyeceği, bu güne kadar yaptıklarının yapacaklarının birer teminatı olduğu da izahtan varestedir.²⁷

²⁶ *Hürriyet* gazetesi, 4.11.1997.

²⁷ “Bütün hükümetler bu tür belgelere muhatap olmuşlardır. Son belgeyi görmedim ama, Türkiye'nin Millî Güvenlik meselesinde tatbik etmesi gereken politikaları önerdiği açıktır” (55. Hükümetin —Mesut Yılmaz Hükümeti— Adalet Bakanı Oltan Sungurlu). *Yeni Şafak* gazetesi, 7.11.1997.

İSRAİL İLE YAPILAN ANLAŞMALAR (APOLETLİ DEMOKRASİ)

Türkiye'nin dış siyaset ilişkilerini takip edenlerin gözünden kaçmamıştır ki, Türkiye, İsrail ile ilişkilerinin yeniden gelişmeye başladığı ve yoğunlaştığı 1993'den bu yana bu ülke ile tam **on üç** anlaşma yapmıştır. Bunlardan son ikisi askerî anlaşmalar, diğerleri ise, çevre, uyuşturucu, haberleşme, tarım, sağlık, kültür, ticaret, vergilendirme, ekonomik ve bilimsel konularda yapılan anlaşmalardır. Biz konumuz gereği İsrail ile yapılan Askerî Eğitim ile, Savunma Sanayii İşbirliği Anlaşmaları üzerinde duracağız.

Askerî Eğitim ve İşbirliği, Savunma Sanayii İşbirliği Anlaşmaları

Genelkurmayın oluşturduğu son MASK'ın kamuoyuna yansıyan diğer bir yanı da, yeni bir dost icat etmek olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin evvelki Millî Askerî Strateji Konseptlerine bakıldığında iç tehlike olarak komünizm, terörizm, PKK ve son sırada irticanın sayıldığı görülür. Dış politika açısından da komşu ülkeler düşmandır. Suriye, Irak, İran, Rusya, Yunanistan, Bulgaristan. Türk Dış Politikasında İsrail ise, Filistin'de işgalci olarak değerlendirilir. Alt seviyede diplomatik ilişki kurulacak bir devlettir. Her ne kadar İsrail'i ilk tanıyan devletlerden biri Türkiye olsa da, Birleşmiş Milletler'de İsrail zulmü ve işgali aleyhine oy kullanılır.

Suriye'nin Hatay meselesi, Irak'ın da su meselesinden dolayı PKK'yı desteklemesi gibi icraatları, düşman ilân edilmelerini haklı gösterebilir. Fakat üç yüz elli sekiz yıl önce yapılan Kasr-ı Şirin Anlaşması'ndan bu yana Türkiye ile savaşmamış, iyi ilişkilerde bulunmuş, devrim ihracı noktasında dişe dokunur bir gayreti olduğu kanıtlanamamış İran'ın düşman devlet ilân edilmesi, halkın menfaatlerine ve tarihine dayalı olarak belirlenmesi gereken bir politikanın neticesi gibi görünmemektedir.

İsrail ile yapılan Askerî Eğitim ve İşbirliği Anlaşmasında basına yansıdığı kadarı ile aşağıdaki şartlar mevcuttur:

- Yılda 8'er kez Türk ve İsrail pilotlarının eğitim uçuşu yapması,
- 6 ayda bir stratejik diyalog ve bölgesel tehdit değerlendirmesi,
- Ortak deniz kuvvetlerine bağlı uçakların katılacağı tatbikat. (İlk tatbikat ABD'nin de katılımıyla 1997 yazında gerçekleştirilecekti. Ancak, hükümetin son siyasi gelişmeler üzerine ertelettiği ifade edilmektedir.)
- Hava ve Deniz Kuvvetleri Komutanlarının karşılıklı ziyaretleri, Savunma Bakanlarının karşılıklı ziyaretleri, Türk Genelkurmay Başkanının İsrail'i ziyareti (bu ziyaretler 1997 Mayıs ayı sonuna kadar gerçekleştirildi), Türk Kara Kuvvetleri Komutanının İsrail'i ziyareti,
- NATO Deniz Kurdu Tatbikatı çerçevesinde Türk gemilerinin İsrail'in Hayfa limanında demirlemesi,
- Karşılıklı istihbarat işbirliği.

Savunma Sanayii İşbirliği anlaşmasında da:

- 630 milyon dolara Türk F-4 filosunun modernizasyonu ve elektronik harp teknolojisi ile donanımı,
- F-5'lerin modernizasyonu için İsrail firmasına ihale daveti,
- Türkiye'nin balistik ABD-İsrail ortak yapımı Arrow füzelerini ve Popeye füzelerini alma isteği,
- İsrail'den 10 adet insansız hayalet uçak alımı,
- Kuzey Irak'da kullanılmak üzere elektronik sınır güvenliği sistemi geliştirilmesi,
- M-60 tanklarının modernizasyonu ve Merkava tanklarının ortak üretimi, gibi maddeler mevcuttur.

İsrail ile yapılan anlaşmaların resmî gerekçesi olarak, İsrail ve Türkiye'nin bazı ortak komşularının, silâhlanmaya

aşırı önem vererek ve bu iki devlet aleyhine güçlenerek bir tehdit oluşturdukları ifade edilmektedir. Bu aşırı silâhlanma karşısında Türkiye'nin yapması gereken her şeyden önce millî silâh sanayiini güçlendirmek ve bölgede dengeleri kendi lehine çevirici bir dış politika uygulamak olmalıydı.

İç tehdidi öne sürüp de yeni bir Millî Askerî Strateji konsepti oluşturmak, dönem dönem çimizde düşmanlar ve düşmanlıklar icat edip, ülke nüfusunun kahir ekseriyetini zaman içinde bir şekilde sistemin ve sistemi kullanan güçlerin karşısına koymakla bu dengeler nasıl korunabilir?

İsrail ile yapılan anlaşmaların bir diğer gerekçesi olarak Amerika'nın silâh ambargosu veya parasını aldığı silâhları vermemesi gösterilmektedir. Bu durum Türkiye-İsrail anlaşmalarının haklı bir gerekçesi gibi görünüyor. Orta Doğu'da önemli bir güç olan Türkiye'nin savunma ve silâh sanayiinde önündeki tüm alternatifleri kullanması gerekliliği de bu düşüncüyü desteklemektedir. Ancak burada Amerika'nın, Türkiye'yi İsrail ile anlaşmaya zorladığı gerçeğini de göz ardı etmemek gerekir. Bir yandan silâh vermeyip, diğer yandan savunma sanayiinde olmazsa olmaz duruma getirilmiş sistemleri İsrail'e vererek, Türkiye İsrail'e mahkum edilmek istenmiştir.

ABD'nin Türkiye'ye karşı bu tutumunun bir taktik boyut olduğunu, Amerika'nın İsrail'e verip de Türkiye ile ittifak için pazarlık konusu yaptığı silâhların daha iyilerini gerekirse başkalarına da verebileceğini, Türkiye'nin güvenliğinin stratejik boyutunun ülkenin küresel dengeler açısından doğru yerde durmayı başarmasına bağlı olduğunu vurgulayan, Türkiye'nin Amerika ile Avrupa arasında dengeli, kişilikli ve adaletli bir politika çizgisi oluşturması gerektiğinin altını çizenler de var.²⁸

Kuvvetli El Türkiye

²⁸ Aydın Menderes, *Yeni Şafak* gazetesi, 12. 5. 1997

İsrail'in dost ülke statüsünü kazanması için, dış politikasında eskiye nazaran bir değişiklik yaptığı görülmemiştir. İsrail hâlâ Filistin'de ve Lübnan'da işgalcidir, teröristtir. Bu özelliklerini eskisinden daha fazla devam ettirmektedir. Ancak dünya emperyalizminin Türkiye ve Orta Doğu üzerindeki emellerinin ve İsrail'in, Müslümanların yaşadığı kutsal beldelerin bağrına bıçak gibi saplanması, bu bıçağın saplandığı yerde **kuvvetli bir el** tarafından tutulmasını gerektirmektedir.

Bu kuvvetli el bu iş için kullanılacaksa, önce buna engel olabilecek unsurların ortadan kaldırılması, en azından siyasal arenadan temizlenmesi, sindirilmesi zorunludur. Bu politikaya engel olacaklar, Türkiye'nin kendi Müslüman halkı da olsa, tarihî ihanetin belirlediği irtica ismi ile yaftalanarak düşman ilân edilecek, demir bilek eliyle uygulanan bu psikolojik savaş karşısında kitleler sessiz kalmak zorunda olacaklarından, Türkiye birkaç tank ve uçak balonu ile kandırılarak **Amerika-İsrail Uluslararası Stratejik Konsepti'**ne kurban edilecektir.²⁹

Bu kurban edişte, ülkenin bulunduğu bölgede yalnızlığa itilmesi, dünyadan kopup komşuları ile düşmanca ilişkilere girişmesi, Arap ve Müslüman dünyasını karşısına alması da önemli bir faktördür. İç siyasette, neticede bir yerde durum halledilir ve milletin iradesi hakim kılınarak yaralar sarılabilir. Fakat dış politikada yapılan yanlışların

²⁹ Abdurrahman Dilipak, Doğu Perinçek'in 1990 yılında *Teori Dergisi*'nin Ağustos 1990 sayısında yayınlanan "Laikliğin Toplumsal ve Felsefi Boyutları" adlı raporundan aktarma yapıyor. Raporun tespitlerinin çok azına katılmakla birlikte İsrail ile ilgili bölümü dikkat çekici: "Bir de İsrail var. Son zamanlarda hızlı laiklerden. Üstelik Türkiye'nin büyük basınında bayağı etkili... Lâiklik dizileri yapıyor. İsrail de bizi çok seviyor. Lâiklik, Türkiye'de elden gidecek diye çok dertleniyor. Türkiye'ye lâiklik önerileri büyük ölçüde ABD ile uyum halinde. Elbette ki belli farklarla. Ama İsrail açısından Türkiye'de laikliğin işlevi, Türkiye'yi Filistin Kurtuluş Davasından ve genel olarak İsrail karşıtı Arap Ülkelerinden uzak tutmaktır. İsrail malı lâiklik, lâiklikten çok bir kamaya benziyor. Türkiye ile Filistin halkının ve Arap halklarının arasına giren bir kama" Abdurrahman Dilipak, *Lâisizm*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 1991), s. 120.

düzeltilmesi her zaman kolay olmamaktadır. Cumhuriyet tarihi boyunca yapılan yanlışlıklar düzeltilemezken, İsrail ile ittifak ve ortak tatbikat şeklindeki yanlışlıkların neticelerinden arınmak da pek kolay olmayacağına benzemektedir.

Üstelik, Türkiye dış politikasının münhasıran İsrail ile işbirliğine temellendirilmiş olması, gerek Türkî Cumhuriyetler, gerekse Balkanlardaki tarihi bağımız olan ülkelerle ve bölgelerle ilgili hiçbir strateji oluşturulamaması, çok açık bir handikap ve geleceğin kaybı anlamına gelmektedir.

İsrail ile yapılan anlaşmaları (her ne kadar hükümetin bilgisi dahilinde olsa da) imzalayanların; yangından mal kaçırıcısına acele etmeleri, tepkileri test edip engellemek düşüncesiyle Millî Askerî Strateji Konsepti'ni uygulamaya koymaları, kılık kıyafete varıncaya kadar insanları tırnak muayenesinden geçirmeye kalkışmaları, bir nevi İsrail'le yapılan işbirliği anlaşmalarını gözden kaçırmaya yönelik olduğu intibayı vermektedir.

İsrail ile yapılan anlaşmaların gerekçelerini Savunma Sanayinin geliştirilmesine bağlayanların hesaba katmaları gereken önemli bir faktör de siyasal istikrardır. Konunun uzmanı Aydın Çetiner, bu konudaki araştırmasında:³⁰

“Savunma sanayinin gelişimi, öncelikle iyi işleyen bir ekonomiye ihtiyaç duymaktadır ki; her şey askerlere ve silâhlara bağlı değildir. Bunlardan daha önemlisi siyasal istikrardır. Siyasal istikrar olmadıkça iyi işleyen bir ekonomiye sahip olamazsınız. İyi işleyen bir ekonominiz de yoksa savunma sanayii gibi pahalı bir faaliyeti yürütmek mümkün değildir.”

şeklindeki tespitleriyle, siyasal istikrarın önemini vurgulamaktadır.

³⁰ Aydın Çetiner, “Türk Savunma Sanayii”, MÜSIAD Çerçeve Dergisi, Sayı: 19, s. 33 vd.

Siyasal istikrarın korunmasının, devletin meşru anayasa ile görev ve yetkileri belirlenmiş tüm güçlerinin katılımıyla sağlanacak bir Millî Askerî Strateji oluşturulmasıyla sağlanabileceği izahıta varestedir. Ancak Ekim ayı içinde Genelkurmay tarafından hazırlanan “Türk Savunma Sanayii Politikası ve Stratejisi Tasarısı”, TSK’nın silâh alımlarında Savunma Sanayii Müsteşarlığı ve buna bağılı Savunma Sanayii İcra Komitesi’ni devre dışı bırakmaktadır. Üstelik bu tasarı TSK’nın 181 milyar dolarlık tedarik programının açıklandığı dönemde hazırlanması da ilgi çekicidir. Millî Savunma Eski Bakanı Ercan Vuralhan, “Başbakan, Genelkurmay Başkanı, ve Millî Savunma Bakanı’ndan oluşan Savunma Sanayii İcra Komitesi’nin devre dışı kalmasının uygun olmadığını, emekli generallerin şereflı geçmişlerini düşünerek alım işinin içine girmemelerini” hatırlatması da önemle üzerinde düşünülmesi gereken bir konu olmaktadır.³¹

Türkiye dış politikasının, bilhassa son gelişmelerle birlikte tamamen Ordu’nun inisiyatifinde geliştiğı, Hükümetlerin, bilhassa Refahyol hükümetinin, İsrail ile ittifak anlaşmalarında hiçbir rolünün olmadığı görünen gerçektir. Diğere bir ifade ile, hükümetin Refah kanadı “**saraya hapsedilmek**” olarak değerlendirilebilecek bir kıskaca alınmıştır.³² Bu anlaşmaların TBMM’de sessiz sedasız onaylanarak, muhalefetin de hükümetten aşığı kalmayan ‘**evet efendim**’ci tavır sergilemesi “**Ordu gerçeğı**” üzerinde düşünmeyi gerektiriyor.

“Demokratik bir ülkede silâhlı kuvvetlerin yöneticileri hangi rütbede olursa olsunlar bırakınız dış politikayı yönlendirmeyi, millî savunma ve dış güvenlik dışında hiçbir konuda yetkili olamazlar.”³³

³¹ *Yeni Şafak* gazetesi, 12.10.1997.

³² Mahir Kaynak, *Yeni Şafak* gazetesi, 17. 5. 1997.

³³ Hasan Celal Güzel, “Milleti Halâskarlardan Halâs Etmeli” *Umran* dergisi, (İstanbul: Mart-Nisan 1997).

Bütün bu gelişmeler ister istemez akla bazı soruları ve ihtimalleri getirmektedir:

—İsrail’le yapılan bu anlaşmalar, Arap dünyasında bir ittifaka neden olabilir ve Türkiye, bu ittifak karşısında hem kendi konumunu korumak, hem İsrail’i gözetmek, bir bakıma İsrail’i sırtında taşımak zorunda kalabilir. Özellikle 1970’lerden bu yana gelişen ve iyileşen İslâm dünyası ile ilişkiler politikası zarar görebilir. (*)

—Geleneksel **“vadedilmiş topraklar”** inancından ve politikasından vazgeçmeyeceği, teokratik/ideolojik bir ulus devleti olarak bu politikasını her geçen gün daha bariz biçimde uygulamaya koyacağı aşikâr olan İsrail’in, vadedilmiş topraklar içinde gördüğü GAP projesi ve gerçeği karşısında, hangi kriterlerle dost ve müttefik ülke statüsüne getirildiği ve bu işbirliği sonucunda kimin ne kazancı olabileceği hususu karanlıkta kalmıştır. Bölgede Batı’nın ileri karakolu olarak sürekli desteklenen, bu desteğe bağlı olarak yayılmacı politikalarını sürdüren ve bu özellikleriyle Orta Doğu siyasetinde güçlü bir aktör olarak ortaya çıkan İsrail ile ittifaka girmenin maliyeti ne derece hesaplanmıştır? Bunun karşısında çok sık değişen ve konjoktürden devamlı nem kapan Türkiye dış politikasının ne derece başarılı çıkacağı zihinleri meşgul etmektedir.

Eskilerde solun kullandığı bir deyim vardır **“Komünizme düşman olmak, Amerika’ya dost olmaya yetmez”**. Bu deyim, 1960’lı yıllarda Süleyman Demirel’in dış politikasına karşı söylenmiştir. Şimdi ise bu deyim **“İrticaya düşman olmak, İsrail’e dost olmaya yetmez”** şeklinde anlaşılmalıdır. Zira, Orta Doğu’daki İsrail hançeri,

* Bu yazıların yazıldığı günlerde, Türkiye’nin dış politikasına karşı bir Arap Bloku oluşturulduğu, ilk belirti olarak da uzun yıllar aralarında hiçbir ilişki bulunmayan Suriye ve Irak arasındaki sınır kapılarının açıldığı haberleri gelmiştir.

Son bir gelişme ise, 21 Arap Ülkesinin, daha önce hiç görülmemiş bir şekilde, Türkiye’nin Mayıs ayında Kuzey Irak’ta başlattığı operasyonu Birleşmiş Milletler nezdinde kınamalarıdır. Halbuki evvelce bu operasyonlar birkaç Arap ülkesi tarafından cılız şekilde kınanırdı.

hançeri tutan güçlü ellerden de güç alarak her zaman daha fazlasını bekleyecek ve zorlayacaktır. Hançerin, kendisini tutan ele dönmeyeceğini de kimse garanti edemez.

Tarih, İsrailoğulları'nın ihanetleri ile doludur. Peygamberlerini dahi öldürebilen bir kavmin, tüm dünya insanlığını “**goy**”³⁴ olarak değerlendirdiğini, **vadedilmiş topraklar** uğruna her türlü cinayeti işleyebileceklerini görmemek için tarih bilgisinden mahrum olmak gerekir.

Emperyalizm, Yeni Dünya Düzeni ve Ordular

Emperyalizm, görüldüğü kadarıyla egemenliğini daha çok sivil-asker bürokrasi eliyle gerçekleştirmek alışkanlığına sahiptir. Günümüzde emperyalizmi temsil eden ABD gibi tarihsiz bir devletin, Türkiye gibi ordusunun kuruluşunu binlerce yıl öncesine dayandıran bir devleti bu yolla ne ölçüde yönlendirebileceği tartışılır ise de, bu konu yine de önemle ele alınmalıdır:

Eski CHP Milletvekili Süleyman Genç, “**Az Gelişmiş Ülkelerin Orduları İç Savaş Ordularıdır**” hüküm başlığı altında bu konuda bazı neticelere varmaktadır:

(Tabii, şimdiki CHP bu tespitlere katılmaz ve kulak asmaz. Kulak assa da halktan kopuk olması, dışlanmışlık konumu ve yüzdesi itibarıyla sistemin belirleyicileri tarafından korunmaya muhtaç³⁵ olduğundan*), emperyalist

³⁴ **Goy**, Yahudi olmayanlara, Yahudilerin verdiği isim. “Anti Semitizm (Yahudi düşmanlığı) diye bir şey yoktur, ‘Anti goyizm’ (Yahudi olmayanlara düşmanlık) vardır.” Henry Ford, *Beynelmilel Yahudi*, (İstanbul: Otağ Yayınları, 1974), s. 124.

³⁵ “1946 tarihli *Askerin Bilgi Kitabı* adlı çalışmada (Necdet Uluboy, İstanbul: Harp Akademileri Komutanlığı Yayınlarından, Harp Akademileri Basımevi) tutulan saf açıkça belirtilir.

‘Cumhuriyetin Halk Partisi; halkın partisidir. Halkın yükselmesi için elinden geleni yapar. Bu suretle ulusumuzun ilerlemesine hizmet eder. Halk Partisi; yurdumuzun birçok yerlerinde Halkevleri kurmuş ve kurmaya devam etmektedir. Halkevlerindeki kitap, gazete ve mecmuaları her vatandaş okuyarak bilgisini artırır. Burada verilecek konferanslara gelerek görgüsünü çoğaltır. Müsamerelelere iştirak ederek istifade eder. O halde Halk Partisi'nin kurduğu halkevleri her yurttaşın evidir ve onun bilgi ve sosyal bakımından yükselmesini temin eder... Türk inkılabının temelini; **Halk**

konseptlere karşı tavır koyamaz. Ancak 1978 yıllarının Süleyman Genç'inin tespitleri hayli ilginç).

“Emperyalizm bir ülkeye el koydu mu, öncelikle onun savunma ve güvenlik anlayışını çarpıtıyor. O güne kadar ulusal egemenliği ve bağımsızlığı savunan silâhli kuvvetler ve güvenlik kuvvetleri, emperyalizm için içine girdikten sonra silâhli kuvvetleri ya da güvenlik örgütlerini kendi halkına karşı kullanmasına zemin hazırlamaktadırlar. Emperyalist sisteme dahil bizde ve bütün ülkelerde böyle olmaktadır. Yunanistan, İran, Pakistan, Tayvan, Güney Kore, daha pek çok örneği böyledir. Güney Amerika halklarının yaşamı budur.

Dünya Bankasının başında bulunduğu Mac Namara'nın kuram babası olduğu, ve de 1952'lerde geliştirilen bu kurama göre az gelişmiş ülkelerin silâhli kuvvetleri ve güvenlik güçleri artık sınırlarda düşmanla değil de kendi ülkesinde kendi halkıyla dalaşacaktır. Bu dalaşma emperyalizm adına olacaktır. Çilesini ve ıstırabını yoksul uluslar çekecektir. Her ülkenin güvenlik örgütleriyle, silâhli kuvvetlerinde yeterince Amerikalı uzmanın

Partisinin değişmez prensipleri kurar'... Silâhli Kuvvetlerin askere gelen gençleri hedefleyen propagandası, CHP'nin yürüttüğü ideolojik propaganda ile büyük benzerlikler gösterir.” Aktaran Serdar Şen, *Silâhli Kuvvetler ve Modernizm*, (İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1996), s. 54.

* Hatırlanacağı gibi, 1995 genel seçimlerinde CHP, %10'luk barajı kıl payı farkla geçebilmiştir.

Yine hatırlanacağı üzere: Refah Partisi'nin kapatılmasını gündeme getiren **yıkım ekibinin**, CHP'sini ekonomik olarak Türkiye'nin en güçlü kurumu haline getirmek uğrunda verdiği mücadele ilginçtir. Türkiye'de yargı, CHP'nin İş Bankasında sürekli kontrolünü sağlayacak bir tasarrufta bulundu. Ankara 3. Asliye Ticaret Mahkemesi, CHP'nin Atatürk'ün mirasına dayanarak kontrol ettiği İş Bankası'nın %28.9'luk hissesini 'süresiz' ele geçirmesine imkan verdi. Kararda **“İleride yapılacak sermaye artırımlarında da CHP'nin bu payı sürekli olarak korunmasına”** da karar verildi. CHP, bu hisselerden kar payı alamıyor fakat, bankanın her yıl dağıttığı krediler göz önüne alındığında, yönetim kurulundaki üye sayısını ikiden dörde çıkararak büyük imkanlar elde edebileceği yorumunu yapan ekonomi çevrelerinde bu karar şaşkınlıkla karşılanmaktadır.

bulundurulmasıyla bu işlevin yeterince yerine getirilmesi sağlanacaktır.”³⁶

Süleyman Genç bu değerlendirmelerine dayanak olarak Mustafa Kemal, Klant Kıtaylar, Fransız Politikacı Alein Joxe ve ABD eski başkanı Johnson’un sözlerini almaktadır.

“1919’da Mustafa Kemal, ‘Yeni Savunma Örgütü ulusal kuvvetlerin ulusal iradeyi egemen kılması amacıyla kurulmuştur’ demişti.

Klant Kıtaylar: ‘Silâhlı kuvvetler bir ülkenin ulusal egemenliğinin hizmetindedir. Onu korur’ şeklinde tanımlamaktadır. Silâhlı kuvvetlerin bu işlevi günümüzde geniş çapta ortadan kalkmıştır. Bunun yerine silâhlı kuvvetler ve güvenlik kuvvetleri **‘ideolojik bir savaşa katılma, yıkıcı güçlere, tehlikeli mihraklara karşı koyma’** teknik ve taktikleriyle yetiştirilmektedir.

Fransız politikacısı Alein Joxe, “Vatan savunması için oluşturulmuş klâsik orduların iç savaş orduları haline dönüştürülmesi yargısı haksız değildir’ dememiş miydi?

1964 yılında Amerika Başkanı Johnson: “Şu anda 49 ülkede, iç savaşmanın en geliştirilmiş tekniklerini güvenlik kuvvetlerine öğreten 344 ekibimiz çalışmaktadır’ dememiş miydi. Bu açıklama Amerika’nın, çeşitli ülkelerin silâhlı kuvvetlerini nasıl yozlaştırdıklarını göstermesi bakımından ilginçtir.”³⁷

Burada dikkati çeken iki nokta bulunmaktadır.

Birincisi, emperyalist güçlerin temsilcilerinin belirledikleri Askerî Strateji Konseptleri. Diğeri ve en önemlisi ise, Mustafa Kemal’in sözü.

Eğer bu söz gerçekten Mustafa Kemal’e ait ise; son belirlenen MASK’in ve konsept içinde yer alan dost ve düşman kavramları ile bu kavramlar ışığında dost ve düşman tayininin yeni bir gelişme olmadığı, ulusal iradeyi egemen kılmada zaman zaman hatalara düşüldüğü, Türkiye Cumhuriyeti tarihinin bu tür konseptlerle yoğrulduğu tespiti

³⁶ S. Genç, *Bıçağın Sırtındaki Türkiye*, (İstanbul: Der Yay., 1978), s. 208.

³⁷ Süleyman Genç, a.g.e., s. 208.

haksız sayılmamalıdır. Bu da biraz evvel alıntılıdığımız Prof. Mustafa Erdoğan'ın, İttihat Terakkicilerin icadı olan “**irtica yaftası**”nın, İsmet İnönü ve Tek Parti eliyle devam ettirildiği, günümüzde de sivil-asker bürokrasi eliyle konseptlere konu edildiği görüşünü haklı kılmaktadır. Fakat ne yazık ki, Mustafa Kemal'in amaçladığı Millî Devlet; Kemalizm konusunda duyarlı Kemalistler eliyle uluslararası konseptlere uygun şekilde yapılandırılmaktadır.

Fakat bugüne kadar olduğu gibi, bu gün de halkın nabzını tutmasını bilmeyen güçler, halkın tepkisini hesaplayamamışlardır. İşte İmam Hatip Liselerini dahi bu konseptte kurban edenlere karşı halkın tepkisi ortadadır. 11 Mayıs günü bir milyona varan kalabalıklar “kitabıma dokunma, okuluma dokunma” sloganıyla, konsept adıyla hazırlanan stratejiye tepkilerini göstermişlerdir.

Bu tepkiyi sadece İmam Hatiplerin orta kısmının kapatılmasına karşı gibi görmek ve göstermek de yanlıştır. Bu tepkinin altında aynı zamanda her türlü yerli-yabancı konseptlere, her türlü İsrail muhibbiliğine karşı başkaldırı vardır.

Halkını terbiye edebilen bir ordu düşünülemeyeceğine, halkın da Peygamber Ocağı olarak gördüğü orduya karşı tepkisini başka bir yolla göstermeyeceğine göre, bu **çarıklı erkan-ı harbin** hassasiyetlerini ve uyarılarını dikkate almak akli selimin yolu olsa gerektir. Ayrıca “Türk'ün dostu yine Türk'tür” deyimini ön plâna çıkaranların, bu inançlarına rağmen, işbirliği yapacak başka bir dost araması abestir.

Dostluk ve Kafakol Programları

Emperyalizmin kontrol ettiği ülkelerde ne tür araçları kullanarak, o ülkelerin önde gelenlerini kafakola almaya çalıştığını gösteren ibret verici bir haberi aktarmak istiyoruz.

1989 yılının Nisan ayında *Hürriyet* gazetesinde bir haber ve bir yorum yayınlandı.³⁸ Haber *Hürriyet*

³⁸ *Hürriyet* gazetesi, 21 Nisan 1989

gazetesinden Sedat Ergin'e, yorumu da başyazar Oktay Ekşi'ye aittir. Aşağıdaki kısa alıntılar, okuyucuya oldukça kıymetli malumatları verebilecek ve medyamızın postalsız generallerinin, zamana göre nasıl kendi gerçekleri ile oynadıklarını, sivil ve asker bürokratlar ile aydınların bir kısmının kudret ve izzetin nerelerde aradığını gösterebilecektir.(*)

Haber şu şekildedir:

“ABD Genelkurmay Başkanı **William Crowe**; Senatoda Savunma Bakanlığı Bütçesi üzerinde yapılan görüşmelerde:

Washington'ın, dost ve müttefik ülke subaylarına ABD'de eğitim görmeleri amacıyla sağlanan bursların, **Uluslararası Askerî Eğitim ve Talim (IMET) Programı** denilen bir program dahilinde verildiğini,

Bu programın, dost ve müttefik ülkelere yapılan **en etkili ve en çok karşılık alınan yatırım** olduğunu,

Bu programın **nüfuz sağlamak açısından son derece başarılı** olduğunu,

Bu gün dünyada ordularının başında olan, hatta bazı durumlarda ülkelerini yöneten **pek çok asker**in bu program sonucu ABD'de eğitim gören kişiler olduğunu,

IMET'nin diğer **ülkelerin askerî ve sivil liderlerine yaklaşabilmek** açısından ABD'ne önemli imkânlar sağladığını,

Bu öğrencilerin çoğunun **üst kademe askerî lider olma vasfına sahip subaylar** olduğunu,

Bu subayların geçmişte olduğu gibi, gelecekte de **ülkelerinde önemli görevler üstleneceklerini**, örneğin **bu gün dünyada** bakan, büyükelçi, kuvvet komutanı ve askerî okul komutanı pozisyonlarında IMET eğitimi görmüş **1500 kişinin** var olduğunu,

IMET'nin uzun vadeli bir yatırım olarak **çok değerli bir güvenlik aracı olduğunu**, ABD'ye **sayısız yararlar sağladığını**” ifade etmiştir.

Haberin devamında:

* Haber ve yorum aktarımındaki vurgular bize aittir.

ABD'nin IMET programı çerçevesinden sağladığı kredilerde **Türkiye'nin liste başında** olduğu bildirilmektedir.

“1990 yılı Dış yardım Tasarısı'nın IMET faslında **Türkiye 3,3 Milyon Dolarla birinci** gelirirken, Filipinler 2.4, Paraguay 2.3 milyon dolarla Türkiye'yi izlemektedir.

1950 den bu yana dost ve müttefik ülkelere verilen

IMET bursları toplamında **Türkiye, Vietnam ve Güney Kore'den sonra üçüncü gelmektedir.**

1950 den 1987 yılı sonuna kadar geçen 37 yıl içinde ABD, Türk subaylarının Amerika'da eğitim ve talimleri için toplam **133 milyon dolar harcamış,**

ABD Savunma Bakanlığı'nın bir sözcüsü Hürriyet Gazetesi'ne, bu güne kadar **IMET Programıyla ABD'de eğitim gören Türk subaylarının sayısının 4.461 olduğunu** açıklamış,

1988 yılında 180 Türk Subayı IMET burslarıyla ABD'ye giderek eğitim görmüş. 1989 yılında 1974 subay için tahsisat çıkarılmış”tır.

Yukarıdaki aktarımlar haberin özetidir.

Şimdi *Hürriyet* gazetesi Başyazarı **Oktay Ekşi'nin** saflık ve cinliği birarada barındıran yorumundan bazı anekdotlar aktaralım:

“Yıllarca yüzüne dost diye baktığımız, yahut da iyi ilişkiler içinde olduğumuz bir insanın sizinle dostluğunun gerisinde başka hesaplar da olduğunu öğrenirseniz, **canımız sıkılmaz mı?”**

“... Müttefik oluyorsunuz, **‘bundan böyle ortak amaçlar için elele vereceğiz’** diyorsunuz. Bir zamanlar olduğu gibi **en mahrem askerî sırlarımızı** dahi **‘uzman’** yahut **‘danişman’** adıyla gönderdikleri maaşlı **casuslara** bile teslim ediyorsunuz. Aynı ortak gaye gerekçesiyle subaylarımızın eğitilmesini siz de istiyorsunuz. Müttefikiniz, bunun masraflarını üstleniyor. Ve bir gün işte bu gerçekle karşılaşıyorsunuz. Yani adam, **‘Evet çağırdık, eğittik, yedirdik, içirdik ama aslında biz bunu**

yaparken karşı tarafın bilmediği bir başka maksat da taşıyorduk’ demiş oluyor.”

“Dürüstçe konuşalım: Siz, eğer kendi subaylarınızı çağdaş askerlik bilgileriyle donatamıyorsanız, dün Alman’ın eline, bugün de Amerika’nın gözüne bakarsınız. Eğitilsin diye gönderdiğiniz subay da, elbette kendisini onlara daha yakın hisseder”

“Aslında milletler arasında diyalogu sağladığı ölçüde bu programlar tüm insanlığa yararlıdır. Çünkü, barış ancak karşılıklı anlayışın bulunduğu ortamlarda yaşar. Ama Oramiral Crowe’un bakış açısı böyle değildir. William Crowe, tüm insanlığa sağlanan yararı değil, ABD’nin sırf kendi çıkarı için başkalarını nasıl kullanabileceğini düşünmekte ve Senato’yu **‘bu çirkin alışverişten ABD’nin karlı çıktığına’** inandırmak için uğraşmaktadır.”

“Anımsayacaksınız, Türkiye gibi ülkelerde yaptıkları askerî yardımın kesilmesini isteyenlere karşı da ABD’nin çok üst düzeydeki yetkilileri senelerce önce aynı argümanı kullanmışlar ve **‘Evet, o ülkelerde askerî yardım yapıyoruz ama, unutulmasın ki, bu sayede kendi çıkarlarımızın onlar tarafından üstelik daha düşük bir maliyetle korunmasını sağlıyoruz’** demişlerdi.³⁹ Yani bir bakıma **bizi ve bizim gibi ülkeleri ‘parayla tutulmuş**

³⁹ Eleştirel bir yaklaşım için bkz.: “Amerikan yardımının Türkiye’de kontrol mekanizması olarak ileri sürülen iktisadi ve mali kontrol-askeri kontrol organlarından birincisi memleket hükümrانlığına karşı müdahale meselesi olarak şiddetle reddedilmiş, fakat ikincisi derhal kabul edilerek Ordu sömürgeleştirilmiştir. Alaylara kadar hiçbir işe yaramayan 8-10 adet Amerikan Sahra Eğitim Ekibi, subayının sokulmasına müsaade edilmiştir. Daha doğrusu mali istiklale Ordu karşılık olarak verilmiştir.” M. Emin AYTEKİN, *İhtilal Çıkmazı*, (İstanbul: Dünya Matbaası, 1967), s. 16.

Yukarıdaki alıntıya benzer bir yaklaşım için bkz.: “ABD, Ordu’nun her kesimine en küçük birimine kadar her yere girmişti. 1960’tan önce. Örneğin bilmem neredeki bir olayda ‘uzman’ sıfatlı erler vardı. Subayların, hepimizin er düzeyinde uzmanlara teslim edilirken ordu adına içimiz sızlıyordu. Yakınıyorduk. Harp Akademisi’nde ABD’li uzmanlar bize ‘harp tarihî, stratejisi okumayın’ diyorlardı.” 1960 İhtilalinin güçlü subayı, MBK üyesi, şimdiki ‘Atatürkçü Düşünce Derneği’ başkanı Suphi Görsoytrak’tan aktaran Ahmet Kekeç, *CIA ve 12 Eylül-Bir İhtilalin Romanı*, 2. Baskı, (İstanbul: Emre Yayınları, 1996), s. 40.

asker' konumuna düşürmüşlerdi. Hani onlara kızıyoruz, ama, doğrusu kızmak değil de galiba bu duruma düşmemektir.”

Yukarıdaki yorumlar gayet açık:

Dostlar arasında başka hesaplar olmazmış... (Eğer doğruysa) saklanamayacak bu gerçekleri açıklamak can sıkıcıymış... Eğitime gönderilen subay, elbette kendisini onlara yakın hissedermiş... Barış ancak, karşılıklı anlayışın bulunduğu ortamlarda yaşarmış... Bu programlar yakınlaşmayı sağladığı ölçüde tüm insanlığa yararlıymış... ABD Genelkurmay Başkanı sırf kendi çıkarlarını düşünüyormuş...⁴⁰

⁴⁰ Bu sanatkarane ifadeler bir anımı canlandırdı.

İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde bir yargılamada sanık müdafiyim. Sanık bir dergide yazarlık yapan genç bir araştırmacı. Öğretmen. Henüz genç ve deneyimsiz. Yukarıdaki satırlar gibi döktüremiyor. İstese de döktüremez. Şahsiyetli. İçinden geldiği gibi yazmış. Tabii ki zülfü yare de dokunmuş. Madde TCK 159. Hükümetin manevî şahsiyetine hakaret. Büyük suç. Ağırcezalık. Hakim Osman Sunusi Öztendir. Şimdi emekli. Sanık ana adı, baba adı, başlar ve ifadesini verir, bendeniz de savunmasını. Hakim gözlüklerinin üzerinden sanığa bakar ve söyler:

-Evladım, yazmaya devam ediyor musun?
Sanık biraz sıkılğan:

-Eh işte...

-Elbette yazacaksın evladım. Biz de emekli olunca gelir okuruz. Çok okuyacaksın. Fakat yazarken usturuplu yazacaksın... Hani şu büyük gazetelerin köşelerinde büyük adamlar(!) var ya, işte onlar gibi yazacaksın. Kitabına uydurup yazacaksın. Suç işlemeyeceksin...

Doğru söze ne denir. (İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 1992/217 Esas ve 1993/44 Karar sayılı dosyası.)

AKREDİTE ÇEVRELER VE TCK M. 312

Genelkurmay MASK doğrultusunda, dışarıda dost olarak İsrail'i, düşman olarak ise, tüm komşularımızı ve daha fazla da bir süreden beri ekonomik ilişkiler içinde bulunan ve doğalgaz anlaşması yapılan İran'ı belirledikten sonra; içte de irticayı düşman olarak kabul etmiş ve Genelkurmay bu şekilde vatandaşları arasında ayrımcılık yaparak bir kısım vatandaşı mürteci diye adlandırmış, ilericilere hedef göstermiştir. Açıkçası, toplumu “kin ve düşmanlığa” tahrik etmiştir. Kanunî ifadesiyle “suça kapalı tahrik”. Hukukçuların tabiri ile bu suç üç yüz onikiliktir.(*) Hani son zamanlarda birçok yazar çizerin lâik-anti lâik ifadelerinden dolayı cezaevlerinde yatmasının nedeni olan madde.

Türk Ceza Kununu'nun 312/2. maddesi

“Halkı; sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı göstererek kin ve düşmanlığa açıkça tahrik eden kimse bir yıldan üç yıla kadar... Bu tahrik umumun emniyeti için tehlikeli olabilecek şekilde yapıldığı takdirde faile verilecek ceza üçte birden yarıya kadar arttırılır.” hükmünü âmirdir.

Genelkurmay, brifingleri izlemek üzere konseptte uygun ve akredite olmuş basın mensuplarını, iş adamlarını ve etkili çevreleri davet etmiş, uygun olmayanları yani Silâhlı Kuvvetler Birliğine muhalif olanlar olarak değerlendirdiği “ötekileri” dışta bırakmış, ayrımcılık yapmıştır.

MASK uyarınca brifinge alınmayan basın mensupları: HBB, Kanal 6, Kanal E, Kent TV, Akşam Gazetesi, TGRT, Samanyolu TV, Kanal 7, Mesaj TV; Akit, Y. Şafak, Millî

* Benzer suç; Refah Partisi'nin kapatılması talebiyle iddianame hazırlayan Yargıtay Başsavcısı Vural Savaş tarafından, iddianameyi basına açıklarken, “gazete patronlarından rica ediyorum, bu iddianameyi gazetelerinin ekinde yayımlasınlar ki, seçmen Refah Partisi'nin ne olduğunu anlasın” diyerek işlenmiştir.

Gazete, Selâm, Gündüz, Demokrasi ve bunların bağlı olduğu gruplardaki gazete ve dergilerde, TV’lerde veya müstakil ajanslarda çalışan gazeteciler ve habercilerdir.

Hürriyet’ten İsmet Solak, Genelkurmay’ın bu tutumu nedeniyle eleştirildiklerini bir generale iletğinde aldığı cevap: **“Biz Genelkurmaya akredite(*) olan basın mensuplarını davet ettik”** şeklinde olmuştur. İsmet Solak’ın yorumu da ilginç: **“Silâhlı Kuvvetler; Cumhuriyetin temel nitelikleri, üniter devlet, Anayasa’da çerçevesi çizilen lâik ve sosyal hukuk devleti konusunda taraftı.”** İşte bir kısım lâik yazarlarımız böyle düşünüyor.

İşin daha ilginç yanı, bu akredite basın mensuplarının büyük bir kısmı yabancı gazete, Televizyon ve haber ajanslarının temsilcileri idiler. Demek ki, Türkiye Cumhuriyeti’nin temel nitelikleri, üniter devlet, lâik ve sosyal hukuk devleti ilkelerinin korunması hususunda bu yabancı basın mensupları; devleti için sınırlarda nöbet tutan, askerde peygamber ocağı hatırına dayak yiyen, sövülen, sonra da devletine vergi veren, oy’unun değeri bir pul dahi etmeyen, millet evladından daha ileride bir düzeyde akredite (itimada değer) olmuşlardı.

Türkiye’nin Genelkurmayı, bu akredite olan yabancı basın mensuplarının içinde bulunduğu devletlerle olası bir soğuk veya sıcak harp durumunda, brifing izleme izni verdiği yabancı akredite basın mensuplarından mı yararlanacak? Fakat ne hacet! zaten düşman artık dışta değil, içte; akredite olmuş dış ve iç güçler zaten bu büyük iç düşmana karşı can siperane savaş veriyor, Türkiye’nin bu son MASK’na gönüllü ve muvazzaf askerlik görevlerini ifa ediyorlar.

* *Akredite*: Kredisi olan, itimat edilen, itimatnameli, tutulan gibi anlamlara gelen yarı frençe bir kelime. Türkçe’de diplomatik lisanda yabancı misyon mensupları için kullanılmaktadır.

Bu akredite meselesinde, olan İsmet Solak'ın arkadaşı, fakat muhalif gazetede yazan, bir zamanların akredite gazetecisi Tayyar Şafak'a olmuş. Dedesi Kurtuluş Savaşı'nda ölmüş; ordusunu seven, saygı duyan, üstelik anayasaya, onun temel niteliklerine, lâik ve sosyal hukuk devleti ilkelerine bağlı bir gazeteciye.⁴¹ Tayyar Şafak, duruma ne kadar içerlediğini bir köşe yazısında izah ediyor. Tayyar Şafak gibi **hasbelkader** muhalif kanatta yer almış sair lâik gazete yazarlarına bu yapılmamalıydı.⁴²

Böyle bir ayırımın altında yatan neden her halde **“KOHABİTASYON”** ile izah edilebilir. Kendinden olmayana, kendine entegre olmayana, akredite olmayana hayat hakkı yok. Daha doğrusu **“öteki” “yok”**. Sadece **“biz”** varız, biz yaşayacağız. **Gayrısı keenlemyekûn.**⁴³

⁴¹ *Akşam Gazetesi*, 8. 5. 1997.

⁴² Genelkurmay, 12 Temmuz 1993'de de basın mensuplarına brifing vermiştir. O brifinge de akredite olmayanlar çağrılmamıştır. Brifinge katılanlardan *Turkish Daily News* gazetesi başyazarı İlnur Çevik, “Brifingde çok hoş kelimeler sarfedilmediğini, gazetecilerin bunları utandıkları için yayınlamadıklarını” ifade etmektedir. *Aydınlık* gazetesi, 14 Temmuz 1993.

⁴³ 1997 Mayıs ayının sonlarında İstanbul Barosu'na kayıtlı hanım Avukat meslektaşımız, İstanbul Adliyesinde bir duruşmada büyük bir suç işleyerek, kendisini keenlemyekun addettirmiştir. Hakim, duruşmaya başörtüsü ile katılan hanım Avukatı duruşmadan çıkarırken, **‘Seni keenlemyekun addediyorum’** demiştir. İsmi bizde mahfuz.

KOHABİTOSYON NEDİR?

Kohabitosyon (Cohabitation), Fransızca Habitation'dan türemiş bir kavramdır. Sözlük anlamı ile “Birlikte oturma”,⁴⁴ birlikte yaşayan, birlikte oturan insanların durumu anlamında kullanılan bir deyimdir.⁴⁵ Başka bir anlamı da karı kocanın ortak hayatı olan bu kelime, birlikte, bir nevi “Kast Hayatı” yaşayanların durumunu anlatmak için kullanılır. İçinde, dışa karşı aşırı bir muhafazakârlık anlamı taşıyan bir kavramdır.

Yalçın Özer, Kohabitosyon’u şu şekilde izah etmektedir:

“Türk Silâhlı Kuvvetleri, ülkedeki sivilin dünyasını bilmez. Türkiye’deki yapılanmaya bir bakınız. Öğrenci küçük yaşlarda askerî okula girer. Buradan mezun olduğunda, artık kendisini şöyle bir hayat beklemektedir: Askerî bir karargahta çalışacak. Ordu’ya ait bir lojmanda oturacak. Orduya ait mağazalardan ihtiyaçlarını görecektir ve yine orduya ait orduevlerinde arkadaşlarıyla briç oynayacaktır. Sivil iradenin üstünlüğü de buradan gelmektedir. Bu yaşama tarzının adı **kohabitosyon**dur. Bir nevi kast hayatı. İşte bu hayatın pencerelerinden baktığınızda Türkiye’yi tıpkı bir ABD’linin yahut İsviçreli’nin gördüğü gibi görürsünüz. Halkın içinde bulunduğu şartları anlamamız zorlaşır.

Oysa subaylar Türk milletinin içinden gelmektedir. Birçoğunun aileleri sivilidir. Subay olmak aile bağlarını koparmayı gerektirmez. Onların sivil ailelerin kızlarıyla izdivaç yapmalarını engellemez. Bu konuda yıllar evvel bir iç genelgeyle şöyle bir tedbirin getirildiğini biliyoruz; genç subaylar asker olmayan ailelerden evlilik yapmamalıdır. Dışarıdan yapılan evlilikler yoluyla irticai bazı unsurların ordu içine girmeleri ihtimali mevcuttur. Bunun için en yakın komutanlar, emirlerindeki bekar subaylarla ilgilenmekle görevlidir.

Kohabitosyon, işte bu yolla tamamlanıyor.”⁴⁶

⁴⁴ *Büyük Sözlük, Fransızca-Türkçe*, Milliyet Yayınları, 1990.

⁴⁵ *Petit Larousse Illustré*, Librairie-Larousse, Paris 1980.

⁴⁶ *Türkiye gazetesi*, 1. 5. 1997.

Bir başka yazar Süleyman Genç, kohabitasyon konusundaki görüşleri daha ilerilere vardırarak emperyalizm-ordu ilişkilerine yorum getiriyor:

“Bu yüzden ordu ulusal çıkarların gereği ulusal bilince varma yerine, içinde yaşanılan dünya dengesinin oluşturduğu sistemin çıkarlarını savunma bilinciyle donatılmıştır. Sistemin merkezinde hazırlanan eğitim programı ve sunulan bilgiler subaylar için tek yanlı şartlandırmanın aracı, değişmeyen, tartışılmayan doğru bilgilerdir. Her şeyin çok sıkı bir denetim altında bulunduğu bürokratik bir kuruluş olan ordu içindeki subayların çoğuna öğretilen bilgi, siyasetin **‘kirlî bir iş’**, **‘sonunun belirsiz’**, **‘efendice oynanmayan bir oyun’** olduğudur. Politikacıları ise, **‘ne olduğu belirsiz, başka bir dünyanın niteliksiz yaratıkları’** sayarlar. Ülke yönetimini elinde bulunduran sivil yönetime karşı böylesi şartlandırma içinde bulunan subaylar, itmelere, çengellere, dış tertiplere kolay alet olurlar. Yanlış eğitimden geçirilmiş olmaları, ülkenin günü ve geleceği, kalkınma yöntem ve uygulaması hakkında çok az şey bilmelerine rağmen, bu itmeler ve yanlış eğitimler sonucu her şeyi bilen **‘feylesof’** yaratıklardır. Böyle bir karmaşa onlara asıl görevlerini unutturur, hiç akıllarının ermediği ülke yönetimine el koymaya çabuk iter. (...) Onlardan başka da ülkeyi koruma ve geleceğini düşünme yeteneğinde ve bilgisinde olan başka güç yoktur. Bu anlayışlarındandır ki, kendi görev yönetmeliklerine **‘Cumhuriyeti koruma’** ilkesini koymayı ihmal etmezler. Sivil yönetime el koymaya yöneldiler mi, o ilkedен sürekli yararlanırlar. Bütün bu gelişmeler göstermektedir ki, **az gelişmiş ülkelerde ordu, asıl görevinin dışına çıkmıştır.**”⁴⁷

Yukarıdaki iki alıntı Kohabitasyon’u yeteri kadar ifade etmektedir. Bu satırlardaki ifadelerin muhatabı olabilecek orduların varlığı tartışılabilir. Az gelişmiş orduların, asıl görevlerinin dışına çıktıkları ise yaşanılan bir gerçektir. Fakat, tartışma götürmez bir husus, TSK’nın, ülkenin modernize edilmesinde önemli görevler üstlendiği ve

⁴⁷ Süleyman Genç, a.g.e., s. 207.

kendini bu konuda görevli saydığıdır. Bu görevini yerine getirirken içine düştüğü durum ve algılanış şekli de oldukça önemli ve dikkat çekicidir:

“Ayrıca evimiz barkımız da ayrıldı. Bunca yıldır, şehir şehir, ev ev. Dolaşırım; hanidir, yüzbaşı, binbaşı ya da albay, bir komşunun olduğunu hatırlamıyorum; sizin oldu mu, hiç sanmam; çünkü tuttuk, -ayrı *'kast'*miş gibi-subaylarımızı, -bir çeşit **ghetto** bile diyebileceğimiz-*'lojmanlara'* yerleştirdik; aralarında ayrı bir hayat yaşıyorlar; otelleri ayrı, gazinoları ayrı, mağazaları ayrı! Niye? *'Mayası'* ve *'temeli'* halk olan Türk subayları, halkın yaşantısından neden uzak dursun? Siz buna akla yakın bir gerekçe gösterebiliyor musunuz? Ben hayır! **Olsa olsa, 'NATO'nun Standartları' gerekçe diye gösterilebilir ki, sonuç, bizde bu 'standartların' eğreti durduğunun kanıtı!**

Aman, dikkat!..

Üstelik, çok ciddi –bir bakıma tehlikeli- bir de sakıncası var; galiba, ordunun *'halk temelinden'* olduğunu belirtmek için kullanılan *'resmi'* ifade tarzı; bu ciddi sakıncanın altını çizip duruyor. *'Türk halkının bağrından kopan Türk Silahlı Kuvvetleri'* deniliyor ya, aman dikkat, *'koparmak'* fiili, dilimizde *'alakayı kesmek'* anlamına da gelir ki, *'askerimiz halkımıza yabancılaşıyor'* diye, yorumlayan bile çıkar.

Allah saklasın⁴⁸

⁴⁸ Atillâ İlhan, “O ‘Zabitler’ Nereye Kayboldu?..”, *Cumhuriyet* gazetesi, 8.8.1997

MODERNİZM VE ORDU

Bu araştırmanın konusu Ordu ve Modernizm değildir. Ancak, konu bütünlüğü içinde Ordu'nun Türkiye'de modernizme yaptığı olumlu ve olumsuz katkılara bir nebze değinmekte yarar umulmuştur. Zira, yaşanan mevcut gelişmeler, oluşturulan stratejiler, Millî Güvenlik ve Güvenlik Siyaseti gibi kavramların daha iyi anlaşılabilmesi için, modernizm üzerinde durmak gerektiğine inanıyoruz.

Türkiye'de ordunun üstlendiği görevlerden biri de, daha önce aktardığımız gibi, Türk Milletinin modernize edilmesi olmuştur. Ordu kendi bünyesinde görevli er, erbaş, subay, astsubay tüm görevlilerini, henüz ocağa girişiyse birlikte eğitmeye başlar ve bu eğitimi her şeye rağmen tamamlamaya çalışır. Ordu, aynı zamanda diğer vatandaşların da eğitiminde rol oynamaktadır. Bunu da değişik kurumlar aracılığıyla yapar. Az gelişmiş bölgelerde sağlık ve imar konularında çalışmaları olduğu gibi, okullarda Millî Güvenlik Dersleri verme çalışmaları öncelikle sayılabilir. Bu işlevleri ile, otoriter yapısı, tarihî süreç içerisinde peygamber ocağı gibi algılanışı gibi nedenlerin de yardımıyla insanların mevcut rejime entegrasyonunu sağlamaya çalışır.

Türkiye'de Ordu, modernizme katkı sağlamaya çalışırken, doğası gereği, gelişen dünya teknolojisinden, fikri akımlardan ve çağdaşlaşmadan da etkilenecektir.

Ordu, aynı zamanda Cumhuriyet tarihi boyunca Atatürk Devrimlerinin taşıyıcısı ve yaygınlaştırıcısı olmuştur. Örneğin, Türk Milliyetçiliği'nin, Türk Tarih Tezi'nin, Türk Dil Teorisi'nin en güçlü taşıyıcısı olma gururu öncelikle TSK'ya aittir.⁴⁹

Fakat, çağdaşlaşmanın zaman içerisinde geçirdiği evrim, orduyu bu tezlerin bir kısmını terketmeye de zorlamıştır. Örneğin, Güneş Dil Teorisi gibi, tüm dillerin

⁴⁹ Serdar Şen, a.g.e., s. 67-69.

anasının Türkçe olduğu tezi uzun yıllardır terkedilmiş bulunmaktadır. Bunun gibi, “Türk Tarih Tezi” ve “Medeniyet Tezi” de terkedilmiştir. Türk Milliyetçiliği ise hâlâ parlak devrini, çağdaş kesimlerde yaşamaktadır. Temelleri üzerinde çokça durulmuş olması ve Türkiye’nin bulunduğu jeopolitik konum, Türk Milliyetçiliğinin bazı argümanlarının⁵⁰ devre dışı kalmış haliyle günümüze kadar taşınmasını kolaylaştırmıştır.

TSK’nın günümüze taşıdığı Atatürk devrimlerinin kanunlarla güvence altına alınması da bu devrimlerin yaşamasına kafî gelmemiştir. Bir başka ifadeyle devrimlerin kime karşı korunacağı açıklıkla ifade edilmediğinden, kanunla koruma altına alma, devrimlerin benimsenmesinde bir açmaz oluşturmuştur.⁵¹

Türkiye’de Ordu adlı kitabın “Askerin Çağdaş ve Kültürel Ortam İçindeki Durumu” başlıklı bölümü şöyle başlar:

‘Türkiye’nin askerî idare altında çağdaşlaşma yolunda attığı en önemli adımlar millî bütünlüğü sağlayacak sınırları tayin ve tespit etmek ve yeni sosyal sınıfları siyasî gidişe yaklaştırmak olmuştur... Askerler, 1960 da olduğu gibi, ancak demokrasinin tehlikeye düştüğü sırada kısa bir süre için müdahale zorunluğunu duyuyordu. Diğer bir görüşe göre, sosyal adalet, kitle eğitimi ve ekonomik gelişme sağlamak için dinamik ve otoriter bir lidere ihtiyaç vardı ve kavgacı politikacılar böyle bir lider çıkaramayacağından dolayı askerlere başvurmak zorunluğuydu.⁵²

⁵⁰ Bir dönem Türk aydınının, Bulgarlar ile Rusları da Türk ırkına bağlamaya çalışması ile ilgili olarak bkz.: David Kushner, *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu 1876-1908*, (İstanbul: Kervan Yayınları, 1979), s. 71.

⁵¹ “Devrim denilen şeyler kime karşı korunacaktı? Neden devrimlerin korunması gençliğe bırakılmıştı? Halk nerede idi, köylü efendimiz nerede idi? Devrimler kimin için korunacaktı?” İdris Küçükömer, *Düzenin Yabancılaşması*, (İstanbul: Bağlam Yayınevi, 1994), s. 88.

⁵² *Türkiye’de Ordu Harp Akademileri Komutanlığı* adlı eserden aktaran, Serdar Şen, a.g.e., s. 100. Bu satırların, çok uzak olmayan bir tarihte, 1960’lardan sonra yazıldığı metinden anlaşılmaktadır.

Türkiye’de TSK’nın modernizme katkıları açısından bu satırlar değerlendirildiğinde, modernizmin insanların sosyal ilişkileriyle ilgili yönünün yanı sıra siyasî sistem ile ilişkileri de ortaya çıkmaktadır. Yani TSK kadrolarının amaçladığı modernizm, Batı tipi bir sosyal yaşamın, monist bir idare tarzı ile birlikte yaşanabileceği vurgusu olmaktadır. Gerçekten de Türkiye Cumhuriyeti tarihî boyunca Tek Parti, Tek Lider, Ebedî Şef özendirmeleri, militarist yöntemlerle donatılmış siyasal erk, hep aynı amaca yönelik olarak süre gelmiştir: Batılılaşma ve Batı’nın faşizmi...

Yukarıdaki satırlar aynı zamanda günümüzün **akredite çevrelerinin** nasıl siyasî gidişe yaklaştırıldığını, beceriksizlik ve başarısızlıklarından dolayı, akredite oldukları çevrelerden nasıl medet umduklarını, akredite oldukları çevrenin kendileri ile ilgili düşüncelerini yansıtmaları bakımından da kayda değerdir. (*)

Az gelişmiş ülkelerin düşünürlerinin, az gelişmişliğini görmeyip modernize olmaya çalışırken nasıl manipüle edildiklerine daha fazla örnek vermeye gerek yok ise de iki tespite daha yer verelim:

“Türkiye’de örtülü-örtüsüz, gizli-açık bütün darbelerin altında bunların imzası vardır. Solcu ve sosyalist geçinirler, yeri geldiğinde ‘militarizme’ karşı olduklarını söylerler ya.. yalandır. Mustafa Kemal’i de, orduyu da, medyayı da çekip çeviren, parmağında oynatan bu kadrolardır. ‘Sol’u manüple eden, Sosyalist muhalefeti yozlaştıran bu kadro... Muhtemelen bir silâhli kalkışmanın mimarı yine bu kadro olacaktır.”⁵³

“Bütün darbeci hareketler Kemalistler’in eseridir. İster sağ, ister sol adına hareket etsinler sonuçta aynı kaynaktan beslenmektedirler. Kemalistler’in çizgisi ile devleti kuran iradeye karşı, giderek ülkeyi işgal edenlerin ideolojisi adına hareket etme komplosuna dönüşmüş, siyasî

* Benzer bir yaklaşım için bkz.: “Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküşü döneminde Batı’da bir tabir geliştirildi; Larouse’e geçti ‘Tête de Turc-Türk Kafası’; yani, gelenin-gidenin vurduğu bir kafa”, Kâmrân İnan, a.g.e., s. 79.

⁵³ Ahmet Kekeç, *Akit* gazetesi, 25. 4. 1997.

emellerini müstevlilerin siyasî emellerini; şahsî menfaatlerini ise çok uluslu şirketlerin menfaati ile tevhid eden bir grup çıkarıcının istismar konusu haline gelmiştir. Darbecileri alkışlayan ünlü isimlerden Nadir Nadi'nin halkın önündeki solcu nutuklarının arkasında, en sağcı bilinen Fahrettin Kerim Gökay'la Lions Club'lerin Türkiye'de örgütlenmesi için ortak imza koydukları ve o tür mahfillerde kolkola buldukları unutulmamalıdır. Türkiye'deki bu tür Kemalist geçinen klikler, İtalya'daki P2 skandalı ile ortaya çıkan zıtlıklar görüntüsü içinde birlikteliğe örnek olacak ilginç sahnelerle doludur.”⁵⁴

Ne denir? “Körlerle sağırlar birbirlerini ağırlar”. Yoksa “körle yatan şaşkalkar” mı diyelim.⁵⁵

Ne denirse densin, az gelişmiş ülkelerle ilgili bu konumuz, şu önerme ile tamamlansa herhalde yerindedir? **“Az gelişmişlikten kurtulmamak, askerî güçler veya yönetimler için ideal bir durumdur.”**

MİLLETE KARŞI SORUMLULUK

Burada şu soruları da sormak herhalde gereksiz görülmeyecektir.

Kendilerinin yaptığı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na gönülden ve yeminli olarak bağlı olduklarını söyleyen TSK mensupları, anayasada açıkça belirtilmiş ve kuralları konmuş “Kuvvetler Ayrılığı Rejimi”ne uygun bir uygulama içindeler mi?

MGK Kanununun 4. maddesinde MGK'nın görevleri arasında sayılan konularda görüş bildirmek, Millî Güvenlik siyasetini tespit etmek, millî hedefler ve plânlar hazırlamak, zorunlu görülen hedefler yönünde temel esasları tespit

⁵⁴ Abdurrahman Dilipak, *Yakın Tarihimiz, İhtilaller Dönemi*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 1991), s. 341.

⁵⁵ Mehmet Ali Brand'ın “**Askeri Hep Biz Kışkırttık**” başlıklı yazısı, *Sabah* gazetesi, 31. 3. 1997. Bkz.: İkinci Bölüm 58 nolu dipnot.

etmek, yurt içi ve yurt dışı tehdide karşı Millî Askerî Strateji belirlemek kimin görevi?

TBMM niçin vardır? Bakanlar Kurulu'nun yetki ve görevleri nelerdir?

Bağımsız yargının yargılamasına imkân tanımadan suçlu belirlemek, cezalandırmak nasıl olabilmektedir?

Herşeyden öte “politikaların tanrısı MGK” göstermelik bir kurul mudur ki; o dahi atlanarak MASK tespit edilebilmektedir?

Bu soruların tümünün ve daha nice eklenecek soruların bir kere daha gözden geçirilmesi gereği yok mudur?

Bu noktada hesap edilemeyen bir hususun varlığı görülmektedir. Genelkurmay, dış dayatmaların (NATO gibi) zorladığı dünyası içinde MASK belirlerken, doğası gereği halkın nabzını tutamamış, İmam Hatip Okulları ve Kur'an Kurslarını kapatma yoluna giderek tüm halkını karşısına almış ve kendini tartışır duruma düşürmüştür. Bu olumsuzluğu da tasvip etmek mümkün değildir.⁵⁶

Halbuki Genelkurmay'ın Nisan ayı içinde yayınladığı bir bildiri de şöyle deniyor: **“Yüce Türk Milleti'ne karşı sorumlu olan Türk Silâhlı Kuvvetleri.”** Burada iki hususun altını çizmek gereklidir. Birincisi: Milletın yüceliğine gerçekten inanmış ve kendini millet hizmetine adanmış olmak demek, onun verdiği yetki ile, onun iradesinin oluşumuna hizmet etmek demektir. O halde sokaklardan toplanan millet, okulu kapatılan millet, ordu evlerine alınmayan millet neyin nesi? Bunlar “Yüce Türk Milleti”nin parçası değil mi? Burada bir yanlışlık var.

O halde Genelkurmay'ın “Yüce Türk Milleti'ne karşı sorumlu olan Türk Silâhlı Kuvvetleri”nden anlaşılan mana ile, modernist ve totaliter anlayışın ürünü irtica brifingleri,

⁵⁶ “Bu süreç belki onların gururlarını okşayabilir, ama aynı zamanda onları aktif tartışmanın içine çekip, bir gün, ülkenin tüm sivil kurumlarıyla çarpışan bir güç noktasına da sürükleyebilir. Bunun vahametini düşünmek bile ürkütücü.” Ahmet Taşgetiren, *Yeni Şafak* gazetesi, 3. 6. 1997.

MAS algılamaları ve benzeri uygulamalar birbiri ile çelişmektedir.

Son gelişmeler TSK'nın kendi halkına yabancılaştığının bir göstergesidir. Kohabitasyon'u izah ederken ortaya konduğu gibi, kendi statükocu dünyası içinde halkı ile yeterli ve gerekli organik bağı kuramayan, modernleşmeyi esas vazife gören bir kurumun beslenme kaynaklarının zayıfladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Halbuki Batı dünyasındaki birçok profesyonel ordulara sahip ülkelerdekinin aksine TSK, istihdam ettiği unsurları toplumun bağrından devşirmektedir. Bu yönüyle Batılı sınıf ordusundan, bir başka deyişle "profesyonel ordu" niteliğinden tamamıyla ayrılır. Bir asırlık batıcı rengine rağmen tüm elemanlarını halkın içinden devşiren TSK, yapısı itibarı ile halkın bir mozaiki durumundadır.

Fakat son yıllarda içine girdiğimiz süreçte, halkın ordusu olma özelliğini yitirmeye, Batılı burjuva profesyonel/paralı ordu haline gelmeye yönelmiş izlenimi vermektedir. Bu noktanın ne kadar tehlikeli olduğu da açıktır. Zira bir müddet sonra TSK, devamlığını sağlama, diğer bir deyişle eleman üretimini karşılamada birçok sorunla karşı karşıya gelecektir. O zaman bugüne kadar oluşturulmuş tüm Millî Güvenlik algılamaları (Konsepti) ve Millî Güvenlik Siyaseti ile her türlü Millî Güvenlik Kurulu ve yan kuruluşlarının bir anlamı kalmayacaktır. Bir milletin ordusunun milletiyle barışık, kanallarının açık olması esas olmalıdır. Millî Güvenliğin bir unsuru olan Ordu, gerçekten halkının ordusu olursa, bir başka deyişle kendini, şekillendirmek zorunda hissetmediği halkına dayandırırsa, Millî Güvenlik Politikaları da gerçek düşmana karşı oluşturulabilir. Aksi hâl ise Ordu'nun silâhını halka çevirmesi sonucunu doğurur ki, böyle bir stratejiyi Millî Askerî Strateji olarak algılamak ve kabullenmek mümkün değildir.

İkinci ve önemli bir husus da, Genelkurmay'ın Türk Milleti'ne karşı sorumlu olmasıdır. Demokrasiye inandığını

söyleyen kişi veya kurumların böyle bir sözü —Türk Milleti’ne karşı sorumlu olduğu sözünü— söylemesi abesle iştigaldir. Genelkurmay bağımsız bir kuruluş mudur ki, hiçbir kuruma değil, sadece millete karşı sorumlu olsun? Anayasal kurumlar içerisinde sadece Yargı Millete karşı sorumludur ve Millet adına Yargı yetkisini kullanır. Yargı dışında tüm anayasal ve yasal kurumlar, mutlaka bir birime bağlıdır. Temsili demokrasi de bunu gerektirir. Temsili demokrasilerde, Millet iradesinin tek ve yegane temsilcisi TBMM’dir. Diğer tüm kurumlar, Cumhurbaşkanı, Başbakan, Bakanlar Kurulu, Silâhlı Kuvvetler vesair kurumlar, en genelde TBMM’ye bağlı ve onun denetimindedir.⁵⁷

1982 Anayasası’nın 117. maddesinin “Millî Savunma” başlığı altında Genelkurmay Başkanlığı ile ilgili hükmü şöyledir:

“Başkomutanlık, TBMM’nin manevî varlığından ayrılmaz ve Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur.

Millî Güvenliğin sağlanmasından ve Silâhlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından, TBMM’ye karşı Bakanlar Kurulu sorumludur.

Genelkurmay Başkanı, Silâhlı Kuvvetlerin komutanı olup, savaşta başkomutanlık görevlerini Cumhurbaşkanlığı namına yerine getirir.

Genelkurmay Başkanı, Bakanlar Kurulu’nun teklifi üzerine, Cumhurbaşkanı’nca atanır; görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. Genelkurmay Başkanı, bu görev ve yetkilerinden dolayı Başbakan’a karşı sorumludur.”

Bu hükümlere rağmen TSK’nın, 211 sayılı TSK İç Hizmet Kanunu’nun 35. maddesinde “Silâhlı Kuvvetlerin vazifesi: Türk yurdunu ve anayasa ile tayin edilmiş olan

⁵⁷ Benzer tespit ve yorum için bkz.: “Bir silâhlı kuvvetin millete direk muhatap olması için ya herhangi bir kurumun ya da birkaç bini geçmeyen bir küçük kasabanın silâhlı kuvvetleri olması lazım. Yahut da küçük kantonlarda uygulanabilir” Hasan Celal Güzel, a.g.m.

Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak ve kollamaktır" şeklindeki düzenlemeye dayanarak kendini Türk Milleti'ne karşı sorumlu sayması anayasaya aykırıdır. Aksi halde, bu yorum millet adına hüküm vermek ve icra etmek anlamına gelir ki, bu da sürekli yapıldığı gibi Anayasayı ve adına hareket ettiklerini var saydıkları milletin hak ve hürriyetlerini askıya almak anlamına gelen DARBE YETKİSİ demektir . Belki de böyle bir amacı intaç etmeyen İç Hizmet Kanunu'nun 35. maddesi bu şekilde Millî İrade ve anayasanın üzerinde bir kılıç gibi durmaktadır. Öncelikle bu madde Anayasa'ya ve Millî İrade'ye uygun hale getirilmelidir. Yasalar mutlak anlamda olumsuz uygulamalara engel olamaz ise de, işe hukukî düzenlemelerden başlanması, Hukuk Devleti'nin olmazsa olmaz gereğidir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KRİZ KARARNAMELERİ

Türkiye Cumhuriyeti'nin 54. Hükümeti'nde Refah Partisi'nin iktidar ortağı olduğu bir dönemde, Olağanüstü Hâl veya Sıkıyönetim gibi iki olağanüstü yönetim biçimine benzer, hatta daha da kapsamlı bir yönetmelik 30.09.1996 tarihinde Bakanlar Kurulu'na kabul ettirilerek, 09.01.1997 tarihli *Resmî Gazete*'de yayınlandı ve yürürlüğe girdi. Birçok kişinin Türkiye'de ilk defa TBMM'nin onayı ve denetimi dışında yürürlüğe girdiğini zannettiği bir Kurul oluşturuldu. **Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi.**

Türkiye'nin son dönem sancılılarından olan **demokratikleşme çabalarına** set çekecek olan bu tasarruf, kamuoyuna, muhalefete, hatta iktidar partilerinin Meclis gruplarındaki Milletvekillerine, belki de Bakanlara duyurulmadan sessizce yürürlüğe konuldu. (*)

Aşağıdaki incelemede görüleceği gibi, bu yönetmelik Başbakanlık ve Hükümet yetkilerini asker kontrolü ve koordinasyonuna terkederken, oluşan mevcut hali de TBMM'nin denetimi dışına taşımaktadır.

Fakat, yayımından sonra muhalefetin bilgi sahibi olduğu bu düzenlemeye karşı ne hikmetse, muhalefet kanadı

* BKYM Yönetmeliğinin, tüm engellemelere rağmen ve alternatifi de olmadığından kurulmasına izin verilen Refahiyol Hükümeti için oluşturulan RP-DYP Koalisyonunun kuruluş şartı olarak önlerine konulduğuna dair söylentiler basında yer almıştır.

partilerden hiçbir tepki gelmedi. Aksine, düzenlemeleri ve uygulamaları destekler tavır takındılar.¹

Siyasal söylemi takip edenlerce “Gölge Başbakan” olarak tanımlanan Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri, oluşturulan Kriz Merkezi’nin de başkanı ve tek yetkilisi konumuna getirilmiştir.

Millî Güvenlik Kurulu adına değilse de, eski Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreter Yardımcısı ve Millî Güvenlik Siyaseti Başkanı sıfatıyla yapılan açıklamada² her ne kadar, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri’nin görevleri kanuna uygun olarak sayılmış ise de, mevcut durum aksini yansıtmaktadır.

Açıklamada, MGK Genel Sekreteri’nin görev ve yetkileri ile bağlı bulunduğu kurum ve kurum başkanları nezdindeki konumu şu şekildedir:

"MGK Genel Sekreterliği, 13.maddede belirtilen görevlerin;

- Yerine getirilmesinde,
- Takip ve Kontrol edilmesinde,
- Yönlendirilmesinde,
- Koordine edilmesinde,
- Denetlenmesinde

verilen direktifler çerçevesinde; Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Millî Güvenlik Kurulu adına yetkilidir.

¹ 1960 ihtilâlinin en güçlü isimlerinden birinin hatıralarından:

-“Adnan bey dedim. 1950 senesinde tamamen meşru olarak iktidara geldiniz. Milletın ekseriyet reyı ile on sene iktidarda kaldınız. Yukarıdaki izahatınızla, bu memlekette her meşru olarak iktidara gelen parti tutumu ve tedbirleri ne olursa olsun memleketi on sene sonra ihtilâle mi götürür demek istiyorsunuz?

Biraz düşündü... Yarı gülerek;

-**Muhalefet lideri İsmet Paşa olursa, evet, dedi.**” Dündar Seyhan, *Gölgedeki Adam*, (İstanbul: Nurettin Uycan Matbaası, Hür Dağıtım, 1966), s. 124.

² M. Suat Eren, *a.g.y.*

Bu çerçevede MGK Genel Sekreterliği, bir yandan MGK'nın sekreteryaya hizmetlerini yaparken, öte yandan Cumhurbaşkanı için 'Güvenlik Danışmanlığı', Başbakan için de 'Güvenlik Karargahı' fonksiyonunu yerine getirir. Buna göre MGK Genel Sekreteri de bir yerde 'Başbakanın Güvenlik Müsteşarı' durumundadır. Genel Sekreter Yardımcıları da kendi konularında 'Güvenlik Müsteşar Yardımcıları'dır...Son tartışmalar sırasında basının küçük bir kısmında yer alan bir iddia da, 'MGK Genel Sekreteri'nin ikinci Başbakan' olarak manşetten verilmesidir. Bu iddianın gerçekle ilgisi olmadığı, art niyeti yansıttığı, demokratik bilinç ve kültür düzeyindeki seviyesizliği ortaya koyduğu açıktır."

Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği ile, **“Ciddî belirtiler”** gibi tamamen kişilerin veya organize güçlerin yorumuna dayandırılan tanımlamalarla belirlenecek kriz sebepleri, otomatikçe bağlanmış **örtülü sıkıyönetim** hâlini beraberinde getirecektir/getirmiştir.

Bu yönetmelikle, halka, artık seçimle işbaşına gelmiş bir hükümete ihtiyaçları kalmadığı, hükümete yardımcı unsur olarak kurulacak kurullar vasıtasıyla ülke yönetiminin icra edilebileceği bir kez daha anlatılmış oluyordu.

Daha önce yapılan katı darbelerde; darbeleri yapanların en kısa zamanda normal yönetime geçeceklerini vaad etmelerine ve birkaç sene sonra da yönetimi siyasî iktidarlara devretmelerine karşın, TSK'nın bu son düzenlemesi, adı Başbakanlık Kriz Merkez Yönetimi olarak konya da sürekli bir yönetimi kapsamaktadır.

Oldukça uzun vadeli (kanaatimizce 25-30 yıl) bir programın ana iskeletini oluşturan bu düzenleme ile, bir yandan siyasal iktidarların elini kolunu bağlar ve onları iş yapamaz hale düşürürken, diğer yandan da halkın gözünde “basiretsiz politikacılar” imajı yaratılarak, halk iradesinin tüm yansımaları değersiz kılınmaktadır.

Bundan daha vahimi de, demokrasiden azamî düzeyde istifade etmek durumunda olan siyasî partilerin, politikacıların, aydınların ve basının duyarsızlığıdır. Bu

çevreler son gelişmeler karşısında âdeta dilsiz kalmışlar ve bir nevi “kulluk bilinci” sergilemişlerdir.

Çalışmamızın bu bölümünde öncelikle BKYM Yönetmeliği ve bu yönetmelikle varlıklarına son verilmiş gizli kararnamelerle kurulmuş yasal veya illegal kurullar ve komiteler hakkında bilgi vereceğiz. Sonra da BKYM Yönetmeliğini geniş bir şekilde inceleyeceğiz.

1- BAŞBAKANLIK KRİZ YÖNETİM MERKEZİ YÖNETMELİĞİ

30.9.1996’da Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilip, üç aylık bir gecikmeden sonra 9 Ocak 1997 tarihli *Resmî Gazete*’de yayınlanıp yürürlüğe giren 96/8716 sayılı “**Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği**”, basında “**Sivil Sıkıyönetim**”, “**Örtülü Sıkıyönetim**”, “**Darbe Yönetmeliği**” şeklinde tanımlanan, Başbakanlık teşkilâtından daha detaylı ve yetkili bir şekilde kurulacak teşkilâta vücut veren bir yönetmeliktir.

Bu yönetmeliğin ilk olduğu sanılır, fakat ne ilktir, ne de son olacaktır. Son olması için, halkın iradesini temsil ettiklerini zannedenlerin kendi varlık nedenlerinin bilincine varıp, başta kendilerine, sonra da milletin hür iradesine, sahip çıkacakları günler beklenecektir.

Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği, Bakanlar Kurulu’nda kabulü ve *Resmî Gazete*’de yayımı ile; daha önce *Resmî Gazete*’de yayımlanmadığı için pek az kimsenin bilgi sahib olduğu,³ Bakanlar Kurulu’nun 22.7.1976 tarih ve

³ TC tarihinde sadece bazı kararnamelerin GİZLİ olduğu sanılmaktadır. Ancak bazı kanunların dahi *Resmî Gazete*’de tek nüsha olarak yayınlanıp yürürlüğe girdiğini öğrenmiş bulunuyoruz. TCK 44. maddesinde “Kanunu bilmemek mazeret sayılmaz” hükmü “Kanunların gizli olamayacağı, dolayısıyla herkes tarafından bilinmesi gerektiği, bilmemenin mazeret sayılamayacağı” anlamına gelmektedir. Fakat 1934 yılında kabul edilmiş 2425 sayılı kanun *Resmî Gazete*’de tek nüsha olarak yayınlanmıştır. Bu nüsha TBMM’de kasada saklıdır. Bu kanunun varlığından, aynı yıl

7/12310 sayılı “**Buhran Değerlendirme Kurulu Kurulması, Görev, Yetki ve Çalışma Esasları Hakkında Karar**”ını ve bu kararla oluşturulan **Kurul**’un varlığını sona erdirmiş, yürürlükten kaldırmıştır. O halde öncelikle bu **Kurul** üzerinde ve bu kuruldan önce aynı amaca yönelik kurul veya komiteler üzerinde durmakta yarar vardır.

İncelememizde son yönetmelikten geriye doğru, bu yönetmeliğin varlığına son verdiği Kurul ve Komite’yi anlatmayı; diğer bir deyişle, bilinenden bilinmeyene ulaşmaya çalıştık.

2- BUHRAN DEĞERLENDİRME KURULU

22.7.1976 tarih ve 7/12310 sayılı GİZLİ Kararname ile kurulan “**Buhran Değerlendirme Kurulu**”, Türkiye’yi yakından ilgilendiren bazı dış kaynaklı olayların içeride de aynı etkiyi meydana getirmesi ihtimaline binaen, ülke içinde birtakım tedbirler alınması isteği ile, görünüşte Dışişleri Bakanlığı’nın teklifi ve Bakanlar Kurulu’nda alınan bir karar uyarınca oluşturulmuş bir Kurul’dur.

Bu Kurul Genel Kurmay Başkanlığı, İçişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, MİT Müsteşarlığı ve Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği’nin, asgari Daire Başkanı veya görevlendirecekleri yüksek seviyeli temsilcilerinden teşekkül etmekteydi. Temsilciler gerektiğinde beraberlerinde yeterli sayıda uzman da bulundurabilirlerdi.

çkarılmış 2581 sayılı kanun ile bilgi sahibi olunmuştur. 2581 sayılı kanun incelendiğinde de, Millî Müdafaa Vekili’nin o yıl ki bütçenin % 27’sine tekabül eden 49.500.000 TL için taahhüdata girişmeye yetkili olduğu belirtilmektedir. Yani bütçenin 1/3’ü tek bir kişinin inisiyatifine bırakılmıştır. Meclis Başkanı Mustafa Kalemlî’nin ifadesiyle “Halen yürürlükte olmayan” bu kanun “DERİN DEVLET”in nerede aranacağına ilişkin önemli bir tasarruftur. Ayrıca günümüz “ÖRTÜLÜ ÖDENEK” tartışmalarının boyutuna da açıklık kazandırmaktadır. Bu gizli kanun ile ilgili geniş bilgi için bkz.: *Açık Sayfa, Aylık Aktüel Hukuk* dergisi, Sayı: 1, (İstanbul: Mayıs 1997).

Buhran Değerlendirme Kurulu ile ilgili diğer bazı hükümler ise şunlardır:

"Buhran Değerlendirme Kurulu koordinatörlüğünü, dış olaylar için Dışişleri Bakanlığı, iç olaylar için de İçişleri Bakanlığı yapar.

Kurul'un çalışması için Dışişleri Bakanlığı'nda bir "**Durum Merkezi**" kurulmuştur.

Kurul, izlenen gelişmenin ciddî bir buhrana dönüşmek üzere olduğu sonucuna veya gelişmenin ciddî bir buhrana dönüştüğü kanısına vardığında, durum bir raporla koordinatör makam tarafından Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'ne gereği için bildirilir."

Buhran Değerlendirme Kurulu'nun kuruluş gerekçesinde:

"Buhrana dönüşmek istidadını gösteren dış olaylarla, dış ilişkilerle bağlantılı veya bu ilişkiler üzerinde in'ikasları olabilecek aynı istidadı taşıyan iç olayları izlemek, bunlar hakkında muhtelif kuruluşlarımıza ulaşan bilgilerin mübadelesini sağlamak, gerekli değerlendirmeleri yapmak" amacıyla kurulduğu belirtildikten sonra, varılan sonuçların **gerektiğinde** siyasî karar makamlarına ulaştırılacağı kararlaştırılmıştır." denilmektedir.

Kararnamenin bir maddesinde de,

"Kurul, izlenen gelişmenin ciddî bir buhrana dönüşmek üzere olduğu sonucuna veya gelişmenin ciddî bir buhrana dönüştüğü kanısına vardığında, durum bir raporla koordinatör makam tarafından **Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'ne gereği için bildirilir.**"

denmektedir. Bu ifadelerden, gizli kararname ile kurulan Buhran Değerlendirme Kurulu'nun da sonrakiler gibi, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'ne bağlı bir kurul olarak düşünüldüğü anlaşılmaktadır.

Yukarıda bazı önemli maddelerinden kısa bilgilendirmeler yaptığımız kararnamenin hayata geçip geçmediğini, çalışıp çalışmadığını, ne gibi işlevler gördüğünü bilemiyoruz. Ancak, kararnamede "**Durum Merkezi**

kurulmuştur” ibaresinden, kararname henüz imzalanmadan böyle bir Kurul’un kurulduğunu ve Hükümet’e durumdan bilgi verilerek, Kurul’a meşruiyet kazandırıldığını anlıyoruz. Zira, böyle bir Kurul’un gerekliliği Dışişleri Bakanlığı’nın 15.11.1975 tarihli yazısı/teklifi üzerine 22.7.1976 tarihinde yani tekliften 8 ay sonra kararlaştırılmıştır. Diğer bir deyişle 1. Millî Cephe Hükümeti’nin böyle bir emrivakiye imza atmak zorunda kaldığı kanaati bizde oluşmuştur. Bu kararname dönemin 1. Millî Cephe Hükümeti tarafından çıkarılmıştır. Cephe Hükümeti Başbakanı Süleyman Demirel, Hükümet ortaklarından biri Millî Selâmet Partisi’dir. MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan’dır.

Tabii ki, bu Kurul’un kurulma gerekçesine binaen o günün şartlarında ne gibi faaliyetler yaptığını, Ülkeyi 1980 İhtilâli’ne getiren gelişmelere karşılık ne gibi **önlemler aldığını** veya **hazırlıklar yaptığını** tespit etmek zordur. Tıpkı, kendinden önce **25 Nisan 1973 tarih ve 7/6305** sayılı Bakanlar Kurulu’nun GİZLİ kararı ile kurulmuş ve şu an üzerinde durduğumuz 1976 tarihli Kararname ile de korunmuş **“KOMİTE”** gibi.⁴

3- KOMİTE

25 Nisan 1973 tarihinde GİZLİ Kararname ile kurulmuş **“KOMİTE”**nin kuruluş ve çalışma esasları ve de günümüze kadar ne tür faaliyetler icra ettiği bilinemediğinden, yaptığımız araştırmalarda bu **Komite**’nin devam edip etmediği, faaliyetleri, varlığına son verilip verilmediği hakkında da bilgi edinilememiştir. Ancak 1976 tarihli Buhran Değerlendirme Kurulu’nun kuruluşuna karar veren kararnamenin 3. maddesi, **“1973 tarih ve 7/6305 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kurulan Komite’nin**

⁴ Ne hikmetse, bu tür Kurul ve Komiteler, sistemin güven duymadığı iktidarlar döneminde hayata geçirilmektedir.

baki olduğunu ve aynı konuda Kurul’ca yapılacak çalışmaların Komite için yardımcı mahiyet taşıyacağı” hükmünü amirdir.

9 Ocak 1997 tarihli Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği, her ne kadar 1976 tarihli Buhran Değerlendirme Kurulu’nu ortadan kaldırıyor ise de, 1976 tarihli Buhran Değerlendirme Kurulu hakkındaki kararnamenin “**baki**”liğini vurguladığı 1973 tarihli kararname ile kurulu **KOMİTE**’yi ortadan kaldırıp kaldırmadığı belli değildir. Hukuken kaldırmış olması gerekmektedir. Ancak, son yıllarda ülkemizin yaşadığı gelişmeler ışığında değerlendirme yaptığımızda, kimin veya hangi kuruluşun hukukî düzenlemesine göre nitelemeler yapılabileceği hakkında oluşan olumsuz kanaatimiz; bu konuda Komite’nin yürürlükten kalkmış olmayabileceği veya kendisinden sonra oluşmuş kurullara iltihak ettiği veyahut da bu kurulları bünyesinde eritmiş olabileceği şeklindedir.⁵ Hatırlanmalıdır ki, 1973 yılında bu kararnameyi imzalayan Hükümet, 1971’deki 12 Mart Darbesi’nin iş başına getirdiği ve ülkeyi seçime hazırlayan Millî Mutabakat Hükümeti’dir. Hükümetin başında da Naim Talu Başbakan olarak bulunmaktadır.

Komite, her türlü aşırı akımlar ve güvenlik konularını inceleyerek sonucunu Bakanlar Kurulu’na sunmak üzere Başbakan’ın görevlendireceği bir Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısının başkanlığında Adalet, Millî Eğitim, Millî Savunma, Çalışma ve Gençlik Spor, İçişleri, Dışişleri Bakanlıkları ile MİT Müsteşarlığı temsilcilerinden kuruludur.

Daha öncede değindiğimiz gibi, şöyle bir yargı da yabana atılamaz kanaatindeyiz: 25-30 yıllık bir programı devreye sokmaya karar veren TSK, artık bu tür kurul ve komitelerle ihtiyaç kalmadığına, TSK’nın mutlak belirleyici olmadığı

⁵ Okuyucu, “matruşka” adı verilen, birbirinin içinden çıkan oyuncakları hatırlayabilir.

kuruluşlara gerek olmadığına inanmış ve tüm bu kurul ve komiteleri kaldırarak en geniş yetkilerle Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi'ni kurmuştur. Üstelik bu merkeze yardımcı unsur olarak istihbarat sağlamak üzere TSK bünyesinde, illegal olduğu söylenen birimler de oluşturulmuştur. İleride inceleyeceğimiz “Batı Çalışma Grubu” gibi.

Şimdi tüm bu gelişmelere kaynaklık edecek olan Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezî Yönetmeliğine geçebiliriz. MGK ve MGK Genel Sekreterliğine siyasî iktidarı yönlendirme yanında Yürütme görevi de veren bu yönetmelik basında çok az işlenmiştir. Bu yönetmelikle ilgili basına ve ilgililere hiçbir malûmat verilmemiştir; belki de ilk defa burada bütün boyutlarıyla genişçe ele alınacaktır.

BAŞBAKANLIK KRİZ YÖNETİM MERKEZİ YÖNETMELİĞİ

30 Eylül 1996 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile çıkarılıp, 9 Ocak 1997 tarihli *Resmî Gazete*'de yayınlanan BKYM Yönetmeliği çalışmamızın başlarında da söylediğimiz gibi, “İdarenin Bütünlüğü” ilkesine aykırı, hukuk dışı arayışların hukukî zemine oturtulması girişimi olarak değerlendirilebilecek bir tasarruftur. Bu tasarruf, birçoğunun mahiyetine henüz ulaşlamayan kurullar, komiteler ve çalışma gruplarının, kriz merkezlerinin benzeri oluşumların da fevkinde, idareyi sürekli vesayet altında tutacak bir işlem olarak gözükmektedir. Üstelik idarenin bu işlemi, Türkiye’de artık darbe olmaz denilen günlerde gerçekleşmiştir. Artık katı darbeler yerine “sürekli vesayet” yönetimi başlatılmıştır.

BKYM’nin en önemli özelliği Anayasa’ya aykırı olmasıdır. Anayasa’nın 124. maddesi, Yönetmelikler başlığı altında kimlerin yönetmelik çıkaracağını belirlemiş, üstelik sınırlayıcı bir şekilde saymıştır:

“Başbakanlık, bakanlıklar ve Kamu tüzel kişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler.”

Dikkat edilirse, söz konusu yönetmelik Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılmış ve tüm bakanlar tarafından imzalanmıştır. Bu durumda bu yönetmelik usul yönünden Anayasa’ya aykırıdır.⁶

Dönemin Bakanlar Kurulu’na imzalatırılan bu yönetmelik, bazı bürokrat ve basın mensuplarının da gayretleriyle tüm detaylarıyla devreye sokulmuştur. Ayrıca, evvelki bölümde bilgilendirdiğimiz Batı Çalışma Grubu’nun istihbarat çalışmalarıyla danışmanlık ve denetleme işlevi,

⁶ Benzer yorum için Bkz.: Zafer Üskül, *Milliyet*, 21.9.1997, Nilgün Cerrahoğlu ile Röportaj.

istihbarat işleviyle de beslenmiş ve oluşturulmuş/oluşturulacak Kriz Merkezleri, Başbakanlık Teşkilâtı'ndan TSK'nın emir ve komutasına kaydırılmıştır.

Bir asrı aşkın zamanın ceberrut devlet-derin devlet anlayışı ve işleyişinin sorumlusu İttihatçı aydın zihniyetinin taşıyıcılarının hukuk dışı arayışlara hukukî zemin bulma gayretlerine şaşmamak gerekir. İttihat Terakki mantık ve yönetiminin **şiddetli ve şiddetle savunucusu** bir kısım yazarların, demokratlık ve demokratlarla ilgili son günlerde kaleme aldıkları yazıları ile, bürokratların kendi yetkilerini diğer birimlere aktaran tasarruflara sessiz kalmaları, hatta yardımcı olmaları bu kanaatimizin oluşmasına yardımcı olmuştur.

Bu araştırmanın amacı, birtakım illegal kuruluşları üretmek için yasalara veya yönetmeliklere sığınarak vesayet düşüncelerini kamufle edenleri ortaya çıkarmak değil, kanunîlik süsü verilip de gerçekte kamu vicdanında yasallaşamamış düzenleme ve icraatlara bir hukukçu gözü ile dikkat çekmektir.

Adı geçen yönetmeliğin, **“Amaç ve Kapsam”** bölümleri dikkatlice incelendiğinde, 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanunu ve 2935 sayılı Olağanüstü Hâl Kanunu'nun ve kendisinden önce kurulmuş tüm komite ve kurulların içerik ve kapsamından daha detaylı ve önemli bir düzenleme olduğu görülür. Bu düzenleme gereği, Başbakanlık Kriz Merkezi Yönetimi'nin, **20-26 Şubat tarihleri arasında bir tatbikat organize ettiği; bu gibi tatbikatlarda “gerektiği zaman NATO ile kurulacak olan işbirliği imkânlarının da değerlendirileceği”** bilgisi haber ajanslarına ulaşmış bulunuyor.

Olağanüstü Yönetim Şekilleri İle İlişkisi

1982 Anayasasının 119. maddesi **“Olağanüstü Yönetim Usulleri”** başlığı altında, olağanüstü yönetim usul ve esaslarını belirlemiş ve hüküm altına almıştır.

Anayasaya göre olağanüstü yönetim şekilleri olarak Olağanüstü Hâl, Sıkıyönetim, Seferberlik ve Savaş Hâli tatad edilmiş ve usul ve esaslarının kanunla düzenleneceği ifade edilmiştir. Buna paralel olarak 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu ve 2935 sayılı Olağanüstü Hâl Kanunları'yla düzenlemeler yapılmış veya mevcut düzenlemeler Anayasa tarafından korunmuştur.

Bu düzenlemelere göre:

Sıkıyönetim ve Olağanüstü Hâl ilânı Bakanlar Kurulu'nun kararı TBMM'nin onayı ile ve *Resmî Gazete*'de yayımlanmasını müteakip yürürlüğe girer veya kaldırılır. Bakanlar Kurulu, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, Kanun Hükmünde Kararname çıkarabilir. TBMM'nin onayına sunar.

Görüldüğü gibi tüm olağanüstü yönetim şekilleri Bakanlar Kurulu kararı ve TBMM'nin onayı ile yürürlük kazanmaktadır. MGK'nın Olağanüstü Hâl'e ilişkin kararları, Hükümet'te veya Meclis'te virgölüne dokunmadan kabul edildiğinden dolayı kamuoyunda tartışma konusu olsa da, neticede yasal prosedür işlemekte ve tartışmalar dolayısıyla kamuoyu bilgilendirilmiş olmaktadır. Bu güne kadar olağanüstü yönetim şekillerinin ve esaslarının kamuoyunca tartışılmayı yok gibidir. En azından mevcut siyasî partilerin gündemini işgal edip, TBMM'de tartışılmıştır. Bazı kanunlar ise tartışılmadan hayata geçmiştir.⁷

Gerek Olağanüstü Hâl, gerekse Sıkıyönetim Kanunu; kapsamı ve uygulayıcılarına tanıdığı görev ve yetkileri açısından incelendiğinde, bir kısım tedbirlerin alınmasına yetkili kurum ve görevlilerinin bulunduğu ve bunların yetki alanlarının belirlendiği görülmektedir.

⁷ 2941 sayılı Seferberlik ve Savaş Hâli Kanununun 5. ve 7. maddelerine yapılan ek ile; "Savaş halinden bir önceki hâl olarak değerlendirilen gerginlik ve buhran dönemlerinde tüm kamu kurum ve kuruluşlarının araç ve gereçlerini, Bakanlar Kurulu Kararı'ndan önce kullanma" yetkisi Genelkurmay Başkanlığı'na verilmiştir. Yasa ile, Bakanlar Kurulu, buhran ve gerginlik dönemleri değerlendirmesini yapan Genelkurmay'ın talebini onaylamakla yetinecektir.

TBMM'nin iradesi dışında, Millî Mutabakat veya sair koalisyon hükümetleri gibi, zorlamalarla veya talimatlarla kurulmuş hükümetler döneminde ise; yönetmeliklerle hayata geçirilen antidemokratik düzenlemeler, görüldüğü gibi olağan hâle gelmiştir. Bu düzenlemeleri yapan hükümetlerin hepsinde de kısmî de olsa milletin hislerine tercüman olabilecek unsurlar vardır. Bu insanların sistem bünyesinde oluşturabileceği düşünülen muhtemel tahribatlara karşılık, demokrasiler içinde olağan tedbirler yerine, totaliter rejim uygulamaları olarak Kararnameler çalıştırılmıştır. Bu durum gelinen nokta da Hukuk Devleti yerine Polis Devletin ikamesi anlamına gelmiştir.

12 Mart 1971 darbesinin oluşturduğu Millî Mutabakat Hükümeti döneminde “KOMİTE”, içinde Millî Selâmet Partisi'nin bulunduğu ve Süleyman Demirel'in Başbakanlığındaki 1. Millî Cephe Hükümeti döneminde “BUHRAN DEĞERLENDİRME KURULU”, yine içinde Refah Partisi'nin bulunduğu Refahyol Hükümeti döneminde “BAŞBAKANLIK KRİZ YÖNETİM MERKEZİ” ve bu merkezin çalışmalarını kolaylaştırmak maksadıyla tüm ülkeyi fişleyecek BATI ÇALIŞMA GRUBU kurulmuştur. Akli selim, bunları bir tesadüf olarak değil, bir programın uygulama süreci olarak görmektedir.

HÜKÜMLERİ

İnceleme konumuz olan “Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği”ni, **amaç, kapsam, sorumluluklar, kriz hâlleri, yönetim esasları, organları, bütçesi ve faaliyetleri ile ilgili olarak kanunla kurulmuş diğer**

anayasal kuruluşlarla ilişki ve kıyaslamaları yönünden incelemek gerekmektedir.⁸

Amacı:

Madde 1. Kriz durumlarında faaliyet gösterecek olan Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi'nin teşkilâtlanmasını, tertiplenmesini, çalışma usullerini, görev ve sorumluluklarını belirlemek ve bu suretle, krize neden olan olayların başlangıcından bitimine kadar geçen süre içerisinde;

a) Krizi yaratan olayın önlenmesi, ortadan kaldırılması veya millî menfaatler doğrultusunda sona erdirilmesi maksadı ile gereken hazırlık ve faaliyetlerin yönlendirilmesini,

b) Hizmet ve faaliyetlerin yürütülmesinde; Genel Kurmay Başkanlığı, ilgili Bakanlık, kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon, işbirliği, sürat ve etkinlik sağlayarak krizin en az zararla ve millî menfaatler doğrultusunda atlatılmasını sağlamaktır.

Kapsam:

Madde 2. Bu Yönetmelik; Başbakanlık, Genelkurmay Başkanlığı, Bakanlıklar, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, kamu kurum ve kuruluşları ile ilgili özel kuruluşları kapsar.

Sorumluluklar:

⁸ Yönetmeliğin basında veya diğer yayın organlarında tam metninin yayınlanmaması, insanımızın bu yönetmelik konusunda bilgilendirilmemesi, hatta milletvekillerinin dahi bu yönetmelikten tam anlamıyla haberdar olamaması gibi nedenler bizi, yönetmeliğin tamamına yakını aktarmak zorunda bırakmıştır.

Yönetmelik *Resmî Gazete*'deki yayımından altı ay sonra Show TV'de "Şok Yönetmelik" anonsu ile duyurulmuş, CHP grubunda CHP Milletvekili ve Meclis Başkan Vekili Uluç Gürkan tarafından da Show TV'de yayımlandığı gün milletvekillerine yönetmelik hakkında bilgi verilmiştir. Yönetmelikle ilgili makalemiz *Selâm* gazetesinde 6-12 Mart 1997 tarihlerinde yayınlanmıştır.

Madde 3. Bu Yönetmeliğin uygulanmasından Başbakan veya görevlendireceği bir Devlet Bakanı; hizmetlerin yürütülmesinden Genelkurmay Başkanı, Bakanlar, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri ile kamu kurum ve kuruluşlarının en üst düzey yöneticileri sorumludur.

Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri; bu yönetmelik esasları dahilinde yürütülen kriz yönetim faaliyetlerini Başbakan (veya krizden sorumlu Devlet Bakanı) adına koordine etmekten ve Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi'nin devamlı faal halde tutulmasından, sistem içerisinde yer alan birimlerin değerlendirilmesinden sorumludur.

Bu hükümlerin değerlendirmesini, en üst hukuk kurumları olan Anayasa Mahkemesi, Danıştay, Yargıtay gibi Yüksek Mahkemeler'in üyeleri ile Barolar Birliği'nin "Temiz toplum özlemcisi demokrat üyeleri"nin, belki en öncelikli olarak yapmaları gerekirdi.

Fakat bu kurumların başkan ve üyelerinin, **yargının işlevini yürütmeye aktaracak** böyle düzenlemelere; lâik demokrat sistemin lâikliğini cilâlayıp, demokratlığını katleden benzer uygulamalar karşısında kayıtsız kalmaları gibi, kayıtsız kaldıklarını görüyoruz. Bu kayıtsızlığı, aksi ifade ve uygulamalarını görünceye kadar, bu hukukçuların, **hukukun üstünlüğü kavramına atfettikleri değer** olarak görmek gerekecektir.⁹

Bir ülkede darbelerle en fazla karşı olması ve hukukun temel prensipleri ile birlikte tüm anayasal hükümleri devreye sokması gerekenler, darbelerin otomatige bağlandığı, MGK Genel Sekreteri'nin gölge başbakan ve tek yetkili olarak görüldüğü bu yönetmelik karşısında, âdeta teşvik edersesine sessiz kalmaktadırlar.¹⁰

⁹ "Laikliğin, demokrasi karşıtı gibi gösterilmesinin" eleştirisi için bkz.: Mehmet Altan, "Cenazesi Kaldırılmayan Sistem Artık Kokuyor", *Umran* dergisi, (Mayıs-Haziran, 1996).

¹⁰ Bu konuda yaşanan en çarpıcı örnek: Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş'ın, Millî Güvenlik Kurulu kararlarından sonra, Refah Partisi'nin kapatılması talebini içeren iddianamesidir. Bu iddianamede altı

Tanımlar:

Madde 4. Bu yönetmelikte geçen;

a) Bakanlık; Bütün Bakanlıkları,

b) Kriz hâli; Devletin ve milletin bölünmez bütünlüğü ile millî hedef ve menfaatlerine yönelik hasmane tutum ve davranışların, Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya hak ve hürriyetlerini ortadan kaldırmaya yönelik şiddet hareketlerinin, tabîî afetlerin, tehlikeli ve salgın hastalıkların, büyük yangınların, radyasyon ve hava kirliliği gibi önemli nitelikteki kimyasal ve teknolojik olayların, ağır ekonomik bunalımların ve iltica ve büyük nüfus hareketlerinin ayrı ayrı veya birlikte vuku bulunduğu hâlleri,

c) Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi; Krizle ilgili hususları çözümlmek ve krizi sona erdirmek üzere Başbakan'ın sorumluluğunda Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği bünyesinde teşkil edilen merkezi,

d) Bölge Kriz Yönetim Merkezi; Muhtemel veya mevcut kriz bölgesinde, merkezden görevlendirilen elemanlarla tesis edilen ve Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi ile, ilgili kriz merkezlerine bağlı olarak kurulan merkez ve merkezleri,

e) Kriz Merkezi; Genelkurmay Başkanlığı, ilgili bakanlıklar, krize neden olan olayların çıktığı bölge, il veya ilçelerde valiliklerce kurulan merkezleri,

f) Olağanüstü Hâl; Tabîî afet, tehlikeli salgın hastalıkları veya ağır ekonomik bunalım hâlleri ile, Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzeninin veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddî belirtilerin ortaya çıkması veya

yıl evvel yapılan konuşmalar ve partiyi bağlamayan söz ve davranışlar delil olarak dosyaya ibraz edildikten sonra, C. Başsavcısı, örneğine dünyanın hiçbir ülkesinde rastlanmayacak şekilde, basın toplantısı ile iddianameyi kamuoyuna, tamamen kanuna aykırı biçimde açıklamış, arkasından da **bu iddianamenin gazete eklerinde yayınlanıp çoğaltılarak halka dağıtılmasını** gazete patronlarından yalvarırcasına rica etmiştir. Ayrıca bkz. İkinci Bölüm'de *Yeni Şafak* gazetesinin manşeti ile ilgili 78 nolu dipnot.

şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddî bir şekilde bozulması durumunu,

g) Seferberlik;

h) Seferberlik hâli;

ı) Savaş;

j) Savaş Hâli;

k) Diğer hâller; Yukarıda belirtilenler dışında olup, normal tedbirlere ilaveten olağan dışı tedbirleri ve düzenlemeleri gerektiren hâlleri,

l) Özel Kuruluşlar; Kriz bölgesinde hizmeti talep edilen özel kuruluşları, ifade eder.

Kriz Yönetimini Gerektiren Hâller

Madde 5. a) Yurt Dışında; Türkiye'nin toprak bütünlüğüne, egemenlik haklarına, millî hedef ve menfaatlerine yönelik tehdit emarelerinin belirmesi ve gelişme göstermesi,

b) Yurt İçinde; Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini, temel hak ve hürriyetlerini ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddî belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin bozulması;

1- Terör olayları,

2- Kanunsuz grev, lokavt ve işi bırakma eylemleri,

3- Etnik yapı, din ve mezhep farklılıklarından kaynaklanan olaylar,

c- Tabii afetler: (Deprem, Sel baskını, çığ düşmesi, toprak kayması)

d) İltica ve büyük nüfus hareketleri,

e) Tehlikeli ve salgın hastalıklar,

f) Büyük yangınlar,

(Bina ve tesis yangınları, Orman yangınları, Gemi yangınları)

g) Radyasyon ve hava kirliliği gibi önemli nitelikli kimyasal ve teknolojik olaylar,

h) Ağır ekonomik bunalımlar,

ı) Diğer hâller.

Yukarıda sayılan hâller, elbette ki hâlin icabına göre önemli gelişmelerde ‘Kriz Masaları’ tabir edilen bazı komisyonlar tarafından koordineli bir şekilde konsültasyona tabi tutulabilir, önlemler alınabilir. Tabii bu koordinasyon, bu kriz hâllerini de çözebilecek konumda işlev kazandırılmış Hükümet ve ilgili bakanlıklar ve alt kuruluşları tarafından yapılır. Sorumlusu da siyasî otoritedir. Anayasa ve yasalar da bu şekildeki bir işleyişi esas almaktadır. Bugüne kadar da, ara dönemler ile normal dönemlerde yapılmış, yasaya uygun fakat hukuk devleti ilkelerine aykırı düzenlemelere dayalı uygulamalar dışında her türlü krizde uygulanan usuller hükümetin kontrolünde gerçekleşmekteydi. Veya en azından aksi uygulamalar istisna teşkil etmekteydi. Diğer bir deyişle bizler öyle olduğunu sanmaktaydık.

Türkiye Cumhuriyeti’nin Anayasal sistemine göre siyasî otoritenin uymak zorunda olduğu yasaları çıkaracak kurum TBMM’dir. Bu yasaları uygulayacak olan da siyasî otorite, idare ve bağımsız yargıdır. Mevcut krizler, yasalar çerçevesinde değerlendirilip, neticeleri de gerekiyorsa yargı tarafından çözülebilir.

Kriz yönetimini gerektiren hâl olarak tadat edilen hâllerin takdirinin Hükümet veya ilgili bakanlıklar tarafından belirlenmesi (ki yukarıda olağanüstü hâller ile ilgili bölüme bakılabilir) demokrasinin en temel gereği iken, bu belirlemenin ve sorumluluğunun MGK Genel Sekreteri’ne veya Sekreterliği’ne devredilmesi manidardır.

Yukarıda maddeler halinde sayılan Kriz yönetimini gerektiren hâller, siyasî ve idarî mekanizma içerisinde

yetkileri ve görevleri sayılmış bakanlık ve bağılı kuruluşlar olarak belirlenmiş iken; devletin millî güvenliği ve millî güvenlik siyaseti içinde mütalâa edilemeyecek konularda da, ordunun etkili ve yetkili kurum olarak düşünülmesinin vahametine dikkat çekmek gereklidir. Orduyu aslı görevinin dışına taşıran bu tür tasarrufların bu güne kadar ne hazin sonuçlar verdiğini, bundan sonra da verebileceğini anlamak için araştırma yapmak bile gereksizdir. Ülkenin geçirdiği üç önemli darbe ve yaşanan sürekli darbe yönetimleri bu kanaatimizin önemli kanıtlarıdır.* Şayet böyle olmasaydı, nüfusumuzun kahir ekseriyeti ile birlikte, siyasîlerimizin (demokrasi imtihanında sınıfta kalanlar hariç) “Allah bir daha darbe göstermesin” demelerini nasıl izah edebiliriz?

Garipliğe bakınız ki, ağır ekonomik bunalımların tespiti ve değerlendirilmesi dahi, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri'nin veya Sekreterliğin inisiyatifine bırakılmıştır. **“Ağır ekonomik bunalım”** hâli söz konusu olduğunda, bunalımın ağırlık derecesini MGK belirleyecek denmektedir. Peki ama bu belirlemenin sorumluluğunu kim üzerine alacak? Her on yıllık dönemlerde ihtilâl yaparak yönetime el koyma ihtiyacı duyan, ülkenin ekonomik ve sosyal gelişmesinde başarısız olan ve olacak komutanlar mı? Bu soruya; **“Evet, bu sorumluluğu en güzel bir şekilde deruhte edecek makam MGK Genel Sekreterliği'dir”** diyebilecek bir aydın düşünülemez iken, aydınlarımızın böyle bir düzenleme karşısında tepki göstermemeleri, MGK'nın karar ve uygulamalarına meşruiyet kazandıracak gelişmelere kayıtsız kalmaları, kendi varlık sebeplerini henüz anlayamadıkları gerçeğini ortaya koymaktadır.

Aydınlarımızın bir kısmının tepkisizlik veya tepkilerini antidemokratik uygulamalardan yana koymaları yeni bir

* Son olarak şahit olduğumuz “Batı Çalışma Grubu” hadisesi de, Ordu'nun tartışılır duruma düşmesine, operasyonlara maruz kalmasına ve prestij kaybetmesine yol açmış olması bakımından üzücü, fakat anayasal kurumların sistem içindeki yerlerinin tekrar gözden geçirilmesine yardımcı olması bakımından yararlı olmuştur.

olay değildir. Yakın tarihimiz bunun örnekleri ile doludur. Kendilerine lâzım olduğunda canhıraş feryatlar, **ötekine** lâzım olduğunda kayıtsızlık veya alay etmeler, aydınlarımızın bir kısmının karakteristik tavrı olmuştur. Halbuki hukuk herkese lâzımdır. Son derece yetersiz ve “ancak”larla sınırlı olsa da Anayasa’da tanınan hak ve hürriyetlere sahip çıkmak, daha da ileri götürülmesine katkıda bulunmak, bu hak ve hürriyetlerin tüm millet için vazgeçilmez olduğunu savunmak hem erdemli, hem de netice alıcı davranış olacaktır.

Kriz Yönetim Esasları

Madde 6. a) Müessir bir kriz yönetimi için; kriz durumlarının zamanında teşhisi, kriz durumlarında takip edilecek usullerin önceden tespiti, işler olarak muhafazası ve kriz tedbirlerinin gecikmeden uygulamaya konulması esastır. Kriz yönetimi, bir kriz durumunun teşhisinden başlayarak; gerekli yönlendirici kararların alınmasına; uygulanmasına, takip ve kontrolüne kadar uzanan bir seri faaliyetlerin manzumesidir. Kriz hâllerinde yönetim ve birimlerin aralarındaki ilişkileri gösteren yapı, EK-A şemada olduğu gibidir.

b) Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi, kriz emarelerinin belirmesi ve başlaması ile birlikte ilgili organlardan birinin (MGK, Bakanlar Kurulu veya krizden sorumlu Devlet Bakanı, MGK Genel Sekreteri) teklifi ve Başbakanın direktifi ile faaliyete geçer. Ancak, Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Sekreteryası, bu yönetmeliğin yayınlanmasını müteakip MGK Genel Sekreterliği Bilgi Toplama, Araştırma ve Değerlendirme Başkanı başkanlığında çekirdek olarak MGK Genel Sekreterliği nezdinde kurulur ve çalıştırılır. Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi faaliyete geçirildiğinde personeli tamamlanır.

c) Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi başlangıçta krizin şiddeti, ihtiyaç duyulan tedbirlerin özellikleri ve merkezine faaliyete geçme maksadının gizlilik derecesi dikkate alınarak, EK-B, C ve D’de (+) olarak işaretlenen kurum ve kuruluşlardan Başbakan tarafından seçilen birkaçı ile

faaliyete geçirilir. Bunlar çekirdek kadro olarak mütalâa edilir.

d) Kriz önlenemediği veya giderek tırmanma eğilimi gösterdiği hâllerde, durumun gelişmesine göre Olağanüstü Hâl, Sıkıyönetim, Seferberlik ve Savaş Hâli ilân edilmesi Kriz Koordinasyon Kurulunca yasalara uygun yöntemlerle ilgili mercilere önerilir. Bu hâllerin ilân edilmesine kadar geçen sürede olaylar önlenememiş ise, Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi ve Kriz Merkezleri, harekât merkezleri haline dönüşür. Olağanüstü Hâl, Sıkıyönetim, Seferberlik ve Savaş Hâlleri ilân edilen durumlarda ise Kriz Merkezleri, Başbakan tarafından aksi emredilmediği takdirde, ilgili mevzuatta belirtilen Koordinasyon Kurulu'na ve/veya Hükümet Harekât Merkezi'ne alt yapı oluşturur. Kriz ve/veya harekât bu kurullarca aynı mahalden sevk ve idare edilir.

e) Kriz esnasında, Kriz Merkezleri, kamu kurum ve kuruluşları ve özel kuruluşlar bilgi, haber ve istihbaratı periyodik raporlarla Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi'ne iletmekle yükümlüdür.

31 Ocak 1997 Tarihli Kararname

Kriz durumlarının zamanında tespiti, işleyişin denetlenmesi, tedbirlerin gecikmeden uygulamaya konulması gereğinden hareketle, Hükümet; 31 Ocak 1997 tarihli GİZLİ(*) bir kararname ile Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'ne bir yazı göndermiş, bu yazı ile, Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi'nin 1997 yılı faaliyetlerini Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'nin mutlak yetkisine devretmiştir.

Bu kararnameye göre: “MGK Genel Sekreteri ve görevlendireceği personel 1997 yılı içinde Başbakan adına tetkik gezileri yapmakla görevli kılınmıştır”

Kararnameye göre bu gezilerin/denetimlerin sebebi şöyle açıklanmaktadır:

“Millî Güvenlik Kurulu Kararları ve bunlara ilişkin Bakanlar Kurulu Kararları ve Başbakan tarafından

* Birçok “GİZLİ” kararname gibi, bu da basına yansımıştır.

onaylanan plânlar gereğince Bakanlıklar, kamu kuruluşları ve illerde yapılmakta olan uygulamaları yerinde görmek, yönlendirici ve koordine edici işbirliğinde bulunmak”

Bu gezilere/denetimlere katılacak personele, bakanlık kurum ve kuruluşlarından da ilaveler yapılabilecektir. Tabii ki, MGK Genel Sekreterliği uygun görürse.

Bu kararname uyarınca birçok kamu ve özel kuruluşların görevlendirilmiş asker kişilerce denetlendiğini öğrenmiş bulunuyoruz.¹¹ Gün geçmiyor ki bir okulda, dernekte, vakıfta veya resmî veya özel bir kuruluşta iki jandarma eşliğinde bir astsubayın denetim yaptığı haberleri duyulmasın. Basına yansıyan diğer bir örnek ise, hava alanlarının 1980 den bu yana, ilk defa, MGK Genel Sekreterliği tarafından görevlendirilmiş asker kişilerce Mayıs ayı içinde denetlenmesidir.

Yine aynı dönemde Kur'an Kursları'nın tamamı MGK Genel Sekreterliği görevlilerince veya MGK talimatları uyarınca görevli kamu kurumu yetkililerince denetlendi ve yüzlercesinin kapısına kilit vuruldu. Kapatılma gerekçesi olarak izinsiz faaliyet göstermek ve ilgili talimatlara uyulmaması gösterilmekle birlikte, izin almak için yapılan müracaatların hiçbirine henüz olumlu cevap verilmediği de aldığımız bilgiler arasındadır.

Tüm resmî ve özel okullar da asker kişilerce denetlenmiş ve denetlenmektedir.

Kararnameye göre, MGK Genel Sekreterliği'nin bu yetkileri her yıl Başbakan tarafından onaylanacaktır.

¹¹ Aynı tip ve mahiyette bir Kararname 1993 yılında dönemin Başbakanı Süleyman Demirel tarafından imzalanıp yürürlüğe konmuştur. Bu kararnamede de “MGK Genel Sekreterliği, MGK kararları, bunlara ilişkin Bakanlar Kurulu kararları ve Başbakanlık direktiflerinin öngördüğü esaslar dahilinde hazırlanmış olan planların gerektirdiği hizmet ve faaliyetlerin kontrol edilmesi, yönlendirilmesi, koordine edilmesi amacı ile Bakanlıklar, kurum ve kuruluşlarda ve illerde Başbakan adına denetleme yetkisi yapmakla yetkili kılınmıştır” denmektedir. Bkz.: *Zaman* Gazetesi, 9 Mart 1993, Ali Akın, a.g.e., s. 113.

Bu hüküm ve uygulamalar, sadece MGK'nın kararlarının Bakanlar Kurulu'nda karar haline getirilmesini değil, ayrıca, ilgili kurum ve kuruluşlarda yapılan uygulamaların MGK Genel Sekreterliği'nce denetlenmesine de imkân sağlamıştır.

Bu hükümler aynı zamanda, hiçbir hükümetin “millî güvenlik, devletin millî güvenlik siyaseti, millî menfaatler” gibi kavramların yorumunu serbestçe yapmasına da imkân vermeyecektir. Bu da siyasî iradenin meflûç hale getirilmesinden başka bir anlam taşımayacaktır. Kaldı ki, Batı Çalışma Grubu'nun yaptığı istihbarat çalışmaları tüm idarî makamların ve görevlilerin çalışma alanlarını ve inisiyatiflerini daraltmış, devlet kadroları fişlenmek korkusuyla iş yapamaz hale gelmiştir.

Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi'nin Teşkilâtı:

- Madde 7.** a) Kriz Koordinasyon Kurulu
- b) Kriz Değerlendirme ve takip Kurulu
- c) Sekreteryâ

Kriz Koordinasyon Kurulu'nun Oluşumu ve Görevleri:

Madde 8. Kriz Koordinasyon Kurulu'nun oluşumu ve görevleri aşağıda gösterilmiştir.

- a)** Kriz Koordinasyon Kurulu'nun oluşumu: Kriz Koordinasyon Kurulu, Başbakan veya yetki vereceği bir Devlet Bakanı başkanlığında krizin cinsine göre EK-B'deki yetkililerden oluşan ve kriz ile ilgili sorunların çözüme kavuşturulacağı en üst kuruldur. Kurul, kurul başkanının veya Kurul üyelerinin isteği üzerine toplanır, gerektiğinde Kriz Değerlendirme ve Takip Kurulu tarafından olağanüstü toplantıya çağrılır.
- b)** Kriz Koordinasyon Kurulu'nun görevleri:

- 1) Yurt içi ve yurtdışı kaynaklarla, Kriz Değerlendirme ve Takip Kurulu'ndan gelen bilgi ve önerileri değerlendirir. Konu ile ilgili politik direktif esaslarını belirler, mevcut politik direktif veya Millî Güvenlik Siyaset Belgelerinde ihtiyaç duyulan değişikliklere ait kararlar alır.
- 2) Değerlendirme sonucuna göre, sorunlar ile ilgili konularda gerekli kararları alır ve uygulanmasını sağlar. Gerektiği hâllerde Bakanlar Kurulu Kararı alınması için girişimlerde bulunur.
- 3) Krize neden olan olayların özelliğine göre Genelkurmay Başkanlığı, ilgili Bakanlık ve gerekli görülen İl ve ilçelerde "Kriz Merkezleri" kurulmasına ve krizden etkilenen bölgede (muhtemel kriz alanında) merkezden görevlendireceği personel ile "Bölge Kriz Yönetim Merkezi" teşkiline karar verir.
- 4) Kriz yönetimi için, gereken konularda ilgili makamlarla koordinasyon ve işbirliği sağlar,
- 5) Gerektiğinde olağanüstü hâl, Sıkıyönetim, Seferberlik ve savaş hâli ilân edilmesini teklif eder.
- 6) Genelkurmay Başkanlığı, ilgili Bakanlıklar ile, bölge ve il valilerince Kurul'a gönderilecek raporların muhtevasını, şeklini ve gönderilme zamanlarını kriz hâlinin konusuna göre belirler.
- 7) Lüzum gördüğü hizmet ve faaliyetlerde Kriz Değerlendirme ve Takip Kurulu'nu yetkilendirir.

Kriz Değerlendirme ve Takip Kurulu ve görevleri:

Madde 9. a) Kriz Değerlendirme ve Takip Kurulu'nun oluşumu: Kriz Değerlendirme ve Takip Kurulu, Başbakanlık Müsteşarı'nın başkanlığında, krizin cinsine göre EK-C deki yetkililerden oluşur ve krizin şiddetine göre Koordinatör'ün teklifi, kurulun kararı ile uygun görülecek periyotlarda toplanır. Gerektiğinde sekreteryaya tarafından olağanüstü toplantıya çağrılır.

b) Görevleri: Kriz Değerlendirme ve Takip Kurulu, kriz yaratan olayların önlenmesi, ortadan kaldırılması ve millî menfaatler doğrultusunda yönlendirilmesi için kriz

koordinasyon Kurulu tarafından verilen yetkiler çerçevesinde teknik ve bürokratik çalışmaları yürütür.

1- Krize ilişkin bilgi ve haberleri değerlendirir, değerlendirme sonuçlarına göre alınacak önlemleri belirler ve bunların uygulanması için girişimlerde bulunur, görevlendirme yapar.

2- Yapacağı bu çalışmalarla ilgili olarak Genelkurmay Başkanlığı, Bakanlıklar ve gerekli görülecek kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon ve işbirliği sağlar.

3- Kamu kaynaklarından temin edilecek araç, gereç, personel ve diğer imkânların hizmete tahsisini yönlendirir.

4- Kriz konusunda Bakanlar Kurulu ve Kriz Koordinasyon Kurulu tarafından alınan kararların veya verilen direktiflerin yerine getirilmesini sağlar ve uygulamalarını takip eder.

5- Gerekliğinde Olağanüstü Hâl, Sıkıyönetim, Seferberlik ve Savaş hâli ilân edilmesini Kriz Koordinasyon Kuruluna teklif eder.

6- Yetkilerini aşan hususların çözüme kavuşturulması için Kriz Koordinasyon Kurulu'nu toplantıya davet eder.

7- Lüzum gördüğü hizmet ve faaliyetlerde Sekreteryayı yetkilendirir.

Sekreteryası, Görevleri ve Çalışma Düzeni:

Madde 10. a) Oluşumu: Sekreteryası bu maksatla görevlendirilecek bir Başbakanlık Müsteşar Yardımcısının başkanlığında krizin cinsine göre EK-D deki yetkililerden oluşur.

Sekreteryası, bu yönetmeliğin yayınlanması ile birlikte Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği nezdinde çekirdek olarak kurulur, faaliyetlerini yürütür ve krizin başlaması ile birlikte personeli tamamlanır. Seferberlik ve savaş hâli ilân edildiğinde ilgili mevzuatta belirtilen personeli tamamlanarak ve ilgili bakanlık, kurum ve kuruluşların personeli çağrılarak Hükümet Harekât Merkezi Sekreteryası'na dönüştürülür.

Sekreteryanın çekirdek kadrosu ve personeli M.G. Kurulu G. Sekreteri'nin teklifi ve Başbakan'ın onayı ile ihdas edilir ve görevlendirilir.

Sekreteryada Başbakanlık Merkez Teşkilatı'ndan, Genelkurmay Başkanlığı, Bakanlıklar, MGK Genel Sekreterliği ve diğer kurum ve kuruluşlardan, kurumun görev özelliklerini iyi bilen, güvenliği tam, kendi alanında başarılı uzman personel görevlendirilir.

b) Görevleri:

1) Normal durumlarda çekirdek kadro ile yapacağı görevler:

a) Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezindeki cihaz, araç, gereç ve malzemenin bakım muhafaza ve idamesini sağlar.

b) Muhabere devrelerini kontrol eder ve faal durumda bulundurur.

c) Kriz esnasında Genelkurmay Başkanlığı, Bakanlık, kurum, kuruluş ve illerde teşkili öngörülen kriz merkezlerinde görev alacak ilgili personelin eğitilmesi ve muhabere şebekelerinin denemesi için tatbikatlar plânlar ve icra eder.

d) Kriz yönetimi ile ilgili mevzuatı takip eder, buna göre gerekli plânlamaları yapar ve yazılı hale getirir.

e) Mevcut Kriz Merkezleri'nin durumunu inceler, Başbakan'a sonuç raporu halinde bildirir.

2) Kriz Durumundaki Görevleri:

a) İç ve dış kaynaklardan gelen krizle ilgili bilgileri toplar, gerekenleri ilgili makamlara iletir ve Kriz Değerlendirme ve Takip Kurulu'na sunar.

b) Kriz konusundaki uygulamaları takip eder ve yapacağı değerlendirme sonuçlarına göre, ihtiyaç duyulacak alternatifli yeni hâl tarzları hazırlar, yetkisi dahilinde

olanları çözüme kavuşturur, yetkisini aşanları Kriz Değerlendirme ve Takip Kurulu'na sunar.

c) Üst Kuruldan verilecek direktiflere göre, gerekli çalışma ve hazırlıkları yapar, brifingler hazırlar ve gerekiyorsa koordinasyon faaliyetlerinde bulunur. Kendisine irtibatlı merkezlerle krizi yönetir.

d) Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi'nin mevcut irtibat ve muhabere sistemi ile ilgili ihtiyaçlarını karşılar, diğer idarî ve sosyal hizmetleri yerine getirir.

e) Üst kuruldan verilecek direktiflere göre gerekli çalışma ve hazırlıkları yapar, brifingler hazırlar ve gerekiyorsa kamu kurum ve kuruluşları ile koordinasyon faaliyetlerinde bulunur.

f) Gerekli görüldüğünde, krizle ilgili devletlerin ve/veya Türkiye'nin dahil olduğu uluslararası kuruluşların kriz yönetim merkeziyle koordinasyon ve işbirliği sağlar.

g) Verilen yetkiler dahilinde, kamuoyunu aydınlatmak üzere basın, yayın, radyo ve televizyon aracılığıyla gerekli görülen bilgilerin yayımlanmasını sağlar,

h) Üst kurullar tarafından verilecek diğer görevleri yapar.

c) Çalışma Düzeni:

1) Bakanlıkların müsteşarları ile Genelkurmay, MİT, Emniyet Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, MGK Genel Sekreterliği ve kurulduğunda Başbakanlık Durum Merkezi, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlıkları, Merkez Bankası, TRT, Basın-Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü, Anadolu Ajansı ve Kızılay ile doğrudan haber akışı sağlayan yeterli sayıda iletişim aracı ile donatılır.

2) Ulusal ve uluslararası her türlü haber ajanslarına açık olacak şekilde telefon, faks ve görüntülü muhabere cihazları ile donatılır.

3) Uydu haberleşmesi ile yurdun ve dünyanın her tarafına ulaşabilme imkânı sağlanır.

4) Kriz Koordinasyon Kurulu'nun olayların gelişmesini anında izleyebilmesi için, kapalı devre görüntülü sistemleri tesis edilir.

5) Elde ettiği kayıtları istatistiki olarak derleyecek ve bunların değerlendirilmesini “Kriz tahmini” şeklinde yapabilecek “uzman” bilgi işlem sistemleri temin edilir.

6) Kriz anında niteliğine göre Sekreteryaya tarafından gerekli görülen sayıda, önceden belirlenmiş ve kendi kuruluşlarında görevli personel Sekreteryaya’ya çağrılır. Bu personel önceden eğitilmiş, “Kriz Yönetimi Sekreteryahlığı” tecrübesi olan seçkin ve güvenilir personel grubudur. Vardiyalar halinde 24 saat çalışacak şekilde organize edilir.

7) Kriz dönemlerinde, Kriz Koordinasyon Kurulu tarafından belirlenmiş yetkililer dışında basına ve kamuoyuna bilgi verilmez. Yapılacak açıklamalar için ne gibi işlemlerin uygulanacağı önceden belirlenir.

SEKRETERYA VE ÇEKİRDEK KADRO

Sekreteryaya ve sekreteryaya ilgili öngörülenler, bu yönetmeliğin üzerinde durulması, konuşulması ve tartışılması gereken düzenlemelerindendir.

Dikkat edilirse, sekreteryaya Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı’nın başkanlığında oluşuyor. Ancak, yönetmeliğin yayınlanması ile birlikte MGK Genel Sekreterliği nezdinde çekirdek olarak kuruluyor, faaliyetlerini yürütüyor, kriz başlayınca personeli tamamlanıyor. Çekirdek kadroyu MGK Genel Sekreteri teklif ediyor, Başbakan onaylıyor ve görevlendiriyor. Bu durumda Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı’nın rolü ne olabilir ki? Üstelik Yönetim Merkezi’nde Genelkurmay’ın gözetimi ve denetimindeki MGK Genel Sekreterliği binasında Sekreteryaya’ya **“Kurumun görev özelliklerini iyi bilen, güvenliği tam, kendi alanında uzman personel”** görevlendiriliyor.

Peki bu uzmanlar kurumun görev özelliklerini nasıl biliyor? Nerede yetişiyor? Millî Güvenlik Akademisi bu

vasıftaki personeli yetiştirmek için mi kuruldu? Millî Güvenlik Akademisi askerlik ve Millî güvenlik dışında ekonomik ve sosyal konularda ihtisas sahibi öğretim üyelerinden mi oluşuyor? Batı Çalışma Grubu bu uzmanlardan mı oluşuyor? Tüm bu ve benzeri sorulara verilecek cevaplar, oluşturulan Sekreteryası'nın işlevini ortaya koyabilecektir.

Tüm bunlar Ordu'nun kurumsallaşma sürecini tamamladığını mı gösteriyor? Ordu; gelişmiş ülkelere oranla teknolojik açıdan yeterli olmasa da, diğer merkezi kurumlara göre daha ileri teknolojisi, askerî disiplini, savaş gücü ve emir-komuta zinciri gibi unsurlar bakımından oldukça ileri bir noktadadır ve kurumsallaşmış olduğu kabul edilmektedir. Bu haliyle Ordu'nun giderek siyasî iradeyi temsil etme ve hükümet etme anlamında da kurumsallaşmaya çalıştığının delili olabilecek gelişmeler yaşanmaktadır.¹²

Başkent Ankara'da, üst düzey bürokraside oluşan kanaat, Ordu'nun 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın Ordu üst kademelerinde yaptığı operasyondan sonra, asgari 25-30 yıllık bir programı uygulamaya koyduğu şeklindedir. Bu programın, **“Politikaların Tanrısı”** sözüne benzer bir totaliter mantığa dayalı olmaması ve asker sivil tüm kurumları kapsamaması herkesin dileği olmalıdır kanaatindeyiz.

Burada DSP Milletvekili ve Anayasa Profesörü Mümtaz Soysal'ın konuya ilişkin şu sözlerin ilgi çekicidir.

“Aslında gerekli olan bunu (darbeyi) otomatikçe bağlamak yerine bu organizasyonu sağlamak üzere, MGK'yı falan karıştırmadan bir Bakanlar Kurulu Sekreteryası oluşturmaktır. Türkiye'de zaten MGK'nın bilgisi dışında bir şey olmuyor ki. Bu yönetmelikte buna meşru bir yön

¹² “Memleketin genel hayatında orduyu siyasetin dışında tutmak ilkesi, Cumhuriyetin daima dikkat ettiği bir esastır.” Atatürk. “Atatürkçü Kültür Çevresinde Askerî Güç Kavramı ve Özellikleri” isimli Rapor, *Belgelerle Türk Tarihi* dergisi, Özel Sayı, (İstanbul: Temmuz-Aralık, 1991), s. 4.

getirmeye çalışıyorlar. Türkiye’de krizsiz gün mü var? Çözüm olarak sunulan bu yönetmeliğin, başka sorunlar yaratmasından korkuyorum.”

Soysal’ın partisini bağlamayan bu tespit ve endişelerine katılmamak mümkün değildir. Tıpkı DSP’nin icazetle 55. Hükümet’e ortak olduğu hakkındaki genel kanaate katılmak gibi.

Bu konuda yine Hukukçu ve Milletvekili olan bir Profesörümüz’ün tespitleri ve yargılarına bakalım:

“Millî Savunma Genelkurmay’ın; Hükümet Millî Güvenlik Kurulu’nun; Meclis de askerın gölgesi altında... Bunun adı demokrasi ise benim üniversitede öğrencilerime anlattıklarım yanlışmış. Ama eğer benim anlattıklarım doğruysa bunun adı demokrasi değil... Demokrasimiz hakkında bu söylediklerim en hafif tabirdir. Söyleyebileceklerimin sansür edilmiş halidir. Gölge geçicidir, oysa gölge koyulaşarak kalıcı hale geliyor. Gölge karanlığa dönüşüyor. Gölge meşruluk kazanıyor. Primit ters dönmüş, Meclis’in itibarı erezyona uğruyor... Türkiye’nin en sivil partisi RP’dir. İşte o da ancak bu kadar sivildir. Hükümet Sultanbeyli’ye heykel diken Paşa’nın davranışının hukukiliğini denetlemediği için Genelkurmay, Hükümet başkanının hukukiliğini denetliyor.”¹³

Bu tespit ve yorumların sahibi Sayın Mustafa Kamalak’ın sivil parti nitelemesi hariç, tespitlerine de katılmamak mümkün değil. Fakat tespit edilen hususlar yeni bir şey değildir. Ancak sayın Kamalak’ın, Millî Güvenlik Akademisi diploması taşımadığından olacak, Türkiye’deki demokrasinin prensip ve işleyişine yeteri kadar vakıf olamadığı kanaatindeyiz.

Bilhassa hukukçu siyasîlerimize ve insan hakları ile ilgili görünen siyasî ve düşünürlerimize önemli bir görev düşmektedir:

¹³ Nuh Gönültaş, “Gölge Koyulaşıyor, Karanlığa Dönüşüyor”, *Zaman Gazetesi*, 14.1.1997.

Millî Güvenlik Kurulu'nun gündemlerinde ve Genel Sekreterliğin ilgi alanlarında, ülkede kanayan yara haline gelen, istikbale ait tüm sıhhat beklentilerini yok eden “**faili Meçhuller**”in yer alıp almadığı, bunlara ilişkin kriz merkezleri oluşturulup oluşturulmadığı, ne gibi mesafeler alındığı, bu konuda yapılacak çalışmalara yardımcı olunup olunmadığı gibi soruların ısrarla takipçisi olunmalıdır.¹⁴

Kriz Merkezleri ve Görevleri:

Madde 11. Kriz Merkezleri, Genel Kurmay Başkanlığı, Bakanlıklar, İlgili kurum ve kuruluşlar ile krizin meydana geldiği il ve ilçelerden en üst düzey yöneticilerin başkanlığında kurulur. İl ve ilçelerde var ise ilgili kuruluş amirleri de Kriz Merkezi'ne dahil edilir.

Kriz Merkezlerinin görevleri:

- 1) Krizle ilgili durumları izler ve değerlendirir, değerlendirme sonuçlarına göre kararlar alır ve uygular.
- 2) Sorumluluk alanındaki ihtiyaçları belirler, imkân dahilindeki ihtiyaçları karşılar, imkân dışındaki ihtiyaçları bir üst merkeze bildirir.
- 3) Birimler arası koordinasyonu sağlar.
- 4) Gelişme ve uygulamalarla ilgili hususları Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi'ne bildirir.
- 5) Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezinin düzenleyeceği tatbikatlara katılır.

Bölge Kriz Yönetim Merkezi:

Madde 12. Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi'nin kriz bölgesindeki ünitesi olarak, bölgedeki uygulamaları takip ve kontrol eder, birimler arası hizmetlerin koordinasyonunu sağlar, problemlerin çözümlenmesinde ve merkezdən yapılan yardım ve desteğin zamanında ve yerinde kullanılmasında mülki amirlere yardımcı olur.

¹⁴ Faili meçhul bir cinayete kurban giden gazeteci-yazar Uğur Mumcu'nun kardeşi **Ceyhan Mumcu** yaraya parmak basıyor: “**MGK'nın 28 Şubat 1997 tarihli bildirisinde faili meçhullerle ilgili bir bilgi ve karar yok**”

Örneklerle Kriz Merkezi Çalışmaları

Yönetmelik, teknik açıdan incelendiğinde, kendinden önceki kurulların kuruluş ve işleyişi ile ilgili düzenlemelere nazaran oldukça mufassal ve hiçbir ayrıntıyı dışarıda bırakmayacak şekilde hazırlanmış gibi görünüyor.

Ancak bu görüntünün aldatıcılığı daha ilk günlerde ortaya çıkmıştır. 9 Ocak 1997 de yayımı ile yürürlüğe giren yönetmelik gereği kurulan kriz yönetim merkezi ve bağlı Bölge Kriz Yönetim Merkezleri'nin faaliyete geçmesi gerekirken (bizce bu merkezler yönetmeliğin kabul edildiği 30.9.1996 tarihinden evvel faaliyete geçmiş olmalı), kuruluşundan bir ayı aşkın zaman geçmiş olmasına rağmen birçok krize müdahale edememiş veya etmemiştir.

1997'nin Şubat ayında meydana gelen Tuzla'daki tanker yangını da bunlardan biridir. Devletin en büyük tankerlerinden birinde çıkan yangın, çevredeki tüm tersaneleri, işyerlerini tehdit etmesine, muazzam bir çevre kirliliği oluşturmasına, daha da önemlisi iki itfaiye erinin ölümüne, onlarcasının da yaralanmasına neden olmasına rağmen, bu yangın karşısında bir Bölge Kriz Merkezi oluşturulamamış, oluşturulmuş ise de **“Birimler arası hizmetlerin koordinasyonunu sağlaması”** gerekirken, Türk Hava Kurumu'nun ve varsa Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yangın söndüren uçaklarını temin edip devreye sokamamıştır. Bundan sonra da bu Kriz Merkezleri'nin bu tür tabîî afet, yangın, su baskını vs. olaylar karşısında bugüne kadar yapılanların ötesinde bir şeyler yapabileceğine inanmak oldukça zordur.¹⁵ Zaten Krizin mahiyetine göre Mülki amirlikler veya Belediye Başkanlıkları çoğu zaman koordineli bir şekilde bu işlerin altından kalkmaya çalışmaktadır.

¹⁵ Son olarak Kırıkkale'de çıkan MKE fabrikası yangını da bu konuda en çarpıcı örnek sayılabilir. Yangın sırasında ve sonrasında iki faaliyet göze çarpmıştır. Birincisi yağmayı önleyen Emniyet Teşkilâtı Personelinin gayreti, ikincisi de, tüm şehir halkını doyan Ankara Büyükşehir Belediyesinin aşevi çalışmaları.

O halde Kriz Merkezleri kurulmasının altında neler yatmaktadır?

Tuzla'da çalışmayan Kriz Yönetim Merkezi, hatırlanacağı gibi Sincan'da çalıştırılmıştır. Zira, mevcut sisteme göre, sistemin işleyişine, dış politikasına, insan hak ve özgürlüklerinin savunulmasına dair zerre miktarı uyanış belirtisi, Kriz'in ta kendisidir. Derhâl Kriz Merkezi kurulur, tiyatrodan rol icabı İsrail'e taş atan çocuklar hapse atılır, Belediye'nin kültür etkinliği mahkum edilir, tanklar yürütülür. Kudüs Gecesi'nde yaptığı konuşmalardan ötürü bir belediye başkanı ve yardımcı görevlileri ile, gecede konuşma yapan bir gazeteci, DGM Savcısı tarafından ifadesi alınmayıp Terörle Mücadele ekiplerine teslim edilir. Bir haftayı aşkın gözaltından sonra bir gece ansızın saat 04.30'da Terörle Mücadele Şube Müdürlüğünden getirilip 06.30'da Askerî Hakim tarafından yapılan sorguları sonrası tutuklanarak hapse atılırlar.¹⁶

Fakat iki itfaiye erinin ölmesine, onlarcasının yaralanmasına, millî servetin heba olmasına göz yumanlar; görevleri arasında yangınların söndürülmesine havadan destek sağlamak da bulunan THK gibi icazetli kuruluşları, milletin kurban derisine tebelleş olmaları yönünde cesaretlendirmeye ve ödüllendirmeye hâlâ devam edebilmektedirler.

Bir önemli örneği de burada aktarmadan geçemeyeceğiz:

Sanık Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı ve Anayasa Hukuku Öğretim Üyesi Doç. Dr. Şükrü Karatepe'dir. Karatepe'nin 10 Kasım 1996 günü bir tören sonrası sarfettiği sözlerden dolayı, basında karalama furyası başlatılır, hakkında soruşturma açılır. Neticede Cumhuriyet Savcılığı takipsizlik kararı verir, fakat kamuoyu önünde

¹⁶ Sincan Davası olarak tarihe geçecek "Kudüs Gecesi"nde yapılan konuşmalardan dolayı, Belediye Başkanı Bekir Yıldız 4 yıl 7 ay hapis cezasına, Gazeteci-Yazar Nurettin Şirin 17 yıl 6 ay hapis cezasına çarptırılmıştır. Diğer sanıklardan dördü 3'er yıl 9'ar ay hapis cezasına çarptırılmışlardır.

mahkum edilmekten yine de kurtulamaz.¹⁷ Neticede çark yine dönmüş, Kriz Merkezi vazifesini yapmış, yıkım ekibi de Refah Partisi'nin kapatılma gerekçelerinden biri olarak Şükrü Karatepe'nin sözlerinin Yargıtay Başsavcılığı iddianamesine geçmesini sağlamıştır.*

Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi'nin ve Kriz Merkezlerinin Bütçesi:

Madde 13. Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi'nin bütçe ihtiyaçları Başbakanlık bütçesinden, Kriz Merkezlerinin bütçe ihtiyaçları ilgili kuruluş bütçelerinden karşılanır.

Kriz Hâlinin Sona Ermesi:

Madde 14. Kriz hâli, krize neden olan durumun ortadan kalkması veya gerginliğin tırmanması ile ülkede Olağanüstü Hâl, Sıkıyönetim, Seferberlik ve Savaş Hâli uygulamasına geçildiğinde sona erer.

Krizin olağanüstü hâl ve Sıkıyönetim Hâline dönüşmesi durumunda, Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Sekreteryası Başbakan tarafından aksi emredilmediği takdirde ilân edilen hâlin mevzuatındaki Koordinasyon Kurulu'na, Seferberlik ve Savaş Hâline dönüşmesi

¹⁷ Şükrü Karatepe hakkında soruşturma açılmasının nedeninin, 10 Kasım töreni sonrası yaptığı konuşma olmadığı kanaatindeyiz. Şükrü Karatepe, İstanbul'da yayınlanan, *Umrın Dergisi* 'nde, 10 Kasım 1996 tarihinden 4-5 ay önce "Sorun Askerlerde Değil Sivillerde" başlıklı yazısında şöyle diyor: "...Yapılacak bir araştırma, askerlerin bu darbe dönemlerinde iktisadi bakımdan mala mülke ne kadar el koyduklarını gösterecektir. Kendi şahıslarına demiyorum. Bakın burada Kayseri'de, bizim belediyemizin avlusunda bulunan iki bina, hastanemiz ve şu an Vali Konağı olarak kullanılan bina belediyenin mülkündedir ve 12 Eylül döneminde bunların hepsinin tapusu alınmış, askeriye devredilmiştir. Bütün bunlar ranttır. Bu rantların hepsi Ankara'da toplanırsa, askerlere de siz göz kırparsanız, o zaman bu rantları elde etmek için gelirler, başkente iktidarı ele geçirirler." *Umrın* dergisi, (Mayıs-Haziran 1996), s. 25.

* Şükrü Karatepe, yaptığı konuşma sonrasında yargılandığı Ankara 1. Nolu Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından TCK'nın 312/2 maddesi uyarınca, bir yıl hapis ve ayrıca para cezasına çarptırılmış, Belediye Başkanlığından ayrılmak zorunda bırakılmıştır.

durumunda ise Hükümet Harekât Merkezi'ne alt yapı oluşturarak krizi ve/veya harekâtı sevk ve idare eder.

Kriz Merkezleri Yönergesi:

Madde 15. Bu yönetmeliğin yürürlüğe girmesinden itibaren iki ay içerisinde Kriz Merkezi açması gereken makamlar kendi yönergelerini hazırlar ve ast birimlere yayımlar.

Genelkurmay Başkanlığı'nın ve Bakanlıkların onaylı yönergesini alan ast birimler ikinci ay içerisinde kendi yönergelerini hazırlayarak ilgili makamın onayını müteakip kendi ast birimlerine yayımlar.

Kaymakamlıklar ve Garnizon Komutanlıkları dahil ast birimler ise kendi üst makamlarından aldıkları onaylı yönergelere uyumlu kendi yönergelerini üçüncü iki ay içerisinde hazırlayarak bağlı buldukları makama onaylatır.

Yürürlükten Kaldırılan Hükümler:

Madde 16. Bakanlar Kurulu'nun 22.07.1976 tarihli ve 7/12310 sayılı kararı ile kabul edilen "Buhran Değerlendirme Kurulu Kurulması, görev, yetki ve çalışma esasları hakkında Karar" yürürlükten kaldırılmıştır.

Ekler:

EK—A Kriz hâllerinde yönetim ve birimlerin aralarındaki ilişkileri gösteren yapı.

EK—B Kriz Koordinasyon Kurulunda görev alacak Bakanlık, kurum ve kuruluşlar

EK—C Kriz Değerlendirme ve Takip Kurulunda görev alacak Bakanlık, Kurum ve Kuruluşlar.

EK—D Sekreteryaya'da görev alacak Bakanlık, Kurum ve Kuruluşlar.(*)

* Ekleri, hacmi genişletmemek ve esasen bürokratik ayrıntı olması nedeniyle buraya almadık.

BAŞBAKANLIK KRİZ YÖNETİM MERKEZİ'NİN DİĞER KURUMLARLA İLİŞKİSİ

Başbakanlık KYM Yönetmeliği “Kapsam” kısmında, yönetmeliğin “Başbakanlık, Genelkurmay Başkanlığı, Bakanlıklar, MGK Genel Sekreterliği, Kamu Kurum ve Kuruluşları ile ilgili özel kuruluşları” kapsadığını, uygulanmasından da yine bu kurumlar ile bu kurumların üst düzey yöneticilerinin sorumlu olduğunu, Yönetmeliğin 2. ve 3. madde metninden aktarmıştık.

Buradaki ilişkiler içinde dikkat çeken iki yasal kuruluş ile yasal olmayan bir kuruluş incelemeye şayandır. Bunlardan yasal olanlar, bu yönetmelikle MGK Genel Sekreterliğine devredilen bazı faaliyet ve sorumlulukları yapmaya kanunen yetkili olanlardır: Emniyet Teşkilâtı ve Millî İstihbarat Teşkilâtı. Yasal olmayanlar ise kendi kendine “durumdan vazife” çıkaran yöneticiler tarafından oluşturulmuş, yetki ve sorumlulukları, ilgililerince tamamen vicdani kanaatlere göre belirlenmiş örgütlenmelerdir. Bunlardan en önemlisi Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde faaliyetlerine tanık olunan JİTEM’dir. JİTEM dışında çok yeni bir oluşum olarak “Batı Çalışma Grubu” ortaya çıkmıştır. Bu kuruluş hakkında yeterli bilgiyi geçmiş sayfalarda verdik sanırım. Son bölümde de bir nebze üzerinde durulacaktır. JİTEM ve Batı Çalışma Grubu dışında TSK ve Emniyet Teşkilâtlarında veya devletin diğer bazı organlarının içerisinde oluşturulmuş bazı örgütlenmeler var ise de, adı konmamış veya mahiyeti hakkında belki yargı kararları sonucunda bilgi edinilebilecek bu örgütler hakkında yorumda bulunmayı şimdilik erken görmekteyiz.

Bu yaklaşımımız ışığında önce Anayasal kuruluşlar olan Emniyet Teşkilâtı ve MİT üzerinde, sonra da illegal yapılanma olan JİTEM ve Batı Çalışma Grubu üzerinde duracağız. Bunların yetki, görev ve fonksiyonları bakımından birbirleriyle ilişkilerini yasalar çerçevesinde ortaya koymaya çalışacağız.

YASAL KURUMLARLA İLİŞKİ

EMNİYET TEŞKİLÂTI

4 Haziran 1937 tarih ve 3201 sayılı **Emniyet Teşkilâtı Kanunu** henüz yürürlüktedir. Bu kanunun 1. maddesi:

“Memleketin umumî emniyet ve asayiş işlerinden İçişleri Bakanı sorumludur.

İçişleri Bakanı bu işleri, kendi kanunları dairesinde hareket eden Emniyet Genel Müdürlüğü ile Jandarma Genel Komutanlığı ve icabında diğer bütün zabıta teşkilâtı vasıtasıyla ifa ve lüzum halinde Bakanlar Kurulu kararı ile ordu kuvvetlerinden istifade eder.” şeklindedir.

Bu maddenin hükmü kanunla kaldırılmamış olmasına rağmen, Başbakanlık Kriz Merkezi Yönetmeliği'nin kabulü ile birlikte Emniyet Teşkilâtı, MGK'nın yardımcı unsuru haline getirilmiş veya işlevsiz kılınmıştır. İçişleri Bakanı'nın yetkileri de MGK Genel Sekreteri'ne devredilmiştir.

Emniyet Teşkilâtının görevlerini düzenleyen Emniyet Teşkilâtı Kanunu ile birlikte, bu teşkilâta ayrıca, 318 kanun, 77 tüzük, 299 yönetmelik ve 42 yönerge aslî veya tali görevler yüklemektedir. Teşkilâtın yapısı da bu amaçla zenginleştirilmiş ve yeterli olmasa da teknolojik imkânlarla kavuşturulmaya çalışılmıştır.¹⁸

Fiiliyatta görülen ise, Emniyet Teşkilâtı'nın tüm bu görevlerini yaparken, işin sadece hamallığını yüklenen bir

¹⁸ Alaaddin Yüksel, Eski Emniyet Genel Müdürü, “Türk Polis Teşkilâtının Yeniden Yapılandırılması”, *Yeni Türkiye*, Sayı: 13, (Ankara: Ocak-Şubat 1997), s. 474.

örgüt olarak değerlendirilmesidir. (*) Millî Güvenlik Kurulu ve yönlendirmesine bağlı olarak çıkarılan sürekli darbe kararnamelemleri; Emniyeti, Genelkurmay'a bağlı bir birim haline dönüştürmüştür. Son günlerde Emniyet Teşkilâtı içinde özel olarak kurulmuş Özel Tim'in kaldırılıp, tek silâhlî gücün Askerî güç olması için çalışmalar yapıldığı da bilinmektedir. Hatta istihbaratın da tek elde toplanması çalışmalarının yapıldığı haberleri basında yer almaktadır.

Yeri gelmişken ifade edelim ki, 8. Cumhurbaşkanlığı Kanunu'na Ek—7. madde ile eklenen:

“Polis; Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, anayasa düzenine ve genel güvenliğe dair önleyici ve koruyucu tedbirleri almak, emniyet ve asayiş sağlamaya üzere; ülke seviyesinde istihbarat faaliyetlerinde bulunur, bu amaçla bilgi toplar, değerlendirir, yetkili mercilere veya kullanma alanına ulaştırır. Devletin diğer istihbarat kuruluşlarıyla işbirliği yapar.”

hükmü ile, Emniyet'in “durumdan vazife çıkarması”, TCK 146. maddesini bazı siyasî ve silâhlî illegal örgütlerin dışında yasal organize güçlerin de ihlâl edebileceği düşüncesiyle istihbarat yapması, dikkatlerin Emniyet Teşkilâtına çekilmesine neden olmuştur.

Aslında Emniyet Teşkilâtı Kanunu'nun 1. maddesinde ifade edilen “Memleketin umumî emniyet ve asayiş” işleri, ülkenin iç güvenliği anlamındadır. Ek—7. madde ile bu güvenliğin sağlanması görevi Emniyet Teşkilâtı'na verilmiştir. Anayasa ve Hukuk Devleti ilkeleri de bunu gerektirmektedir. TCK 146. maddesi de “Anayasa'nın tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilgaya ve kanun ile teşekkül etmiş olan TBMM'yi ıskata veya

* Emekli Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş TGRT'ye verdiği demeçte, halkın oylarıyla Meclis'e gelmiş DEP'li Milletvekillerinin, kendi Genelkurmay Başkanlığı döneminde polis marifetiyle Meclis'ten enselerinden tutularak atılmaları ile ilgili olarak “...kızdım Meclis'ten ben atturdum” diyebilmiştir. Bkz.: Mehmet Altan, a.g.m.

vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs edenler"i cezalandırmayı öngördüğüne göre, Emniyet Teşkilâtı'nın her türlü legal ve illegal örgütlerin faaliyetlerini araştırmaya yetkisi var denilebilir. Ek—7. madde ile Emniyet Teşkilâtı'nın bu yöndeki çalışmalarına yasal zemin hazırlanmıştır. Bu Ek—7. maddenin 1997'de farkına varılmış olması da Türkiye'deki hukukî garabete bir örnektir kanısındayız.

MİLLÎ İSTİHBARAT TEŞKİLATI

1 Kasım 1983 tarih ve 2937 sayılı **Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilâtı Kanunu** da henüz yürürlüktedir. Bu kanunun 4. maddesinde Millî İstihbarat Teşkilâtı'nın kuruluş amacı ve görevleri sıralanmıştır.

“a) TC'nin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne, varlığına, bağımsızlığına, güvenliğine, anayasal düzenine ve millî gücünü meydana getiren bütün unsurlarına karşı içten ve dıştan yöneltilen mevcut ve muhtemel faaliyetler hakkında millî güvenlik istihbaratını devlet çapında oluşturmak ve bu istihbaratı Cumhurbaşkanı, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri ile gerekli kuruluşlara ulaştırmak.

b) Devletin millî güvenlik siyaseti ile ilgili plânların hazırlanması ve yürütülmesinde; Cumhurbaşkanı, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, MGK Genel Sekreteri ile ilgili bakanlıkların istihbarat istek ve ihtiyaçlarını karşılamak.

c) Kamu kurumu ve kuruluşlarının istihbarat faaliyetlerinin yönlendirilmesi için MGK ve Başbakana tekliflerde bulunmak.

d) Kamu kurum ve kuruluşlarının istihbarat ve istihbarata karşı koyma faaliyetlerine teknik konularda müşavirlik yapmak ve koordinasyonun sağlanmasında yardımcı olmak.

e) Genelkurmay Başkanlığınca Silâhlı Kuvvetler için lüzum görülecek haber ve istihbaratı, yapılacak protokole göre Genelkurmay Başkanlığına ulaştırmak.

- f) MGK’da belirlenecek diğer görevleri yapmak
- g) İstihbarata karşı koymak.

Madde.5/3 fıkrası ve devamında da:

Bakanlıklar ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarının yukarıda belirtilen görev ve yükümlülüklerinin yerine getirilmesiyle ilgili koordinasyonun sağlanması ve istihbarat çalışmalarının yönlendirilmesinde, temel görüşleri oluşturmak üzere MİT Müsteşarının başkanlığında **Millî İstihbarat Koordinasyon Kurulu (MİKK)** kurulmuştur.

Kurul üç ayda bir; MGK Genel Sekreteri veya yardımcısı, Genelkurmay İstihbarat Başkanı veya yardımcısı, bakanlıkların müsteşarları, kurum ve kuruluşların yetkili amirleri, MİT’in ilgili başkanlıkları ile MİT Müsteşarının çağıracağı diğer kamu görevlilerinin iştirakiyle toplanır.

MİT Müsteşarı gerektiğinde Kurulu olağanüstü toplantıya çağırabilir.

Sorumluluk:

Madde 7. MİT Müsteşarı 4.maddede belirtilen görevlerin yerine getirilmesinden Başbakan’a karşı sorumlu olup, Başbakan’ın dışında herhangi bir kişi veya makama karşı sorumlu tutulamaz.

MİT kanununun, MİT’in kuruluş ve görevleri ile ilgili düzenlemelerinde belirlenen, yukarıda alıntıladığımız 5. ve devamı maddelerindeki **amaç ve sorumluluk esasları** ile, Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi için çıkarılan Yönetmeliğin 4. maddesinde **“Kriz hâli”** olarak tanımlanan hâller ve Merkez’in kuruluş amacına yönelik durumlar arasında bir fark görmek mümkün değildir.

Hatta Devletin bölünmez bütünlüğü ile millî hedef ve menfaatlerinin korunmasını teminen çıkarılmış tüm kanun, tüzük ve yönetmelikler ile oluşturulmuş kurumlara ait hükümlerin içerdiği amaç, koşul ve yapılanmalar, aynı gayelere yönelik yapılmış düzenlemelerdir. Fakat MGK’dan

en önemli farkları tüm bu kurumların TBMM'nin onay ve denetimine tabi kurumlar oluşlarıdır.

Üstelik, **MİT** ve **Millî İstihbarat Koordinasyon Kurulu**, yasal bir kuruluş olarak, Millî Güvenlik Kurulu'nun tüm görevlerini ifa edebilecek bir yapıya sahiptir. Neticede Başbakana bağlı bir kurum olması sıfatıyla da, elde edilen bilgi ve verileri, siyasî iradeye ulaştırmakla sorumlu bir kurumdur.

MİT, kanun gereği, devletin iç ve dış güvenliğini ilgilendiren istihbaratı Cumhurbaşkanlığına, Başbakanlığa, Genelkurmay Başkanlığına ve Millî Güvenlik Kuruluna sunmaktadır.

“Gerektiğinde alınacak ilave tedbirlerle yüzde yüz istihbarat ihtiyacını karşılayacak MİT’e rağmen, Cumhurbaşkanlığı’nda, Başbakanlık’ta ve MGK’da türlü adlarla, değişik zamanlarda ayrıca istihbarat birimleri kurulduğunu duyuyoruz... MİT’e ilaveten başka birtakım önerilerle birimler kurulsa bile bunların çok yetersiz kalacağı, dublikasyona sebep olacağı, devlete ayrı bir külfet getireceği, MİT’in atıl kalmasıyla gelişmesine engel olacağı, koordinasyonsuz sonuçlarla karışıklıklar yaratacağı gibi sebepler, bu uygulamanın yanlışlığını vurgulayacak niteliktedir.”¹⁹

Bu görüş, yukarıdaki satırların yazarı eski bir MİT mensubu general gibi, birçok istihbarat uzmanının da ortak kanaatidir.

Ayrıca, pek inandırıcı olmasa da, MİT, belli oranda gizliliği koruyarak, şeffaflaşma yönünde bazı adımlar attığını iddia etmektedir. MİT’in, bu çerçevede yeni “İstihbarat Konsepti” belirlediği de ifade edilmektedir.²⁰ Bu çalışmalar gerçekten ifade edildiği gibi ise; siyasî iradeye çelme takma arzularından, yetkili ve etkili kuruluşları devre

¹⁹ M. Cihat Akyol, MİT’de de çalışmış Emekli bir General, “İstihbarat İhtiyacı ve Bu İhtiyacın Karşılanması”, *Yeni Türkiye*, Sayı: 13, (Ankara: Ocak-Şubat 1997), s. 479.

²⁰ Sönmez Köksal, MİT Müsteşarı, “70. Kuruluş Yılında Millî İstihbarat Teşkilâtı”, *Yeni Türkiye*, Sayı: 13, (Ankara: Ocak-Şubat 1997), s. 468.

dışı bırakacak düzenleme ve uygulamalardan ve de Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarının iç siyasete bulaştırılması yanlısından vazgeçilmelidir.²¹

MİT üzerindeki spekülasyonlar, Turgut Özal tarafından başlatılan MİT'in sivilleştirilmesi çalışmalarının engellenmesi, Özel Tim'in kaldırılması gibi çabalar, Ordu'nun tek silahlı güç olma isteği şeklinde değerlendirilmektedir.²²

MİT'in de istihbaratında ihmal olduğu veya kasıtlı olarak yanlış bilgiler verdiği, yanlış yönlendirmelere sebep olduğu sık sık ifade edilmektedir. Zaman zaman ilgili ilgisiz kuruluşları ve kişileri terörün içinde imiş gibi gösterdiği, yanlış istihbaratlarla, karşı tarafa farkında olmadan yardım ettiği de duyulmaktadır.²³ Ancak, bu yanlışlıkların düzeltilmesi imkânı aranacak yerde, oldu bitti kararnamelele kurumu işlevsiz kılacak veya devre dışı bırakacak işlemlerden sakınılmalıdır. MİT'in dışında kurulmuş Askerî İstihbarat'ın da aynı zaafarla malul olduğunu söylemeye herhalde gerek yoktur.²⁴

²¹ “Bir yanda ordunun siyasetten arındırılması ve silahlı kuvvetler mensuplarının kesinlikle siyaset yapmaması gerektiğine dair ilkeler ortaya konurken; diğer yanda Türk Genelkurmay kendi eliyle savunma görevi için yetiştirdiği mensuplarını, kuruluş yasası gereği iç politika istihbaratı toplayan ve kimi zaman kısır siyasi çekişmelerin tam merkezinde yer alan MİT'e ödünç verirken siyaset yapmamış mı olmaktadır? MİT görevlisi subayların, ordunun siyaset dışı tutulması ilkesiyle nasıl bağdaştığı düşünülmeli gereken bir sorudur.” Ali Akın, a.g.e. s. 50.

²² “Tek güç odağı olmak ihtilâllerde çok işe yarıyordu, mesele çok daha kolay hallediliyordu.” Burhanettin Can, “Susurluk ve Tarikatler”, *Umrân* dergisi, (İstanbul: Ocak-Şubat 1997), s. 3.

²³ Güneydoğuda yakalanan PKK elemanlarının sorgulanmasında, istihbarat toplama amacıyla MİT elemanlarının PKK'ya erzak taşıdıkları, erzak miktarının da elde edilecek istihbarata oranla, güvenlik güçleri aleyhine açık bir durumun ortaya çıktığı haberi ilginçtir. *Radikal* gazetesi, 14. 4. 1997.

²⁴ Mart 1997 de Genelkurmay Askerî İstihbarat Dairesi Başkanlığının, MGK için hazırladığı ve sunduğu bir raporda, İlim Yayma Cemiyeti'nin Süleymanlılara ait olduğu ve bu kurumun bütün amacının İmam Hatip Lisesi açmak olduğu belirtilmiştir. Süleymanlılar olarak adlandırılan grubun oldum olası İmam Hatip Liselerine karşı olduğunu sadece

İLLEGAL OLUŞUMLARLA İLİŞKİ

JİTEM

Yukarıda, Emniyet ve MİT gibi yasal ve anayasal kuruluşların, gerek kendi aralarındaki, gerekse MGK ile ilişkilerinden bahsettik. Ayrıca üzerinde durulması gereken bir diğer yapılanma da, Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde oluşturulmuş bulunan Jandarma İstihbarat Terörle Mücadele (JİTEM)'dir.

İnceleme konumuz JİTEM gibi yasal olmayan kuruluşlar ve faaliyetleri olmamakla birlikte, Kriz Kararnamelerini incelerken, bu kararnamelerin uygulanmasında rolü olan yasal ve illegal kurumları göz ardı etmek istemedik.

Her ne kadar etkili ve yetkili görevliler varlığını inkar etseler de, bizzat operasyonlara katıldığını iddia eden birçok görevlinin varlığına işaret ettiği, hatta birçok operasyonlarını ifşa ettiği JİTEM adlı organize suç örgütü; kanunlar hilafına kurulmuş illegal bir yapıdır.

Her resmî kuruluşun, kendi bünyesinde istihbarat çalışmaları yaptığı bilinen bir durumdur. Bu, diğer yasal kurumların sahalara el atmamak ve kanun dairesinde kalmak koşuluyla, belli noktalara kadar yadırğanacak bir durum değildir. Fakat JİTEM hakkındaki dedikodular o kadar dehşet verici duruma gelmiştir ki, bu yaraya neşter vurmak gerektiği aşikârdır

istihbaratçılar mı bilmiyor? Bu istihbaratın maksatlı olduğu çok açıktır. Üstelik İlim Yayma Cemiyetinin başında Emekli bir General olan Hasan Sağlam bulunmaktadır. İlgili haber için bkz.: Haluk Dursun, *Son Çağrı* gazetesi, 29. 3. 1997.

Ayrıca 1997 Mayıs ayında Kuzey Irak'a yapılan harekâta TSK'nın, Kuzey Irak'ın büyük bir bölümünde duruma hakim olduktan ve PKK kamplarının yerle edilmesinden ve basına da gezdirilip kamuoyuna bilgi verildikten sonra içinde harekâtın kurmay heyetinin de bulunduğu 2 helikopterin, Rus yapısı SA-7B adı verilen füzelerle düşürülmesi, önemli bir istihbarat eksikliğini göstermektedir.

JİTEM'in kurucusu olarak bilinen emekli binbaşı Cem Ersever ile en yakın birkaç adamının başlarına kurşun sıkılarak öldürüldüğü²⁵ biliniyor. Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Teoman Koman, önceleri JİTEM'in varlığını inkâr etmekle birlikte, bilahâre TBMM Susurluk Araştırma Komisyonu'na gönderdiği 25 Şubat 1997 tarihli mektupta,

“JİTEM diye resmî bir kuruluş olmadığını, Jandarma içindeki istihbarat biriminin halk arasında JİTEM olarak bilindiğini, istihbarat birimiyle jandarmanın kendi operasyon biriminin içiçe çalışmasının hata olduğunu, daha sonra bu birimin kapatıldığını, zaman zaman bu birimin yasa dışı işlere karıştığını” bildirmiştir.²⁶

Koman'ın bu yarı inkâr-yarı itiraf içeren sözlerine en önemli cevap Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkan Yardımcısı Hanefi Avcı'dan gelmiştir. Hanefi Avcı Komisyon'a verdiği ifadede:

“Bu gün Türkiye’de ‘JİTEM resmî bir kuruluş değildir’ diyenlerin kendileri de biliyorlar ki, bu örgüt yıllardır aynı adla anılıyor ve kurulduğundan bu yana da pek kanunî işlerle uğraşmıyor. Teoman Koman daha önce JİTEM’in varlığını kabul etmezken, bu gün gayri resmî şekilde vardır gibi laf etmiş. Bu bir anlamda kabul etmesi anlamına geliyor. Benim daha önce niye bunları söylemediğim meselesine gelince; bunun 5-6 tane sebebi var ama en önemlisi şu: Hakkında konuşacağımız insanlar koyun-keçi üstü değil, yani bu adamlarla uğraşmak, sen şunu yapıyorsun demek kolay değil. Daha önce bunu söylemeye kalkmış insanların durumu belli. Karşımızda

²⁵ Cem Ersever ve arkadaşlarının öldürülmesindeki en büyük etken konuşması ve JİTEM ile ilgili çok sayıda bilgiyi basına aktarması olmuştur. Tuncay Özkan, a.g.e., s. 313.

²⁶ Basını takip edenler görmüştür, 15 Mart 1995 tarihinde ODTÜ’de öğrenciler bir ajan provokatör yakalar ve döverler. Kamuoyuna basın aracılığı ile tanıtırlar, kimliğini ifşa ederler. İddiaya göre üzerinde JİTEM kimliği vardır. Adı Ümit Yalazlı olarak açıklanan istihbaratçının ifşa edilmesinden dolayı öğrenciler hakkında dava açılmıştır.

söylediğini ispatlayamadığımız zaman götürecektir insanlar var” demektir.

Ve ilave etmektedir:

“Verdiğim bilgiler araştırılırsa belki bu günkünün on katı daha fazla olay ortaya çıkacaktır.”²⁷

İşte iki en yetkili ağızdan, birbiriyle çelişkili sözler. Şimdi, böyle bir konu MGK gündemine girer mi, girmez mi? Karar vermek zor. Susurluk'ta meydana gelen kaza ile ortaya çıkan devlet-çete-mafya ilişkileri konusunun MGK gündemine gelmediği de düşünüldüğünde²⁸, JİTEM konusunun gündeme geleceğine ilişkin umutlar da suya düşmektedir.

Okuyucunun da yakından takip ettiği gibi Susurluk davası sürüncemeye bırakılmış durumdadır. JİTEM olayı ise, üzerindeki sis perdeleri bir türlü kaldıramadığı için muğlaklığını korumaktadır.²⁹ Görüldüğü kadarıyla bu ve

²⁷ Hanefi Avcı'nın Susurluk Komisyonu'na verdiği ifadede, *Son Çağrı Gazetesi*, 18.3.1997.

Not: Hanefi Avcı'nın ifadeleri, kitabın birinci baskısının yayımından sonra “Susurluk Belgeleri” olarak yayınlanan eserlerde yer almamaktadır. Susurluk Belgeleri ile ilgili kitaplarda ifadeler eksik alıntılanmış olabileceği gibi, yukarıda aktardığımız alıntı, gazetecinin yorumlarını da içeriyor olabilir. Bu açıklamayı, kitabın birinci baskısını inceleyen Sayın Önder Aytaç'ın uyarısı üzerine yapmak lüzumunu hissettik.

²⁸ Önder Aytaç, Susurluk'tan sonra kamuoyunun gündeminde yer aldığı halde, yetkili ve yetkisiz kurulların gündemine gelmeyen küçük ayrıntıları hatırlatırken, bu ayrıntılarla ilgili 31 soru sormaktadır. 31. Soru, “Susurluk Kazası sonrasında toplanan 11 MGK toplantısının hiç birisinde de ‘Susurluk ve Çeteler’le ilgili bir kararın niçin alınmadığı” şeklindedir. Önder Aytaç, “Medyanın Gözüyle Çeteler ve Susurluk”, Genişletilmiş 2. basım, Ankara: Sam Yayınları, 1997.

²⁹ JİTEM'in resmen belgelendiğine dair bir başka haber: “...dönemin Jandarma Genel Komutanı Org. Burhanettin Bigalı, JİTEM'in varlığını kesin bir dille reddetti... Diyarbakır DGM'nde yapılan bir yargılamada JİTEM'in varlığına, istihbarat ve operasyon yaptığına ilişkin kanıtlar ortaya çıktı. Diyarbakır DGM'nde ‘silahlı çetenin sair efradı olmak’ suçlamasıyla yargılanan Mehmet Zennur Rüzgâr, dava dosyasının 12 dizi numarasında yer alan yakalama tutanağına göre 11 Kasım 1994 tarihinde Batman kent merkezinde yakalandı... Rüzgâr'ı yakalayan kişiler, yakalama tutanağına “JİTEM Personeli” olarak imza attılar.” Halil Nebiler, *Cumhuriyet Gazetesi*, 8.12.1997.

benzeri dosyalar, NATO ülkelerinin tümünde ortaya çıkarıldığı halde Türkiye’de bir türlü aydınlatılmayan **Lockheed Rüşvet Skandalı**’nda olduğu gibi tozlu raflara terk edilecektir.

BATI ÇALIŞMA GRUBU

Bu satırların yazıldığı günlerde çok önemli bir gelişmeye tanık olundu. Yapılan çelişkili açıklamalardan Deniz Kuvvetleri Komutanlığı bünyesinde mi yoksa Genelkurmay Başkanlığı bünyesinde mi oluşturulduğu henüz tam anlaşılamayan, adı “Batı Çalışma Grubu” olan bir organizasyon ortaya çıkarıldı.

BÇG, konuyla ilgili komutanların ifadelerine göre Genelkurmay’a bağlı bir kuruluştur. Genelkurmay Başkanı’nın direktifiyle kurulduğu ileri sürülmüştür. Kuruluş gerekçesi olarak, Millî Güvenlik Kurulu’nun 28 Şubat toplantısından sonra Hükümete bildirilen 18 maddelik irtica kararlarının akabinde, Genelkurmay’ın böyle bir grubun kurulmasını “kendine görev sayması” gösterilmiştir; bir başka deyişle “durumdan vazife” çıkarılmıştır. Gerekçe olarak da TSK İç Hizmet Kanunu’nun 35. maddesindeki “TSK’nın görevinin Türk Yurdu’nu ve Türkiye Cumhuriyeti’ni korumak ve kollamak” hükmü gösterilmiştir.

Kamuoyu Batı Çalışma Grubu’nun varlığından 10-11 Haziran 1997’de “Yargı mensuplarına verilen brifing”le haberdar olmuştur. Refahiyol Hükümeti’nin üyeleri ve İçişleri Bakanı da dahil olmak üzere bu iddiadır. Ancak Genelkurmay adına yapılan basın açıklamasında, Batı Çalışma Grubu’nun varlığının 20 Mart 1997’de Ege’li Sanayici ve İş Adamlarına verilen brifingte duyurulduğu söylenmiştir. Hemen belirtelim ki, böyle bir duyuru basında, yargı mensuplarına verilen brifing sonrasında yer almıştır.

Genelkurmay’a göre yasal, fakat Hükümete göre illegal olan bu Batı Çalışma Grubu, yukarıda kuruluş ve çalışma esaslarından bilgiler verdiğimiz, gizli kararnamelerle

kurulan Kurul ve Komiteler'den farklı bir örgüttür. Öncekiler gizli de olsa siyasî iktidarın onayı ile kurulmuş olmalarına karşın, Batı Çalışma Grubu TSK bünyesinde, üstelik tüm siyasî ve sivil kişi ve kurumlar hakkında istihbarat çalışması yapmak, toplanan bilgileri derleyip kişi ve kurumları fişlemek, olası bir askerî yönetim için kaynak oluşturmak amacıyla kurulmuş bir örgütlenme olduğu anlaşılmaktadır. Faaliyetleri gizlidir. Tüm istihbarat emir komuta zinciri içinde toplanıp değerlendirilmektedir.

Batı Çalışma Grubu'nun faaliyetleri Emniyet Teşkilâtı'nın İstihbarat Daire Başkanlığı'nın istihbaratı sonucu ortaya çıkarıldığında, sistemin iki ana kuruluşu olan TSK ve Emniyet Teşkilâtı karşı karşıya gelmiştir. Bir taraf diğerini “darbeci”likle suçlarken diğeri de muarızını “casusluk”la suçlamıştır. Tüm bunlar sistemin kurumları arasındaki güvensizliği göstermekten öte bir hukuk sorununu da beraberinde açığa çıkarmıştır.

TSK İç Hizmet Kanunu'nun 35. maddesi ile 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu'nun Ek—7 maddesi birbirini tamamlayacağına çatışma vesilesi olmuştur.

Ek—7. madde, 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın basireti ile Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu'na 16.6.1985'de ilave edilerek TSK İç Hizmet Kanunu'nun 35. maddesi ile benzer hale getirilmiş, hatta Emniyet İstihbaratına daha işlevsel bir hâl kazandırılmıştır.

Ek—7. madde:

“Polis; Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, anayasa düzenine ve genel güvenliğe dair önleyici ve koruyucu tedbirleri almak, emniyet ve asayiş sağlamaya üzere; ülke seviyesinde istihbarat faaliyetlerinde bulunur, bu amaçla bilgi toplar, değerlendirir, yetkili mercilere veya kullanma alanına ulaştırır. Devletin diğer istihbarat kuruluşlarıyla işbirliği yapar.”

Emniyet Teşkilâtı da kendi kanununun Ek—7. maddesine dayanarak “durumdan vazife” çıkarmıştır. Türkiye Cumhuriyeti tarihinin kısa bir kesitini çalışmamızın

içinde yer yer aktarmaya çalışmıştık. Bu aktarımların ışığında denilebilir ki, tarihimiz “durumdan vazife çıkarmak”la ve “durumdan vazife çıkaranlar”la doludur. MGK toplantılarına hazırlık yaparak iktidarları sıkıştıran TSK, gerilen siyasî ortamdan kendine vazife çıkarmış, fakat başkalarının da aynı şekilde durumdan vazife çıkarabileceğini hesap edememiştir. Türkiye Cumhuriyeti tarihî boyunca TSK ilk defa böyle bir operasyona tabii tutulmuş, oluşturduğu illegal örgütlenme “faş” olunca, örgütün legal olduğunu izah gereği duymuştur.

Batı Çalışma Grubu da evvelce TSK içinde oluşturulmuş “Yüksek Komuta Konseyi”, “Genişletilmiş Komuta Konseyi”, “Silâhlı Kuvvetler Birliği” gibi üst düzey komutanlarca oluşturulmuş bir grup olmasına rağmen, diğerlerinden farklı olarak darbeden önce faş olmuştur. Bu düşüncelerimizi besleyen ifadeler bizzat Genelkurmay Başkanlığına aittir. (*)

Gerek basına yansıyan bilgilerden, gerekse Deniz Kuvvetleri Komutanı Org. Güven Erkaya'nın ve eski İç İşleri Bakanı Meral Akşener'in basın toplantılarından, Batı Çalışma Grubu'nun faaliyetleri açığa çıkmıştır. 5 Mayıs 1997 tarihli “GİZLİ” ve “KİŞİYE ÖZEL”, İsth. 3429-3, 97/İKK. Ş. numaralı ve Batı Çalışma Grubu Bilgi İhtiyaçları konulu belgede:³⁰

1. Batı Çalışma Grubu faaliyetlerine yönelik olarak, ilgi ile gönderilmesi istenen bilgi ve raporlara ilave olarak, aşağıda belirtilen bilgilerin de derlenmesi ihtiyacı doğmuştur. İl ve ilçelerdeki:

* Genelkurmay Başkanı Org. İsmail Hakkı Karadayı'nın, ordu içindeki köstebek vasıtasıyla elde edilen bir belge üzerine, Cumhurbaşkanı'na, “bu metinden haberdar olmadığını, eğer bu haliyle gönderilmişse kastı aşan bir durum olabileceğini” söylediği basında yer almıştır. Bkz.: 1997 Temmuz ayının ilk haftası içinde yayınlanan gazeteler.

³⁰ Ahmet Taşgetiren, *Yeni Şafak* gazetesi, 10 Temmuz 1997. Ayrıca bkz.: *Sabah* gazetesi, 10 Temmuz 1997.

- (a) Tüm dernekler, Vakıflar, Meslek Kuruluşları, İşçi ve İşveren Sendikaları ve Konfederasyonları,
- (b) Yüksek Öğrenim Kurumları (Fakülte, Yüksek Okul ve Enstitüleri),
- (c) Yurtlar (Kredi ve Yurtlar Kurumuna bağlı Kurum Kuruluşları bağlı Özel Yurtlar),
- (d) Üst düzey yöneticiler (Vali, Kaymakam, Büyükşehir Belediye Başkanları, Belediye Başkanları) ile diğer mülki makamlarda bulunan görevlilere (Müdür, Daire Başkanları) ait biyografiler, anılan şahısların siyasi görüş/yönleri,
- (e) İl Genel Meclis ve Belediye Meclis Üyeleri,
- (f) Siyasî Parti İl ve İlçe teşkilâtları yönetim kurulları,
- (g) Yerel TV, Radyo, Gazete, Dergi ve diğer Basın-Yayın kuruluşları,

2. Alınan bilgilerin derlenmesinde gizliliğe azamî dikkat gösterilecek, gerektiğinde bölgedeki diğer askerî makamlar ile iş birliği yapılabilecektir. Temin olunan bilgiler 12 Mayıs 1997 tarihine kadar Ek'te belirtilen formatlara uygun olarak bilgisayar ortamında hazırlanarak, yazılı ve disketlere kayıtlı olarak Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'na GİZLİ/KİŞİYE ÖZEL gizlilik derecesinde gönderilecektir. Bu tarihe kadar temin edilemeyenler teminini müteakip bekletilmeksizin aynı usullerle gönderilecektir.

Arz/rica ederim.

DENİZ KUVVETLERİ KOMUTANI NAMINA/
EMRİYLE

Aydan EROL
Koramiral
Kurmaya Başkanı
İmza

Bu belge ayrıca Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın 1 Mayıs 1997 gün İst. 3429-1-97/İKK. Ş. (307) sayılı emre ilgi çekmektedir.

Belgeden de anlaşılabilceği gibi, emir tüm ülkeyi fişlemeyi amaçlayan bir muhtevaya sahiptir. Kaldı ki, bu içerikte bir emir 19 Şubat 1997’de Kara Kuvvetleri Komutanlığınca yayınlanmıştır. Hem de, tüm askerî personelin, eşleri ve çocuklarını da bir istihbarat elemanı olarak görevlendiren bir emir. 19 Şubat 1997 tarihli emirde:

“Türkiye Cumhuriyeti’ni ve Silâhlı Kuvvetleri iç ve dış tehditlere karşı koruma ve kollama, her Türk vatandaşının olduğu kadar TSK personeli ve onların eş ve çocuklarının da en büyük millî görevidir.

Bu bakımdan Kara Kuvvetleri’nin tüm personeli ve aileleri birer haber toplama vasıtasıdır. Tüm Kara Kuvvetleri personeli ve ailelerinin elde edeceği her türlü belge, bilgi ve haberi bu konunun üst komutanlık silsileler yoluyla üst komutanlığa ulaştırılması ve personelin bu hususta bilgilendirilmesi ilgi emirle emredilmiştir.”³¹

Batı Çalışma Grubu, Genelkurmay’ın belirlediği Millî Askerî Strateji Konsepti’nin bir devamı. MASK içinde ve onun bir gereği olarak oluşturulmuş, Genelkurmay’ın brifingde adını duyurduğu gibi **“BATI HAREKÂT KONSEPTİ”**nin icra organı. Bu icra organının faaliyetlerini anımsatan önemli gelişmeler kitabın ikinci baskısının hazırlandığı sırada yaşandı. Toplumun bir çok kesimi “fişlenme ameliyesi”nden geçirildi. Bunlardan en önemli gördüklerimiz ise, Akademisyenlerin, hakim ve savcılarının ve de siyasilerin fişlenmeleri olayıdır:

- Küçükçekmece Jandarma Komutanlığı’nın ilçedeki siyasi parti temsilcilerine uyguladığı fişleme örneği, ülkenin diğer kesimlerinde de uygulamaya konulmuştur.³² Emniyet hizmetlerinde herhangi bir aksaklığa meydan

³¹ Ahmet Taşgetiren, *Yeni Şafak* gazetesi, 10 Temmuz 1997.

³² *Yeni Şafak* Gazetesi, 29.10.1997.

verilmemesi şeklinde açıklanan uygulamanın, aslında Jandarmanın yetkisinde olmadığı düşünüldüğünde, amacın ne olduğu ortaya çıkmakta ve bir nevi by-pass işlemi söz konusu olmaktadır.

- Hacettepe Üniversitesi bünyesinde yürütülen ve Başbakanlık Aile Kurumu tarafından desteklendiği ileri sürülen bir anket çalışmasıyla, üniversitedeki akademik personelin ‘dinsel’ eğilimi tespit edilmeye çalışılmıştır.³³

“Metropolde Kariyer meslekleri ve Aile Yapısı Temelinde Yaşam Tarzları” adı altında yapılan anketin 72. sorusunda, cevaplayıcının dindar olup olmadığı, 73. sorusunda, çocuklara dinî bilgi verilmesini isteyip istemediği, 74. sorusunda çocuklara dini bilginin nerede verilmesi gerektiği, 75. sorusunda cevaplayıcının evinde dinî ibadet ve faaliyetlerden hangisinin yapıldığı (Kur’an okumak, beş vakit namaz kılmak, ara sıra namaz kılmak, Cuma Namazı kılmak, Bayram Namazı kılmak, oruç tutmak, zekât vermek, kurban kesmek, mevlit okutmak gibi). 76. sorusunda dinî bayramları nasıl geçirdikleri sorulmaktadır.

Söz konusu anketin en ilginç yanının, anket formunun başındaki bölüm oluşturmaktadır. Bu bölümde: Cevaplayıcıların isimleri, cevaplar kesintili veya kesintisiz cevaplandıkları, cevaplayıcının tepkileri gibi maddeler yer almaktadır. Tabiidir ki, bu yapıdana anket değil soruşturma denebilir.

- 28 Şubat kararları akabinde yapılan fişlemelerden hakim ve savcılar da etkilenmişlerdir:

³³ Yeni Şafak gazetesi, 12.10.1997.

“*Adalet Bakanlığı Hakim ve Savcı Bilgi Formu*” adı altında bütün hakim ve savcılara gönderilen bilgi formunda: Cevaplayıcının bitirdiği okullar, eşlerinin ve çocuklarının bitirdiği okullar ve memleketleri, buldukları il ve ilçeler sorulmaktadır³⁴

Hakim ve savcıların devlet memuru oldukları ve her birinin özlük dosyalarının bulunduğu düşünüldüğünde, yapılan uygulamanın amacı ortaya çıkmaktadır.

Adalet Bakanı Oltan Sungurlu’nun aynı günlerde “Üzerimde çok büyük baskı var” şeklindeki açıklamaları,³⁵ uygulamaların boyutunu göstermesi bakımından ilginçtir.

³⁴ *Yeni Şafak* gazetesi, 2.10.1997.

³⁵ *Yeni Şafak* gazetesi, 2.10.1997.

EŞGÜDÜM SAĞLAMA GEREKÇESİ

Devletin korunmasına ilişkin bu düzenlemeleri Başbakan'a bağlı ve onun adına, yani kuvvetler ayrılığı esasına göre Yürütmeye bağlı olarak, yürütme adına yürüten ve tüm faaliyetleri Hükümet ve Meclis tarafından denetime tabi tutulan Emniyet Teşkilâtı ve MİT mevcut ve hukuken ortadan kaldırılmamış iken; 9.1.1997 tarihli Başbakanlık Kriz Merkezi Yönetmeliği ile tüm bu kurumların bir anda işlevsiz hale getirilmesini, diğer bir ifade ile Yönetmeliğin 3. maddesinde yapılan düzenleme ile Kriz Merkezi'nin sorumlusu MGK Genel Sekreteri'nin, yönetim faaliyetlerini Başbakan adına koordine etmekten sorumlu hale getirilmesini izah etmek güçtür.

Üstelik, 1980 öncesinde, bağlı olduğu Başbakana bilgi vermeyen MİT'i fiilen kendi bünyesinde eriten³⁶ ve sicilinde hukuk dışı arayışları ve müdahaleleri barındıran Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin, emrine tüm istihbarat ve emniyet birimlerinin, belediye hizmetlerinin, bizzat uzmanlık gerektiren ekonomi, salgın hastalık vs. konularının verilmesi pek manidardır.

Hatta o kadar manidardır ki; Kriz Merkezi Yönetmeliği, kendisini sistem içi olarak kabul ve lanse eden, fakat diğer sistem içi unsurlar tarafından bir türlü hazmedilemeyen Refah Partisi'nin iktidar ortağı olduğu, Devlet içindeki çetelerin ve devlet sırlarının, devletin kamyona çarpması gibi bir tesadüfle ortaya çıktığı, Refah Partisi'nin icraatlarından memnun olmayan kendi parti tabanının sızlanmaya başladığı, Kıbrıs'ta füze krizinin önemli bir dış gündem haline geldiği bir dönemde yayımlanmıştır.

³⁶ "...yasalar MİT'i yine asker ağırlıklı bir kurum olan MGK'na bağlı kılmaktadır. Gerçi MGK bile kendi istihbarat ağını, MİT içinden kopardığı birimler yoluyla gerçekleştirme konusunda çok önemli adımlar atmış bulunmaktadır. MGK'nın yeni binası bu amaçla organize edilmiş bulunuyor." Tuncay Özkan, a.g.e., s. 271.

Bu yönetmelik, Kıbrıs'ta yaşanan füze kriziyle kamuoyunun tahrik edildiği, Fadime-Kalkancı-Gündüz muhabbetinin çirkince ve adice işlendiği, namus ve tarikat davalarının temcit pilavı gibi ısıtılıp pişirildiği, kılık-kiyafetin bir ihtilâl sebebi gibi algılatıldığı sun'î gündemler oluşturulan ortamda sessiz sedasız, yangından mal kaçırırçasına ve muhalefete bilgi verilmeden kararlaştırılmış ve yayımlanmıştır. Bu yönetmelikle, her dört ayda bir TBMM'de tartışılan Olağanüstü Hâl'e karşılık, **ülkenin tamamında Olağanüstü Hâl** uygulamaya konulmuş, en yaygın ifadesiyle, bir **Millî Güvenlik Hükümeti** kurulmuştur.

Gerekçesi, "**Kamu kurumları arasında eşgüdümün sağlanması**" şeklinde açıklanan yönetmeliğin, bir tür darbe olduğu, daha net ifadesiyle hiç ortadan kalkmayan örtülü darbelerin devamı olduğu, darbelerin otomatige bağlandığı ifade ediliyorken, muhalefetin de **üç maymunu oynamasını** izah etmek bize düşmese gerekir.³⁷

Yönetmeliğin sorumluluğu da kimi halka karşı sorumlu siyasî irade temsilcisi, kimileri atanmış olan bir üçlüye teslim edilmiştir. Başbakan, Genelkurmay Başkanı ve MGK Genel Sekreteri. Yani her an demokrasiyi askıya alabilecek silâhlı gücün temsilcisi ile bu yetkilinin astı statüsündeki MGK Genel Sekreteri ve kendisine sadece ekonomiyi düzeltme ve devlet kadrolarındaki hırsızlığı kısmen önleme görevi verilen bir Başbakan'a...

Kendisi "**Demokratik Kriz**"le malûl Başbakanlık makamının, Kriz önleme ve sona erdirme gibi bir görevi elbette yalnız başına deruhte etmesini beklemek bir nakisadır. Ancak her ne kadar şeklen kendisine bağlı olsa da, her biri bir anayasal kuruluş ve millet iradesinin tecelli

³⁷ "Demokratik talepleri askere boğdurma anlayışını 'politika yapmak' zanneden ve siyasi geleceğini adeta MGK'dan çıkacak kararlara endeksleyen muhalefet partileri, asker dalgasının, bumerang misali, yarın dönüp kendilerini de vuracağını hesap etmelidir". Ahmet Kekeç, *Akit* gazetesi, 3. 6. 1997.

etmesi gereken TBMM'nin onay ve denetimine tâbi ve kanunla kurulmuş kurumların görev ve faaliyetleri ile krizleri önlemesini beklemek anayasalara göre şekillendirilmek istenen her vatandaşın tabii hakkı olarak görülmelidir.

Tarih boyunca bu neviden “GİZLİ” kurul ve komiteler, JİTEM ve Batı Çalışma Grubu vb. örgütlenmeler, son yıllarda oldukça fazla dillendirilen “DERİN DEVLET” tartışmalarına açıklık kazandırdığı gibi birçok tabu kuruluşun, en azından kendi hataları sonucu tartışılabilirliğine de zemin hazırlamıştır. Yıllarca bu tarz hukuk dışı gelişmelere sessiz kalan siyasîlerin, politikacıların kendi iktidarları için de olsa gösterdikleri cesaret ve bu cesaretlerini Ek—7. madde gibi bazı hukukî düzenlemelere dayandırmaları, Demokratik Hukuk Devleti iddiasındaki Türkiye Siyasî Rejimi'ni tüm kurumlarıyla hukuk çerçevesine oturtmalıdır. Tabii ki, fırsat kaçırılmaz ve millet iradesinin her şeyin üzerinde olduğu gerçeği³⁸ göz ardı edilmez ise.

³⁸ Batı Harekât Konsepti ve Çalışma Grubu'nu istihbaratı ile ortaya çıkararlardan, Emniyet İstihbarat Şb. Md. Yrd. Hanefi Avcı: “Kamu, kendi suçunu araştırmak için organize değil. Meclis bizi denetlemekten ürüyor; kendi üstünde gibi görüyor.” 7 Temmuz 1997 tarihinde Show TV’de yayınlanan 32. Gün adlı programdaki mülakattan.

BEŞİNCİ BÖLÜM

MGK KARARLARI DOĞRULTUSUNDA İCRAATLAR VE DEĞERLENDİRMELER

İcraatlara girmeden önce, Genelkurmay'ın, MGK'yı etkilemek için hazırlattığı bir rapordan bahsetmekte yarar mülâhaza ediyoruz.

“**SIYASAL İSLÂM'IN YAYILMASI**” isimli bu rapor, 1997 Mayıs ayı sonunda MGK'na sunulan bir rapordur.¹ Araştırma raporu, Kur'an Kursları, İmam Hatip Okulları, İlahiyat Fakülteleri ile Tarikatların bazı okullarında veya Millî Eğitim Bakanlığı okullarında olup da Tarikat ve dinî vakıf yurtlarında kalan öğrencilerin yeni seçim kuşakları olacağı tespiti ve Siyasal İslâm'a oynayacakları varsayımı üzerine kurulmuştur.

Rapor, ilk Milletvekili seçimlerinde %28'i aşan partinin 276 milletvekili çıkarabileceği ve tek başına iktidar olabileceği varsayımını da vurguluyor.

Rapor, “Daha şimdiden oy oranı %25'lere varan Refah Partisi'nin seçimlerde %34 oy oranına ulaşabileceğini, 2005 yılı genel seçimlerinde ise toplam oyların %66.94' ünü alabileceğin” öngörüyor.

Güneri Cıvaoğlu gibi yazarlara bile “**kendilerini uçurumun kenarında**”² hissini verdiren bu rapor; tek parti dönemi özlemi ve tek tip insan yetiştirme idealini bir türlü

¹ Güneri Cıvaoğlu, “Uçurumun Kenarında”, *Milliyet* gazetesi, 15.5.1997.

² Güneri Cıvaoğlu, a.g.m.

gerçekleştirmeye muvaffak olamayan zinde güçlerin endişelerini harekete geçirmiştir.

Refahiyol Hükümeti'nin İçişleri Bakanı'nın 80 ilin valisine 9 sayfa, 15 maddelik bir irtica genelgesi göndermesi, genelgede yürürlükteki yasaların uygulanmasını istemesinin yanı sıra, MGK kararları doğrultusunda lâiklik aleyhtarı faaliyetleri çok sıkı bir şekilde izlemeleri ve tedbirler almalarını istemesi, MGK kararlarının nasıl uygulamaya konulduğunu göstermektedir.³ Genelgede yer alan en önemli unsurlar: Öğrenci yurtları, Tarikatlar, tekkeler, şeyhler, dış kaynaklı irtica ve kılık kıyafet kanunudur.⁴

Bu çerçevede, MGK kararlarının uygulamalarından bazı örneklerle geçebiliriz.

1- Yemin Olayı: Kur'an Kurslarını Kapatma Operasyonu

28 Şubat tarihli Millî Güvenlik Kurulu toplantısının gündeminde bir "yemin" metninin tartışıldığı haberi basında genişçe yer almıştır. İddiaya göre Kur'an Kursları'nda öğrencilere ettirilen bu yemin metni, MGK'nın asker üyelerinden biri tarafından Kurul'un gündemine getirilmiş ve tartışılmış, alınacak tedbirler görüşülmüştür.

³ Millî Güvenlik Kurulu'nun 64.(?) yıldönümü münasebetiyle yapılan 31 Mayıs 1997 tarihli törende Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Çağdaş Devletin sağlayacağı birinci olayın güvenlik olacağını kaydederken, şunları da ekliyordu: **"Bu tek başına yetmez. Adaletin de atbaşı sağlanması lazımdır. Güvenlik istiyoruz ama Kuyucu Murat Paşa usulü ile güvenlik istemiyoruz, adalete dayanan güvenlik istiyoruz. 10 kişiden biri suçluysa, 10'unu birden ortadan kaldırırsanız, bir suçluyu ortadan kaldırır ancak 9 suç işlersiniz."** diyerek, o güne kadarki bilinen tavrına karşılık herkesi şaşırtmıştır. Bkz.: 1 Haziran 1997 günkü gazeteler.

⁴ Okuyucu MGK Kararlarının uygulama örneklerinin az oluşunun farkına varacaktır. 1997 yılının ikinci yarısında yaşanan örneklerin tamamını böyle bir çalışma içerisinde değerlendirmek, takdir edilir ki çalışmayı sona ermez hale getirecektir. Bu nedenle örnekleri sınırlı sayıda tutmaya özen gösterdik.

Son günlerde yapılan Kur'an kurslarını kapatma operasyonlarında bu yeminin rolünün olup olmadığını bilemiyoruz. Bilinen bir şey var ki, o da, sahte bir yemin metni ortaya sürülerek tahrikçilik yapıldığı ve birtakım operasyonlara zemin hazırlandığıdır.

Bu yemin metni:⁵ “Muhammed Müslüman Ümmeti”, “Din ve Şeriat devleti”, “Kemal Paşa” gibi Türkiye Müslümanlarının literatüründe asla yeri olmayan ifadelerin bulunduğu bir yemin metnidir. Yeterli bir eğitim alamamış herhangi bir Müslüman'ın dahi sahteliğini derhâl fark edebileceği bir metindir.

Bir kere yemin metni diye uydurulan bu metin, ilk defa yıllarca önce zamanın *Akşam* gazetesinde yazar İlhami Soysal tarafından ortaya atılmıştı. 20 Kasım 1966 tarihli *Akşam* gazetesinde yemin metninin kaynağı, İlhami Soysal tarafından “**İstihbarat birimleri**” olarak açıklanmıştı. Aynı yazıda İlhami Soysal, “**Bu memleketin uyanık güçleri konunun üzerinde hassasiyetle durmak zorundadır**” diyerek, zinde güçlerin dikkatini çekmekte idi.⁶ Yemin metni, o tarihlerde de Millî Güvenlik Kurulu'nun gündeminde yer almıştı. Daha sonra aynı metin, 1971 yılında Niyazi Köymen adlı bir çocuk doktorunun *Dinsel Bunalımdan Gerçek Hak Yoluna* isimli kitabında yayınlanmış, bunu 1973 yılında Dr. Zeki Başar isimli bir şahsın *Tarihte-Tıp Tarihinde Yemin* adlı kitabı izlemiştir. Bilahâre İlhan Arsel, *Diyanete Cevap* adlı kitabında bu yemin metnine yer vermişti.

Bu ve benzeri kitapların ortak noktaları, yemin ile ilgili hiçbirinin kaynak gösterememesidir. Zaten maksat da üzüm yemek değil, bağcı dövmektir. Bugünün gericileri de artık

⁵ Yemin metni için bkz.: 7-8 Mart 1997 günlü gazeteler.

⁶ "İlhami Soysal'ın orduya yakınlığı konusunda rivayet muhtelif. Bir gün Genelkurmay Başkanı'na ‘**palavrayı bırak**’ diyecek kadar uzak, bir gün de ‘Ben ordu düşmanı değil, aksine ordu hayranıyım ve Türkiye'nin politik dalgalanmaları içinde tek **kurtuluş kaynağının** ordu olduğuna inanırım’ diyecek kadar yakındır." *Zaman* gazetesi, 8 Mart 1997.

iyice bayatlamış bu malı, mağribi gibi dillerine dolayıp, MGK'nın gündemine taşımışlar, sonrasında Kur'an Kursları'nın kapılarına kilit vurma gerekçesi haline getirmek istemişlerdir.

2- Tiyatro Olayı: Sanatsal Faaliyetlerden Refah'ın Kapatılmasına Yol

Millî Gençlik Vakfı'na mensup gençlerin oluşturduğu bir tiyatro topluluğu, “**Bir Hak Düşmanı**” adlı bir piyesi, değişik şehirlerde sahneye koyduklarından dolayı haklarında soruşturma açılmış ve tutuklanmışlardır. Hatta grubu kendi şehirlerine davet eden sivil kuruluş temsilcileri de tutuklanmışlardır. Bu tiyatro, aynı zamanda Yargıtay Başsavcısı'nın Refah Partisi'nin kapatılması talebini içeren iddianamesinde, kapatma gerekçelerinden birini oluşturmuştur.

Bu gençler üstelik Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yargılanacaklardır. Sosyal Hukuk Devleti iddiasında olan bir düzende, sanatsal faaliyetlerinden dolayı insanların tutuklanması garip olduğu gibi; piyesin, Erzurum'da bir yabancı devlet başkanına ve Türkiye'nin Başbakanı'na küfür edebilen bir Paşa'ya haklılık kazandırmak için, medyanın kışkırtmalarıyla gündeme gelmesi de anlamlıdır. Paşa olayına kadar yurdun çeşitli yerlerinde mülki amirlerden aldıkları izinle piyesi sahneleyen oyuncular hakkında, aylar sonra bir vesile icad edilerek yargılamaya başlatılması ise açık bir hukuk ayıbıdır.⁷

3- Vahdet Vakfı, Vakıfların Denetimi ve Kapatılmasına Zemin Hazırlama

Ankara'da Vahdet Vakfı adını taşıyan bir Vakfın kurucuları, “terör örgütü(!) olarak adlandırılan ‘Aczimendilere’ yardım ettiklerinden” dolayı Ankara Devlet

⁷ Tiyatro olayından tutuklanan 39 kişiden tiyatro grubunu davet eden 34 kişi ilk duruşmada tahliye edilmiş ise de oyuncu olan 5'inin tutukluluk hali devam etmektedir.

Güvenlik Mahkemesi tarafından tutuklanmışlardır. Başta vakıf Başkanı Hüsnü Aktaş olmak üzere kuruculardan Av. Yusuf Akmaz ve dört vakıf yöneticisi, Savcının emri ile, terörle mücadele ekiplerince 28 Mayıs 1997 de gözaltına alınmış, 1 Haziran 1997’de DGM’nin askerî hakimi tarafından sorgulandıktan sonra da tutuklanmışlardır.

İsnad edilen suç, terör örgütüne yardım etmek olarak açıklanmıştır. Terör örgütü olarak, ellerinde Hz. Peygamberin Sünneti olduğuna inandıkları asadan başka silâhı olmayan aciz adamlar (Aczimendiler), gösterilmektedir. Yardım edenler ise 20 yıllık bir Avukat, 50’sini aşmış bir Hocaefendi ve çevrelerindeki herkese yardım eden ‘vakıf adam’lardır.

Önceki bölümlerde Türkiye’deki vakıflarla ilgili kapatma senaryoları ve uygulamalarına dikkat çekmiştik. Mahkemece tasdik edilerek hayata geçirilmiş Vahdet Vakfı tüzüğünde **“Cezaevlerinde tutuklu veya hükümlü bulunanlarla yakınlarına maddî yardım yapma”** maddesi bulunmaktadır. Bu madde uyarınca cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlüler ile yakınlarına yardım yapan vakıf yöneticileri, cezaevi savcısının ihbarı(*) ile Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı harekete geçerek Vakıf merkezi basılmış, yöneticiler ve kurucular göz altına alınmıştır.

20 yıldır, her gün Devlet Güvenlik Mahkemesi de dahil olmak üzere mahkemelerde savunma görevi yapan, hakim ve savcıların yakından tanıdığı Avukat Yusuf Akmaz’ın

* Vakıf yetkilileri, Vakıf tüzüğü gereğince tutuklu ve hükümlülere aylık 2.5 milyon TL yardımı Vakıfbank kanalıyla Cezaevi Müdürlüğü emrine göndermekte, Cezaevi Müdürü de Cezaevi Savcısı’nın oluru ile mutemed göndererek parayı çekip, tutuklu ve hükümlülere dağıtmaktadır. Kanunun emrettiği azamî yardım miktarı olan 5 milyonun altında olan bu 2,5 milyonluk yardımlar aylarca devam eder. Ta ki MGK kararları devreye sokulana kadar.

bürosu da, DGM Savcısı tarafından basılmış, evraklarına el konulmuş, kendisi de tutuklanmıştır.(*).

Bu ve benzeri uygulamalar acaba vakıflarla ilgili bir şüphe uyandırmak amacını mı gütmektedir? Böylece vakıflara göz dağı verilmek, istenirse her an kapatılabileceği noktasında kamuoyunda kanaat hasıl edilmek mi istenmiştir?

Toplumumuzun binlerce yıldır uyguladığı ve hukuk düzenimizce de teminat altına alınmış olan vakıflar üzerinde bu şekilde tasarruflarda bulunulmuş olması, başta Medenî Kanunu'nun vakıflarla ilgili hükümlerine aykırı olduğu gibi, bu tarz uygulamaların netice vermesi de mümkün değildir. Toplum inanç ve tarihinden aldığı güçle vakıf anlayışını sürdürmeye devam edecektir.

Eğer toplumda bir inanç haline gelmiş olan Vakfetme duygusu ortadan kaldırılır ise, bundan sadece vakıfları kapatılanlar değil, içinde TSK'nın kurduğu vakıflar da dahil tüm vakıflar zarar görecektir, vakıfların yardım ettiği kişi ve kurumlar da bundan zarar görecektir.

Bir hukuk düzenine düşen görev, savaşta kendisi can çekişirken ikram edilen suyu yanındaki arkadaşına çeviren inanca sahip insanların oluşturduğu bu toplumun isteklerini ve vakfetme duygularını dikkate almaktır.

4- Okullara Gönderilen Genelgeler, Subayların Teftişi

İçişleri Bakanlığının 1997 Mayıs ayı içerisinde tüm okullara gönderdiği genelge ile; “Kılık Kıyafet Kanunu ile Atatürk ve Lâiklik Aleyhtarlığı” gibi konularda kuralları ihlâl edenlerin takibat altına alınarak, ilgili birimlere bilgi verilmesi istenmiştir. Genelgede öğrenci ve öğretim üyelerinin uyacağı kılık kıyafet kuralları ile şekilleri de

* Vakfın teşebbüs ettiği iddia edilen ‘terör örgütüne yardım’ suçuna iştirak eden, hatta suçu teşebbüs halinden icra haline dönüştüren, sonra da Vakıf Yöneticilerini ihbar eden Cezaevi Savcısı ve Müdürü hakkında işlem yapılmamıştır.

tespit edilmiştir. Bıyıkların uzunluğu, etek boyları, bayanlara örtü ve pantolon yasağı, erkeklere sakal yasağı gibi kural ve yasaklar... Bu yasakların takibi için de EK—1 formu olarak adlandırılan bir form gönderilip, aylık izleme sonuçları istenmiştir.

Ayrıca, okullara gönderilen bakanlık müfettişlerinin yanı sıra MGK tarafından görevlendirilmiş subaylar da denetimlere katılmaktadır.

Daha önceki mevzuata göre MGK veya asker kişilerin kurumları denetleme yetkisi bulunmazken, 31 Ocak 1997 tarihli gizli kararname ile(*) bu yetki MGK Genel Sekreterliğine verilmiş bulunuyor. Amaç, MGK kararlarının uygulanmasını yerinde denetlemek. Tabii ki bunun ne gibi sonuçlar doğuracağı şimdilik meçhuldür.

5- Yargıya Baskı ve Yargı'nın İrtica'ya Yoğun Olarak Gündemine Alması

Yukarıda verdiğimiz örnekleri çoğaltmak mümkündür. 1997 yılının bilhassa ilk yarısında epeyce örnek yaşanmıştır. Şevki Yılmaz'ın 7 sene evvel yaptığı konuşmalarından dublaj tekniğinden de yararlanılarak yapılan yayınlardan tutunuz, yabancı büyükelçilerin konuşmalarına, masumane oynanan tiyatrolara, İmam Hatip Okullarının kapatılmasına karşı yapılan mitinglere kadar, tahrik unsuru olarak gösterilmeyen bir eylem düşünmek oldukça zordur. Basın yine tarihî görevini yerine getirmiş, her türlü hakaret ve iftiralarla insanların boynuna ip dolama sanatını icra etmiştir.

Genelkurmay'ın uzun zamandır hazırladığı ve uygulamasını uzunca bir zaman periyoduna yaymayı plânladığı “**Millî Askerî Strateji**” uyarınca, yargıyı da yönlendirmesi beklenen bir netice idi.

Daha önceleri 1992 Körfez Krizi ile birlikte Müslüman kesimin körfez savaşında uygulanan politikalara karşı

* Bkz.: Dördüncü Bölüm, 11 Nolu dipnot.

yürüttüğü itiraz ve uyarı kampanyaları, Ceza Kanunu'nda var olmasına rağmen genelde uygulanmayan 312. maddeyi yargının gündemine getirmişti.

DYP-SHP Koalisyon Hükümeti döneminde Antalya'da yapılan Cumhuriyet Savcıları toplantısından sonra yayınlanan **“lâiklik bildirisi”** ile, o güne kadar uygulandığına şahit olmadığımız ve kaldırılan 163. madde yerine yürürlüğe sokulmuş gibi görünen 312. madde uygulamaya konulmuş ve birçok insanımız cezalandırılmıştır.

Şimdilerde ise, belirlenen ve hedef gösterilen **“iç düşman”** yaftalı İslâmî kesim, Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcıları'nın ve Mahkemeleri'nin hedefi haline getirilmiştir. MGK kararları ile birlikte DGM'lerde verilen cezaların sayısında ve ceza miktarında büyük artışlar görülmektedir. DGM'nce 15 yıllık cezalarla cezalandırılan Sivas Davası mağduru sanıkların kararları, Yargıtay'ca idam istemiyle bozulmuş ve DGM'de bu bozma kararına uymuştur. Yargılama devam etmektedir.^(*)

Aczimendiler sırf kıyafetlerinden ve bazı sözlerinden ötürü terör örgütü sayılmış, Terörle Mücadele Kanununun 7. maddesi uyarınca cezalandırılmıştır.

Sincan'daki Kudüs Gecesi'nde rol alan veya konuşma yapan tutuklu sanıklar, Lübnan'da İsrail işgaline karşı mücadele eden Şehit Hizbullah Liderleri'nin resimlerinin salona asılmasından dolayı, terör örgütü üyesi olmak suçundan yargılanmaktadırlar.⁸

* Ankara 1. Nolu DGM'nde görülen davada Sanık Müdafileri, Mahkemenin birçok usulî işlem ve tevsiî tahkikat taleplerini reddetmesi ve Genelkurmay'ın Yargı Mensuplarına verdiği brifinge Mahkeme üyelerinin ve evvelki mahkeme kararını bozan Yargıtay 9. Dairesi üyeleri ile birçok Yargıtay üyesinin katılmalarını; “Anayasa'nın 138. maddesine aykırılık” ve Hakimlerin tarafsızlık ilkesini çiğnemeleri olarak değerlendirmeleri sonucu sanık müdafiliğinden istifa etmişler, bir kısmı da protesto mahiyetinde duruşmalara katılmama kararı almışlardır.

⁸ 2713 sayılı Terörle Mücadele Kanununa göre: Terör Tanımı:

Vahdet Vakfı; vakıf tüzüğü mucibince cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlülere maddî yardım yaptıkları gerekçesiyle Terörle Mücadele Kanununun 7. maddesi uyarınca tutuklanmışlardır. Bu satırların yazıldığı günlerde yargılama henüz başlamamıştı.

Çok kısa zamana sığdırılan bu ve benzeri uygulamalar, yargının yönlendirilmesi sürecinin devam edeceğini göstermektedir.

Yargıdaki son gelişmelerin de bir tesadüf olmadığına inanıyoruz. İstanbul 1. Ordu Komutanı 1997 yılının ilk günlerinde İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde görev yapan asker kökenli Savcı ve Hakimleri bizzat görev mahalleri olan İstanbul DGM'nde ziyaret etmiştir. Bu güne kadar Orgeneral rütbesindeki bir generalin, en büyüğü Albay rütbesinde olan astlarını bu şekilde ziyaret ettiği görülmezken, Yargı'ya baskının yoğun olarak yaşandığı günlerin arefesinde bu ziyaret oldukça anlamlıdır.

Bu ziyaretin sonrasında DGM'lerde verilen cezalara örnek vermeye kalkarsak, son altı ay içindeki örneklerin bir kitaba sığması da mümkün değildir.

Madde 1: “Terör, baskı, cebir ve şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, lâik, ekonomik düzenini değiştirmek, Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devleti'nin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü eylemlerdir.

Bu kanunda yazılı olan örgüt, iki veya daha fazla kimsenin aynı amaç etrafında birleşmesiyle meydana gelmiş sayılır.

Örgüt terimi, ceza kanunu ile ceza hükümlerini içeren özel kanunlarda geçen teşekkül, cemiyet, silâhlı cemiyet, çete veya silâhlı çeteyi de kapsar.”

Madde 2: Terör Suçlusu: “Birinci maddede belirlenen amaçlara ulaşmak için meydana getirilmiş örgütlerin mensubu olup da, bu amaçlar doğrultusunda diğerleri ile beraber veya tek başına suç işleyen veya amaçlanan suçu işlemese dahi örgütlerin mensubu olan kişi terör suçlusudur.

Terör örgütüne mensup olmasa dahi örgüt adına suç işleyenler de terör suçlusu sayılır ve örgüt mensupları gibi cezalandırılırlar.”

Yargıya baskı konusunda Anayasa Mahkemesi Başkanı Yekta Güngör Özden'den yaptığımız alıntıyı hatırlayacaksınız.⁹ Aynı türden ifade Sincan Davası mağduru sanıkların duruşmasında, sanık yakınlarının, Mahkemenin “Tutukluluğun devamı” kararına karşı protestosu üzerine Mahkeme Reisi'nin “Bizim ne kadar zor koşullarda çalıştığımızı bilmiyorsunuz. Siz bizim yerimizde olsaydınız bizi anlardınız” sözleri, yargıya baskının en somut ifadesi olarak ortaya çıkmıştır.

Sincan Davası'na bakan Ankara 2 Nolu DGM Heyeti, sanıklara verdiği ceza kararının gerekçelerini, Askeri İstihbaratın Cumhuriyet Savcısı'na ilettiği, Askeri İstihbarat için özel olarak hazırlanmış bir dosyayı içeren dergi¹⁰ ve gazetelerden seçilmiş üç adet haber-yorum yazısına dayandırmıştır. Savunma makamına iletilmeyen ve duruşma tutanaklarına geçmeyen ve de delil vasfını taşımayan bu belgelerle verilen hüküm sonucu sanıklar 17,5 yıla varan ağır cezalara çarptırılmışlardır.

Şimdi herkesin kafasında aynı sorular vardır. “Bizde yasalar ortama göre mi uygulanıyor? Demek ki, bizim siyaset anlayışımız, adalet mekanizmamız, günün değişen koşullarına göre bir o yana, bir bu yana çark ediyor.”¹¹ Yazar devam ediyor: “Neden Susurluk rüzgârının hızı kesildi?.. Neden MGK Susurluk konusunda tek satır etmiyor.” Bu soruya daha niceleri ilave edilebilir.

6- ‘İslâmcı Sermaye’ye Gözaltı

Genelkurmay, brifingler serisine bir yenisini daha katmış ve “İslâmcı Sermaye” olarak adlandırdığı bazı kuruluşları kara listeye almasının gerekçelerini açıklamıştır. Daha önce de askerî birliklerde bazı kuruluşların ürünlerine karşı boykot uygulandığı şeklinde basında yazılar

⁹ Bkz.: Giriş Bölümü 6 nolu dipnot.

¹⁰ *Avrasya Dergisi*, “İran Dış Politikasında Terörizmin Yeri” adlı özel rapor. Özel Sayı, Yayın No:2.

¹¹ Mehmet Ali Birand, *Sabah* gazetesi, 2. 6. 1997.

çıkılmaktaydı. Görüldüğü kadarıyla şimdi bu boykot, mahalle bakkalına, sütçüsüne kadar indirilmiştir.

Bu tür ambargonun ekonomik anlamda kimin zararına olacağı şimdiden kesin olarak kestirilemez ise de, TSK'nın, ambargo konan firmalarla aynı üretim ve pazarlama sahasını paylaşan ortaklıklarının zarar göreceği daha akla yatkın gelmektedir. Ambargonun, insanları mazlum durumuna düşürdüğü hem tarihen, hem de günümüzdeki örnekleri ile sabittir. Tarihte, Müslümanlara uygulanan ambargonun neticesi, İslâm'ın siyasal zaferi olmuştur. Günümüzde uygulanan ambargolar da, ambargo uygulanan ülke veya kurumlara bir teveccüh uyandırmaktadır.

7- Batı Harekât Konsepti-Batı Çalışma Grubu

Genelkurmay her yeni brifingde, yeni bir konsept açıklamaktadır. Son açıkladığı konsept de “**Batı Harekât Konsepti**”dir. Tayin edilen konseptin uygulanabilmesi ve gerçekleştirilmesi için de “**Batı Çalışma Grubu**” adında bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Bu grup ile ilgili daha önce bilgi vermiştik.

Konsepte batı kelimesinin ilavesinin gerekçesi de ilginç: “**Tehdit doğudan geliyor, yüzümüzü Batı'ya döndük.**” Tarih bilmeyenler de sanır ki, bu güne kadar yüzümüz sanki doğuya dönüktü ve tarih boyunca tehditler doğudan gelmişti. Cumhuriyeti, Batı'ya karşı verdiği mücadele ile kuran bir halkın ordusunun, kendi halkının büyük bir kısmına karşı yürüttüğü faaliyetleri izlemek için “Batı Çalışma Grubu” adını seçmesi, yürütülmesi düşünülen faaliyetler konusunda büyük kaygılara yol açmaktadır.

Genelkurmay, irticacı kuruluşların takibi işinin, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği bünyesinde oluşturulan “**Batı Çalışma Grubu**” adıyla kurulmuş birim tarafından yerine getirileceğini de açıklamış bulunuyor. Batı Çalışma

Grubu, Millî Güvenlik Kurulu'nda alınan tüm kararların takibini de üstlenmiş durumdadır.¹²

8- Refah Partisi'nin Kapatılması Davası

Kitabın 2. Baskısının hazırlandığı günlerde yaşanan önemli bir gelişme de, Refah Partisi'nin kapatılması için, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın açtığı dava olmuştur. Yargıtay Başsavcısı Vural Savaş, Refah Partisi'nin kapatılma gerekçelerini düzenlediği iddianamede sıraladıktan sonra bir basın açıklaması yapmış ve açıklamasında:

“Gazete sahiplerinden ricam, iddianamenin gazetelerin ekinde dağıtılarak, RP'ye oy veren temiz vatandaşlarımızın bu partinin iç yüzünü öğrenmelerini sağlamalarıdır”

diyerek, dünyada bir örneği görülmemiş uygulamayı başlatmıştır. Bir yandan partinin kapatılma gerekçelerini laikliğin ihlaline dayandıran Başsavcı, diğer yandan:

“Yargıya güvenin. Devletimiz ve rejimimizi korumaya kararlı, bugün olduğu gibi bir Cumhurbaşkanımız, hukukçularımız, askerlerimiz, polisimiz ve her şeyden önemlisi laikliğin önemini kavramış vatandaşlarımız oldukça, politikacılarımızın bir kısmı gaflet, dalalet ve hatta ihanet içinde bulunsa bile, büyük Atatürk'ün kurduğu Türkiye Cumhuriyeti, dünya durdukça yaşayacaktır. Allah'tan, böyle kutsal bir davaya hizmet edenlere yardımcı olmasını diliyorum”

ifadeleriyle, politikacıları, siyasetle uğraşanları, kendisine muhalefet edenleri gaflet ve ihanet içinde göstermiştir.

¹² Sözü edilen Batı Harekât Konsepti ve bu konsept doğrultusunda oluşturulmuş Batı Çalışma Grubu'nun, “Aslında gizli bir örgüt olarak (tıpkı JITEM gibi) kurulduğu ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nün yaptığı istihbarat sonucu ortaya çıkarıldığı, bu gelişme üzerine Genelkurmay'ın bu Batı Çalışma Grubu'nu kendi inisiyatiflerinde kurulu bir birim olarak açıkladığı kanaati”, yapılan istihbaratın basına yansımalarıyla ortaya çıkmıştır. Genelkurmay Başkanı'nın Batı Çalışma Grubu için “maksadı aşan bir çalışma” ifadesi kullandığı da basında yer almıştır.

Üstelik, laik bir devletin savcısı olarak, kutsal dava çağrılarıyla.

SONUCA DOĞRU

Kanaatimizce görünen odur ki; TSK, Cumhuriyeti koruma ve kollama görevini yerine getirirken, önceki yıllarda olduğu gibi, ihtilâl yapma gücünü elinde bulundurduğu halde; ihtilâl sonrası başarısızlıklar ve yapılan ağır eleştiri ve karalamalardan ve uluslararası ilişkilerde meydana gelebilecek zorluklardan dolayı bundan vazgeçmekte, bunun yerine kendi tayin ettiği Millî Güvenlik Siyaseti'ni gerçekleştirebilecek uzun vadeli programlar belirlemekte, basiretsiz politikacılar aracılığıyla da bu programları uygulamaktadır. Bu konuda en yakın yardımcısı da akredite medya ve sivil bürokrasi olmaktadır.

Bu konuda “Tartışmalarımızı süngü gölgesinde yapmaktan vazgeçmeliyiz. Askerler de bu görüntüden rahatsızdır”¹ görüşü, sadece bir temenniden ibaret kalmaktadır.

Çetelerin varlığından —**devletin kamyona çarpmasından sonra**— rahatsız, kraldan fazla kralcı, askerden öte asker, **Gladyo**'dan aşırı gladyocu devletlü demokratlarımızın belki ileride kendileri için doğacak iktidar olasılıklarına dahi çelme takacak gelişmelerden rahatsız olmamalarını izah edebilmek için yine Türkiye Cumhuriyeti tarihinin başlarına dönmek gerekiyor.

¹ Fehmi Kuru, *Zaman* gazetesi, 29. 1. 1997.

Toplumun bir kısmını “ötekiler” olarak vasıflandırma dönemleri, İttihat Terakki’nin iktidar olduğu veya birbirini tasfiye ettiği zamanlarda kalmalıydı. Kaldı ki, bu “ötekiler edebiyatı” bizim toplumumuzun tarihinden getirdiği bir argüman değildir.

Güncel olarak yaşadığımız kriz, siyasal sistemde yıllardır mevcut olan bunalım ve çarpıklığının dışa vurumudur. En önemli kriz, toplumun kültür ve zihniyet yapısında yaşanan bunalım ve çöküştür. Ayrıca rejimin değişimlere ayak uyduramaması, toplumsal dinamizmin gerisinde kalması, Tek Parti yönetimi dönemindeki devlet çatısının ve kurumlarının toplumsal yapıdaki gelişmelere uygun hale getirilememesi, toplumla devlet, yönetilenle yönetenler, toplumla sistem arasındaki kopukluğun giderilememesi, yaşadığımız krizlerin asıl sebepleri olarak görülmelidir.²

Mer’i hukuk uygulamasının en yetkili sesleri dahi, bu günkü demokratik ve laik düzeni sorgulamaktadırlar:

“Türkiye Cumhuriyeti, egemenliğin kaynağı açısından laik; devlet örgütlenmesi açısından teokrat; dini yönlendirme açısından laikçi bir devlettir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde laiklik, çok çarpıcı kırılmalara uğramıştır.

Laik, teokrat, laikçi niteliklerinin ağırlıklarını gözettiğimizde, din ve devlet ilişkisi açısından Türkiye Cumhuriyeti’nin rejimi, demokrasi peçelemesi altında, kimileyin laik kırması bir teokrasidir, kimileyin laiklik kırması bir laikçiliktir. (...)

Peki niçin böyle?

Çünkü devlet, halkından korktuğu için yoğurdu üflemeği sürdürmüş, bugüne değin, düşünceler ve inançlar karşısında bir türlü yansız kalmayı becerememiştir.

² Davut Dursun, *Devlet Siyaset ve Toplum*, (İstanbul: Emre Yayınları, 1996), s. 49.

Komünizm korkusuyla T.C. Yasası'nın 141 ve 142. maddeleri yıllarca yürürlükte ve dolayısıyla ülkede sol anlayış, akım ve görüşler güdük kalmıştır.

Gericilik(irtica) kaygısıyla T.C. Yasası'nın 163. Maddesi yürürlükte ve dolayısıyla ülkede sağ anlayış, akım ve görüşler güdük kalmıştır.

Her ikisi de gelişseydi, yeni sentezlere ulaşılsaydı, bugünkü sıkıntılar çöktan aşılmış olacaktı.

Devlet, bugün de yetkin yönetim ve siyaset temelinde değil, özellikle gericilik kaygısıyla biçimleniyor ve gelişme bu yüzden ivme kazanamıyor.”³

Demokratlıkları ile övünenler, şimdi tarihî bir görevle, bir sınavla karşı karşıyadırlar:

Toplumun tarihî ve sosyal değerlerine saygı duyup duymadıklarını göstermek zorundadırlar.⁴ Cumhuriyet Tarihinin ilk yıllarında —**zarureten** ihlâl edildiği ve kayıt altına alındığı iddia edilen— temel hak ve hürriyetler ile din ve vicdan hürriyetini topluma tanımaya hâlâ yanaşmayan güç sahiplerinin karşısında olmalıdırlar. Toplumun belirlediği iktidarlara karşı —her on yılda bir değil— sürekli getirilen kısıtlamalar ve tehditler karşısında, **“Artık Türkiye gerçekten demokratik bir ülke statüsü kazanmalı, iktidarlar parti programları çerçevesinde ve halkın teveccühü istikametinde oluşturacakları politikaları ile Millî Güvenlik de dahil her türlü siyaseti belirlemeli, hiçbir şekilde İÇ VE DIŞ TÜZÜKLER ve gizli veya açık kararnamelerle veya şahsî inisiyatiflerle kurulmuş Kurul ve Komiteler, Gruplar millet iradesinin üzerinde ve denetimi dışında olmamalı”** diyecekleri zaman gelmiştir.

³ Sami Selçuk, “T.C. Devleti Laik mi?”, *Radikal* Gazetesi, 8.10.1997.

⁴ Nisan ayı içinde Ankara’da birtakım sivil(!) kuruluşların organize ettikleri ‘Şeriat’a Karşı Laiklik’ mitinginden sonra kuruluş temsilcileri, gösterilen tepkilere karşılık **“kastettiğimiz şeriatın ibadî ve imanî hükümleri değil, şeriatın siyasi yapılanmasına karşı çıkmaktır”** diyerek U dönüşü yapmışlardır.

Tarih tanıklık eder ki, tabulu demokrasiler yıkılmaya mahkumdur. Türkiye'nin kaderi, her halükârda, istikbalin güvencesinin halk dışında hiçbir güç ve kesimde aranmaması, hiçbir gücün tabu olarak kabul edilmemesi ile mümkün olacaktır.

Aksi düşünce ve eylemler, bu gün için belki halk kitlelerini susturabilir ve sessiz yığınlar haline getirebilir. Fakat bu sessizlik, siyasî bilincin daha belirginleşmesine doğru bir gidişi gösteriyor da olabilir. Her darbe girişiminden sonra halkın siyasî bilincinin geliştiği, kendisine dayatılan partiler ve siyasetler yerine darbelerle muhalif parti ve siyasetleri seçtiği Cumhuriyet tarihinin en açık seçik özelliğidir.

Halk her aşırı tavra her zaman aynı şekilde karşılık veren bir yapı değildir. Halkın nabzını tutmak bir yönetim sanatıdır. Sessiz ve derinden yürüyen siyasal bilincin, kuşatmaları kendiliğinden kırmasını beklemek aydınlarımızın eski ve köklü bir hastalığıdır. Yapılması gereken halkın içinde olmak ve halkı yenmek çılgınlığını düşünenleri bu işten vazgeçirecek yöntemleri göstermektir.

Üzerinde yaşadığımız ülke Nuh'un Gemisi'dir.

SONUÇ

Bu satırların yazıldığı günlerde Hükümet erken seçim kararı vermişti. Millet'in iradesine saygısı olmayanların zorlaması sonucu verilen bu erken seçim kararı, işlevlerini yerine getirmede kısıpaca alınan hükümetin gideceğı, yerine "Millet İradesi"ni temsil edecek güçlü bir yönetimin iş başına geleceğı beklentisi tartışılabilir ise de; "vesayet rejimi"nden kurtulmak isteyenler için, bu karar bir fırsat doğurmuştur.¹

Seçimler öncesi politik güçler ve siyasî partiler ile aydınlarımız yeniden "**Anayasa sorunu**"nu gündeme getirip kamuoyu önünde tartışabilirler. Anayasa'nın tümünden değıştirilip yeni bir anayasa hazırlanması yönünde öneriler ve taslaklar oluşturabilirler. Seçim beyannamelerinin ana teması **anayasal değışiklik ve halk iradesi** üzerine oturtulabilir. Milletvekilleri de, kamuoyundaki beklenti ile de donanmış olarak gidecekleri Meclis'te önemli bir enerji ve irade ile kendilerini ortaya koyabilirler.

Kamuoyundaki iradenin bu yönde birçok partiyi etkileyebileceğı, Anayasa değışikliği prosedürünün çalışacağı ümidi gerçeklerden uzak değildir. Bu imkânı

¹ Son bir gelişme: 54. Hükümet istifa etmiş, yerine 55. Hükümeti kurmak üzere ANAP lideri A. Mesut Yılmaz Başbakan olarak görevlendirilmiştir. Her ne kadar yeni Hükümet programı "Seçim Hükümeti" değil, "İcraat Hükümeti" özelliğini vurgulasa da mevcut Meclis aritmetiğı erken seçimi zorlamaktadır.

kullanmak, halkın aslî gücünü temsil anlamına gelecektir düşüncesindeyiz.

Misyonu, adaleti aramak ve tevziinde yardımcı olmak diye tanımlanan hukukçulara ve Türkiye aydınlarına düşen görev; ülkenin hukukî sonuç doğuracak her tür sorununda aydınlatma ve uyarma görevini yerine getirmek, çözüm yollarında olmazsa olmazları dayatmak değil, olabirlikleri tartışmak ve birlikte gerçekleştirmek olmalıdır.

Ülkemizin yetkin hukukçularının bir bölümü, siyaseti Silahlı Kuvvetler gölgesinde algılayan siyasetçi ve yöneticileri, “Hukuk Devleti Anlayışına” ve “Anayasaların “Millî İrade Eliyle Yapılması Gerektiğine İnanırmaya” çalışmaktadırlar.² Bu gün için bu gayretler “boş işler” olarak görülse de, gelecekte önemli bir işlev yükleneyeği inkâr edilemez.

İster İlahi Hukuk deyiniz, ister tabii hukuk, bir hukuk sisteminde insanlara yüklenen görev, adil olmak ve adil davranmaktır. Bunun kuvveden fiile geçmiş hali ise bir ibadettir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş günlerinde İstiklâl Mahkemeleri'nin uyguladığı hukuk dışı yöntemlerle ve “Devrim Mahkemeleri” mantığıyla, günümüzde de adaletin tevziine yardımcı olmanın mümkün olmadığını anlamak gereklidir. Aksi halde, adalet mekanizması “Devrim Mahkemeleri” usullerini terketmek şöyle dursun, yeni birtakım girişimlerle (brifingler, ziyaretler, belge vermeler)³ etkilenmeye devam edecektir.⁴

² Sami Selçuk, “*Sayın Cumhurbaşkanım*”, Türkiye Günlüğü Dergisi, Sayı: 46. Önemli gördüğümüz bu örnek makale/mektup, kitabın sonuna ek olarak alınmıştır.

³ Bkz.: Beşinci Bölüm, 10 Nolu dipnot.

⁴ İstiklâl Mahkemeleri konusunda uzman tarihçi Ergun Aybars ile yapılan bir röportaj bu konuya ışık tutmaktadır. Aybars'a sorulan sorulara verdiği cevaplar, günümüz adalet mekanizmasının bazı uygulamaları ve kararları ile karşılaştırılabilir:

–“Devrim Mahkemeleri tam bağımsız olamazlar. Onlar devrime bağımlıdır. İşlevleri adalet dağıtmak da değildir.”

–“Adalet kavramı ikinci planda kalıyor.”

Pozitif Hukuk Sistemi'nde de, henüz gerçekleştirilebilmiş değilse bile; ibadet aşkı ile topluma karşı yüklediği misyonun gereğini yapabileceklere en çok ihtiyaç duyulan “**ara dönem**”lerde, krizi tırmandırmak değil, kriz unsurlarını ortadan kaldıracak ve tarafları hakka ve adalete çağırarak bir tavır asıl olmalıdır.

Gerçek diye bildiğimiz hukukî ve siyasi yöntemleri, toplumun tüm kesimlerinde test etme imkânı bulmaya çalışmak, bunun yollarını aramak, bu yöntemlerle ilgili bir “konsensüs” oluşturmaya çalışmak, bizi âdil bir hukukî düzene kavuşturabilir. Bu fırsatın yakalanması için henüz vakit geçmemiştir.

Son gülenin kim olacağı değil, birlikte nasıl gülünebileceği önemlidir.

Adil bir toplumsal düzene bizleri ulaştıracak verileri, İlahi hukuka inanıyorsak Hakk'ın sesinde bulabiliriz. O ne güzel ses, O ne güzel yoldur...

-“İdeoloji önde tabii. Önce vatanın kurtulması, ulusun bağımsızlığı ideolojisi var. Onun dışındaki meseleler geride kalır.”

-“İstiklâl Mahkemesi onu yargılarken siyasi polis kararlarını kullandı.”
Nuriye Akman, *Üzümünü Ye Bağını Sor*, İmge Kitabevi, (Ankara:1997), s. 193.

YABANCI ÜLKELERDE MİLLÎ GÜVENLİK KURULUŞLARI(*)

Amerika Birleşik Devletleri'nde

1949 yılında “Millî Güvenlik Kanunu” çıkarılarak, Millî Güvenlik Kurulu/Konseyi (National Security Council) kurulmuştur. Başkanı ABD Başkanıdır. Daimî üyeleri Dışişleri Bakanı ve Savunma Bakanlarıdır. Millî Güvenlik Danışmanı ve Millî Güvenlik Sekreteri’de daimî görevlidir. Gerekğinde Adalet ve Hazine Bakanları ile konuyla ilgili olan Bakanlar ve Siyasî Yardımcıları, Genelkurmay Başkanı, Kuvvet komutanları, FBI Başkanı da bu kurula katılır. CIA Başkanı Kurul’un müşaviridir.

Görevleri: ABD’nin halihazır ve gelecekteki hedefleri, askerî gücü ve sorumlulukları ile millî güvenlikle ilgili Bakanlık ve Dairelerin görevleri hakkında etüd ve incelemeler yaparak Başkana tavsiyelerde bulunmaktır. Karar Başkan’a aittir.

* Millî Güvenlik Kurulu eski Genel Sekreter Yardımcısı ve Milli Güvenlik Siyaseti Başkanı Emekli Tümgeneral Suat EREN’in, 28 Şubat 1997 tarihli MGK toplantısı ile ilgili spekülasyonlar üzerine bir kısım yazılı ve görsel basına gönderdiği 14 Mart 1997 tarihli "Milli Güvenlik ve 28 Şubat 1997'de Yapılan Milli Güvenlik Kurulu Toplantısı Üzerine Düşünceler" başlıklı yazısından aktarılmıştır.

İngiltere’de

Herhangi bir Millî Güvenlik teşkilâtı yoktur. İngiltere'nin millî güvenliği ve savunması ile ilgili hususlar, Kabine tarafından ele alınır ve yürütülür.

Fransa’da

Millî Güvenlik konusundaki hizmet ve faaliyetler 1958 tarihli “Fransız Cumhuriyeti Anayasası”nın 15. maddesiyle kurulmuş “Millî Savunma Yüksek Kurulu ve Komiteleri” tarafından yerine getirilmektedir.

Federal Almanya’da

Almanya’da anayasal bir kuruluş olarak “Federal Güvenlik Konseyi” mevcuttur. Hükümete bağlı olarak dış ve iç güvenlik konularının yanı sıra, millî seferberlik, savaş ve olağanüstü hallerde alınacak tedbirler konularında, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında bunların koordinasyonunda kabinenin bir komitesi olarak çalışır. Başkanı Savunma Bakanındır. Daimî üyeleri Dışişleri, İçişleri ve Maliye Bakanları olup gerektiğinde diğer ilgili bakanlar da Kurul’a katılır.

İtalya’da

1947 Anayasası'nın 87. maddesinde “Savunma Yüksek Kurulu” yer almaktadır. Bu maddeye göre 28 Temmuz 1950 tarihinde “Savunma Yüksek Kurulu Kanunu” çıkarılmıştır. Bu kanuna göre: Kurul'un başkanı Cumhurbaşkanı'dır. Üyeleri Başbakan, Başbakan Yardımcısı, Dışişleri, İçişleri, Hazine, Savunma, Sanayi, Ticaret Bakanları ve Genelkurmay Başkanı'dır. İç ve dış güvenlik konuları ile

millî seferberlik, olağanüstü hâl ve savaş halleri tedbirleri ilgi alanıdır.

Belçika’da

Özel bir yasa ile, “Bakanlıklararası Savunma Komitesi” isminde teşkil edilen bu kurul, Başbakan'ın başkanlığında İçişleri, Dışişleri, Savunma, Adalet, Maliye ve Ekonomi Bakanlarından oluşur. İç ve dış güvenlik konularının yanısıra ülkenin savunması, seferberlik ve uluslararası ilişkiler görev alanı olarak belirlenmiştir.

Yunanistan’da

Anayasası'nın Silâhlı Kuvvetlere ilişkin bölümünde “Millî Savunma Yüksek Kurulu” olarak yer alır. 14 Aralık 1986'da çıkarılan özel bir yasa ile kurulmuştur. Başkanı Başbakandır. Başbakan Yardımcısı, İçişleri, Dışişleri, Savunma ve Koordinasyon Bakanları ile Silâhlı Kuvvetler Başkanı (Gn.Kur.Bşk.) bu kurulun üyeleridir. Savaşta ve seferberlikte bu kurul “Harp Meclisi” adını alır. Savunma konuları ilgi alanı olmakla birlikte bu kurul, Silâhlı Kuvvetler Başkanını, Kuvvet Komutanlarını, Emniyet, Liman ve itfaiye Kuruluş Başkanlarını da seçer. Kurul kararları kesindir. Bakanlıklar, kurul kararlarını uygulamak zorundadırlar.

Norveç’te

“Bakanlar Kurulu Güvenlik Komitesi” adı altında bir kurul bulunur. Bunun yasası yoktur. Gerekteğinde toplanır. Başkanı Başbakandır. Dışişleri, Savunma, Adalet, Maliye ve Ulaştırma Bakanları kurula üyedirler. Millî Güvenlikle ilgili kararları almak, Bakanlık, kamu kuruluşları ve özel sektörün

savaş, seferberlik ve olağanüstü hallerde görev ve sorumluluklarını belirler. Her Cuma ve gerekli hallerde Kral'ın başkanlığında toplanan Kabine, “Kraliyet Konseyi” sıfatıyla Komite'nin aldığı kararları ve Millî Güvenliğe ilişkin konuları görüşerek kesin karara bağlar.

Rusya Federasyonu'nda

5 Mart 1992 tarihli “Rusya Federasyonu Güvenlik Yasası”na göre kurulmuş “Güvenlik Kurulu”, Devlet Başkanı'na bağlı olarak çalışır. Yasada ülkenin, kişilerin ve toplumun güvenliğinin yanı sıra kişi hak ve özgürlüklerinin korunması da öngörülmektedir. Kurul üyeleri olarak Genelkurmay Başkanı, Genel Sekreter, aslı üyeler ve diğer üyeler sayılmıştır. Kurul ayda bir defa toplanır. İç ve dış güvenlik konuları tehdit değerlendirmesi ve bunlara karşı alınması gereken tedbirler; bunları uygulayacak kurum ve kuruluşlar ilgi alanına girer. Kurulun aldığı kararlar Başbakan tarafından onaylanır ve yürürlüğe girer.

Japonya'da

Savunma Teşkilâtı Yasası'nın 62. maddesine göre “Millî Savunma Konseyi” ismi altında bir teşkilât kurulmuştur. Başkanı Başbakandır. Üyeleri, Başbakan Yardımcısı, Maliye, Dışişleri, Savunma Bakanları, Ekonomik Plânlama Ajanslığı Genel Direktörü ve Japon Savunma Ajanslığı Genel Direktörüdür. Savunma politikasının oluşturulması ve Topyekûn Savunma Politikası için karar alma yetkisi Savunma ajanslığı Genel Direktörlüğündedir. Genelkurmay Başkanı (Müşterek Karargâh Konseyi) ve Kuvvet Komutanları (Kurmay başkanları) bu Konseyin üyesidirler. Japon Millî Güvenlik sistemi, pek çok ülkeye göre dağınık, ayrıntılı ve bürokratik yanı çok olan bir savunma teşkilâtı içinde yer almıştır.

İran İslâm Cumhuriyeti'nde

1979 Anayasası'nda “Yüksek Savunma Konseyi” ismi altında bir teşkilât vardır. Başkanı Dinî Lider olan İran İslâm Devrimi Rehberi'dir. Üyeleri, Devrim Rehberi'nin iki temsilcisi, Başbakan, Millî Savunma Bakanı, Genelkurmay Başkanı, Devrim Muhafızları Başkomutanı'dır. Bu Konsey doğrudan, Ayetullah olan Ulu Önder Devrim Rehberi'ne bağlıdır. Çalışma sonuçlarını Ayetullah'a teklif olarak sunarlar. Karar Devrim Rehberi'ne aittir. Verdiği kararlar mutlak uygulanır. Savaş ilân etmek, barış yapmak, seferberlik ilân etmek, kaldırmak, komuta kademesini atamak, savunma politikasını ve stratejisini tayin ve tespit etmek, Silâhlı Kuvvetlerin, Devrim Muhafızları'nın, Basic Teşkilâtı'nın kuruluş, teşkilât ve teçhizatı hakkında Rehber'e teklifte bulunmak, Konsey'in başlıca görevlerindedir.

Güney Kore'de

1972 tarihli anayasanın 67. maddesine göre kurulmuş “Millî Güvenlik Konseyi” mevcuttur. Ayrıca özel yasası vardır.

Cezayir'de

1976 tarihli Anayasa'nın 125. maddesine göre kurulmuş “Yüksek Güvenlik Kurulu” mevcuttur.

SAYIN CUMHURBAŞKANINA(*)**Sayın Cumhurbaşkanım,**

Sizin iki kimliğiniz var; Yurttaş Demirel ve Cumhurbaşkanı Demirel. Cumhurbaşkanı olarak çağrıldığımız 15 nisan toplantısında hepimizden daha özgür olduğunuzu, konumunuzun her şeyi söylemeye elverişli olmadığını söylediniz. Bir bakıma öyle. Ancak yurttaş Demirel olarak en az benim kadar özgürsünüz. Dahası konumunuzun yanı sıra sorumluluklarınız da var. O zaman konuşmak, uyarmak zorundasınız. Unutmayınız ki, güncel siyasetin ve partilerin üstünde olmanız size uyarı yükümlülüğünüzü yerine getirmeyi buyurmaktadır. Benimse üç kimliğim var: Yurttaş, hukukçu/bilim adamı, yargıç. Bu yazıyı ilk iki kimliğimle yazıyorum. Yargıç olarak ben güncel siyasetin ve partilerin üstünde değilsem bile dışındayım. Ancak yurttaş ve bilim adamı olarak görüşlerimi söylemek zorundayım. Ben de sizin gibi ülkemi güçlü ve güçsüz yanlarıyla bir bütün olarak seviyorum.

Kuşkusuz kusursuz bir demokrasi ve hukuk devleti arından koşulması gereken bir ülküdür. Öyleyse sorun bu ülküye ne oranda yaklaştığımızda düğümlenmektedir.

Konuşmanızda evrensel, daha doğrusu küresel değerlere uyan ulusal devletten söz ettiniz. Küresel değerler

* Doc. Dr. Sami Selçuk, Yargıtay 4. Ceza Dairesi Başkanı; *Türkiye Günlüğü*, Sayı: 46, Yaz 1997.

ise belli. İnsan hakları ve özgürlükleri. Devlet bunlara saygılı olacak ve hukukun sınırları içine çekilecek. Bunlardan sapma olduğunda da devleti bu sınırlar içine çekecek çarklar olacak ve bunlar işleyecek. Küresel değerlerin korunması konusunda uluslar arası antlaşmalar imzalanmış. Devletler bu konuda uluslar arası taahhütlere girmişler. Taahhütlere uyma konusunda birbirlerine dayanışmalı (müteselsil) kefil olmuşlar. Peki Türkiye bu kefalete ne ölçüde uyuyor? Uysaydı Avrupa Birliğinin kapısında bekletilir miydi?

Konuşmanızda ilkeleri ve kavramları iyi algılamak zorunda olduğumuzu söylediniz. Doğru. Ulusal iradeden ve egemenliğin halka ait olduğundan söz ettiniz. Üstü örtülü bir biçimde erkler ayrılığına değindiniz. Yargıçlar yönetiminden kaçınılması gerektiğini vurguladınız. Duruşmaların herkese açıklık ilkesi üzerinde durdunuz. Hakkın özü kavramına özellikle dokundunuz. Bir bölümüne aşağıda yeniden değineceğim bu ilke ve kavramlardan hangisine yeterince saygı gösterilmiştir ülkemizde? Kuşkusuz bir ülke küresel ilkelere ne denli az istisna getirmişse demokrasi ve hukuk devleti ülkelerine de o denli yakın demektir. İnsanlığın binlerce yılda oluşturduğu kavramların çoğunun içeriği değiştirilerek başkalaşıma uğratılmışsa, ilkeler alabildiğine örselenmişse o ülkede hukuk devletinden söz edilemez. Türkiye kavramlar kargaşasının yaşandığı bir istisnalar ülkesidir. İşte size küçük bir örnek: 2396 yıl önce yargılanan Sokrates'in nasıl bir duruşma sonucu cezalandırıldığını bütün dünya biliyor. Ama biz 120 yıl önce yargılanan Mithat Paşa'nın duruşma serüvenini bilmiyoruz. Üstelik 1876 Anayasası'nın getirdiği duruşmaların açıklığı ilkesine karşın. Oysa Atina'da böyle bir kural bildiğimizce anayasalara bile geçmemişti.

Hakkının özünden söz ettiniz. Çok güzel. Ama bu kavram 1961 Anayasası'nda kaldı. Anlamı da şu idi: Hakkı sınırlamaya yeltenen hiçbir yasa, sınırladığı hakkı/özgürlüğü ortadan kaldıramaz ve/ya da kullanılamayacak duruma

sokamaz. İyi de bu kavram 1982 Anayasasına girmedi ki. Kim bilir belki de lüks kabul edildi cumhur için. Bu kavrama ben de önem veriyor ve onu hukuk devletinin bir güvencesi olarak görüyorum. Öyleyse onu diriltmeğe savaşmak gerekmez mi?

Konuşmanızda yargıçlar yönetiminin demokrasiye aykırı olduğunu söylediniz. Haklısınız. Ancak bunu hangi anlamda kullandığınızı bilemiyorum. Size göre sanıyorum bir ülkenin yönetiminin halka değil, yargıçlara verilmesi demokrasiye aykırı. Bu doğru. Ama eksik bir doğru. Üstelik bir kavram kargaşası yaratacak bir yaklaşım. Zira bunu isteyen ya da söyleyen biri yok ülkemizde. Ancak bu sonucu doğurabilecek eğilimler her zaman ve her ülkede vardır.

Yargıçlar yönetimi dendiği zaman anlatılmak istenen şudur, Sayın Cumhurbaşkanı: Yasama yasaları yapar. Yargı da bu yasalara göre hükümler kurar. Yargıçlar yasaların ne üstündedir, ne de altında. Yasaların içindedir. Yasalara yasa oldukları için uyulur, doğru oldukları için değil. Eğer bir yargıç, bir yasal hükmü kendi görüşüne uymuyor gerekçesiyle uygulamaktan kaçınır ya da ülkeyi kurtaracağım diyerek onu aşarsa, işte o zaman yasalara göre hüküm kurmamış, ama hükümet etmiş olur. Bu ise demokrasinin ve hukuk devletinin olamazsa olamaz ilkesi olan erkler ayrılığına aykırıdır. Yargıçlar yönetimi teriminin anlamı işte budur. Nitekim bu terim, yaygın kanının tersine, ABD Yüksek Mahkemesinin 1802 tarihli kararıyla ortaya çıkmamış, Fransa’da “parlamento”ların yargılama yetkilerini kimi toplum katmanlarını ya da ülkeyi kurtarma gibi kaygılarla kullanmaları üzerine, Fransız yazarı Saint Germain tarafından 1741’de kullanılmıştır. Bu bakımdan kuşkusuz yargıçlara da büyük görevler düşmektedir. Çünkü yorum kurallarının dışına çıkılarak yapılan bir uygulama rejimi yargıçlar yönetimine götürecektir. Böyle bir rejimin adı ise, artık demokrasi değil, dikastokrasidir. Görülüyor ki sorun hukuku algılama ve uygulama bilinciyle yakından ilgilidir.

Konuşmanızda 1982 Anayasasının % 93 oyla benimsendiğini, bu toplumsal sözleşmeye uymak gerektiğini belirttiniz. Bu görüşünüzün ciddi verilere dayanmadığını ve kolaylıkla çürütülebileceğini belirtmek zorundayım. Bildiğiniz gibi sözleşme eşit rızalar arasında yapılır ve özgür iradeye dayanır. Bu rıza üzerinde herhangi bir baskı varsa irade sakatlanır ve o sözleşme hukuken hiç (batıl) sayılır; geçersizdir.

1982 Anayasası pretoryen (askeri) bir dikta döneminde oylanmıştır. Oya sunanın görüşünü yansıtmaktadır. Ancak o dönemde oylayanın görüşünü açıklaması yasaktır. Oya sunan, Bourdieu ve Passeron'un sembolik zorbalık dedikleri beyin yıkama yöntemiyle ülkenin her yerinde Anayasanın getirdiği nimetlerden söz etmiş, karşıt görüş ileri sürenleri cezalandırmıştır. Bu bir. Oy zarflarını 'seni mimlerim'ci türden içini gösterenlerden seçmiş, aba altından sopa göstermiştir. Bunu herkes gördü. Kimse yadsımasın, kendini aldatmasın. Nice insan çocuğunun çocuğunun geleceğinden korktuğu için evet oyunu kullandığını söylemiştir. Bunların arasında yıllarca demokrasi savaşımı vermiş parlamenterler vardı. Böylelikle oylamada gizlilik ilkesi çiğnenmiştir. Bu iki. Anayasa halkın karşısına yalnız çıkarılmamış, yanına teknik/pretoryen diktanın başı katık edilmiş, devlet başkanı seçilmesi istenmiştir. Bu sözde bir seçimdir. Çünkü seçim, en az iki görüş ya da iki aday arasında bir yarışır, tercihtir. Bu üç. Peki kimdir aday? 67 ilde 67 kez aydınları, eski parti önderlerini "sahte Atatürkçüler, yurt hainleri vb" ilan eden, "asmayalım da besleyelim mi?" diyecek kadar ürkütücü mantığıyla ibret-i âlem için asacak adam arayan bir zat. Konuşma hakkı yalnızca onundur. Kimsenin yanıtlama hakkı yoktur. Ülke koskoca bir çöldür. Çölde ne yapılır? Susulur elbet. Kenetlenmiş dişlerle özgürlük türküleri söylenemez ki. Sonuç başından bellidir. % 93 evet. Ama belli olmayan bir şey vardır: Anayasaya evet denmişse devlet başkanı, devlet başkanına evet denmişse Anayasa

boşluktadır. Peki hangisi meşrudur? Bu bilmeceyi bugüne değin kimse çözememiştir.

Yukarıda söyledim. Sözleşme özgür iradeler arasında olursa geçerlidir. Sözgelimi kiralayanla kiracı kira sözleşmesi sırasında eşit koşullarda değildirlir. Kiralayan daha güçlüdür. O yüzden kira sözleşmesi yapılmadan önce ya da yapılırken kiralananı boşaltma taahhüdü geçersizdir. Çünkü kiracının iradesi baskı altındadır. Peki yukarıdaki koşullarda oylanana böyle bir toplumsal sözleşme meşru olabilir mi? Elbette hayır. Çünkü ulaşılan çoğunluk, silahların ve postalların gölgesinde kurşun yerine oy kullanılarak sözde seçimle (pseudo-élection) sağlanmıştır. Ancak Türk ulusu ölüm demek olan diktadan kurtulabilmek için sitmaya razı olmuştur. Başka ne yapabilirdi ki? Çaresizdi.

Sayın Cumhurbaşkanı, “Meşruluk sitenin görünmeyen barış meleğidir” (Ferraro). O nedenle zorbalıkla iktidara gelenler her yerde meşruluklarını onaylatmaya özen göstermişler; oyunu kurallarına göre oynar görünmeyi yeğlemişler, tek adayla, karşıt görüşleri susturdukları anayasa taslaklarıyla halkın karşısına çıkmışlar, halkın sağduyusuyla ve onuruyla alay etmişlerdir. Hemen her ülkede de, Duverger’nin dediği gibi, yüzde yüze yakın oy almışlardır. Ancak bir süre sonra darbenin evrensel diyalektik yasası işlemeye başlamış, örs olarak kullandıkları halk çekiç olmuş darbecileri ve darbeden yana görünenleri elemiştir (périphérisation). “Gücün güçsüz yanı güce dayanmasıdır” (Valéry). Bu olguyu bizde de yaşadık. Çünkü meşruluk, bir üst-söylemdir ve iki alt-kavrama dayanır: Biçimsel meşruluk, çoğunlukça benimsenen kurallara göre yapılan tercihtir. Meşruluk için bu yetmez. Tercih çoğunluğa yakın ve özgür iradeyle belirlenmelidir. Bu da maddî meşruluktur. Görülüyor ki meşruluk, yönetilenler çoğunluğunca gönülden benimsenen ve toplumsal/siyasal yapının sistemine göre yönetenlerin iktidara geldiklerine ve onu kullandıklarına ilişkin toplumdaki yaygın inançtır. Bu

inanç yoksa o toplumda barış kurulamaz. Çünkü tartışma rejim içinde değil, rejimin üzerindedir. O yüzdendir ki, Türkiye'nin yaşadığı huzursuzluğun kaynağında bu Anayasa vardır. Zira Anayasa hem biçimsel, hem de maddi meşruluğa sahip değildir. Üzerinde “consensus” değil, “dissensus” söz konusudur. 22 Nisan konuşmanızda da belirttiğiniz üzere, Anayasa yürürlükte kaldığı sürece elbette ona uyacağız. Ama onu yürürlükten kaldırmak, meşruluğu onarmak ve onurumuzu kurtarmak için zorunludur. “Kimseye kinim yok, kimseyi incitmek istemiyorum” diyerek bu konuyu göz ardı etmeye hakkımız yoktur. Sorun kurum, kavram, ilke sorunudur, rejim sorunudur; kişi değil. Bilim kumar oynamaz, kimseye iftira etmez. O “en gerçek yol göstericidir” ve onu izleyenler, Atatürk'ün gerçek mirasçılardır. “Darbeyle iktidara gelmek, polaris füzeleriyle keklik avlamaktır” (Duverger). Türk insanı bugün sabahın saat altısında kapısını çalanın sütçü değil, darbeci olabileceğini düşünebiliyorsa demokrasiden, hukuk devletinden söz etmeye olanak var mıdır? Öyleyse meşruluk bunalımını tezelden çözmek zorundayız.

Türk toplumu sürgit bir kurtarıcı aramıştır. Çünkü ataerkil, babacı bir toplumdur. Bu onun belki de en güçsüz yanındır. O nedenle diktatörlüğe kolayca kayacak bir dokuya sahiptir. Bunu sömürerek toplumun sosyolojik yapısı incelenmeden başkanlık sistemine geçilmesi çok tehlikelidir. Yalınkat önerilere itibar edilmemelidir. “Biri bir şeyler yapmalı” noktasına gelindiğinde analitik incelemeye dayanmayan sanal yargılar, her zaman düş kırıklıklarına yol açmıştır. Önüne altın tepsiyle sunulan padişahlık, ömür boyu cumhurbaşkanlığı önerilerini Atatürk'ün elinin tersiyle ittiğini anımsamalıyız. Gerçek önderler böyle durumlarda belli olurlar.

Sayın Cumhurbaşkanı, gerçek bilim adamları maske takmazlar, kendilerini hiç saklamadan bezeksiz donaksız konuşurlar, yazarlar. “Büyük devlet başkanları bilginlerle düşüp kalkanlardır. Büyük bilginlerse devlet başkanlarıyla

düşüp kalkmayanlardır” (Nizamü’l-Mülk). Türkiye bilim adamlarının sık sık haklı çıktıkları bir ülke olmaktan kurtarılmalıdır.

Sayın Cumhurbaşkanı, önemli olan Türkiye’nin laik ve demokratik bir hukuk devleti olduğunu adım başı ilân etmek değil, onu gerçekten öyle yapmaktır. Bu yoldaki her atılım kutsanmağa değer bir çabadır.

Saygılarımla.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Akgüner, Tayfun; *1961 Anayasası'na Göre Millî Güvenlik Kavramı ve Millî Güvenlik Kurulu*, (İstanbul, İ.S.B.F. Yayınları, 1983).
- Akın, Ali; *Hukuk Devletinde Millî Güvenlik Kurulunun Yeri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, (İstanbul: 1994),
- Akman, Nuriye; *Üzümünü Ye Bağını Sor*, (Ankara: İmge Kitabevi, 1997).
- Ataay, Aytekin M.-Sungurbey, İsmet; *Medenî Kanun ile Borçlar Kanunu*, (İstanbul, Filiz Kitabevi, 1968).
- Aytaç, Önder; *Medyanın Gözüyle Çeteler ve Susurluk*, Genişletilmiş 2. basım, (Ankara: Sam Yay., 1997).
- Aytekin, M. Emin; *İhtilâl Çıkmazı*, (İstanbul, Dünya Matbaası, 1967).
- Başkaya, Fikret; *Paradigmanın İflası*, (İstanbul, Doz Yay., 1991).
- Bozkurt, M. Esat; *Atatürk İhtilâli*, (İstanbul, 1967).
- Büyük Sözlük, Fransızca-Türkçe*, (İstanbul, Milliyet Yay., 1990).
- Devellioğlu, Ferit-Kılıçkını, Neval; *En Yeni Büyük Türkçe Sözlük*, (İstanbul, Rafet Zaimler Kitabevi, 1975).
- Dilipak, Abdurrahman; *Lâsizm*, (İstanbul, Beyan Yay., 1991).
- ; *Yakan Tarihimiz, İhtilâller Dönemi*, (İstanbul, Beyan Yay., 1991).
- Doğan D. Mehmet; *Halka Karşı Demokrasi*, (İstanbul, Beyan Yay., 1988).
- ; *Türkiye'de Darbeler ve Müdahaleler ve Siyasî Sistem*, (Ankara, Rehber Yay., 1990).
- ; *Büyük Türkçe Sözlük*, (İstanbul, İz Yay., 1996).
- Duran, Lütfi; *İdare Hukuku*, (İstanbul, Filiz Kitabevi, 1982).
- Dursun, Davut; *Devlet, Siyaset ve Toplum*, (İstanbul, Emre Yay., 1996).
- Erkanlı, Orhan; *Askerî Demokrasi*, (İstanbul, Güneş Yay., 1987).
- Eroğlu, Hamza; *İdare Hukuku*, (Ankara, Turhan Kitabevi, 1985).

- Ford, Henry; *Beynelmilel Yahudi*, (İstanbul, Otağ Yay., 1974).
- Genç, Süleyman; *Bıçağın Sırtındaki Türkiye*, (İstanbul, Der Yay., 1978).
- Güldemir, Ufuk; *Çevik Kuvvetin Gölgesinde Türkiye 1980-1984*, (İstanbul, Tekin Yayınevi, 1986).
- Günday, Metin; *İdare Hukuku Dersleri*, (Ankara, 1991).
- Gözübüyük, A. Şeref; *Anayasa Hukuku*, (Ankara, Turhan Kitabevi, 1989).
- ; *Yönetim Hukuku*, (Ankara, Turhan Kitabevi, 1994).
- Hale, William; *Türkiye’de Ordu ve Siyaset*, (İstanbul, Hil Yay., 1996).
- İnan, Kâmrân; *Hayır Diyebilen Türkiye*, 3. Baskı, (İstanbul, Timaş Yay., 1996).
- Karatepe, Şükrü; *Darbeler, Anayasa ve Modernleşme*, (İstanbul, İz Yay., 1993).
- Kayalı, Kurtuluş; *Ordu ve Siyaset, 27 Mayıs-17 Mart*, (İstanbul, İletişim Yay., 1994).
- Kekeç, Ahmet; *CIA ve 12 Eylül: Bir İhtilâlin Romanı*, (İstanbul, Emre Yay., 1996).
- Kushner, David; *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu 1876-1908*, (İstanbul, Kervan Yay., 1979).
- Küçükömer, İdris; *Düzenin Yabancılaşması*, (İstanbul, Bağlam Yay., 1994).
- Meydan Larousse*, (İstanbul, Meydan Yayınevi, 1990).
- Ömerustaoğlu, Güler; *Tarihsel Gelişim İçerisinde Devlet Plânlama Teşkilâtı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, (İstanbul, 1997).
- Özdağ, Ümit; *Ordu-Siyaset İlişkisi, Atatürk ve İnönü Dönemleri*, (Ankara, Gündoğan Yay., 1991).
- Özdemir, Hikmet; *Rejim ve Asker*, (İstanbul, İz Yay., 1994).
- ; *Ordunun Olağan Dışı Rolü*, (İstanbul, İz Yay., 1993).
- ; *Sivil Cumhuriyet*, (İstanbul, İz Yay., 1993).
- Özkan, Tuncay; *Bir Gizli Servisin Tarihi MİT*, (İstanbul, Milliyet Yay., 1996).
- Özon, M. Nihat; *Osmanlıca-Türkçe Sözlük*, (İstanbul, 1989).
- Öztürk, O. Metin; *Ordu ve Politika*, (Ankara, Gündoğan Yay., 1993).
- Parla, Taha; *Türkiye’nin Siyasal Rejimi*, 3. Baskı, (İstanbul, İletişim Yay., 1995).
- Parlar, Suat; *Silâhlı Bürokrasinin Ekonomi Politikası*, (İstanbul, Bibliotek Yay., 1997).
- ; *Osmanlıdan Günümüze Gizli Devlet*, (İstanbul, Spartaküs Yay., 1996).
- Petit Larousse Illustré*, Librairie-Larousse, (Paris, 1990).
- Said Halim Paşa, *Buhranlarımız*, Tercüman 1001 Temel Eser, (İstanbul, Kervan Kitapçılık, Bila Tarih).
- Seyhan, Dündar; *Gölgedeki Adam*, (İstanbul, Nurettin Uycan Matbaası, Hür Dağıtım, 1996).

- Soysal, Mümtaz; *100 Soruda Anayasanın Anlamı*, (İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1997).
- ; *Dinamik Anayasa Anlayışı*, (Ankara, S.B.F. Yay., 1969).
- Şen, Serdar; *Cumhuriyet Kültürünün Oluşum Sürecinde Bir İdeolojik Aygıt Olarak Silâhli Kuvvetler ve Modernizm*, (İstanbul, Sarmal Yayınevi, 1996).
- Şen, S. Mehmet; *Devletin Tartışılması*, (İstanbul, Timaş Yay., 1996).
- Tanör, Bülent; *İki Anayasa*, (İstanbul, Beta Basın Dağıtım, 1994).
- ; *Siyasî Düşünce Hürriyeti, 1961 Anayasası*, (İstanbul, Öncü Kitabevi, 1969).
- Temel Türkçe Sözlük, Sadeleştirilmiş ve Genişletilmiş Kamus-i Türkî*, (İstanbul, Tercüman Yay., 1985).
- Türkçe Sözlük*, TDK, (Ankara, 1988)
- Yanardağ, A. Faruk; *Türkiye'yi Düşünmek*, (İstanbul, Birleşik Dağıtım, 1991).

Makaleler

- Altan, Mehmet; “Cenazesi Kaldırılmayan Sistem Artık Kokuyor”, *Umran Dergisi*, (İstanbul, Mayıs-Haziran 1996).
- Akyol, M. Cihat; “İstihbarat İhtiyacı ve Bu İhtiyacın Karşıllanması”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı: 13, (Ankara, Ocak-Şubat 1997).
- Aybay, Rona; “Millî Güvenlik Kavramı ve Millî Güvenlik Kurulu”, *A.Ü.S.B.F. Dergisi*, (Ankara, Mart-Haziran 1978).
- Balcı, Muharrem; “B.K.Y.M.Y. Kriz Tarihimiz ve Kriz Kararnameleri”, *Selâm Gazetesi*, 6-12 Mart 1997.
- ; “Peçnedeki Demokrasi”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı: 17, (Ankara, Eylül-Ekim 1997).
- Bayramoğlu, Ali; “MASK ve Demokrasi”, *Yeni Yüzyıl Gazetesi*, 1. 5. 1997.
- Belge, Murat; “Bu Kadar Düşman Nereden Geliyor”, *Radikal Gazetesi*, 2. 5. 1997.
- Beyazıt, Doğan; “Siyasette Yozlaşma ve Millî Güvenlik”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı: 13, (Ankara, Ocak-Şubat 1997).
- Birand, M. Ali; “Askeri Hep Biz Kışkırttık”, *Sabah Gazetesi*, 31. 3. 1997.
- ; “Ortama Göre Adalet”, *Sabah Gazetesi*, 2. 6. 1997.
- Can, Burhanettin; “Susurluk ve Tarikatler”, *Umran Dergisi*, (İstanbul, Ocak-Şubat 1997).
- Cemal; Hasan; “Asker, İrtica...”, *Sabah Gazetesi*, 30. 4. 1997.
- Cıvaoğlu, Güneri; “Uçurum Kenarında”, *Milliyet Gazetesi*, 15. 5. 1997.

- Çandar, Cengiz; “Rejim Sorunu”, *Sabah Gazetesi*, 27. 4. 1997.
- ; “MASK (1)”, *Sabah Gazetesi*, 3. 5. 1997.
- Çetiner, Aydın; “Türk Savunma Sanayii”, *MÜSİAD Çerçeve Dergisi*, Sayı: 19, Davudoğlu, Ahmet; “Millî Strateji Konsepti ve Tehdit Tanımlamaları”, *Yeni Şafak Gazetesi*, 4. 5. 1997.
- Doğru, Necati; “Büyüksün Nasreddin Hoca!”, *Sabah Gazetesi*, 21. 5. 1997.
- Dursun, Davut; “Türkiye’de Ordu Demokrasininin Vazgeçilmez Bir Unsurudur”, *Umrans Dergisi*, (İstanbul, Mayıs-Haziran 1996).
- ; “Refah Partisi ‘Merkezin Partisi’ Olmaya Direnince...” *Yeni Şafak Gazetesi*, 24. 5. 1997.
- Dursun, Haluk; “Böyle İstihbaratın(!)”, *Son Çağrı Gazetesi*, 29. 3. 1997.
- Erdoğan, Mustafa; “Siyasal Yozlaşma ve Türkiye Örneği”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı: 13, (Ankara, Ocak-Şubat 1997).
- Göktürk, Gülay; “İç Düşman”, *Yeni Yüzyıl Gazetesi*, 1. 5. 1997.
- Güzel, H. Celâl; “Milleti Halâskarlardan Halâs Etmeli”, *Umrans Dergisi*, (İstanbul, Mart-Nisan 1997).
- İlhan, Atilla; “O ‘Zabitler’ Nereye Kayboldu...” *Cumhuriyet Gazetesi*, 8.8.1997.
- Karatepe, Şükrü; “Sorun Askerde Değil Sivillerde”, *Umrans Dergisi*, (İstanbul, Mayıs-Haziran 1996).
- Kaynak, Mahir; “Perde Kapanıyor”, *Yeni Şafak Gazetesi*, 17. 5. 1997.
- Kazcı, M. Emin; “RP’yi Kapatma Davasında Birkaç Nokta”, *Selâm Gazetesi*, 23. 5. 1997.
- Kekeç, Ahmet; “Müslümanlar İç Düşman mı?”, *Akit Gazetesi*, 1. 5. 1997.
- ; “Bu Kafa Değişmez”, *Akit Gazetesi*, 25. 4. 1997.
- ; “MGK ve Siyasî Basiretsizlik”, *Akit Gazetesi*, 3. 6. 1997.
- Koru, Fehmi; “Utanç”, *Zaman Gazetesi*, 29. 1. 1997.
- Köksal, Sönmez; “70. Kuruluş Yılında Millî İstihbarat Teşkilâtı”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı: 13, (Ankara, Ocak-Şubat 1997).
- Kuzu, Burhan; “Türkiye İçin Başbakanlık Hükümeti”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı: 13, (Ankara, Ocak-Şubat 1997).
- Mahçupyan, Etyen; “Ordu-Millet Elele”, *Radikal Gazetesi*, 8. 5. 1997.
- Menderes, Aydın; “Tekrar İsrail İle İttifak Konusu”, *Yeni Şafak Gazetesi*, 12. 5. 1997.
- Mumcu, Ceyhan; “MGK Faili Meçhullere Ne Buyuruyor?”, *Yeni Şafak Gazetesi*, 8. 3. 1997.

- Oduncu, O. Nuri; “Başbakanlık Teftiş Kurulu’nun Teşkilât Görev ve Yetkileri”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı: 14, (Ankara, Mart-Nisan 1997).
- Özer, Yalçın; “Askerin Mesajı”, *Türkiye Gazetesi*, 1. 5. 1997.
- Özkök, Ertuğrul; “Kim İktidarda”, *Hürriyet Gazetesi*, 30. 4. 1997.
- Selçuk, Sami; “T.C. Devleti Lâik mi?”, *Radikal Gazetesi*, 8.10.1997.
- ; “Sayın Cumhurbaşkanı”, *Türkiye Günlüğü Dergisi*, Sayı: 46.
- Servet, Ömer, “Hukuk Devleti”, *Pazar Postası*, 29 Nisan 1995.
- Soysal, Mümtaz; “Millî Güvenlik”, *Milliyet Gazetesi*, 22. 3. 1974.
- Şafak, Tayyar; “Karadayı’ya Sitem”, *Akşam Gazetesi*, 8. 5. 1997.
- Taşgetiren, Ahmet; “Tarihî Yanılgı”, *Yeni Şafak Gazetesi*, 1. 5. 1997.
- ; “Kader Belirlemeye Kalkınca”, *Yeni Şafak Gazetesi*, 7. 3. 1997.
- ; “Nereye Gidiyoruz”, *Yeni Şafak Gazetesi*, 3. 6. 1997.
- ; “Vur Fakat Dinle: Belgenin İçeriğini Tartış”, *Yeni Şafak Gazetesi*, 10. 7. 1997.
- Tibuk, Besim; “Askerlerin Rolünü Abartmamalı”, *Umran Dergisi*, (İstanbul, Mayıs-Haziran 1996).
- Toker, Metin; “Ne Saçma Bir Av: Sarıklı Avı”, *Milliyet Gazetesi*, 16. 5. 1997.
- Yazıcıoğlu, Muhsin; “Demokrasi ve Yozlaşma”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı: 13, (Ankara, Ocak-Şubat 1997).
- Yazıcıoğlu, Recep; “Türkiye Nereye Gidiyor? İdarî ve Siyasî Yozlaşma”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı: 13, (Ankara, Ocak-Şubat 1997).
- Yüksel, Alaaddin; “Türk Polis Teşkilâtı’nın Yeniden Yapılandırılması”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı: 13, (Ankara, Ocak-Şubat 1997).
- “Darbeciliğe Anayasa Mahkemesi’nden Meşruiyet Fetvası”, *Hak Söz Dergisi*, (İstanbul, Nisan 1997).
- “MİT’in Büyük Gafleti”, *Radikal Gazetesi*, 14. 4. 1997.
- “Gizli Kanun”, *Açık Sayfa Dergisi*, Sayı: 1, Mayıs 1997.

Dergiler

A.Ü.S.B.F. Dergisi
Avrasya Dergisi
Değişim Dergisi
Hak Söz Dergisi
İktibas Dergisi
Umran Dergisi

Açık Sayfa Dergisi.
Belgelerle Türk Tarihi Dergisi
Haftaya Bakış Dergisi
Hukuk Dünyası
MÜSİAD Çerçeve Dergisi.
Yeni Türkiye Dergisi.

Araştırma Raporları

- “1997'nin Başında Dünya ve Türkiye”, TÜRKSAM Raporu, *Belgelerle Türk Tarihi* Dergisi, (İstanbul: Şubat 1997).
- “Atatürkçü Kültür Çerçevesinde Askerî Güç Kavramı ve Özellikleri”, *Belgelerle Türk Tarihi* Dergisi, (İstanbul: Özel Sayı, Temmuz-Aralık 1991).
- “TBMM Susurluk Araştırma Komisyonu Raporu”.
- “Türkiye’de Demokratikleşme Perspektifleri”, TÜSİAD İçin Hazırlayan: Bülent Tanör.
- “İran Dış Politikasında Terörizmin Yeri”, *Avrasya* Dergisi, Özel Sayı, Yayın No. 2, (Tarihsiz, jeneriksiz, dağıtılmayan sayı).
- “Türk Medenî Kanunu Hükümlerine Göre Kurulan Vakıflar Hakkında 21 Eylül 1997 Tarihli Resmî Gazete’de Yayınlanan Vakıflar Genel Müdürlüğü Tebliğine Dair Bir İnceleme”, Av. Gönül Arslan, *Hukuk Dünyası* Dergisi, (İstanbul: Eylül-Ekim, 1997).

TV Programları

- HBB TV, “Yüksek Tansiyon” Programı, 9 Mart 1994.
- Show TV, “32. Gün” Programı, Hanefî Avcı İle Röportaj, 7 Temmuz 1997.

DİZİN

1

1. Millî Cephe Hükümeti, 193
12 Eylül, 26, 142, 165, 214,
12 Mart, 63, 142, 188, 193,
194
1876 Anayasası, 266
1961 Anayasası, 10, 12, 24,
25, 27, 31, 38, 50, 57, 58,
60, 61, 63, 70, 85
1982 Anayasası, 22, 25, 27,
28, 29, 31, 56, 57, 60, 63,
69, 70, 102, 178, 192

2

2. Cumhuriyet, 63
28 Şubat, 43, 78, 84, 97, 114,
116, 123, 211, 226, 238,
259
2935 Sayılı Olağanüstü Hâl
Kanunu, 191

3

- 31 Ocak 1997 Tarihli
Kararname, 201

5

54. Hükümet, 124, 134, 181,
255
55. Hükümet, 210, 255

A

- A. Mesut Yılmaz, 255
A. Şeref Gözübüyük, 21, 22,
30, 56
Abdurrahman Dilipak, 154,
175
Aczimendiler, 240, 241, 244
Ahmet Ağaoglu, 130
Ahmet Davudoğlu, 146
Ahmet Faruk Yanardağ, 68
Ahmet Kekeç, 143, 165, 174,
234
Ahmet Taşgetiren, 75, 137,
145, 176, 228, 230
Akredite, 136, 139, 166, 167,
168, 174, 251
Alaaddin Yüksel, 217
Alein Joxe, 160
Ali Akın, 134, 202, 222
Ali Bayramoğlu, 141, 144
Alp Kuran, 130
Ambargo, 142, 153, 247
Anayasa Mahkemesi, 22, 23,
26, 27, 58, 65, 108, 110,
195, 246
Anayasa Sorunu, 14, 255
Anayasal Yaptırım, 71, 73,
76, 93
Apoletli Demokrasi, 151

Atatürk, 34, 45, 49, 82, 83,
86, 88, 89, 98, 99, 100,
130, 134, 159, 165, 172,
173, 209, 242
Atillâ İlhan, 171
Avrupa Birliği, 118
Avrupa İnsan Hakları
Komisyonu, 8, 28
Avrupa İnsan Hakları
Mahkemesi, 8, 28
Avrupa İnsan Hakları
Sözleşmesi, 26, 28
Aydın Çetiner, 155
Aydın Menderes, 153
Aytekin M. Ataay, 82

B

Barry Rubin, 136
Başbakanlık Kriz Merkezi
Yönetimi, 191
Batı Çalışma Grubu, 8, 190,
199, 203, 209, 216, 226,
227, 228, 230, 235, 247,
248
Batı Harekat Konsepti, 8,
235, 247, 248
Bekir Yıldız, 213
Bildirim, 56, 71, 72, 73, 74,
93, 95
Bir Hak Düşmanı, 240
Birinci Dünya Savaşı, 10, 35,
38
Brifing, 136, 139, 140, 141,
143, 145, 166, 168, 207,
226, 230, 244, 247
Bühan Değerlendirme
Kurulu, 185, 186, 188, 215
Burhan Kuzu, 108
Burhanettin Bigalı, 225
Burhanettin Can, 222
Bülent Tanör, 26, 40, 41, 42,
47

C

Celâl Bayar, 61
Cem Ersever, 223, 224
Cengiz Çandar, 80, 119
Ceyhan Mumcu, 211
CHP, 110, 111, 158, 159, 194

Ç

Çete, 89, 101, 121, 122, 233,
245
Çetin Özek, 41
Çevik Bir, 135

D

D. Mehmet Doğan, 71, 72,
90, 111
D-8, 101
Danışma Meclisi, 26
Darbe, 91, 111, 175, 184
Darbe Yetkisi, 179
David Kushner, 173
Davut Dursun, 58, 68, 89, 252
Demokrasi, 65, 79, 82, 88, 90,
105, 110, 135, 178, 195,
196, 197, 199, 210, 252,
265, 266, 267, 268
Deniz Baykal, 111
Derin Devlet, 123, 191
Devlet Güvenlik Mahkemeleri,
27, 141
Dikastokrasi, 267
Doğan Beyazıt, 46
Doğan Güreş, 75, 217
Doğu Perinçek, 154
DPT, 8, 56, 104
Durumdan Vazife Çıkarmak,
228
Dündar Seyhan, 182

E

Ebedî Şef, 174
Eğitim ve Doktrin Dairesi,
102

Ek—7. madde, 218, 227, 235
 Emniyet Teşkilâtı, 216, 217, 218
 Emniyet Teşkilâtı Kanunu, 217, 218
 Emperyalizm, 158, 159, 161
 Ergun Aybars, 256
 Ertuğrul Özkök, 143
 Ertuğrul Zekai Ökte, 118
 Esbab-ı Mucibenin Layihası, 82
 Eşgüdüm, 233
 Etyen Mahçupyan, 139

F

Faili Meçhul, 211
 Federal Güvenlik Konseyi, 10, 260
 Fehmi Kuru, 251
 Ferit Devellioğlu, 71
 Fevzi Çakmak, 35, 36, 53
 Fikret Başkaya, 130
 Fişleme, 18, 230

G

Genişletilmiş Komuta Konseyi, 59, 228
 gericilik, 253
 Gizli Anayasa, 18, 148
 Gladyo, 101, 251
 Goy, 158
 Gölge Başbakan, 182
 Gönül Arslan, 116
 Gülşay Gökçürk, 144
 Güler Ömerustaoğlu, 56
 Güneri Cıvaoğlu, 145, 237
 Güneş Dil Teorisi, 172
 Güven Erkaya, 98, 228

H

Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, 26
 Hakkın özü, 266
 Halil Nebiler, 225

Haluk Dursun, 223
 Hamza Eroğlu, 22, 29
 Hanefi Avcı, 224, 225
 Harp Meclisi, 10, 261
 Hasan Celal Güzel, 156, 178
 Hasan Cemal, 143
 Hasan Rıza Soyak, 130
 Haydar Tunçkanat, 63
 Henry Ford, 158
 Hikmet Özdemir, 43, 51, 52, 53, 55, 59, 63, 64, 84, 91, 130
 Hukuk Devleti, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 29, 52, 131, 144, 193, 218, 235, 240
 Hukuk Müşavirliği, 102, 109, 110, 117
 Hürriyetçi Demokrasi, 29
 Hüsnü Aktaş, 241

İ

II. Mahmut, 34
 İMET, 162, 163
 İç Hizmet Kanunu, 35, 146, 178, 226, 227
 İdarenin Bütünlüğü, 30, 56, 64, 190
 İdarenin Hukuka Bağlılığı, 25
 İdris Küçükömer, 92, 173
 İhsan Doğramacı, 83
 İhsan Sabri Çağlayangil, 79
 İkinci Dünya Savaşı, 10, 37, 50
 İlhami Soysal, 239
 İnönü, 34, 274
 İrtica, 97, 99, 141, 142, 157, 243
 İskoç Riti, 124, 126
 İslâmcı Sermaye, 247
 İsmail Hakkı Karadayı, 228
 İsmat Özel, 34
 İsmet Giritli, 130

İsmet İnönü, 64, 89, 91, 138,
161

İsmet Sungurbey, 82
İsrail, 90, 101, 111, 118, 119,
122, 136, 137, 151, 152,
153, 154, 155, 156, 157,
158, 161, 166, 213, 244

İsteme/Olumlu Haklar, 24

İstişare, 81

İş Bankası, 159

İttihat Terakki, 34, 37, 122,
142, 143, 161, 191, 252

İttihatçılık, 82, 83

J

JİTEM, 6, 8, 216, 223, 224,
225, 235, 248

Johnson, 160

K

Kâmran İnan, 67, 136, 174

Kamu Diplomasisi Kursu,
112, 113

Kanun Önünde Eşitlik, 26

Kanunî Hakim Güvencesi, 27

Katılma/Aktif Statü Hakları,
24

Kırmızı Kitap, 148

Klant Kıtaylar, 160

Kohabitasyon, 169, 170, 177

Komite, 55, 59, 63, 84, 185,
187, 188, 226, 253, 260,
261

Konsept, 8, 118, 136, 137,
138, 139, 141, 145, 154,
155, 160, 221, 230, 235,
247, 248

Kooptasyon, 29

Koruyucu/Olumsuz Haklar, 24

Kudüs Gecesi, 213

Kurtuluş Kayalı, 63, 82

Kuvvetler Ayrılığı, 28, 175

Küresel Değerler, 265

L

laikçi, 252

Lâiklik, 98, 116, 122, 128,
154, 242

Lâiklik Bildirisi, 244

Lâiklik Genelgesi, 116

Lockheed Rüşvet Skandalı,
226

Lütfi Duran, 72

M

M. Cihat Akyol, 221

M. Emin Aytekin, 131, 164

M. Suat Eren, 43, 49, 50, 67,
71, 74, 93, 97, 182

Mahir Kaynak, 156

Mahmut Esat Bozkurt, 82

MASK, 8, 90, 136, 143, 145,
151, 160, 166, 167, 176,
230

Masonluk, 111, 122, 123,
124, 125, 126, 127, 130

Medeniyet Tezi, 173

Mehmet Ali Birand, 79, 140,
246

Mehmet Altan, 195, 217

Mehmet Özgüneş, 64

Meral Akşener, 116, 127, 228

Metin Günday, 78

Metin Toker, 89

Millî Birlik Komitesi, 55, 59,
63, 84

Millî Güvenlik Akademisi, 8,
111, 112, 115, 116, 209,
210

Millî Güvenlik Doktrini, 37,
45, 47, 57

Millî Güvenlik Hükümeti,
234

Millî Güvenlik Siyaset

Belgesi, 8, 18, 70, 76, 148,
149

Millî Güvenlik Siyaseti, 10,
11, 12, 18, 37, 39, 41, 43,
44, 46, 50, 63, 69, 70, 78,
85, 87, 92, 93, 101, 104,
111, 112, 134, 148, 177,
182, 251
Millî İstihbarat Koordinasyon
Kurulu, 220, 221
Millî İstihbarat Teşkilâtı, 216,
221
Millî İstihbarat Teşkilatı
Kanunu, 219
Millî Mutabakat Hükümeti,
188, 193
Millî Savunma Yüksek
Kurulu, 8, 10, 46, 50, 53,
54, 55, 57, 260, 261
Millî Selâmet Partisi, 187,
193
Mithat Paşa, 266
Modernizm, 146, 159, 172
Muhsin Yazıcıoğlu, 47
Murat Belge, 144
Mustafa Erdoğan, 92, 143,
161
Mustafa Kemal, 35, 49, 51,
53, 82, 128, 130, 160, 174
Mustafa Nihat Özön, 72
Mülk Devleti, 21
Mümtaz Soysal, 23, 27, 63,
72, 85, 94, 209
MÜSİAD, 8, 155, 275, 277

N

Naim Talu, 188
National Security Council,
50, 259
NATO, 135, 136, 137, 152,
176, 191, 225
Nazım Güvenç, 121
Necati Doğru, 129
Necdet Uluboy, 158
Necip Arıdur, 124, 127

Necmettin Erbakan, 84, 134,
139
Nermin Abadan, 41
Neval Kılıçkım, 71
Nilgün Cerrahoğlu, 190
Nizamü'l-Mülk, 271
Nuh Gönültaş, 210
Nurettin Şirin, 213
Nuriye Akman, 257

O

O. Metin Öztürk, 60, 87, 88
Oktay Ekşi, 162, 163
Oltan Sungurlu, 150, 232
Osman Nuri Oduncu, 107
Osman Sunusi Öztemir, 165

Ö

Önder Aytaç, 225
Örtülü Ödenek, 185
Örtülü Sıkıyönetim, 184
Özel Tim, 121, 218, 222

P

Paul Henze, 126
Peygamber Ocağı, 161
PKK, 79, 118, 119, 120, 121,
122, 141, 143, 151, 222,
223
Polis Devleti, 21, 193

R

Recep Yazıcıoğlu, 90
Refah Partisi, 65, 66, 98, 110,
111, 123, 125, 126, 127,
159, 166, 181, 193, 196,
214, 233, 237, 240
Rona Aybay, 74

S

Said Halim Paşa, 147
Sami Selçuk, 131
Savaş Kabinesi, 45, 52
Sedat Ergin, 162
Sedat Sertoğlu, 141

Serdar Şen, 146, 147, 159,
172, 173
Seyyit Mehmet Şen, 144
Silahlı Kuvvetler Birliği, 37,
59, 83, 166, 228
Sincan, 213, 244, 246
Sincan Davası, 213, 246
Sivas Davası, 244
Sivil Sıkıyönetim, 184
Sivil Toplum, 130
Siyasal İslâm'ın Yayılması,
145
Sokrates, 266
Sovyetler, 135
Sönmez Köksal, 221
Suat Parlar, 64, 123
Suphi Görsoytrak, 165
Susurluk, 222, 224, 225, 246
Süleyman Demirel, 118, 129,
157, 187, 193, 238
Süleyman Genç, 158, 159,
160, 170

Ş

Şeriat, 122, 253
Şevket Kazan, 65
Şinasi, 89, 116
Şinasi Kuş, 116
Şükrü Elekdağ, 140
Şükrü Karatepe, 214

T

Tabii Hakim, 27, 28
Taha Parla, 29, 67
Tahsin Bekir Balta, 29
Takrir-i Sükûn, 35
Tarık Zafer Tunaya, 41
Tarikat, 99, 110, 234
Tavsîye, 10, 27, 56, 66, 70,
71, 72, 73, 75, 77, 78, 93,
95, 110, 125, 259

Tayfun Akgüner, 12, 38, 40,
41, 42, 50, 55, 72, 85, 92,
93, 95
TCK 146., 144, 218
TCK. 137., 96
TCK. 159., 165
TCK.132., 96
Tek Parti, 25, 35, 46, 174
Teokrat, 252
Teoman Koman, 224
Terör, 70, 79, 96, 100, 119,
120, 136, 143, 151, 154,
222, 240, 241, 242, 244,
245
Tête de Turc, 174
Tevhid-i Tedrisat, 98, 99, 128
Toplumla İlişkiler Başkanlığı,
8, 117, 121, 122
Topyekün Millî Güvenlik, 38
Topyekün Savaş, 37
Topyekün Savunma, 37, 262
Truman Doktrini, 36
Tuncay Özkan, 122, 127, 224,
233
Turgut Özal, 61, 209, 222,
227
Turhan Feyzioğlu, 91
Türk Dil Teorisi, 172
Türk Milliyetçiliği, 172, 173
Türk Tarih Tezi, 172, 173
Türkî Cumhuriyetler, 155
TÜRKSAM, 117, 118, 121
TÜSİAD, 8, 42

U

Ufuk Güldemir, 126, 136
Uğur Mumcu, 211
Uluç Gürkan, 194

Ü

Ümit Özdağ, 34, 35, 64
Üst Kabine, 94

- V**
Vaadedilmiş Topraklar, 157
Vakıf, 98, 107, 109, 113, 114,
115, 118, 128, 139, 202,
211, 237, 240, 241, 242,
245
Vural Savaş, 98, 166, 196
- W**
William Hale, 34, 35
Willy Cleas, 136, 137
- Y**
Yalçın Özer, 88, 169
Yargıçlar Yönetimi, 267
- Yekta Güngör Özden, 27,
110, 246
Yemin Olayı, 238
Yeni Dünya Düzeni, 158
Yıldızhan Yayla, 41
Yurtta Sulh Cihanda Sulh, 36,
147
Yusuf Akmaz, 241, 242
Yüksek Askerî Şura, 26, 30
Yüksek Komuta Konseyi, 59,
228
Yüksek Müdafaa Meclisi, 5,
45, 46, 49, 50, 52, 53
- Z**
Zafer Üskül, 190